

Ægteskaber med mindreårige

En historisk-sociologisk undersøgelse af tiden fra 1970 og frem

Anika Liversage, Mai Heide Ottosen og Stine Vernstrøm Østergaard

VIVE

Ægteskaber med mindreårige

– En historisk-sociologisk undersøgelse af tiden fra 1970 og frem

© VIVE og forfatterne, 2026

e-ISBN: 978-87-7582-618-6

Foto: Daniel Faldborg Liversage/VIVE

Projekt: 303144

Rapporten er udarbejdet af VIVE for Social- og Boligstyrelsen

Finansiering: Social- og Boligministeriet

VIVE

Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

www.vive.dk

VIVEs publikationer kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

VIVE støtter FN's verdensmål og angiver her, hvilket eller hvilke verdensmål der knytter sig til publikationen.

Forord

I denne undersøgelse belyser VIVE praksis omkring ægteskaber med mindreårige fra 1970 og frem. Baggrunden for undersøgelsen er en politisk interesse, såvel for sådanne unge ægteskaber, som for praksis omkring indgåelse af dem. Med sit historisk-sociologiske perspektiv belyser undersøgelsen udviklingen igennem et halvt århundrede – en tid præget af store forandringer i både dansk familiedannelse og i international migration. Fokus er både på ægteskaber indgået i Danmark ved hjælp af kongebrev og på anerkendelser af ægteskaber for personer, som var under 18 år, da de blev gift i udlandet frem til ny lovgivning i februar 2017, hvor adgangen til at blive gift med kongebrev blev afskaffet.

Undersøgelsen er udarbejdet af seniorforsker Mai Heide Ottosen og professor mso Anika Liversage. De kvantitative analyser er udført af senioranalytiker Stine Vernstrøm Østergaard. Studentermedhjælperne Sylvester Tønnesen, Rohan Shukla Hork, Alberte Egeberg Clausen, Hannah Nygaard Golzen og Signe Bruun le Fèvre har bidraget til arbejdet.

Vi takker projektets følgegruppe og to eksterne reviewere samt en kollega fra Rockwoolfonden for konstruktive diskussioner og kommentarer til rapporten. Vi takker Udlændingestyrelsen, Styrelsen for International Rekruttering og Integration samt Digitaliseringsministeriet for hjælp med at fremskaffe data.

Undersøgelsen er rekvireret af Folketinget og er finansieret af det daværende Social- og Boligministerium.

Kræn Blume Jensen

Forsknings- og analysechef
for VIVE Sociale forhold og Arbejdsmarked

Indholdsfortegnelse

Hovedresultater	6
Afrapportering	12
1 Indledning	13
1.1 Baggrund	13
1.2 Formål og problemstilling	14
1.3 Ægteskabet som institution	15
1.4 Undersøgelsens datagrundlag	15
1.5 Tidlige ægteskaber – globalt set	17
1.6 Ægteskab i lande af relevans for migration til Danmark	19
2 Danmark før 1970	23
2.1 Indledning	23
2.2 Tiden før 1900-tallet	24
2.3 Tiden fra 1900 til 1970	29
2.4 Opsamling	38
3 Tiden fra 1970 til 1985	40
3.1 Indledning	40
3.2 Ægteskabslovgivningen	40
3.3 Udvikling i samlivsformer og familiemønstre	42
3.4 Indvandreres og efterkommeres gitemønstre	46
3.5 Gift med kongebrev 1970-1985	48
3.6 Ægteskaber indgået i udlandet 1970-1985	60
3.7 Opsamling	61
4 Ægteskaber med mindreårige i statistisk perspektiv 1986-2016	63
4.1 Indledning	63
4.2 Brug af data fra danske registre	63
4.3 Ægteskaber med mindreårige 1986-2016	67
4.4 Parternes alder	68
4.5 Parternes herkomst	71
4.6 Civilstandsmyndighed	72

4.7	Den mindreårige ægtefælles alder ved indvandring til Danmark	76
4.8	Opsamling	77
5	Tiden fra 1986 til 2001	79
5.1	Indledning	79
5.2	Den samfundsmæssige udvikling	79
5.3	Gift med kongebrev 1986-2001	85
5.4	Overvejelser i sagsbehandlingen	94
5.5	Par, som kun bliver "gift" i nikah	97
5.6	Forskellige typer af ansøgninger	99
5.7	Ægteskaber indgået i udlandet 1986-2001	105
5.8	Opsamling	112
6	Tiden fra 2002 til 2016	115
6.1	Indledning	115
6.2	Lovgivning fra 2002 og frem	115
6.3	Gift med kongebrev 2002-2016	118
6.4	Ægteskaber indgået i udlandet 2002-2016	121
6.5	Opsamling	128
7	Epilog: Tiden fra 2017 til 2025	129
7.1	En ministeriel tilsynsundersøgelse	129
7.2	Indsatser i forhold til tvangsægteskaber, eventuelt med mindreårige	130
7.3	Den fortsatte debat på området	132
	Dokumentation	134
8	Data og metode	135
8.1	Dokumentanalyse	135
8.2	Registeranalyse af ægteskaber med mindreårige	139
8.3	Andre kilder til viden om ægteskab som mindreårig	139
	Litteratur og kildematerialer	141
Bilag 1	Bilagstabel 1	158

Hovedresultater

Den nedre aldersgrænse for, hvornår man kan gifte sig, har ændret sig over tid. I begyndelsen af 1900-tallets Danmark skulle bruden fx være fyldt 16 år og brudgommen 20 år. I 1976 blev kønnene ligestillet, så begge parter nu skulle være fyldt 18 år. Samtidig indikerer de retshistoriske kilder, at det – i hvert fald gennem de sidste 200 år – har været muligt at få dispensation fra disse regler, sådan at mindreårige, dvs. personer, der ikke opfyldte den nedre aldersgrænse, kunne blive gift med kongebrev. I starten af 2017 blev dispensationsmuligheden afskaffet, og samtidig stillede myndighederne nu også krav om, at parterne i et udenlandsk indgået ægteskab skulle være fyldt 18 år for at få deres ægteskab anerkendt i Danmark, medmindre der foreligger tvingende grunde for at anerkende ægteskabet.

Denne rapport belyser fænomenet ægteskaber med mindreårige¹ i Danmark med fokus på perioden fra 1970 og frem. Undersøgelsen kombinerer registerdata, en omfattende sagsgennemgang af kongebreve og anerkendelsessager samt kvalitative vidnesbyrd for at give en helhedsorienteret forståelse af den historiske udvikling. Rapporten er blevet til på baggrund af en politisk aftale fra november 2024, hvor ønsket var at få afdækket praksis for håndtering af ægteskaber med personer under 18 år fra 1970 og frem.²

Markant fald i omfanget over tid

I undersøgelsen anvendes registerdata fra perioden 1986-2016. Der knytter sig en vis usikkerhed til disse historiske registeroplysninger, særligt for ældre registreringer af indvandring og civilstandsforhold. Ændringer i registreringspraksis, datakompletthed og datakvalitet over tid kan påvirke præcisionen af de opgjorte tal. Analysens resultater bør derfor primært anvendes til at identificere overordnede udviklingstendenser og relative forskelle mellem grupper frem for som eksakte mål for omfanget af de undersøgte forhold.

¹ I rapporten benyttes betegnelsen 'ægteskab(er) med mindreårig(e)'. Det skal bemærkes, at sådanne ægteskaber langt overvejende indgås på et tidspunkt, hvor kun den ene af de to parter er mindreårig. Sådanne ægteskaber betegnes også 'tidligt indgåede ægteskaber'.

² Aftalen blev indgået imellem regeringen og Socialistisk Folkeparti, Enhedslisten, Radikale Venstre samt Alternativet. Af aftaleteksten fremgår det, at ønsket var en "generel deskriptiv undersøgelse på baggrund af et udsnit af konkrete sager, hvor udfaldet af og begrundelsen for sagerne afdækkes med henblik på at belyse praksis [fra 1970 til 1. februar 2017]. Endvidere vil denne del af undersøgelsen, for så vidt angår danske vilkår, blive suppleret med en sociologisk-historisk vinkel for på den måde at få en bredere forståelse af datidens syn på ægteskab mv." (Social- og Boligministeriet, 2024, s. 2).

På baggrund af de gennemførte registerudtræk og med de metodemæssige afgrænsninger for øje viser rapportens kvantitative analyser, at antallet af ægteskaber, hvor mindst én af parterne var under 18 år, er faldet drastisk i perioden. Mens disse ægteskaber udgjorde omkring 1-2 pct. af samtlige vielser i Danmark frem til starten af 1990'erne, har andelen været langt under 1 pct. i de fleste år siden 2002. I 2016, året før muligheden for at få aldersdispensation (kongebrev) blev afskaffet, viser vores udtræk blot seks ægteskaber med en mindreårig part. Dette fald skal ses i lyset af generelle demografiske og samfundsmæssige tendenser i Danmark, herunder især en stigende gennemsnitlig vielsesalder, udbredelsen af papirløst samliv og ændrede normer for forældreskab uden for ægteskabet.

Køn, alder og aldersforskelle

Undersøgelsen tegner en tydelig kønsprofil for de berørte. I første halvdel af 1970'erne omhandlede halvdelen af ansøgningerne om at blive gift med kongebrev, udtrykket i en stikprøve, unge mænd, der endnu ikke var fyldt 20 år. En registerbaseret analyse fra perioden 1986-2016, der omfatter både kongebreve, altså ægteskaber indgået i Danmark, og ægteskaber indgået i udlandet, viser et andet mønster. Her ses, at kvinden var den mindreårige part i 87,6 pct. af ægteskaberne, mens manden kun var mindreårig i 6,0 pct. af tilfældene. I 6,4 pct. af sagerne var begge parter under 18 år.

I forhold til alder var de fleste mindreårige brude i perioden 1986-2016 tæt på myndighedsalderen, idet flertallet var 17 eller 16 år på vielsestidspunktet. Kun en mindre andel (16,4 pct.) var 15 år eller yngre.³ Aldersforskellen mellem parterne var i halvdelen af tilfældene begrænset til 0-5 år, mens den i 14,1 pct. af sagerne var på 11 år eller mere – en tendens, der altovervejende gjorde sig gældende, når kvinden var den mindreårige part.

Etnisk herkomst og migrationshistorisk kontekst

Der er sket et markant skift i den etniske sammensætning af ansøgerfeltet i løbet af undersøgelsesperioden.

- I den tidlige periode (1970-1985) handlede ansøgninger om kongebreve altovervejende om majoritetsdanske par. Det har ikke været muligt at skaffe data om anerkendelse af udenlandsk indgåede ægteskaber i denne periode.

³ Disse tal dækker over såvel vielser i udlandet, som vielser i Danmark (med kongebrev). Ifølge CPR-kontorets kvalitetssikring er ingen under 15 år blevet gift i Danmark i perioden.

Eksisterende oversigter indikerer dog, at omfanget har været begrænset, især i begyndelsen af perioden.

- Fra midten af 1980'erne og frem ændrede billedet sig i takt med den stigende indvandring, og i perioden 1986-2016 var 9 ud af 10 par i Danmark, der var blevet gift, mens mindst én part var mindreårig, indvandrere eller efterkommere. Hovedparten af disse ægteskaber var indgået i udlandet.

Centrale oprindelseslande i de senere årtier har været Tyrkiet, Syrien, Libanon (herunder statsløse palæstinensere), Somalia og Irak samt det tidligere Jugoslavien. Dette afspejler både Danmarks migrationshistorie og kulturelle normer i oprindelseslandene, hvor tidlig ægteskabsindgåelse traditionelt har været mere udbredt end i Danmark.

To veje til ægteskab: kongebreve og anerkendelse af udenlandske vielser

Undersøgelsen skelner mellem to juridiske spor:

1. Kongebreve (vielser, som foregik i Danmark): Her blev der søgt om dispensation fra alderskravet før vielsen. Disse par er typisk blevet borgerligt viet på rådhuset. I en registeranalyse fra perioden 1986-2016 udgjorde kongebrevsvielserne ca. 13 pct. af ægteskaber med mindreårige.
2. Anerkendelsessager (vielser, som foregik i udlandet): Disse vielser udgjorde hovedparten (87 pct.) af de registrerede ægteskaber med mindreårige. Her var parret blevet gift i udlandet – ofte før indrejsen til Danmark, og de danske myndigheder skulle efterfølgende tage stilling til ægteskabets gyldighed. Flertallet af dem, der var blevet gift som mindreårig, var imidlertid myndige ved indvandringen til Danmark.

Motiver og bevæggrunde

Rapporten afdækker gennem kvalitative sagsgennemgange, at bevæggrundene for at gifte sig tidligt har ændret sig markant over tid:

- Manden var mindreårig: I starten af 1970'erne var den nedre ægteskabsalder for mænd (20 år) en problemstilling, som sås i ganske mange dispensationssager.

- Graviditet: I 1970'erne og starten af 1980'erne var brudens graviditet den altovervejende årsag til ansøgninger om kongebrev. Som det også sås i årtierne op til 1970 fungerede ægteskabet som en måde at legitimere barnet og sikre den lille families juridiske status. Dengang havde ugifte fædre ikke del i forældremyndigheden.
- Bolig og økonomi: Tidligere var vielsesattesten ofte en forudsætning for at kunne få tildelt en selvstændig lejlighed, hvilket fungerede som en "push-faktor" for tidlig ægteskabsindgåelse.
- Kulturelle og religiøse normer: For mange par med ikke-vestlig baggrund var motivet ofte et ønske om at kunne leve sammen og have et legitimt samliv i overensstemmelse med familiens og trossamfundets forventninger. I disse miljøer betragtes sex uden for ægteskab (eller før et religiøst ægteskab, *nikah*) ofte som et tabu. Dette motiv ses også hos danske ansøgere med baggrund i forskellige mindre trossamfund.
- Ægteskab som en forudsætning for samliv: Sagsakterne rummer mange vidnesbyrd, hvor samspillet imellem (gyldigt) ægteskab og opholdstilladelse spiller en central rolle, og hvor frygten for adskillelse på tværs af landegrænser var stor.

Lovgivningens regulerende effekt

Rapporten viser, hvordan politiske stramninger i udlændingelovgivningen har haft en indirekte, men kraftig indvirkning på antallet af registrerede ægteskaber med mindreårige. To centrale eksempler er de følgende:

- Stramning i 1992: Krav om, at begge ægtefæller som udgangspunkt skulle være 18 år for at opnå familiesammenføring, betød, at udenlandsk indgåede ægteskaber med en mindreårig ikke længere kunne danne grundlag for øjeblikkeligt samliv i Danmark.
- Stramning i 2002: Indførelsen af 24-års-reglen, det skærpede tilknytningskrav og formodningsreglen om tvangsægteskab reducerede yderligere incitamentet til tidlig pardannelse på tværs af landegrænser.

Disse regler har medført, at de fleste par, der er blevet gift i udlandet med en mindreårig part, først har fået mulighed for at etablere et samliv på dansk grund, efter at begge parter er blevet myndige (og i mange tilfælde væsentligt ældre).

Spørgsmålet om tvang og negativ social kontrol

Selvom undersøgelsens primære kilder er administrative akter, giver sagsgennemgangen visse indblik i problematikken omkring tvangsægteskaber. Myndighederne fik i 1990'erne et øget fokus på at sikre, at den mindreårige ikke var udsat for utilbørligt pres, bl.a. gennem indkaldelse til personlige samtaler. Sagsmaterialet indeholder dog kun få eksplicitte eksempler på, at en mindreårig direkte over for myndighederne har modsat sig et påtænkt ægteskab. Det bemærkes endvidere, at gråzonen mellem arrangerede ægteskaber (med accept) og tvangsægteskaber kan være svær at afdække i de historiske akter.

Sammenfattende om myndighedspraksis

Gennemgangen viser en generelt konsekvent og forudsigelig sagsbehandling. Ansøgninger om kongebrev fra 17-årige piger blev næsten altid imødekommet, mens der blev stillet strengere krav til de 16- og 15-årige (oftest krav om dokumenteret graviditet eller selvstændig bolig). For mænd var praksis gennem hele perioden væsentligt mere restriktiv, hvis de var under 18 år eller (indtil 1976) under 20 år.

Hvad angår de udenlandske vielser, har de danske myndigheder generelt anerkendt disse, hvis de var juridisk gyldige i indgåelseslandet, og såfremt ingen af parterne var under 15 år (den danske *ordre public*-grænse). En detaljeret granskning af disse ægteskabers gyldighed ser dog ofte ud til først at have fundet sted mange år senere, fx hvis parret søgte om separation eller skilsmisse i Danmark.

Afsluttende bemærkning og perspektiver

Samlet set dokumenterer rapporten en historisk udvikling, hvor ægteskab blandt mindreårige er gået fra at være et lavfrekvent fænomen blandt majoritetsdanskere (som ofte forekom grundet graviditet eller mandens alder) til at blive en sjældenhed, der i de seneste årtier næsten udelukkende har vedrørt minoritetsgrupper under indflydelse af komplekse migrations- og lovgivningsmæssige forhold.

Fra et bredere sociologisk perspektiv giver denne undersøgelse af ægteskaber med mindreårige et detaljeret kig ind i nogle af de betydelige forandringer, som de intime relationer har undergået over tid. Disse forandringer er drevet af et komplekst samspil mellem demografiske og kulturelle processer, migration, lovreformer og velfærdsstatens udvikling.

I den danske kontekst har disse processer bl.a. ført til, at ægteskabsinstitutionen generelt er blevet svækket. I den forbindelse har også de tidligt indgåede ægteskaber mistet betydning i den majoritetsdanske befolkning og er stort set forsvundet helt i løbet af den undersøgte periode.

Denne udvikling står i kontrast til situationen i andre dele af verden, hvor traditionelle familieformer (herunder ægteskab, eventuelt i en ung alder) ikke i samme grad har mistet betydning. I samspil med migration – et andet element i en (sen)moderne og globaliseret verden – bliver tidligt ægteskab i Danmark dermed over tid et fænomen, som i stigende grad kun forekommer blandt etniske minoriteter. Også her sker der ændringer. Dels bevæger oprindelseslandene sig også i retning af, at andelen af piger, der giftes som mindreårige, bliver mindre. Og dels ses, at alderen for indgåelse af ægteskab over tid stiger blandt yngre etniske minoriteter i Danmark.

I starten af 2017 afskaffede Folketinget muligheden for at blive gift med kongebrev. Denne lovændring ligger i forlængelse af de foregående årtiers udvikling nationalt og globalt og bringer Danmark på linje med et bredt internationalt ønske, udtrykt af blandt andre FN's Børnekomité, om at sikre, at ægteskaber med mindreårige afskaffes verden over.

> **Afrapportering**

1 Indledning

1.1 Baggrund

Over tid har såvel lovgivning som praksis omkring ægteskabsindgåelse ændret sig i Danmark. I løbet af det sidste halve århundrede er den faktiske vielsesalder således steget markant, ligesom der også har været en stor stigning i andelen af børn, som bliver født uden for ægteskab. Frem til og med januar 2017 var det dog muligt for mindreårige at få dispensation til at indgå ægteskab i Danmark ved hjælp af et "kongebrev", ligesom udenlandske vielser af personer under 18 år kunne anerkendes under visse betingelser.

Bedømt ud fra mediesøgninger har muligheden for at blive gift med kongebrev ikke været et særskilt omdiskuteret emne hverken op gennem det 20. århundrede eller i starten af 2000-tallet. Men i begyndelsen af 2016 kom det frem i en avisartikel, at der på danske asylcentre var mindreårige piger, som levede sammen med deres voksne samleverer eller ægtefæller. Det fik den daværende udlændinge- og integrationsminister til at udstede en instruks om, at Udlændingestyrelsen skulle adskille alle asytpar, hvis den ene part var under 18 år. Det førte ikke kun til en årelang politisk og juridisk proces (den såkaldte instruks-sag), som kulminerede med en rigsretssag i 2021, men også til, at brugen af termen 'barnebrude' eksploderede i medierne (Kronborg et al., 2022).

Senere i 2016 fremsatte social-og familieministeren et lovforslag (Folketinget, 2016) med en beslægtet tematik, idet ministeren ønskede at stramme ægteskabsloven for at forhindre, at dansk ret understøtter ægteskaber med mindreårige. Herved ville den danske lovgivning være i tråd med FN's Børnekomité's anbefaling om, at ægteskabsalderen generelt er 18 år, og med FN's udviklingsmål om, at børneægteskaber skal være afskaffet i 2030. Lovforslaget blev vedtaget af et bredt flertal i Folketinget i januar 2017, og lovændringen trådte i kraft 1. februar 2017.

Efterfølgende har det ikke været tilladt at indgå ægteskab med en mindreårig i Danmark. Den nedre ægteskabsalder blev gjort absolut, hvilket betød, at kongebrevsordningen blev afskaffet. Desuden blev regelsættet om udenlandske indgåede vielser strammet op, sådan at et ægteskab med en mindreårig ikke kan anerkendes, medmindre der er helt tvingende grunde til at gøre det, eller der er tale om EU/EØS-borgere og disses ægtefæller.

I 2024 rejste flere medier tvivl om, hvorvidt lovændringerne fra 2017 fungerede efter hensigten, da offentlige statistikker viste, at der stadig var tilfælde, hvor ægteskaber

med mindreårige blev anerkendt eller registreret i Danmark. Det førte for det første til, at Digitaliseringsministeriet kvalitetssikrede de data i CPR-systemet, som vedrører registrering af ægteskaber, og herigennem fandt nogle fejlkilder, som gjorde statistikken fejlbehæftet. For det andet iværksatte Social- og Boligministeriet en tilsynsundersøgelse, der skulle kortlægge, hvorfor, og i hvilket omfang, relevante myndigheder ikke havde reageret i overensstemmelse med lovændringerne fra 2017 (se afsnit 1.4). For det tredje blev der truffet en politisk beslutning om at iværksætte en bredere anlagt historisk-sociologisk undersøgelse om ægteskaber med mindreårige for perioden fra 1970 og frem.

1.2 Formål og problemstilling

Det daværende Social- og Boligministerium bad VIVE om at udarbejde den historisk-sociologiske undersøgelse om ægteskaber med mindreårige. Med afsæt i et udsnit af konkrete kongebrevssager og sager om anerkendelse af udenlandsk indgåede ægteskaber med mindreårige fra før 2017 er undersøgelsens formål at beskrive, hvad baggrunden for ansøgningerne typisk var, og hvordan disse sager blev behandlet af de relevante myndigheder. I den forbindelse er undersøgelsen også opmærksom på myndighedernes ageren ved mistanke om tvangsægteskaber. Sagsbehandlingspraksis er søgt belyst i det omfang, sagerne rummer oplysninger om baggrund og begrundelse for dispensationer hhv. anerkendelser.

For at tilvejebringe en bredere samfundshistorisk kontekst for den daværende sagsbehandlingspraksis belyser undersøgelsen endvidere væsentlige træk ved den demografiske og sociale udvikling, som har påvirket synet på ægteskabet og på, hvad der anses for at være det rette tidspunkt at gifte sig på. Ved at belyse udviklingen fra 1970 og frem vil undersøgelsen bidrage med ny viden om ægteskaber af mindreårige i Danmark igennem et halvt århundrede, men denne viden sættes også ind i et bredere historisk og geografisk perspektiv, som skaber forståelse for de kulturelt betingede variationer, der har været omkring tidlig ægteskabsindgåelse.

Undersøgelsen inddrager en række forskellige datakilder – herunder en omfattende sagsgennemgang af praksis (bl.a. via dokumenter fra Rigsarkivet), registerdata-analyse, kvalitative vidnesbyrd og mediesøgning, som kombineres med eksisterende forskning og udredninger, for at belyse de tidligt indgåede ægteskaber i socialhistorisk og geografisk perspektiv.

1.3 Ægteskabet som institution

Ægteskab er en juridisk anerkendt samlivsform mellem to personer, som i Danmark bliver indstiftet ved en offentlig akt som en kirkelig vielse i Folkekirken, en borgerlig vielse på rådhuset eller en vielse i et anerkendt trossamfund. Ægteskabsindgåelse indebærer som udgangspunkt, at ægtefællerne får formuefællesskab. Et ægteskabs retsvirkninger kan suspenderes ved separation, eller ægteskabet kan opløses ved omstødelse, skilsmisse eller død. I 2012 fik to personer af samme køn mulighed for at indgå ægteskab på lige fod med to personer af forskelligt køn. Tidligere (fra 1989) kunne to personer af samme køn indgå registreret partnerskab og opnå om-trent samme retsstilling, som ægteskabet har for ægtefæller.

I Danmark er ægteskabet funderet på monogami, mens andre samfund tillader personer at være gift med flere på en gang i form af bigami eller polygami. Også ægteskabsalderen varierer mellem lande og er i Danmark i dag 18 år. Som i mange andre dele af verden er det heller ikke på dansk grund tilladt at gifte sig med personer, som man er beslægtet med i lige linje.

Som samlivsform er ægteskabsinstitutionen rent omfangsmæssigt blevet reduceret i perioden fra ca. 1970 og frem. Det er sket som følge af en vækst i skilsmisser, og fordi par begyndte at leve sammen uden at være gift. En del af de såkaldt papirløst samlevende indgår dog ægteskab på et senere tidspunkt, og flere indgår i mere end et ægteskab i løbet af deres liv (Ottosen, 2011).

1.4 Undersøgelsens datagrundlag

En central del af undersøgelsens datagrundlag er dokumenter, som er indhentet igennem Rigsarkivet og igennem kontakt med andre offentlige myndigheder. Disse dokumenter er blevet gennemgået for at give et indblik i såvel den konkrete sagsbehandling som i den historiske udvikling på det undersøgte felt. Nedenfor gennemgås adgangen til relevante sager om hhv. kongebreve og anerkendelser af ægteskaber med mindreårige indgået i udlandet.

1.4.1 Registeranalyse af ægteskaber med mindreårige 1986-2016

Til undersøgelsen er gennemført en registerbaseret analyse af 7.563 ægteskaber med mindreårige, som er baseret på datasættet CIV – Civilstandsændringer hos Danmarks Statistik og dækker perioden 1986-2016. Datasættet, som vi justerede for de mest åbenlyse fejkilder, bidrager med information om udviklingen i ægteskaber

med mindreårige med information om parternes alder og herkomst, og om ved hvilken civilstandsmyndighed, at ægteskabet er indgået.

1.4.2 Kongebreve – dokumentanalyse fra især Rigsarkivet

En anden datakilde har været sager med ansøgninger om kongebreve – aldersdispensation for indgåelse af ægteskab. Vi er lykkedes med at indhente ansøgninger om kongebreve fra perioden 1970-2008. Dette er primært sket igennem Rigsarkivet, mens et mindre antal sager er indhentet igennem Københavns Kommune. Hvor en stor del af de indhentede sager er meget korte, har ankesager fra fx Civilretsdirektoratet været mere fyldige, da ansøgere her eksempelvis argumenterer for, hvorfor de mener, at et afslag bør omgøres. Samlet set har VIVE indsamlet i alt 310 kongebrevssager (såvel tilladelser som afslag og henlæggelser). 303 sager stammer fra Rigsarkivet, og 7 sager er indhentet fra Københavns Kommune.

1.4.3 Ægteskaber med mindreårige indgået i udlandet

En tredje datakilde har været sager om et udenlandsk indgået ægteskab, hvori mindst en af parterne er mindreårig. Her ønskede vi som udgangspunkt at fremskaffe 300 sager. Generelt er udenlandsk indgåede ægteskaber blevet anerkendt i Danmark, hvis to forhold var opfyldt: Dels skulle ægteskabet være gyldigt i det land, det blev indgået i; dels måtte ægteskabet ikke stride imod danske principper for *ordre public*. "Ordre public" er den franske betegnelse for "den almene retsorden" og er et juridisk princip, der forhindrer, at man anvender regler eller aftaler, som strider mod fundamentale værdier og retsprincipper i et land. Det fungerer som en undtagelsesregel, særligt i international privatret, hvor danske domstole kan afvise at anvende udenlandske retsregler eller domme, hvis de er åbenbart uforenelige med dansk ret (Nielsen, 2026). På baggrund af *ordre public* kan ægteskaber, som er indgået før det fyldte 15. år, og ægteskaber, som er indgået, uden at begge parter var samtidigt til stede, ikke anerkendes i Danmark, uanset at sådanne ægteskaber måtte være gyldige i det land, de blev indgået i (Kronborg, 2022).

Det viste sig, at sager om ægteskaber med mindreårige, indgået i udlandet, var overordentligt vanskelige at fremsøge. I forlængelse heraf har indsamlingen af sådanne data fulgt to hovedspor: Dels via Rigsarkivet, dels via indhentning af sager fra myndighederne i form af Udlændingestyrelsen (US) og Styrelsen for International rekruttering og Integration (SIRI), på baggrund af en liste med cpr-numre, indhentet fra det daværende Digitaliseringsministerium. Efter at have arbejdet med indsamling af disse data i et år havde vi fået adgang til 146 relevante sager. Såvel på grund af de store udfordringer med at indhente data, som den erfaring, at flere sager kun bidrog marginalt til nye indsigter, blev denne del af dataindsamlingen stoppet i marts

2026, se uddybning i kapitel 8 om data og metode. I indsamlingen af de 310 kongebreve og 146 anerkendelsessager anslår vi samlet set at have gennemgået over 2.100 sager.

1.4.4 Kvalitative vidnesbyrd

En sidste datakilde har været kvalitative vidnesbyrd. Her indgår dels et udtræk af selvbiografiske pensionisterindringer om at blive gift med kongebrev fra Københavns Stadsarkiv. Dels indgår i alt 7 kvalitative interviews med personer med personlige erfaringer med at blive gift i en tidlig alder og med embedsmænd med professionelle erfaringer med at træffe afgørelser i kongebrevssager og sager om anerkendelse af udenlandsk indgåede ægteskaber.

1.5 Tidlige ægteskaber – globalt set

I en stor del af de ægteskaber med mindreårige, som indgår i denne undersøgelse, har ægtefællerne indvandrer- eller efterkommerbaggrund. Dermed bliver det vigtigt at forstå ægteskaber med mindreårige i et globalt perspektiv. Ifølge "the Child Marriage Data Portal" (UNICEF, -a) er knap hver femte pige i verden i dag blevet gift før det fyldte 18. år. Ægteskaber med mindreårige er dermed et ganske udbredt fænomen. Ser man på verdens regioner, er forekomsten højest i Afrika syd for Sahara. Her er 31 pct. af pigerne gift, før de fylder 18 år (Bayhantopçu, 2024, p. 6). I det centrale og sydlige Asien er andelen, 25 pct., også høj (UNICEF, a). Omfanget af ægteskaber, hvor den ene part (altovervejende bruden) er mindreårig, har en tydelig sammenhæng med både fattigdom og med et lavt uddannelsesniveau.

1.5.1 Globale forskelle i familier og samfundsforhold

Forekomsten af ægteskaber med mindreårige kan knyttes til familiestrukturer og til generelle samfundsforhold i forskellige dele af verden. Uagtet store forskelle i kønsnormer og -praksisser, både indenfor og imellem lande i fx Mellemøsten, Nordafrika og det sydlige Asien (Charles et al., 2023; Moghadam, 2020), har mange lande i denne store region traditionelt været præget af tidlig indgåelse af ægteskaber og af høj fertilitet (Therborn, 2014). I denne store del af verden hænger ung alder ved indgåelse af ægteskab også sammen med stærke normer imod sex uden for ægteskab og med samfund, hvor familiestrukturer har en høj grad af kollektivism, og hvor køns- og aldershierarkier har stor betydning (CARE, 2015; Kandiyoti, 1988).

En betydelig del af tidligt indgåede ægteskaber er arrangerede (Bayhantopçu, 2024). Arrangerede ægteskaber er en praksis, som til dels bunder i opfattelser af, at

det enkelte ægteskab har betydning for hele slægten, og at valget af en passende ægtefælle dermed er for vigtigt til at blive overladt til unge mennesker selv (Abu-Lughod, 2015; Berta (ed.), 2023). I nogle regioner ses også et overlap imellem tidlig indgåelse af ægteskab og en høj forekomst af ægteskaber imellem familiemedlemmer, eksempelvis imellem fætter og kusine (Shaw & Raz, 2015). Det handler også om mere kollektivistiske familiestrukturer og om samfundsforhold, hvor familien, snarere end staten, skal sikre individuel overlevelse i en kontekst, hvor der ofte er betragtelig materiel fattigdom (Cindoglu et al., 2011). På linje hermed er ægteskaber med mindreårige generelt mere udbredte på landet frem for i byerne og i fattigere frem for i rigere dele af landes befolkning (Kamal et al., 2015; UNICEF, 2017).

Ud over at have mindre uddannelse, og dermed dårligere muligheder for økonomisk uafhængighed, får kvinder, der er blevet gift som mindreårige, generelt både tidligere børn og flere børn (Molitoris et al., 2023). Studier peger også på, at ægteskab som mindreårig kan knyttes til en højere forekomst af fx depression, sammenlignet med kvinder, der bliver gift i en højere alder (Bayhantopçu, 2024; Burgess et al., 2022).

For at beskytte piger har forskellige organisationer verden over i en årrække forsøgt at nedbringe antallet af ægteskaber med mindreårige (Strungaru, 2024; UNICEF, 2017). Forekomsten af ægteskaber med mindreårige har været faldende i de seneste årtier, om end udviklingen går langsomt. Den globale andel af kvinder, som har indgået ægteskab som mindreårige, er således faldet fra 22 pct. for et årti siden til 19 pct. i dag (UNICEF, b). Faldet må ses i et samspil med bl.a. stigende uddannelsesniveauer, også for piger. Også nationale og internationale ændringer i lovgivning har været med til at reducere forekomsten af ægteskaber med mindreårige (Arthur et al., 2018; McGavock, 2021). Der er dog også områder i verden, hvor forekomsten af ægteskaber med mindreårige er stigende. Krig og konflikt kan øge forekomsten, fordi ægteskab af en mindreårig kan ses som en måde at beskytte pigers og deres familiers ære i en usikker situation og også være et forsøg på at sikre materiel overlevelse for pigen og/eller for hendes familie (CARE, 2015; Elnakib et al., 2021).

Med enkelte undtagelser har alle verdens lande en minimumsalder for, hvornår man er gammel nok til at indgå ægteskab (Hewitt & Churchill, 2020). Denne alder er overvejende den samme for mænd og kvinder. En del lande opererer dog fortsat med en aldersforskel, hvor kvinder (eller piger) kan blive gift i en yngre alder – noget, der også forekom i Danmark frem til 1976. Især siden årtusindskiftet har et stigende antal lande verden over forbudt ægteskab for personer under 18 år (Petroni et al., 2019). I omkring hvert fjerde af verdens lande⁴ er det dog fortsat lovligt for en pige under 18 år at blive gift (Hewitt & Churchill, 2020, s. 71). Den femtedel af verdens ægteskaber, der indgås med mindst én mindreårig part, rummer endvidere en

⁴ Baseret på data fra de 209 lande, som indgår i FN's statistik (Hewitt & Churchill, 2020, p. 71).

andel meget tidligt indgåede ægteskaber. I det afrikanske land Chad er det således næsten 30 pct. af 20-24-årige kvinder, som var gift i en alder af blot 15 år. Noget tilsvarende gælder for ca. 8 pct. af kvinder i Afghanistan og Somalia. Sådanne meget unge ægteskaber indgås dog i mange tilfælde udenom national lovgivning (Hewitt & Churchill, 2020, s. 76).

1.6 Ægteskab i lande af relevans for migration til Danmark

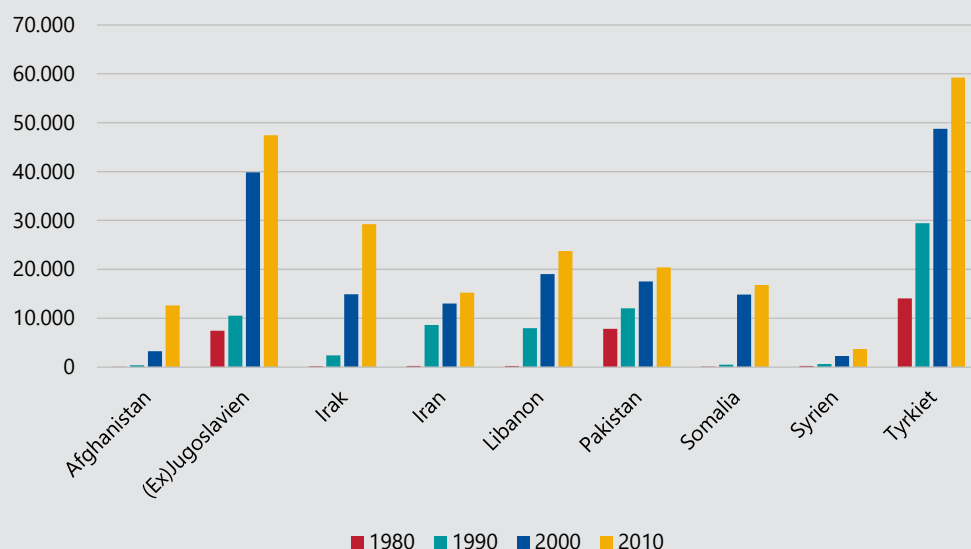
I forhold til forekomsten af ægteskaber med mindreårige blandt etniske minoriteter i Danmark har bestemte indvandringslande stor betydning. Den historiske baggrund for situationen i perioden 1970-2016 er, at Danmark frem til begyndelsen af 1960'erne fremstod som et relativt homogent land i forhold til etnisk sammensætning. I kølvandet på økonomisk vækst og en voksende industri opstod der i 1960'erne – som i resten af det nordvestlige Europa – et behov for mere arbejdskraft. Især fra midten af 1960'erne blev dette behov i stigende grad dækket af personer, som kom fra udlandet (Van Mol & de Valk, 2016). I første omgang kom der faglærte arbejdere fra det daværende Jugoslavien og siden også arbejdere fra andre lande, især Tyrkiet og Pakistan. De indvandrede arbejdstagere var fortrinsvis mænd i 20-40-årsalderen.

I 1973 indførte Danmark stop for indvandring af arbejdstagere fra tredje verdenslande. Det medvirkede til, at nogle arbejdsmigranter, der tidligere havde planlagt at rejse tilbage til deres oprindelsesland, forblev i Danmark, da de ikke vil kunne komme ind igen, hvis de forlod landet. På dette tidspunkt udgjorde disse indvandrere ca. 38.000 personer og havde under visse betingelser mulighed for at få deres ægtefælle, børn og forældre hertil efter reglerne om familiesammenføring (Bejder, 2025). Familiesammenføringerne skete først fra Jugoslavien (fra 1971) og dernæst fra Pakistan (fra 1973-1974) og Tyrkiet (fra omkring 1975-1976). I en del tyrkiske familier kom hustruer først til Danmark efter mere end 10 år adskillelse (Rytter et al., 2021, p. 61). I 1980 var der 44.000 indvandrere og 8.000 efterkommere fra ikke-vestlige lande. Som det fremgår af Figur 1.1, var Tyrkiet, Pakistan og Jugoslavien de helt dominerende oprindelseslande på daværende tidspunkt.

I løbet af 1990'erne ændres sammensætningen af ikke-vestlige indvandrere og efterkommere i Danmark markant. Det skyldes i høj grad ankomsten af flygtninge fra en række forskellige lande. Antallet af flygtninge havde været begrænset i 1970'erne, men i 1983 vedtages en liberal udlændingelov, der sikrede asylansøgers retsstilling og gav ret til familiesammenføring (Mouritsen & Olsen, 2013). I samspil med en række krige forskellige steder i verden er denne lov med til at øge tilstrømning af flygtninge (Hammer, 2019). Figur 1.1 viser det samlede antal indvandrere og

efterkommere i Danmark fra 9 centrale indvandringslande/områder i perioden 1980 til 2010.⁵

Figur 1.1 Antal indvandrere og efterkommere i Danmark – udvalgte lande, 1980-2010

Kilde: Statistikbanken.dk

Som figuren viser, er Tyrkiet i hele perioden det land, hvorfra flest indvandrere og efterkommere stammer. Over tid stiger antallet af flygtninge. Krig i det daværende Jugoslavien medfører en stor tilstrømning af flygtninge midt i 1990'erne, og lande som fx Irak og Libanon får også en central plads i statistikken. Med afsæt i Figur 1.1 kan man helt kort belyse fænomenet ægteskaber blandt mindreårige i to udvalgte oprindelseslande – Tyrkiet og Irak.

I Tyrkiet har man generelt haft en lav alder ved ægteskabsindgåelse. Ifølge officielle opgørelser lå den således på 19,9 år i 1970 og var kun steget til 22,0 år i 1990 (Nauck & Klaus, 2004, p. 371) Den reelle alder for indgåelse af ægteskab vil i mange tilfælde endvidere være lavere end de tal, der kan aflæses i statistikken. Det skyldes, at en del par bliver gift i religiøse ceremonier – ceremonier, der ikke indgår i de officielle statistikker, men anses for gyldige i den sociale kontekst (Nauck & Klaus, 2004, p. 370). Uanset en lav ægteskabsalder har der dog, over tid, været et tydeligt fald i

⁵ 'Jugoslavien og efterfølgerstater' summerer indvandrere og efterkommere, opgjort i Danmarks Statistik med baggrund i Jugoslavien; Jugoslavien, forbundsrepublikken; Bosnien-Hercegovina; Nordmakedonien (tidligere Makedonien); Montenegro; Serbien; Kosovo.

andelen af ægteskaber med mindreårige i Tyrkiet. I 1978 var 41 pct. af de 20-24-årige gift, før de fyldte 18 år. I 2018 var denne andel faldet til 15 pct. (Bayhantopcu, 2024, s.7). Dette fald i ægteskaber med mindreårige skal ses i lyset af en samfundsudvikling med stigende urbanisering og uddannelsesniveau og et fald i både børnetal og i omfanget af arrangerede ægteskaber (Baykara-Krumme, 2015, 2017).

Hvor andelen af ægteskaber med mindreårige i Tyrkiet har udvist en nedadgående trend, ser man i de senere år en stigning i ægteskaber med mindreårige i et land som Irak. I 1959 vedtog man i Irak en lovgivning, der satte ægteskabsalderen til 18 år og gav kvinder nogle af de mest vidtrækkende juridiske rettigheder i regionen (Coleman, 2006). Landet har dog også været præget af krige, uro og forskellige – bl.a. religiøse – spændinger. Statistikker viser, at hvor 19 pct. af de irakiske piger i 2003 blev gift som mindreårige, steg omfanget i 2018 til 23 pct. (UNICEF, c). Stigningen er sket på trods af, at de irakiske myndigheder advarer om, at piger mellem 15 og 18 år dobbelt så ofte dør af komplikationer i forbindelse med graviditet og fødsel, sammenlignet med kvinder mellem 20 og 24 år (Saleh et al., 2022, p. 2). En del af forklaringen på den faldende giftealder er netop krig og uroligheder i landet, herunder de mange fordrevne fra krigen i nabolandet Syrien (Goers et al., 2022). I usikre tider kan ægteskab af en mindreårig både være et forsøg på at beskytte pigen og bidrage til at sikre materiel overlevelse for pigen og/eller for hendes familie (CARE, 2015; Elnakib et al., 2021).

1.6.1 Små tal på ægteskaber med mindreårige efter migration

Vi har ikke kunnet lokalisere eksisterende undersøgelser, der belyser omfanget af ægteskaber med mindreårige blandt etniske minoriteter i Danmark. En sådan undersøgelse findes dog fra Norge. Herom skriver forfatteren til undersøgelsen "Ektekapsmønstre i det flerkulturelle Norge" følgende i 2004:

Statistikken over sivilstand og alder støtter ikke myten om barnebruder. Defineres barnebruder som gifte jenter under myndighetsalder viser tallene, at dette er omtrent ikke-eksisterende; bare 12 jenter med innvandrerbakgrunn under 18 var gift per 1.1.2002, og ingen gutter. Alle jentene var 17 år. (Lie, 2004, p. 30)

På linje med disse små norske tal udtalte den danske justitsminister Hans Engell i 1992, at ..."[a]ntallet af børneægteskaber må antages at være meget beskedent" (Folketinget, 1992a, s. 6215).

1.6.2 Rapportens opbygning

Den resterende del af rapporten er opbygget på følgende måde:

Kapitel 2: Danmark før 1970 giver en bredere historisk kontekst for ægteskabet som fænomen i Danmark med fokus på perioden 1900-1970.

Kapitel 3: Tiden fra 1970 til 1985 beskriver de store forandringer i danske samlivsformer i perioden og præsenterer relevante fund fra dokumentanalysen med fokus på dis-pensationer i form af kongebreve.

Kapitel 4: Ægteskaber med mindreårige i statistisk perspektiv 1986-2016 præsenterer resultaterne af den registerbaserede analyse fra perioden.

Kapitel 5: Tiden fra 1986 til 2001 belyser, hvordan såvel indvandring som ændrede familieformer gør ægteskaber med mindreårige til et fænomen, som primært har relevans for etniske minoriteter. Dermed får ændringer i lovgivningen på udlændingeområdet stigende betydning for indgåelse af sådanne ægteskaber.

Kapitel 6: Tiden fra 2002 til 2016 skitserer udviklingen i det nye årtusind. Kapitlet har overvejende fokus på anerkendelser af ægteskaber, indgået i udlandet, da antallet af kongebreve er faldet til et meget lavt niveau.

Kapitel 7: Epilog: Tiden fra 2017 til 2025 behandler kort perioden efter 2016 og frem til udgangen af 2025.

Afslutningsvis bidrager *Kapitel 8* med yderligere informationer om *Data og metode*, som er anvendt i rapporten.

2 Danmark før 1970

2.1 Indledning

Selvom opdraget til denne undersøgelse er at fokusere på sager om ægteskaber med mindreårige i nyere tid, dvs. fra 1970 og frem, vurderer vi, at det beriger og nuancerer analysen, hvis vi kortfattet starter lidt tidligere. En sådan bredere kontekst bidrager til at tydeliggøre, hvordan den juridiske og demografiske ægteskabsalder har skiftet gennem danmarkshistorien, men viser samtidig også, at andre problemstillinger fremstår relativt uforanderlige.

Kapitlet falder i to dele. Den første del fokuserer kort på tiden før 1900-tallet, mens den anden del lidt mere uddybende redegør for, hvad vi ved om ægteskaber blandt mindreårige i det 20. århundrede frem til 1970.

2.1.1 Datagrundlaget

Undersøgelser, der har belyst, hvordan myndighederne førhen har behandlet dispensationsansøgninger fra ægteskabsalderen, er sjældne her i Danmark. Efter vores bedste kendskab er en historisk undersøgelse om sønderjyske "barnebrude" i perioden 1923-1932 (Thomsen, 2024) et af de få eksempler på analyser om emnet. Denne analyse fokuserer dog specifikt på problemstillinger, der knytter sig til Sønderjylland.

Kapitlets første del om tiden før 1900-tallet hviler på retshistoriske kilder, som beskrevet i den familieretlige litteratur og på demografiske og historiske analyser af datidens ægteskabsmønstre. Vi beror os på allerede eksisterende litteratur, og inddrager kun en enkel ny, original kilde fra starten af 1800-tallet, der anskueliggør, hvordan et tidligt indgået ægteskab kom i stand.

I den anden del af kapitlet om tiden fra 1900-1970 er kilderne flere. Vi inddrager den familieretlige litteratur: lovgivning, betænkninger og andre familieretlige analyser og fremstillinger; vi trækker på sam- og eftertidens demografiske og sociologiske undersøgelser, og endelig inddrager vi også fra denne periode livshistoriske beretninger, som illustrerer, hvordan det kan være at indgå ægteskab på et tidligt tidspunkt i tilværelsen.

2.2 Tiden før 1900-tallet

2.2.1 Ægteskabslovgivningen

Om der har været en nedre juridisk ægteskabsalder, før kristendommen kom til Danmark, spekulerer de ældre familieretlige fremstillinger ikke på (Andersen, 1954; Bentzon et al., 1910; Borum, 1941). Men før reformation, da kanonisk ret (der byggede på romerretten) var gældende i Danmark, var ægteskabsalderen på 14 år for mænd og 12 år for kvinder forbundet til den seksuelle modenhed (Andersen, 1954). Efter – men ikke som følge af – reformationen blev den nedre grænse senere hævet til 20 år for mænd og 16 år for kvinder. Det fremgår både af Danske Lov (1683) og Ægteskabsforordningen (1824).⁶ Først i 1922 blev ægteskabsalderen hævet til 21 år (mænd) hhv. 18 år (kvinder), jf. Tabel 2.1.

Tabel 2.1 Nedre ægteskabsaldre i dansk ægteskabslovgivning gennem tiden

Mænd	Kvinder	Dispensationsmulighed?	År	Titel
14	12	?	Middelalder (før reformationen)	Kanonisk ret
n.a.	n.a.	?	19. juni 1582	Ægteskabsordinansen
20	16	?	15. april 1683	Christian d. V.'s Danske Lov
20	16	Ja	Forordning 30. april 1824	Ægteskabsforordningen
21	18	Ja	Lov nr. 276 af 30. juni 1922	Lov om ægteskabs indgåelse og opløsning
20	18	Ja	Lov nr. 256 af 4. juni 1969	Lov om ægteskabs indgåelse og opløsning i kraft (1969-loven)
18	18	Ja	Lov nr. 313 af 10. juni 1976	Lov om ændring af forskellige lovbestemmelser med 20 års aldersgrænse mv.
18	18	Nej	Lov nr. 81 af 24. januar 2017	Lov om ændring af lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, udlændingeloven og værgeomålsloven

Kilde: Samlet af VIVE fra forskellige kilder.

Ægteskabsindgåelse har ikke altid været en offentlig akt, som blev forestået af en vielsesmyndighed. Før 1200-tallet var det et anliggende mellem slægter, hvor det ved fæstning først blev aftalt, hvornår bruden skulle overgives til gommen, og siden

⁶ Christian 5.'s Danske Lov fra 1683 er den første samlede lovebog for hele Danmark. En familieretlig fremstilling fra 1910 (Bentzon et al., 1910, 9. 35) mener ikke, at der var sat en nedre ægteskabsalder før Danske Lov, og nævner, at der i tiden op til Danske Lov ses mange eksempler på kvinder, der blev gift i en alder af 13 eller 14 år. Se også Jørgensen, Jens Ulf: *ægteskab - retshistorie* i Lex på lex.dk. Hentet 8. maj 2026.

skete selve overgivelsen ved brylluppet, som blev afsluttet ved, at brudeparret besteg ægtesengen i overværelse af slægtninge (Jørgensen, 2025). I middelalderen under den kanoniske rets regler var parternes samtykke og aftalte erklæring om at være ægtefæller afgørende, men gyldigheden af aftalen var ikke betinget af gejstlig medvirken, vidners tilstedeværelse eller samtykke fra kvindens slægt. Ægteskabet, der blev betragtet som en uopløselig relation, skulle dog lyses i kirken forinden for bl.a. at modvirke bigami (Jørgensen, 2025). Samtidig var der strikse regler, som forbød ægteskab mellem slægtninge i op til 7. led; regler, der dog blev slækket på i flere omgange senere hen (Kofoed, 1998). Man må antage, at såvel reglerne om det samtykkebaserede ægteskab som det strengt definerede forbud mod endogami er faktorer, som har bidraget til at skabe et kulturelt fundament for ægteskabsinstitutionen i de kristne europæiske lande, som adskiller sig fra det mønster, man ser i store dele af Mellemøsten og Asien, hvor ægteskaber arrangeres af den ældre generation/forældrene, og i nogle tilfælde bliver indgået mellem slægtninge (fx i form af fætter-kusine-ægteskaber, jf. Shaw & Raz, 2015).

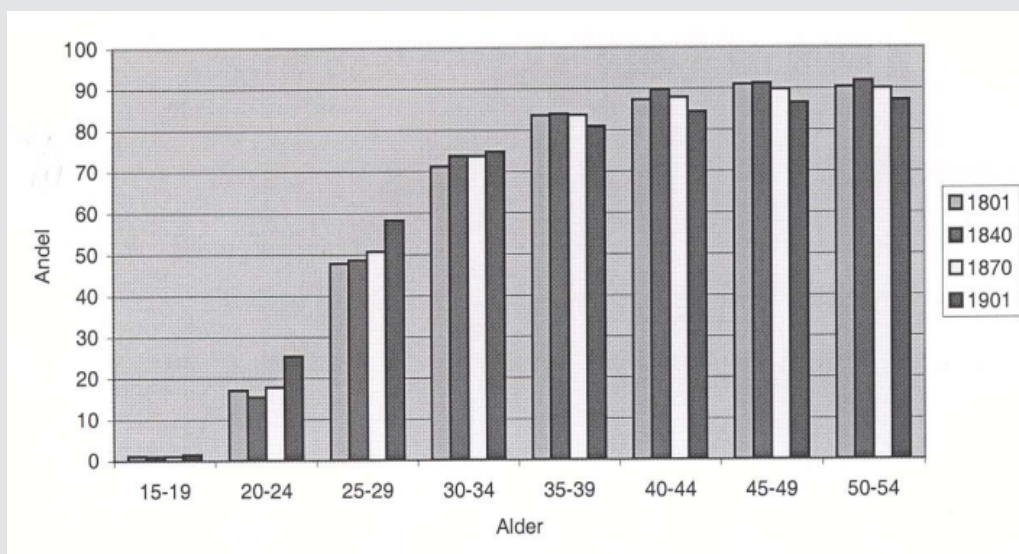
Overordnet set medførte den protestantiske reformation, at der kom en videre adgang til skilsmisse, og at betingelserne for ægteskabsindgåelse blev mere lempelige, herunder i forhold til, hvilke beslægtede og besvogrede man måtte gifte sig med. I Danmark blev ægteskabsindgåelse formaliseret ved Ægteskabsordinansen (1582), som i store træk udgjorde grundlaget for ægteskabsbestemmelserne i Danske Lov 100 år senere (1683) (Schultz, 1993). Her beskrives ægteskabsindgåelse som en proces, der består af flere led: Det startede med en trolovelse, et ægteskabsløfte, som parterne afgav i vidners nærvær, og blev efterfulgt af lysning fra kirkens prædikestol tre søndage i træk. Først herefter fulgte den kirkelige vielse (Jensen, 2004). Trolovelsen havde på væsentlige områder en bindende karakter, og børn, der var frugten af forbindelsen, kunne erklæres for ægte, selvom Danske Lov forbød trolovede at have samleje. På samme vis kunne et brudt trolovelsesløfte sanktioneres, hvis det blev påklaget til tamperretten (datidens familieretter, som virkede frem til 1797). En historisk analyse om tamperretterne viser, at tvisterne i trolovelsessager ofte drejede sig om, at manden ikke ville gifte sig efter at have besvangret kvinden, eller om kvinder, der påstod, at de var blevet påtvunget ægteskabet af forældrene (Bonderup, 1985).

2.2.2 Familiedemografiske mønstre

Demografen John Hajnal (1955) har karakteriseret den vesteuropæiske måde at indgå ægteskaber på som "det europæiske ægteskabsmønster". Det har eksisteret i mindst to århundreder før 1940'erne og er i et globalt perspektiv ret unikt. Det er kendetegnet ved en relativt høj ægteskabsalder, især for kvinder, ved at relativt mange kvinder (omkring 10 pct.) forblev ugifte og ved en såkaldt neolokal husholdningsstruktur, som indebar, at det gifte par etablerede sig i en ny husholdning, som

de blev overhovedet for, frem for at flytte ind hos gommens eller brudens forældre. Dette mønster kan delvist genfindes i Figur 2.1, som viser andelen af gifte kvinder i forskellige aldersgrupper i løbet af 1800-tallet. Det ses, at relativt få kvinder var gift inden 25-årsalderen, og at omkring hver tiende kvinde over 50 år forblev ugift. Andre optællinger, som er foretaget i fire danske byer i 1814-1860, viser, at den gennemsnitlige vielsesalder (1. gangs vielser) for mænd var mellem 27,7 og 29,9 år, mens den var mellem 25 og 27,8 år for kvinder. Vielsesalderen var uforandret i første halvdel af 1800-tallet, men med en faldende tendens efter 1840 (Jensen, 2004; p. 215 og bilag 24).

Figur 2.1 Andelen af kvinder i 5-års-aldersgrupper, der var gift. Udvalgte år 1801-1901

Kilde: Figuren er udarbejdet af Jensen (2004, bilag 24) på grundlag af Statistisk Tabelværk, diverse årgange.

2.2.3 Tidligt indgående ægteskaber

Der er ikke megen viden om meget tidligt indgåede ægteskaber i tiden før år 1900. I Bentzons gennemgang af familieretten fra 1910 anfører forfatteren med henvisning til en ægteskabsforordning fra 1824, at hensigten med den nedre aldersgrænse på 20 år for gommen og 16 år for bruden var at forhindre ægteskab blandt personer, der ikke besad den tilstrækkelige fysiske eller åndelige modenhed. I samme åndedrag nævnes, at der alligevel sås mange eksempler på, at pigen var 13 eller 14 år. Der var mulighed for dispensation, som næsten altid blev givet, hvis manden var 18-19 år, og pigen var gravid. Forældre skulle dog give deres samtykke.

Da tvangsægteskaber er en underliggende tematik i den aktuelle undersøgelse, er det relevant at spørge, om forældregenerationen tidligere var involveret i valget af børnenes vordende ægtefælle? Det er ikke mindst interessant, fordi historikere vurderer, at ægteskabsidealet ændrede sig gennem 17- og 1800-tallet fra at være mere baseret på fornuft til at blive mere baseret på gensidige følelser (Jensen, 2004; Nielsen, 2011; Telste, 2003). Som Jensen anfører (2004, p. 224), er det vanskeligt at måle uformel kontrol i historiske undersøgelser, men det fulgte af ægteskabsbetingelserne i Danske Lov, at forældrene kunne gøre deres stemme gældende, fordi brudens forældre skulle give samtykke til ægteskabet, uanset hvilken alder bruden havde. Giftede hun sig på trods, kunne de gøre hende arveløs, men efter Danske Lov kunne hun ikke giftes mod sin vilje.⁷ Man skal her have in mente, at betydningen ved strategisk arrangerede ægteskaber i det væsentlige kun har relevans for familier, hvor der var ejendom eller anden formue i spil. Den relevans mærkede den unge Rebekka Højberg, som i 1816 giftede sig med Iver Heide, jf. beretningen i Boks 2.1.

Efter 1824 blev samtykkebestemmelsen udvidet til også at omfatte brudgommens forældre, hvis han var under 25 år og dermed endnu ikke kunne disponere over formue. Ifølge Andersens Ægteskabsret (1954) blev reglen indført, fordi man mente, at den kunne være tjenlig til at hindre uoverlagte eller "letsindige" ægteskaber, hvor par giftede sig, inden manden havde en næringsvej og dermed kunne forsørge familien. Ifølge Jensen (2004) var de "letsindige ægteskaber" et varmt diskussions-emne i de første årtier i 1800-tallet. Men spørgsmålet er, om debatten om de "letsindige ægteskaber" virkelig reflekterede et stort problem i tiden, eller om det måske mest af alt var et udtryk for moralsk panik? Som allerede omtalt var den gennemsnitlige ægteskabsalder ganske høj i starten af 1800-tallet, og som Figur 2.1 yderligere viser, var det ganske få kvinder – anslået ca. 1 pct. – som var gift inden 20-årsalderen, selvom den formelle nedre ægteskabsalder var 16 år. Rebekka Højberg udgjorde dermed en slags undtagelse fra hovedreglen, da hun – måske letsindigt – giftede sig som 16-årig.

⁷ Danske Lov 3. bog, kapitel 16, artikel 1-2.

Boks 2.1 Rebekka (16 år) og Iver (25 år), gift 1816

I slutningen af 1816 blev Rebekka Højbjerg gift med Iver Heide. Vielsen fandt sted i Ny Sogn ikke så langt fra Søndervig. Da de blev gift, var hun 16 år, mens Iver var 25 år.

Rebekka voksede op på Herregården Søgård hos et barnløst ægtepar – en kancelliassessor og frue – der var hendes onkel og moster. Som deres arving var hun opdraget og uddannet til at blive den fremtidige ejer på herregården.

Sandsynligvis var det ved et ophold hos sin ældre kusine, der boede ca. 40 km syd for Rebekkas barndomshjem, at hun lærte Iver at kende, for Iver var kusinens nabo. Og dette bekendtskab udviklede sig et kærlighedsforhold. Problemet var, at de var af forskellig stand. Hun kom af fra en slægt med præster og skulle arve herregården, mens Iver var af ren bondestand.

Det er forståeligt, at plejeforældrene ønskede, at hun skulle gifte sig med en mand af deres stand, og at de blev skuffede, da de hørte, at hun ville giftes med en krydsbetjent. Der har utvivlsomt stået kamp om giftermålet. Det fremgår af kirkebøgerne og testamentet, at Rebekka selv fremtvang sit giftermål mod plejeforældrenes ønske. Med tanke på, at hun kun var 16 år, er det ganske imponerende og afspejler en jernvilje hos pigen. Rebekka blev ikke gjort arveløs, men af testamentet, som blev oprettet året efter brylluppet, fremgår det, at arven efter plejeforældrene er Rebekkas særeje:

»Min, Testatrix, Søsterdatter, Rebekke Kirstine Høyberg, skal have in Natura Søegaard Hovedgaard med alt deri værende Indboe, Udboe og Besætning, intet undtagen (herunder forstaaes dog ikke Obligationer og rede Penge), med fuldkommen Eiendomsret efter Loven, dog da hun har givet sig uden vores Villie med Bondekarlen Iver Andersen Hejde, som efter vores Meening var ringeagt mod os, og et upassende Partie for hende, hvem vi havde antaget som vor Datter, saa maa intet af det som her er givet, blive hans Eiendom [...]»

Det kom dog siden til en forsoning mellem Rebekka og plejeforældrene. Mosteren blev gudmor til de to ældste af parrets i alt 12 børn, og flere af børnene blev opkaldt efter herskabet på Søgård og slægtninge på den mødrene side. Måske hjalp det også, at Iver Heide viste sig at være dygtig til at få værdierne til at avle. Ved folketællingen i 1840, hvor Iver var 48 år, var han overhoved for en husstand i Bjerregård, der bestod af 43 individer.

Kilder: Lodberg (1934) og egne opslag i folketællingerne.

2.2.4 Migration

Ved den første folketælling i 1769 bestod Danmark af knap 800.000 indbyggere, hvoraf 80 pct. boede på landet (sognekommuner). Ved periodens slutning – i 1901 – var folketallet vokset til 2,5 million indbyggere. Befolkningstilvæksten beror især på en fald i børnedødeligheden, som skyldes forbedrede hygiejneforhold (Andersen & Ploug, 2026). Ved århundredeskiftet mellem 1800- og 1900-tallet var Danmark stadig et landbrugssamfund, men i anden halvdel af 1800-tallet skete der store ændringer i befolkningens bosættelsesmønstre, da mange vandrede fra land mod by. I 1901 levede kun knap 60 pct. af befolkningen på landet, mens de øvrige levede i hovedstaden eller andre byer (Danmarks Statistik, 2000; Schriver, 2025).

I byerne var tendensen, at man giftede sig lidt tidligere end på landet, og på samme vis var der også forskel mellem by og land i forhold til børn født uden for ægteskab, som var stigende gennem 1800-tallet. I 1840'erne var 22 pct. af børnene i hovedstaden født uden for ægteskab, mens det i købstæderne var 13 pct. og på landet 10 pct. Det var især de lavere sociale lag, der drev denne udvikling (Bjørn, 2025).

2.3 Tiden fra 1900 til 1970

2.3.1 Ægteskabslovgivningen

I starten af 1920'erne vedtog den danske Rigsdag tre love⁸, som skabte nogle mere tidssvarende rammer for ægteskabet og familielivet. Lovene betragtes som et fundament for det moderne, ligestillede ægteskab i det danske velfærdssamfund, som vi har kendt det op gennem det 20. århundrede og til i dag. De familieretlige reformer var resultatet af et længerevarende nordisk juridisk samarbejde, som havde haft en ambition om at harmonisere reglerne mellem landene, men de udsprang også af kvindeorganisationers kamp for at sikre bedre rettigheder for kvinden, som hidtil havde været ægteskabets svage part.

Blandt væsentlige elementer i reformerne var overordnet, at adgangen til separation og skilsmisse blev smidiggjort, at begge forældre nu fik forældremyndigheden over børnene, mens ægteskabet var intakt, og ikke mindst, at der blev indført formel ligestilling og gensidig forsørgerpligt mellem ægtefæller, således at begge parter var forpligtet til at forsørge den anden. Den faktiske arbejdsdeling i ægteskabet var dengang oftest komplementær⁹, men hustruen fik ret til økonomisk støtte under ægteskabet og ophørte det, blev formuen delt. I midten af 1930'erne blev liberaliseringen af den familieretlige lovgivning fulgt op af love, der forbedrede retsstillingen for de såkaldt uægte børn (1937) og liberaliserede adgangen til abort (1939) (Rosenbeck, 2004).

Med ægteskabsloven fra 1922 blev den nedre ægteskabsalder hævet fra 16 til 18 år for kvinder og fra 20 til 21 år for mænd (§ 6). Borum (1941) forklarer den nu højere ægteskabsalder med, at den herved blev bragt i overensstemmelse med tendensen i anden moderne lovgivning og var begrundet i såvel personlige som sociale hensyn: *"For Mandens Vedkommende er det yderligere en Fordel, at Ægteskabs- og Myndighedsalderen nu falder sammen; for Kvindens Vedkommende er en Forhøjelse begrundet i Nutidens lægevidenskabelige Opfattelse, at Køns modenhedens gennemsnitlige*

⁸ I 1922 'Lov om Ægteskabets Indgaaelse og Opløsning' samt 'Lov om Umyndighed og Værgemål' og i 1925 'Lov om Ægteskabets Retsvirkninger'.

⁹ Det vil sige, at kvinden var husmor og hjemmearbejdende, mens manden var familieforsørger og på arbejdsmarkedet.

Begyndelse er kort før det fyldte 17de Aar¹⁰, og i Hensynet til hele hendes personlige Udvikling." (p. 19). Forhøjelsen bidrager til at understrege, at ægteskabet ikke er for børn, og at man vil sikre sig, at det er to voksne og selvstændige mennesker, der indtræder i ægteskabet. Ifølge lovens § 7 kunne personer under 21 år ikke indgå ægteskab uden forældrenes samtykke, medmindre de allerede tidligere havde været gift.

I overensstemmelse med de tidligere regler (fra 1824) affødte 1922-loven også mulighed for at dispensere fra aldersgrænserne. Overøvrigheden kunne således efter konkret vurdering meddele bevilling til mænd, der var fyldt 19 år, og til kvinder, der var fyldt 16 år¹¹, hvis der var en rimelig grund, hvilket besvangelse typisk var, og hvis der var samtykke fra forældre eller værge (Borum, 1941). I praksis skete dispensationen ved, at overøvrigheden udfyldte og underskrev en bevillingsblanket, som på forhånd var forsynet med et fint segl og en ordlyd om, at bevillingen var meddelt af kongen. Ordningen, som havde rødder i det 18. århundredes midte og det 19. århundredes begyndelse, blev indført for at aflaste først kongen og derefter Justitsministeriet (Andersen, 1954).

Det skal tilføjes, at 1922-loven også rummede en række andre ægteskabsbetingelser. Blandt dem, vil vi her fremhæve, er, at personer, der med samtidens betegnelser var sindssyge og åndssvage i højere grad¹² samt personer med kønssygdomme, der kunne overføres til afkommet, ikke umiddelbart kunne gifte sig. Det var i overensstemmelse med tidens eugeniske (racehygiejniske) tankegang.

2.3.2 Familiedemografiske mønstre: tidligt indgåede ægteskaber

Som beskrevet ovenfor var den faktiske vielsesalder høj i datidens danske landbrugssamfund, og tendensen til at gifte sig sent fortsatte frem til efter 2. verdenskrig. Herefter begyndte vielsesalderen (førstegangsviede) at falde; en udvikling, der i Danmark fortsatte helt frem til anden halvdel af 1960'erne. Lavest var den i 1966, hvor gennemsnitsalderen for førstegangsviede mænd var 24,7 år, mens den var 22,3 år for kvinder.

En nulevende kvindelig informant, Bodil (f. 1935), som selv blev gift som 22-årig i 1957, fortæller:

Bodil: I den pigeklasse jeg gik i, var vi 22 elever i klassen, og der havde jeg jo mulighed for at følge dem, efter at vi var gået ud af skolen [...] Jeg syntes, det var en god idé, at vi havde kontakt med hinanden. Og der

¹⁰ Opgørelsen af menstruationens indtræden hidrører fra midten af 1860'erne, jf. Justitsministeriets ægteskabsudvalg, 1964, p. 29, fodnote 1.

¹¹ Justitsministeriet var (som overordnet instans) ikke bundet af disse aldersgrænser, men meddelte den sjældent til væsentligt yngre personer.

¹² De såkaldt åndssvage fik først ret til at gifte sig med lovændringen i 1989.

kunne jeg se, at den i klassen, der først blev gift, hun var kun 19 år gammel. Hun blev gift, fordi hun ventede sig. Men det blev jo et godt, et rigtig godt ægteskab. [...] Og så gik det slag i slag, og så hørte vi, at nu var den blevet gift, og nu var den blevet gift osv. Jeg faldt nok sådan meget naturligt ind i rækken der, ikke?

Interviewer: *Var det en helt umulig tanke, at man bare kunne bo sammen uden at være gift?*

Bodil: *Det var ikke sådan noget, man hørte om. Det kan jeg slet ikke huske, at der var nogen, der gjorde. Det har da måske været, men det har gået over hovedet på mig. Nej, det gjorde man ikke.*

Interviewer: *Var I så alle sammen gift, inden I blev 25?*

Bodil: *Ja, det tror jeg faktisk, vi var. Altså, ellers blev man jo gammeljomfru, ikke? Der kunne jo ikke være ret meget liv tilbage efter 25 år. Så var man jo ikke attraktiv på ægteskabsmarkedet. Men det er jo noget med øjnene, der ser. Altså, sådan ser unge piger måske på det, ikke? Jeg ved ikke, hvordan de ser på det lige i dag, men nu er det jo også helt andre tider. [Interview med Bodil, f. 1935]*

Nogle demografer har kaldt den mellemste tredjedel af det 20. århundrede for Ægteskabets Tidsalder i moderne vesteuropæisk historie. Ikke kun var vielsesalderen lav, hvorved generationerne fra den periode fik nogle historisk lange ægteskaber (medmindre de blev skilt); andelen af befolkningen, der giftede sig, var også historisk høj (Therborn, 2005: p. 13). Ændringen fandt ikke kun sted i Danmark, men også i andre europæiske/vestlige lande, og Therborn tøver ikke med at kalde udviklingen for pludselig og dramatisk.

Det er ikke entydigt, hvad der drev dette ægteskabsboom. I en gennemgang af tidligere studier om emnet opsummerer Sánchez-Barricarte (2017), at en række undersøgelser har fremhævet den økonomiske vækst efter 2. verdenskrig som den vigtigste forklarende variabel. Væksten kom på et tidspunkt, hvor moralske/religiøse overbevisninger fortsat spillede en vigtig rolle, og hvor ægteskabet stadig blev betragtet som den socialt acceptable måde at leve sammen på som par i de fleste vestlige lande. Dertil herskede der i slutningen af 1940'erne og i 1950'erne et familieorienteret klima, hvor kvinder gennem medier, skoler og kirker blev opfordret til

at være gode hustruer og mødre.¹³ Under denne overordnede forklaringsramme kan der imidlertid også være andre grunde til, at par blev tidligt gift, herunder fx graviditet som følge af førægteskabelig sex, eller et boligmarked, som stillede de ugifte bagerst i køen.

Gravid i utide

I 1952 bragte Danmarks Radio radiomontagen 'Jeg tilspørger dig', som Viggo Clausen stod bag. I det 49 minutters lange program interviewede han 14 par, der var blevet borgerligt viet på Københavns Rådhus den samme dag. Programmet udfordrede nogle muligvis romantiske forestillinger om, hvorfor vi gifter os, for en stor del af brudeparrene forklarede, at grunden til brylluppet var, at bruden ventede sig.

Et tilsvarende billede fremskrives i overlæge Kirsten Aukens undersøgelse 'Familien lever' (1962), som i 1954-1959 fulgte ca. 300 unge familier fra byerne over en 3-års periode fra det første barns fødsel. I denne undersøgelse svarede næsten halvdelen af familierne, at en graviditet var den afgørende faktor, da de skulle bestemme bryllupsdagen. At der var et barn i vente, er imidlertid ikke ensbetydende med, at barnet var uønsket.

¹³ Laneth (2006, p. 242-55) beskriver, hvordan der allerede før 2. verdenskrig og i årene derefter sker en form for videnskabeliggørelse af husmodergerningen: skolekøkkener, husholdningsskoler, mødrehjælp, sundhedsplejersker og Statens husholdningsråd mv. var dele af det et projekt om at uddanne piger og kvinder til at tage sig af familien. I starten af 1950'erne var 3 ud af 4 gifte kvinder husmødre uden andet erhverv. Hammerich (1976: p. 249) citerer fx i denne sammenhæng en kontorchef i datidens Centralarbejdsanvisning for at fastslå, at det at være husmor "... er det fundament, hvorpå samfundet familiemæssigt hviler, så langt de fleste af dem føler deres gerning som et kald, og de har den stilling og placering, som de allerfleste unge kvinder stiler imod".

Informanten Bodil kunne principielt have deltaget i Kirstens Aukens undersøgelse. Hun havde kendt sin kommende mand i godt et års tid, da hun i 1957 blev gravid i utide. Hun husker, at der på arbejdspladsen især var én dame, der var meget ubehagelig og ikke generede sig for at komme med højlydt nedsættende bemærkninger om det med at blive gravid, før brylluppet havde stået. Men i familien oplevede Bodil ingen problemer. Hun boede stadig hjemme hos sine forældre, mens hendes udkårne var logerende på et værelse ude i byen. Bodils mor havde fået mistanke om, hvordan tingene hang sammen, og spurgte datteren, om hun kunne være gravid. Da det var blevet fastslået hos lægen, var både moren og faren forstående og tog budskabet om graviditeten meget roligt. Men da nyheden var fordøjet, mente de nu også, at det unge par hellere måtte se at blive gift. Herefter gik Bodils mor i gang med at arrangere et stort kirkebryllup, som stod tre måneder senere. Også svigerfamilien, der havde en fremtrædende position inden for Indre Mission, tog det i stiv arm og var utrolig søde, da de hørte nyheden om graviditeten, fortæller Bodil. [Interview med Bodil, f. 1935]

På ca. 70 års afstand er det svært at indfange, hvordan det moralske klima og holdningen til førægteskabelig sex tog sig ud i midten af 1900-tallet. Men ud fra ovenstående og andre kilder forekommer der at have været en stiltiende accept af, at kærestepar havde sex, før de blev gift. Det understøttes også af en undersøgelse fra 1947 om moderne ægteskabsproblemer (Gottschalk, 1947). Den var baseret på data fra 250 ægtepar og viste, at næsten alle havde stået i et seksuelt forhold til hinanden inden brylluppet. Det gjaldt også par, der var knyttet til kirkelige foreninger som KFUM, KFUK eller Indre Mission, jf. også informanten Bodils beretning ovenfor. I samme undersøgelse indgik citater fra hospitalslæger, som udtalte, at det var en sjældenhed at møde en jomfru over 20 år (ibid, p. 33). Andre undersøgelser fra samtiden eller senere (Croog, 1951; Goldstein, 1967) viser som Aukens (jf. ovenfor), at over halvdelen af førstefødte børn blev undfanget før ægteskabet. Crook (1951) argumenterer for, at den afslappede tilgang til førægteskabelig sex havde rødder i traditionen med trolovelse/forlovelse, som vi har beskrevet ovenfor.

Samtidig efterlader rækken af undersøgelser også det indtryk, at det var væsentligt at få tingene bragt i orden, dvs. blive gift, hvis den seksuelle aktivitet førte til graviditet. Selvom vilkårene for ugifte mødre og deres børn var blevet forbedret gennem 1930'ernes lovgivning, blev et barn født af ugifte forældre betragtet som uægte.¹⁵ Det var først ægteskabet, der gjorde barnet legitimt. Det var imidlertid ikke

¹⁴ Alle navne, i såvel interviews som i sager, er pseudonymer. Enkelte detaljer kan også være ændret for at beskytte anonymitet.

¹⁵ Betegnelsen 'uægte' forsvandt som en juridisk betegnelse med den nye lov om børns retsstilling i 1937 – men blev i praksis stadig anvendt. Et manifest udtryk for den stigmatisering, der var forbundet ved at være enlig mor, var, at der ifølge loven om børne- og ungeforsorg skulle være obligatorisk tilsyn med børn født uden for ægteskab indtil det 7. år. I praksis levede mange kommuner dog ikke op til denne form for social kontrol. Bestemmelsen blev først ophævet med virkning fra 1965 (Petersen et al., 2012: p. 213-19).

alle utidige graviditeter, der førte til, at forældrene giftede sig. I perioden fra 1850 og frem til 1970 blev ca. hvert tiende barn født af reelt ugifte mødre, der var kommet i "ulykke". Disse enlige mødre og deres børn levede ofte under elendige vilkår (Laneth, 2006, p. 314). Andre graviditeter førte til illegale aborter eller til adoptioner i de tilfælde, hvor barnet var uønsket. Croog (1951) estimerer, at hver fjerde til femte graviditet i Danmark førte til en illegal abort omkring 1950.

Ungdommens boligforhold

I lystspillet 'Pigen og pressefotografen', en film fra 1963, tilbyder journalisten Lene (Ghita Nørby) at indgå et proformaægteskab med sin kollega, pressefotografen Bastian (Dirch Passer), så han kan få sin egen lejlighed frem for at være logerende og skulle stå i lang kø til badeværelset hver morgen. Med ufine metoder, en vielsesattest og hvide løgne lykkes det Bastian at komme i betragtning til en dejlig, rummelig lejlighed, som han flytter ind i. Men snart får han besøg af hr. Madsen fra Bolignævnet, som efter en opmåling konstaterer, at man ud over en vielsesattest tillige skal have to børn for at være berettiget til en lejlighed af den størrelse. Heldigvis ender alt i fryd og gammen: Lene og Bastian bliver ægte forelskede og får tvillinger.

Til trods for genren afspejler filmen et problem, som dens publikum kunne spejle sig i: Efterkrigstidens mangel på boliger, som især var de unges problem (Ungdomskommissionen, 1952). I Aukens familieundersøgelse (1962) havde kun 40 pct. af ægteparrene en selvstændig bolig ved brylluppet, og blandt de yngste ægtepar var det kun 10-20 pct. Omstændighederne forbedredes for de fleste ved det første barns fødsel, men det var fortsat hver femte familie, der på det tidspunkt boede andre steder, fx hos familie, på et lejet værelse, i klublejligheder mv. Aukens anfører, at selvom boligforholdene forbedres over årene, havde mange familier fortsat en dårlig boligstandard eller klagede over pladmangel (p. 145).

Værre stillet var de enligstillede, der lige som Bastian ovenfor ikke kunne blive godkendt til en lejlighed i kraft af sin civilstatus, men var nødt til at bo på klubværelser, som der på det tidspunkt var få af. Det er beskrevet i en afhandling om livet i datidens pensionater (Mortensen, 2010). Det betød fx, at enligstillede selv i ganske gode stillinger (fx lærerinde) ofte boede under kummerlige vilkår, fordi boliganvisningskontorernes regler prioriterede børnefamilierne højere. Der er selvsagt en form for social retfærdighed i, at børnefamilierne stod først i køen til de gode lejligheder, men det var på bekostning af andre grupper.

Vi har ikke kendskab til analyser om eventuelle sammenhænge mellem efterkrigstidens boligforhold og de samtidige familiedannelsesprocesser, men udsigten til at få en lejlighed er et tema, som dukker op igen og igen i kilderne om de unge familier fra midten af 1900-tallet. Det er derfor ikke utænkeligt, at udsigten til en

bedre bolig kan have fungeret som en push-faktor såvel for at gifte sig som for at danne familie. På den måde kan datidens boligpolitik på en indirekte måde have været med til at understøtte normen om at etablere sig i et ægteskab og blive en kernefamilie.

2.3.3 Unge par, som blev gift med kongebrev

Knap 40 år efter de store familieretlige reformer i 1920'erne, nedsatte Justitsministeriet i starten af 1960'erne et ægteskabsudvalg, som skulle overveje behovet for at justere i den eksisterende lovgivning. I 1964 barslede udvalget med en betænkning om Ægteskabs indgåelse og opløsning (Justitsministeriets ægteskabsudvalg, 1964)¹⁶, der bl.a. foreslog at nedsætte ægteskabsalderen fra 21 til 20 år for mænd, mens aldersgrænsen på 18 år for kvinder skulle være uændret. Her havde man også registreret, at der var en trang til at gifte sig i en stadig yngre alder, en udvikling, der formentlig har affødt ekstra administration og besvær.¹⁷ I udvalgets overvejelser indgik bl.a., at der i perioden siden ægteskabslovens indførelse havde været en kraftig opgang i antallet af brudefolk, som ønskede at få en dispensation for alderskravene for at indgå ægteskab. Landsdækkende tal viste således, at andelen af mænd, der var under 21 år ved vielsen, var steget fra 1,7 pct. i 1925 til 8,3 pct. i 1962, mens andelen for kvinder under 18 år var steget fra 0,9 pct. (1925) til 3,8 pct. (1962), jf. Tabel 3.1. Overøvrigheden (dvs. amtet hhv. Københavns Overpræsidium) bevilgede almindeligvis dispensation, hvis manden var fyldt 19, og kvinden var 16 år, mens Justitsministeriet kunne give dispensation til yngre personer. Efter fast praksis blev der dog ikke givet dispensation til mænd, før de var 18 år og 4 måneder. Der var ingen fast nedre aldersgrænse for kvinder, men den yngste kvinde, der var dispenseret til, var 15 år og 1 måned. Ifølge betænkningen var brudens graviditet langt den hyppigste årsag til, at partnerne søgte om dispensation, men også muligheden for at få en lejlighed, hvis parterne kunne præstere en vielsesattest, var en hyppig baggrund for dispensationsansøgningerne (ibid. p. 30).

For at vurdere forsvarligheden ved at nedsætte ægteskabsalderen for mænd havde ægteskabsudvalget allieret sig med Københavns Overpræsidium for at få belyst, om en ny ordning risikerede at påvirke skilsmissefrekvensen ugunstigt. Overpræsidiets undersøgte, hvor mange af de københavnske ægteskaber fra 1948 der 6½ år senere var blevet opløst ved separation eller skilsmisse. Undersøgelsen viste, at 18 pct. af alle ægteskaber var blevet opløst, men blandt dispensationsægteskaberne var opløsningsprocenten højere, 27 pct. De unge ægteskaber var således lidt mindre holdbare, måske fordi nogle alene var blevet indgået pga. en graviditet, men på den

¹⁶ Justitsministeriets Ægteskabsudvalg (1964). Ægteskabs indgåelse og opløsning samt forældremyndighed og samkvemsret: Betænkning II fra Justitsministeriets ægteskabsudvalg. Betænkning nr. 369. København. <https://www.xn--betnkninger-c9a.dk/wp-content/uploads/2021/02/369.pdf>

¹⁷ Det fremgår ikke direkte af betænkningen, men af Ernst Andersen, der var medlem af udvalget og som i sin fremstilling af ægteskabsretten (1954) tydeligvis var kritisk indstillet overfor den kongelige bevillingspraksis.

anden side kunne undersøgelsen ikke vise, om det gjorde en forskel, om manden var 20 eller 21 år. Ægteskabsudvalget konsulterede også Retslægerådet, som ikke mente, at der kunne fremføres *"lægeligt begrundede indvendinger imod at bringe ægteskabslovens aldersbetingelser i overensstemmelse med den gældende dispensationspraksis"* (ibid., p. 32).

Aukens undersøgelse om de unge børnefamilier (1962) fokuserede ikke eksplicit på dem, der blev gift med kongebrev, men ud fra undersøgelsens tal om respondenternes vielsesalder må 8 pct. af mændene og 5,6 pct. af kvinderne i de 303 par være blevet gift ved kongebrev. Dette niveau er ganske tæt på de landsdækkende tal. I et opsummerende kapitel om undersøgelsesresultaterne fremgår det, at de "ganske unge" ofte valgte at blive borgerligt gift, formodentlig fordi der som regel har været et barn på vej (det samme gjorde de tidligere gifte). Det kendetegner dem, der blev tidligst gift, at de oftere var opvokset i byen (København) end på landet, at de ikke tilhørte de socialt højtstående grupper, og endelig, at der for kvindernes vedkommende var en tendens til, at de hyppigere var opvokset i disharmoniske eller brudte hjem (p. 143).

Blandt Københavns Stadsarkivs elektronisk oparbejdede pensionisterindringer¹⁸, har vi identificeret 14 brugbare beretninger, som med varierede udførlighed fortæller om erfaringer med at blive gift med kongebrev. De dækker perioden fra 1912 til starten af 1950'erne. Motiver eller bevæggrunde til at gifte sig meget tidligt fremstår ikke væsensforskellige i den tidligere hhv. senere del af perioden. I lidt over halvdelen af fortællingerne synes det at være en uventet graviditet, der udløser brylluppet, mens der i andre fortællinger har været andet på spil, fx udsigten til en fælles bolig, tidlig kærlighed eller forældre, der modsætter sig, at parret vil giftes. I Boks 2.3 har vi gengivet uddrag fra tre beretninger, som stammer fra 1940, 1948 og fra starten af 1950'erne: To handler om ægteskaber, der affødes af en uventet graviditet, som får et lykkelig hhv. ulykkelig udfald, mens der i den tredje er en anden bevæggrund til ægteskabet.

Boks 2.3 Tre beretninger om ægteskabsindgåelse med kongebrev i tiden fra 1940 til starten af 1950'erne

Mand (f. 1920), gift med Karen i 1940 som følge af uventet graviditet

I den bagerforretning, der lå i nærheden af, hvor jeg boede, ekspederede en yndig ung pige, som jeg havde et godt øje til. Vi aftalte så at mødes en dag, hvor vi havde fri begge to, cykle os en tur, og da det var sommer, kørte vi ud af Amager Strandvej. Vi havde bade-tøj med og tog en dukkert ude ved kilometerbroen, som var døbt dette navn, og som lå for enden af Italiensvej. Om aftenen var vi så på Kastrupfortet, hvor vi havde en festlig

¹⁸ De er indleveret til Stadsarkivet i perioden 1969-1995.

aften. Det var starten til mange møder. Karen, som hun hed, var et par år ældre end jeg selv, og hun havde en lille datter på lige et år.

Alt udviklede sig så dertil, at jeg gjorde hende gravid, så jeg blev her i 1940 gift, og da jeg ikke var fyldt 21 år, som loven dengang pålagde en at være myndig, skulle jeg søge kongebrev. Det skulle jeg have en sagfører til at ordne, blev der mig fortalt, han var dyr i mine øjne. Men så var der noget, der hed Studenterhjælpen, det var inde ved Søerne ved Gl. Kongevej. De ordnede det hele, og så var det gratis. Så blev jeg her gift første gang, og vi fik en dejlig dreng.

Min kone boede dengang sammen med sin moder på Palermovej, den fik jeg overtaget, og min svigermor flyttede til Thureby, lidt syd for Køge, her havde hun en søn boende.

Kvinde (f. 1931), gift med Bendt som 17-årig i 1948 som følge af uventet graviditet

Formedelst 44 ører fik jeg reddet en biografbillet i land, som jeg selv måtte betale. Tænk, hvor naivt. Og disse biografbillets blev til mere. Præsentation hjemme, King kunne ikke lide ham, men det var gensidigt. Bendt var bange for ham. Bendt havde eget værelse på kvisten, hvor rotterne huserede, men det vidste jeg ikke.

Skovtur. Nederdelen begyndte at stramme, hvad var nu det? Jeg skiftede job – radiofabrik i Teglgårdsstræde. God løn og søde mennesker. Men hvad gør jeg? Bendt begyndte at udeblive. Jeg var slået ud af skammen. 1948 var et hårdt år.

Bendts mor sagde, jeg havde forført hendes stakkels søn. De var 7 børn hjemme i en 2-værelses lejlighed på Christianshavn, Efter gråd og tænders gnidsel, kongebrev, anbefaling, arbejdsgivererklæring lykkedes det at blive to om at bære skammen. Rådhuset, svangerskabskole og på 5 minutter var vi gift.

Ét lyspunkt var der dog. Mormor ventede på Rådhuspladsen sammen med moster Betty [...] Hjemme ventede min Mor og Far med stuvede grøntsager og frikadeller. Der var ingen grund til at gøre så meget ud af det. Nu begyndte livets alvor.

[Senere i fortællingen fremgår det, at parret får 2 børn, ægteskabet skranter, manden tager ud og sejle. Da han kommer hjem, vil hun ikke længere finde sig i hans voldelige adfærd. De bliver skilt, og hun er herefter alene med to børn. Fortællingen slutter i 1953].

Mand (f.1926), gift med sin 19-årige barndomskæreste Bitten i starten af 1950'erne, hvis forældre modsætter sig ægteskabet; ingen uventet graviditet

Bitten og jeg er lidt gammeldags i forhold til nutiden. Det pinte os lidt, at vi ikke var gift og alligevel boede sammen. Vi ville ikke leve på "polsk", men gifte os, som det sig hør og bør. Da vi havde skrevet lidt penge sammen, gik vi til præsten.

Desværre måtte vi først have et kongebrev til Bitten. Hendes mor ville ikke give sin tilladelse til giftermålet. Den gang kunne man kun gifte sig uden tilladelse, hvis man var fyldt 21 år, og det var min udkårne ikke. Vi henvendte os til Studenternes Retsbistand, som lå på Gammel Kongevej. De hjalp os med kongebrevet. Da det var i orden, blev der lyst for os i Trinitatis Kirke. Jeg ville giftes i Højdevangens Kirke. Det var måske noget romantisk pjat, men der var jeg blevet konfirmeret, så der skulle jeg selvfølgelig også giftes.

Jeg husker, min tilkommende gik op ad kirkegulvet, ledsaget af min svoger. Det foregik til Bartholdys Brudemarch. Da vi var samlet i koret ved alteret, spillede organisten et præledium og gik derefter over i "Ave Maria" af Schubert. Det var et stort og højtideligt øjeblik. Rigeligt de 25 kroner værd, som det kostede, at få spillet den type musik. Der var dødstille i kirken, ingen sagde et ord. Men grunden var nok den, at der kun var én tilskuer til brylluppet.

Gudskelov kunne Bitten huske at sige ja på det rigtige tidspunkt, og nu havde jeg ikke bare verdens dejligste pige, men også verdens dejligste kone. Efter det vellykkede "kup" kunne vi forlade kirken til sangen "Det er så yndigt at følges ad".

Vi skulle med bil ned til Øresundsvej, hvor min storesøster og svoger boede. Da der bestemt ikke var plads til et bryllup på vores værelse, blev det holdt ude ved min storesøster. Man kunne mærke på den bil, vi skulle køre i, at krigens virkninger ikke helt havde fortaget sig. Bilen holdt som aftalt pænt uden for kirkedøren. Vi steg ind, først min dejlige brud, derefter jeg. Desværre kunne chaufføren ikke få bilen startet. Så var det ud igen. Mens chaufføren og bruden blev i vognen, måtte min svoger og jeg skubbe bilen i gang. Han i gallauniform, jeg i kjole og hvidt.

Boligsituationen var lige så dårlig dengang som nu. Det fortæller noget om politikernes evne, eller mangel på samme, til at løse den type problemer. Heldigvis fik vi efter 5 måneder [en lejlighed på femte sal] ude på Østerbro.

2.3.4 Vandring fra land til by

Danmarks befolkning vedblev med at vokse gennem det 20. århundrede. Som nævnt ovenfor var der omkring 2,4 millioner personer i år 1900, mens der ved årtusindeskiftet var 5,3 millioner. Væksten skyldtes primært et fødselsoverskud, dvs. flere fødsler end dødsfald, og den sker næsten kun i byerne. I 1950 lever ca. to tredjedele af befolkningen i byområder, mens andelen er 85 pct. i 1999. Samtidig er der et absolut fald af personer, som bor på landet. I 1930 boede ca. 1,5 millioner personer i landdistrikterne, mens indbyggertallet var faldet til ca. 1 million i 1970 og 800.000 i 1999.

I forhold til vandring på tværs af landegrænser kan Danmark karakteriseres som et udvandringsland i perioden fra 1860'erne og frem til 1930, dog ikke under 1. verdenskrig. Mellem 1930 og 1982 er der store variationer i nettoindvandringen, og først derefter er der en konstant nettoindvandring, som berettiger til at karakterisere Danmark som et indvandringsland (Danmarks Statistik, 2000).

2.4 Opsamling

I dette kapitel har vi foretaget en hurtig overflyvning henover danmarkshistorien op til 1970 og vist, at der gennem tiden har været skiftede aldersgrænser for, hvornår man måtte gifte sig. Samtidig viser gennemgangen, at der gennem flere hundrede år har været mulighed for at opnå dispensation, hvis man var yngre, end reglerne foreskrev.

Den juridisk fastsatte alder for, hvornår man måtte gifte sig, og den faktiske demografiske vielsessalder er to forskellige ting, som ikke nødvendigvis følges ad. Som en del af det europæiske ægteskabsmønster har danske par, især kvinder, traditionelt giftet sig i en høj alder, mens den nedre juridisk fastsatte ægteskabsalder var lav. Men i midten af det 20. århundrede, hvor den juridiske ægteskabsalder var blevet hævet, begyndte par at gifte sig tidligere, og herved opstod der i højere grad konvergens mellem den nedre juridiske alder for ægteskabsindgåelse og den faktiske vielsesalder. I den periode blev der bevilget mange dispensationer, og som konsekvens begyndte juristerne at overveje, om man skulle sænke aldersgrænsen for mænd fra 21 til 20 år.

I almindelighed forbindes den øgede trang til at gifte sig tidligt med øget økonomisk vækst efter 2. verdenskrig. Førægteskabelig sex, der førte til utidige graviditeter, og en boligpolitik, der favoriserede den ægteskabelige kernefamilie, kan også være blandt de faktorer, der har fremmet de unges giftelyst.

Kilder og (rets)historiske analyser indikerer, at unge i Danmark har haft høj grad af bestemmelse til selv at vælge deres ægtefælle, selvom forældre eller værger skulle give deres samtykke, hvis parterne var meget unge. Men forældrene kunne altrovejende ikke gennemtvinge et ægteskab uden den unges vilje.

3 Tiden fra 1970 til 1985

3.1 Indledning

Dette kapitel omhandler tiden fra 1970 til 1985, en periode, der ikke kun bød på omkalfatringer af det hidtil kendte familiemønster, men også indebar, at befolkningssammensætningen så småt begyndte at ændre sig som følge af stigende indvandring. Vi undersøger her, om disse forandringer også påvirkede tilbøjeligheden til at gifte sig meget tidligt. Kapitlet fokuserer først på ændringer i ægteskabslovgivningen og beskriver derefter i korte træk de centrale forandringer i samlivsformerne, familiemønstrene og befolkningssammensætningen. Herefter viser vi resultaterne fra analyser af konkrete sager om personer, der er blevet viet i en ung alder.

Den anvendte litteratur er samtidens betænkninger (navnlig det såkaldte 1969-udvalg), der beskriver den lovgivnings- og samfundsmæssige kontekst for analyserne, samt statistiske og sociologiske undersøgelser om samliv, familiemønstre og indvandring til Danmark.

Grundlaget for den empiriske undersøgelse af kongebreve er 111 tilfældigt udtrukne sager, som er fremsøgt i Rigsarkivet. Sagerne, der dækker denne periode, blev behandlet ved tre statsamter (København, Vestsjælland og Storstrøm). I tilknytning hertil har vi interviewet fire personer, som ansøgte om eller blev gift med kongebrev i begyndelsen af 1970'erne.

Som det beskrives længere nede i kapitlet, var indvandringen til Danmark ret begrænset i perioden, og derfor har sager om anerkendelse af ægteskaber indgået i udlandet, hvori mindst en af parterne var mindreårig, været vanskelige at identificere.

3.2 Ægteskabslovgivningen

Den store ægteskabsreform fra første halvdel af 1920'erne havde i det væsentlige stået uantastet gennem årtier. Bedømt ud fra litteraturen ser det familieretlige område ud til at have ført en ret upåagtet tilværelse i en årrække. Men i sidste halvdel af 1950'erne nedsatte Justitsministeren Ægteskabsudvalget af 1957, som var et lille sagkyndigt udvalg, der skulle kigge lovgivningen efter i sømmene. Udvalget arbejdede grundigt med tingene og afleverede en betænkning i 1964. I 1968 var Folketinget parat til at behandle et forslag om en ny ægteskabslov, der i vedtaget form

omtales som ægteskabsloven af 1969.¹⁹ Den indebar bl.a., at det fremover var lettere at blive skilt og med relevans for denne undersøgelse tillige, at ægteskabsalderen blev nedsat fra 21 år til 20 år for mænd.

Af en senere betænkning fremgår det, at der både i det folketingsudvalg, der behandlede ægteskabsloven af 1969 og fra anden side var ønske om at få en ægteskabsalder på 18 år for både mænd og kvinder. Argumentet mod en ordning med forskellige aldersgrænser for mænd og kvinder var, *"... at den er et udslag af forsørgerbegrebet, idet den er udtryk for, at mænd først må gifte sig, når de er i stand til at forsørge en familie, mens der ikke stilles tilsvarende krav til kvinderne."*²⁰

I andre henseender var ægteskabsloven af 1969 heller ikke vidtgående nok, mente nogle politikere. Den samfundsmæssige udvikling havde med de hastigt forandrede samlivsformer og familiemønstre overhalet lovgiver indenom. Så allerede inden loven var vedtaget, havde den daværende justitsminister lovet at nedsætte et nyt udvalg, der blev til Ægteskabsudvalget af 1969.

Det nye udvalg, som både bestod af politikere og eksperter, skulle nu foretage en dyberegående undersøgelse af, om en ændret opfattelse af ægteskabsinstitutionen medførte et behov for nye regler. I årene fra 1973-1983 udgav udvalget en stribe betænkninger, der havde karakter af redegørelser og debatoplæg. Man kulegravede bl.a. de papirløse forhold, ægteskaberne og skilsmisserne, og der blev gennemført undersøgelser, som målte befolkningens holdninger til de nye samlivsformer og kendskabet til det eksisterende familieretlige regelsæt (Ægteskabsudvalget af 1969, 1974). Sidstnævnte reflekterer, at udvalget var i vildrede med, hvad der foregik i samtiden, og derfor nok også var i tvivl om, hvor langt en ny lovgivning burde gå.

Efter ni betænkninger nedlagde udvalget sig selv og var da kommet frem til, at ægteskabet skaber den bedst mulige retlige ramme omkring familiens liv. Udvalget ønskede ikke inden for ægteskabslovgivningens rammer at opstille regler for de samlevende uden ægteskab, fordi der så ville blive indført et "ægteskab af anden klasse" (Ægteskabsudvalget af 1969, 1983: p. 11). Rationalet syntes at være: Hvis de papirløst samlevende ønskede de fordele, der knytter sig til ægteskabet, kunne de bare gifte sig. Familieretlige kommentatorer har efterfølgende anført, at der som helhed ikke umiddelbart kom så meget ud af ægteskabsudvalgets indsats, måske fordi den politiske interesse for og parathed til at ville røre ved ægteskabsinstitutionen heller ikke var stærk nok (Danielsen, 2009; Graversen, 1990).

Den kønsligestilling, som nogen havde efterlyst i forhold til ægteskabsalderen tilbage i 1968, var imidlertid blevet imødekommet. Det skete som konsekvens af, at myndighedsalderen blev ændret i 1976. Fra da kunne både mænd og kvinder nu

¹⁹ https://www.folketingstidende.dk/samling/19681/lovforslag/L124/19681_L124_som_vedtaget.pdf

²⁰ Se p. 53 ff i betænkning 575 om familien og børnenes tilpasning (1972) om, hvad 1969-loven indebærer.

indgå ægteskab, når de var fyldt 18 år.²¹ Der var imidlertid fortsat mulighed for at fravige betingelsen om 18-årsgrænsen, således at unge kunne gifte sig tidligere, dvs. med kongebrev.

Muligheden for at blive gift med kongebrev syntes imidlertid ikke at have været et varmt emne i samfundsdebatten i tiden fra 1970-1985 og for den sags skyld heller ikke i årene forud for 1970. Det afspejler en søgning i Politikens omfattende mediearkiv fra 1945 og frem til 2014. Frem til årtusindeskiftet var der en stabil om end yderst begrænset interesse for "kongebreve" (5-12 hits pr. tiår). Og de tilstødende fænomener, "barnebrude" og "tvangsægteskaber" optrådte stort set slet ikke i mediearkivet, om overhovedet. Billedet ændrer sig dog senere hen, jf. kapitel 4.

3.3 Udvikling i samlivsformer og familiemønstre

Baggrunden for ægteskabsudvalgets arbejder var som nævnt, at der i årene omkring 1970 skete betydelige forandringer i samlivs- og familiemønstrene, uden at man dengang kunne vide, hvordan udviklingen ville ende. Vi har forsøgt at indfange de væsentlige familiedemografiske udviklingstræk i Figur 3.1.

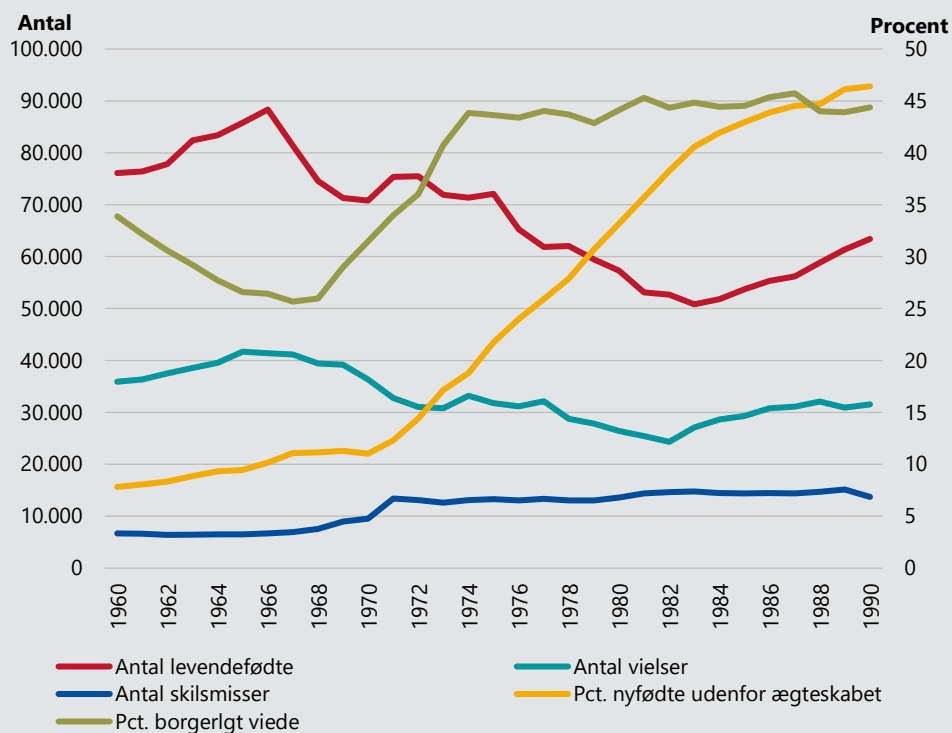
For det første begyndte antallet af vielser at falde, hvilket hang sammen med, at flere par nu begyndte at leve papirløst sammen. Blandt dem, der giftede sig, foretrak en stigende andel nu også at blive gift på rådhuset frem for i kirken: I 1968 blev hvert fjerde par viet borgerligt; i 1974 var det 44 pct. Selvom giftelysten blev mindre, holdt de unge ikke op med at etablere sig i parforhold, eftersom de papirløse forhold opvejede de faldende vielser (Bertelsen, 1980). I 1974 var 8-9 pct. af samtlige parforhold i landet papirløst samlevende (svarende til 100.000 par). En overvægt af de papirløse par var i 20'erne (Andersen, 1976).

For det andet begyndte fødselstallet at falde dramatisk fra midten af 1960'erne og frem til 1970 – en udvikling, der kan tilskrives frigivelsen af p-pillen i 1966. Den nedadgående udvikling i børnefødslerne fortsatte frem til midten af 1980'erne, og heri spiller adgangen til den fri abort (1973) formodentlig også en rolle. Ganske vist faldt børnetallet, så familierne blev mindre, men de børn, der kom til verden, var på grund af de forbedrede præventionsmuligheder nok i højere grad ønskebørn. Det var ikke længere en (uønsket) graviditet, der tvang et par til at gifte sig (Andersen, 1976, p. 22). Faktisk steg andelen af børn, der blev født uden for ægteskab, markant i perioden, fra 11 pct. i 1970 til 46 pct. i 1990, men oftest levede barnets forældre sammen.

²¹ Lov om ændring af forskellige lovbestemmelser med 20 års aldersgrænse mv. LOV nr 313 af 10/06/1976. https://www.folketingstidende.dk/samling/19751/lovforslag/L200/19751_L200_som_vedtaget.pdf, <https://www.retsinformation.dk/eli/lt/1976/313>

For det tredje begyndte skilsmissetallet at stige relativt dramatisk fra slutningen af 1960'erne for at stabilisere sig på et nyt højere plateau fra starten af 1980'erne. Disse tal omfatter selvsagt kun par, der har været gift. Flere analyser har indikeret, at de papirløse parforhold er mindre robuste og derfor hyppigere ender med samlivsbrud (Ottosen, 1999).

Figur 3.1 Familiedemografiske udviklingstræk 1960-1990

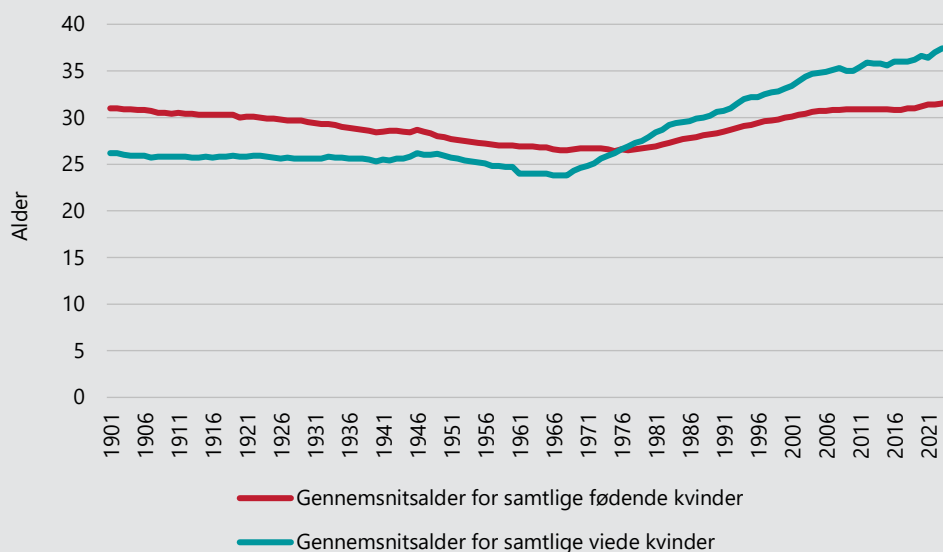

Anm.: De demografiske udviklingstræk kan illustreres på flere måder og også mere præcist, end det er gjort i denne figur, hvor hensynet til præsentation af flere samtidige træk har vejet tungt.

Kilde: Baseret på data fra Danmarks Statistik.

For det fjerde har den demografiske udvikling været præget af udskydelsesprocesser, jf. Figur 3.2, som viser, hvordan den gennemsnitlige vielses- hhv. fødealder blandt samtlige kvinder har udviklet sig fra 1901 til 2024. Frem til ca. 1970 falder kvindernes vielses- og fødealder gradvist, og ægteskabet kommer før fødslerne. Herefter stiger alderen for både børnefødsler og ægteskab – og fra 1976, hvor de to kurver krydser hinanden – er det nu barnet og ikke ægteskabet, der initierer familien.

Figur 3.2 Gennemsnitsalder for samtlige fødende hhv. viede kvinder i 1901-2024

Kilde: Baseret på data fra Danmarks Statistik.

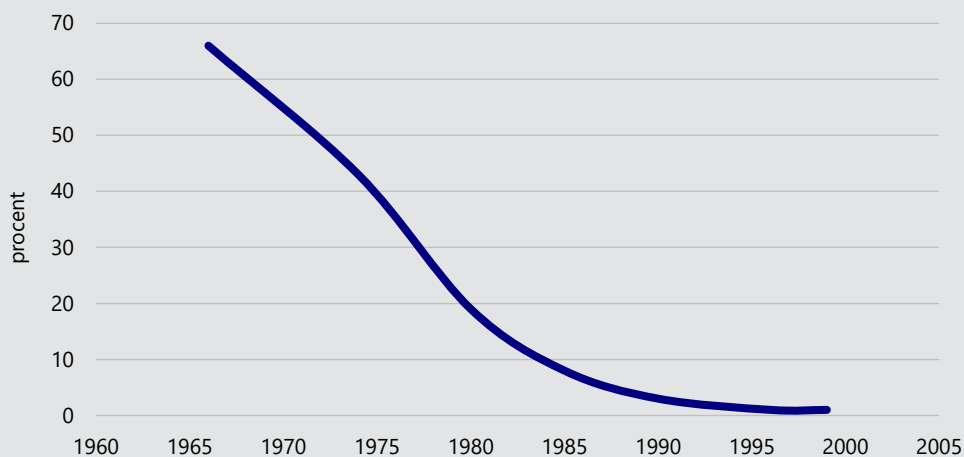
Set i retrospektiv var der tale om væsentlige demografiske forandringer, som Danmark var frontløber i sammen med de andre skandinaviske lande. Denne proces spredte sig siden til andre lande og omtales som den anden demografiske transition (Lestheage, 1995). Udviklingen førte ikke til kernefamiliens død, som nogen frygtede, men ægteskabet fik en ændret placering i den enkeltes livsforløb og førte også mere overordnet til, at ægteskabsinstitutionen blev svækket: Det afstedkom såvel de papirløse samliv som skilsmisserne. Man kunne ikke længere regne med, at ægteskabet var en livsvarig forbindelse og en fast havn.

Hvad var forklaringen på disse ret pludselige demografiske ændringer? Der var formentlig flere faktorer på spil. Tiden fra 1960 og frem var præget af øget velstand, eksperimenterende livsformer, kvindefrigørelse og mere frisind; processer, der øgede tolerancen for de mindre formaliserede former som fx rådhusbryllupper og børn uden for ægteskabet. Boligmarkedet ændrede sig også. I slutningen af 1960'erne var udbuddet af boliger blevet relativt stort med det resultat, at boligkøerne skrumpede ind. Herved blev det muligt at sidestille de papirløse og ægteviede par (Andersen, 1976: p. 29), og man behøvede dermed ikke længere at gifte sig for at blive berettiget til en lejlighed.

Den væsentligste forklaring er, at kvinderne kom ud på arbejdsmarkedet. Mange af de kvinder, der var unge voksne omkring 1970, havde fået en uddannelse, og

arbejdsmarkedet havde brug for at inddrage denne arbejdskraftreserve (Kommissionen vedrørende kvindernes stilling i samfundet, 1974). I årene omkring 1970 var over halvdelen af kvinderne (inkl. de gifte) i arbejdsstyrken, og andelen var fortsat stigende (Kock-Nielsen et al., 1976). Figur 3.3, som vi anvender som eksempel her i fremstillingen, illustrerer, hvordan kategorien 'husmødre', dvs. de kvinder, der tog sig af hus og børn i hjemmet, hastig skrumpede ind for til sidst at forsvinde ud af statistikken ved årtusindeskiftet. En undersøgelse, som blev gennemført i 1974, viste, at det, der først og fremmest drev de gifte kvinder ud på arbejdsmarkedet, var udsigten til at få kontakt med andre mennesker, tjene penge og få et interessant arbejde. Næsten ingen svarede, at det var ideologisk begrundet, dvs. for at opnå ligestilling med manden (Bertelsen, 1980, p. 114). Som udearbejdende, som det hed dengang, var det ikke længere nødvendigt at indgå ægteskab for at blive forsørget, og som selvforsørgende kunne man lettere slippe ud af ægteskabet. Drivkraften bag væksten i skilsmisser, som kan iagttages fra 1970 og frem, skal utvivlsomt ses på baggrund af, at kvinderne nu havde fået en reel mulighed for at forlade et dårligt fungerende ægteskab.

Figur 3.3 Husmødre blandt samlevende/gifte mødre med børn under 7 år. 1966-1999. Procent

Kilde: Christoffersen (2000): Familiens Udvikling.

3.4 Indvandreres og efterkommeres giftemønstre

En anden forandring i løbet af 1970'erne var en stigning i indvandringen til Danmark. I relation til denne undersøgelses problemstilling er det dermed relevant at vide, dels om par, opvokset i udlandet (som fx ankom til Danmark via først arbejd-sindvandring og siden familiesammenføring), var blevet gift som mindreårige. Og dels om der blandt børn af indvandrere, opvokset i Danmark, var nogen, som blev gift som mindreårige (eller med mindreårige) enten i Danmark (ved kongebrev) eller ved en vielse i udlandet, man efterfølgende kunne få anerkendt i Danmark.

En gennemgang af den tidlige indvandrerforskning frem til 1983 viser, at der kun er ganske få danske undersøgelser fra den tidlige migrationsperiode, som har belyst *indvandrernes* ægteskabsmønstre. På det tidspunkt var der ifølge en rapport fra Statens samfundsvidenskabelige forskningsråd (1983²²) i alt knap 8.100 kvinder i Danmark, som hidrørte fra et af de tre store indvandrerlande, Tyrkiet, Pakistan og det daværende Jugoslavien.

Et studie om pakistanske kvinders tilpasning til det danske samfund var baseret på kvalitative interviews (gennemført i 1982) med 60 kvinder, der overvejende var i 25-39-årsalderen. Studiet peger på det arrangerede ægteskabs centrale betydning og på, at forældrene fandt partnerne til deres unge i Pakistan, bl.a. fordi der på det tidspunkt var for få "emner" i Danmark. Ifølge studiet var der blot 384 kvinder i den giftemodne alder (17-24 år) i Danmark i 1982 (Bajaj & Laursen, 1988: p. 11). Blandt de interviewede kvinder havde en overvægt giftet sig inden for enten den nærmeste familie eller den udvidede slægtsgruppe. Den passende ægteskabsalder var almindeligvis 18-20 år (p. 68), men blandt de interviewede var enkelte blevet gift, før de fyldte 16 år, og stort alle var gift inden 25-årsalderen. For mænd var den gennemsnitlige ægteskabsalder omkring 23 år. Mænd fra veluddannede kredse i byerne giftede sig gennemgående lidt senere end mænd fra landet (ibid: p. 43).

Et andet studie – også fra starten af 1980'erne (Mirdal, 1984) – omhandler tilpasningsproblematikker blandt tyrkiske kvinder, der var immigreret til Danmark, ofte som familiesammenførte. Det var baseret på 72 interviews med voksne og overvejende gifte kvinder. Nogle kvinder (de ældste) var efter flere års adskillelse kommet til Danmark for at blive genforenet med deres ægtefælle, som allerede havde arbejdet i Danmark i en årrække. Andre – yngre – kvinder var døtre af eller svigerdøtre til herboende arbejdsmigranter. Ifølge Mirdal havde migranterne førhen sendt deres døtre til Tyrkiet, når de skulle giftes, men denne praksis ophørte efter indvandringsstoppet i 1973. Herefter var et ægteskab med en herboende tyrkisk pige en af de få muligheder for at opnå opholdstilladelse i Danmark, hvis man var en ung tyrkisk

²² Statens samfundsvidenskabelige forskningsråd (1983). Indvandrerforskning i Danmark. Rapport fra udvalget vedrørende indvandrerforskning. Ifølge rapportens opgørelse var antallet af 15-64-årige kvinder pr. 1/1 1982 4.099 fra Tyrkiet, 2.398 fra Jugoslavien og 1.675 fra Pakistan.

mand, og mange besluttede på det grundlag at slutte sig til kvindens familie i Danmark. Det var ikke kun et brud med et traditionelt bosætningsmønster i Tyrkiet, hvor nygifte par ofte boede sammen med gommens familie i de første år efter brylluppet. Det rokkede også ved de sædvanlige kønsroller, idet kvinden med sin viden om det danske samfund og med sin herboende families støtte ofte fik en relativt stærk position i parrelationen (Liversage & Jakobsen, 2010).

De, der kom til Danmark som familiesammenførte svigerdøtre, befandt sig ofte i en sårbar position. Ifølge Mirdal var den gennemsnitlige vielsesalder i Tyrkiet dengang 17,7 år. Disse brude kom tit direkte fra deres landsby og blev gift med sønnen af en migrant, som de i en del tilfælde var i familie med. Kvinderne var ikke kun meget unge, men skulle også indordne sig svigerfamilien i et land, som de ikke kendte, langt væk fra deres egen familie. Disse unge brude så ofte ud til at have et svært liv i Danmark, konstaterer Mirdal.

I forhold til *efterkommerne*, dvs. børn af indvandrere, som er født i Danmark, anfører Just Jeppesen (1989: p. 30), at der fra starten var en støt stigende interesse for, hvordan anden generationsindvandrere ville klare sig i Europa. En gennemgang af titler og abstracts i flere litteraturoversigter indikerer dog, at de fleste undersøgelser fra perioden 1970-1985 handler om børn og unge i skolealderen og ikke om giftemodne unge efterkommere (Bredal, 1999; Jeppesen, 1989; Schmidt, 2002; Statens samfundsvidenskabelige forskningsråd, 1983). Undersøgelser om giftemodne efterkommere begynder først at pible frem i den dansk/nordiske kontekst omkring 1990 og senere, dvs. på et tidspunkt, hvor en større andel fra anden generationen var begyndt at gifte sig og stifte familie.

Alt i alt er der relativt spinkle informationer om giftemønstrene blandt indvandrere og ikke mindst om det begrænsede antal efterkommere i perioden 1970-1985. Mediesøgninger, der refererer til ægteskaber blandt mindreårige, var tilsvarende sparsomme, jf. afsnit 5.2. En gennemgang af et antal kasser med anslået 180 sager fra Tilsynet med Udlændinge rummede intet af relevans for denne undersøgelse. Som konsekvens forventede vi at finde få sager i arkiverne om sådanne ægteskaber.

3.5 Gift med kongebrev 1970-1985

3.5.1 Dispensationspraksis 1970-1985²³

Som nævnt ovenfor blev ægteskabsalderen for mænd nedsat fra 21 til 20 år for mænd med ægteskabsloven af 1969, som trådte i kraft d. 1/1 1970. For kvinder var den fortsat 18 år, mens mænd, der var fyldt 20 år, nu kunne gifte sig uden det offentliges tilladelse. Overøvrigheden (statsamterne) kunne imidlertid fortsat dispensere fra ægteskabsalderen, og ville den ikke det, var der mulighed for at klage til Justitsministeriet. Dispensationsbestemmelserne var ikke meget udpenslede, men i forhold til mindreårige kvinder var den altovervejende hovedregel, at tilladelse blev givet, hvis:

- Kvinden var 15 år og var gravid eller havde et barn
- Kvinden var fyldt 16 år, og parterne havde bolig (værelser hos forældre var oftest ikke nok) samt stabile personlige forhold og tilfredsstillende økonomiske forhold
- Hvis kvinden var 17 år, blev aldersdispensation meddelt i de fleste tilfælde.

I forhold til mindreårige mænd blev der fra 1970-1976 ikke givet adgang til at mænd under 18 år kunne gifte sig, mens praksis efter lovændringen i 1977 nu var, at tilladelse normalt ikke blev givet, hvis begge parter var under 18 år.

3.5.2 Hvor mange mindreårige blev gift i Danmark i perioden 1970-1985?

Som i forrige kapitel har vi konsulteret Danmarks Statistiks ældre publikationer for at afsøge, hvor mange der blev viet i et givent år i undersøgelsesperioden.²⁴ Vi har lavet to nedslagspunkter. Det ene år er 1971, dvs. året efter, at ægteskabsalderen for mænd blev nedsat fra 21 år til 20 år. Det andet nedslagspunkt har vi sat 10 år senere i 1981, dvs. 5 år efter lovændringen i 1976, hvor den nedre ægteskabsalder blev fastsat til 18 år for både mænd og kvinder.

Vi har dermed fire nedslagspunkter fra perioden 1925-1981, jf. Tabel 3.1. Som allerede vist i kapitel 2 steg antallet af vielser med mindreårige i den første del af perioden mellem 1925 og 1962, hvor den nedre ægteskabsalder var 21 år for mænd og

²³ Afsnittet er baseret på Andersen (1971). Familieret; Danielsen, SM Hornslet, M. & Knudsen, K. (1984) Ægteskabsloven med kommentarer. DJØF; Ægteskabsudvalget af 1969 (1973: 10); Ægteskabsindgåelse, Betænkning nr. 691. Juristforbundets Forlag.

²⁴ Informationerne er fremsøgt i ældre udgaver af 'Befolkningens bevægelser' hos Danmarks Statistik.

18 år for kvinder. Efter at ægteskabsloven af 1969 var trådt i kraft med en ny nedre aldersgrænse på 20 år for mænd, faldt andelen af ægteskaber med mindreårige: I 1971 var 2 pct. af brudgommene og 1,3 pct. af brudene yngre end den grænse, som loven fastsatte, dvs. et niveau, der omtrent lignede det fra 1925.

I det sidste nedslagspunkt, 1981, hvor den nedre ægteskabsalder var ændret til 18 år for både mænd og kvinder, var problemstillingen med de unge, som ville giftes med kongebrev, stort set et overstået kapitel. Kun 0,02 pct. af årets brudgomme og 0,4 pct. af brudene var under 18 år, da de blev gift. Faldet i andelen af mindreårige ægteskaber i den senere del af perioden hænger ikke nødvendigvis kun sammen med de ændrede regler, men også med de demografiske og sociologiske udviklingstræk, som er beskrevet ovenfor. Det understreges af udviklingen i mindreårige ægteskaber blandt kvinder, som har fulgt det samme mønster som for mænd i alle årene fra 1925-1981.

Tabel 3.1 Ægteskaber indgået med mindreårige i Danmark i udvalgte år i det 20. århundrede. Procent af samtlige vielser i året

	1925	1962	1971	1981
Mindreårige brudgomme	1,7	8,3	2	0,02
Mindreårige brude	0,9	3,8	1,3	0,4
Alle vielser i året	25.786	37.513	32.801	25.411

Anm.: Vielsesalderen for mænd var 21 år frem til 1970, 20 år frem til 1976 og derefter 18 år. For kvinder har den nedre aldersgrænse været 18 år siden 1922.

Kilde: Data fra 1925 og 1962 hidrører fra bilag 1 i betænkning 369 om ægteskabs indgåelse og opløsning, afgivet af Ægteskabsudvalget (1964). Data fra 1971 og 1981 er beregnet ud fra tabeller om antal vielser fordelt efter parternes alder og ægteskabelige stilling for vielsen i Befolkningens bevægelser 1971 hhv. 1981.

3.5.3 Kongebrevssager fra Rigsarkivet – en gennemgang af 111 sager

Stikprøven og tilrettelæggelse af analysen

Analysens datagrundlag er 111 kongebrevssager, som er fremsøgt i Rigsarkivet. De fordeler sig jævnt henover perioden. Da vi fra tidligere undersøgelser ved, at "unge ægteskaber" fortrinsvist er et urbant fænomen (fx Auken, 1962), er to tredjedele af sagerne udtrukket fra Københavns statsamt, mens en tredjedel af sagerne kommer Vestsjælland hhv. Storstrøms amt. Herved vurderer vi, at der er fundet en passende balance mellem by og land. Selvom der er tale om et tilfældigt udvalg af sager, kan man ikke gå ud fra, at stikprøven er repræsentativ for alle sager i landet.

Analysens formål er at tilvejebringe et billede af, hvem ansøgerne var, hvorfor de ville giftes tidligt, og om myndigheden imødekom parternes ansøgning. I analysen

har vi opdelt sagerne i to næsten lige store grupper: Den første gruppering er sager fra 1970-1976, i alt 55 sager. 1976 var det år, hvor den ændrede myndighedslov blev vedtaget (juni 1976) og trådte i kraft (november 1976), men ingen af stikprøvens 1976-sager ser ud til at være behandlet efter lovens ikrafttræden. Den anden gruppering omfatter perioden 1978-1985, i alt 56 sager. Stikprøven rummer ingen sager fra 1977.

Sagernes format

Statsamternes administration af kongebrevssager foregik på en ganske standardiseret måde, og sagerne var som regel tynde. På et fortrykt skema udfyldte ansøgerne på side 1 deres personlige oplysninger og begrundelser for at søge om dispensation fra aldersbetingelserne. På side 2 var der gjort plads til, at parrets forældre kunne give en samtykkeerklæring. Side 3 var en vejledning i korrekt udfyldning af ansøgningen, og side 4 rummede et fortryk til sagsbehandlerens håndskrevne afgørelse, som man må antage blev renskrevet af en sekretær og derefter sendt til parterne. Ansøgningen skulle bilægges dokumentation i form af en graviditets- eller modenhedsattest fra lægen eller dokumentation for, at parret havde selvstændig bolig. Nogle gange – hvis sagen var mere kompleks – kunne der være et referatark på sagen, hvor sagsbehandleren havde gjort yderligere noter. Der skulle også lægges et stempel- og bevillingsgebyr, medmindre parterne var uformuende. Sagerne havde ofte en hastende karakter, fx fordi bruden var gravid, eller fordi parret skulle være gift for at kunne få en tilbudt bolig. Ansøgningsskemaernes udformning varierer en smule amterne imellem og også lidt over tid. Nedenfor viser vi et anonymiseret eksempel på en ansøgning (side 1), der blev behandlet i januar 1970, umiddelbart efter at aldersgrænsen for mænd var sat ned til 20 år.

320
Til Kongen.

Ansøgning om dispensation fra aldersbetingelserne
for at
indgå ægteskab.
(Vejledning findes på side 3).

Brudgommens fulde navn: Ole ~~Andersen~~ ✓

stilling: Revisor

bopæl og evt. telefon: ~~1000 København~~ 1000 København

fødselsår og -dag: 1946 døbsattest må vedlægges ✓ 23

Brudens fulde navn: Pia ~~Andersen~~ ✓

stilling: under uddannelse

bopæl og evt. telefon: ~~1000 København~~ 1000 København

fødselsår og -dag: 1952 døbsattest må vedlægges ✓ 17

Begrundelsen for ansøgningen (dokumentation må vedlægges, jfr. vejledningens punkt 3).

1) Er bruden gravid? Ja ☐ Nej ☒ Graviditetsattest må vedlægges.

2) Har bruden født et barn uden for ægteskab? Ja ☐ Nej ☒ Fødselsattest må vedlægges.

Såfremt 1 eller 2 besvares bekræftende besvares

3) Er brudgommen fader til barnet? Ja ☐ Nej ☒ Hvis grunden til andragendet ikke er en af de ovennævnte, må grunden udtrykkeligt anføres og dokumentation herfor vedlægges, jfr. vejledningens punkt 2.

Modenhed For mænd under 20 år og kvinder under 17 år må lægeattest om fysisk og psykisk modenhed vedlægges.

Oplysning om brudefolkenes økonomiske forhold, derunder om udsigten til, at de efter ægteskabsindgåelse kan skaffe det til familiens underhold fornødne.

Har fæd. lighed og skal være gift inden 1 marts. ✓

GEBYR 40 KR. BETALT 30/12 69

Hvor stor er brudgommens nuværende indtægt? 2600,- t/mdl.: 2600,-

Hvor stor er brudens nuværende indtægt? 600,- ugb./mdl.: 600,-

gebyr gratis

Ønskes bevillingen udfærdiget uden gebyr? Ja ☒ Nej ☐ I bekræftende fald må uformuenhedsattest vedlægges, jfr. vejledningens punkt 3.

bee. nr.

udfærdiget

Ole ~~Andersen~~ d. 30/12 1969
(brudgommens underskrift)

Pia ~~Andersen~~
(brudens underskrift)

30 DEC. 1969 +3

K. 19

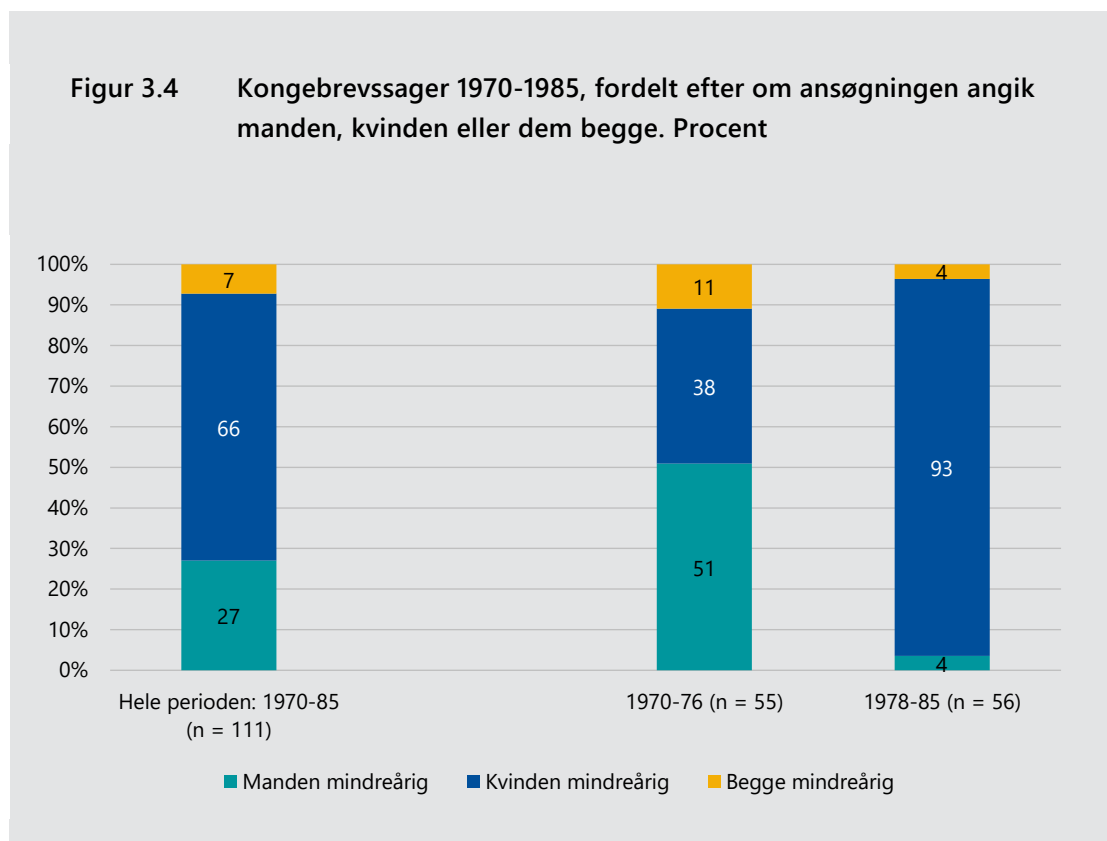
Demografiske karakteristika ved ansøgerne

Set over hele perioden vedrører to tredjedele af ansøgningerne den kvindelige part, som endnu ikke er fyldt 18 år. I hver fjerde sag er det manden, der er for ung til at gifte sig, mens det i enkelte sager er begge parter, der er for unge. Dette overordnede billede dækker imidlertid over nogle betydelige forskelle, som også kan aflæses i Figur 3.4:

I den første del af perioden (1970-1976) vedrører over halvdelen af ansøgningerne (N = 28) alene en mand, der er under den giftemodne alder. I 21 sager er det kun

kvinden, der er mindreårig, mens begge parter er mindreårige i 6 sager. I anden del af perioden (1978-1985) drejer næsten alle ansøgninger sig om mindreårige kvinder. Mønsteret i de udtrukne sager hos Rigsarkivet svarer således til det, vi har fundet i de ældre publikationer hos Danmarks Statistik, jf. ovenfor.

Set over hele perioden drejer langt de fleste af de i alt 80 ansøgninger sig om piger på 17 år, mens pigen i 13 sager er 16 år og i 3 sager er 15 år. Et tilsvarende mønster ses blandt de mandlige ansøgere i den første del af periode: Størstedelen af dem er 19 år.

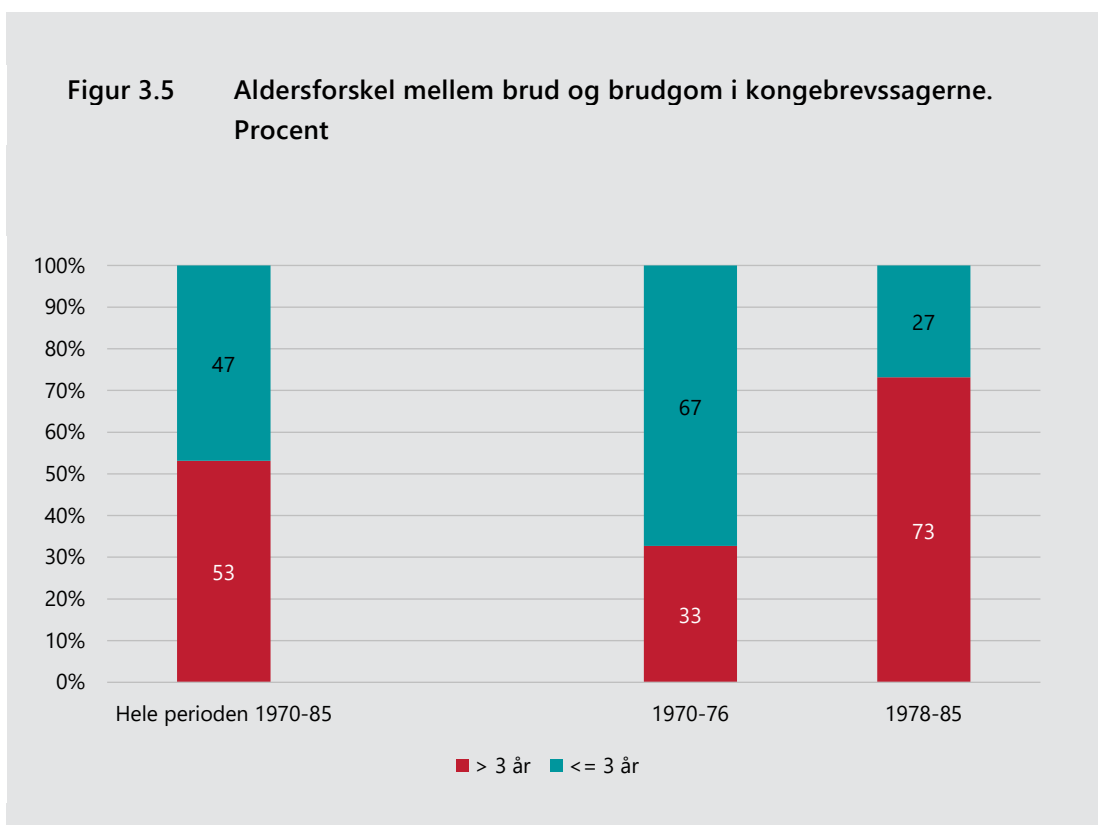
Anm.: N = 111.

Kilde: VIVEs undersøgelse om mindreåriges ægteskaber.

Vi har set på aldersforskellen mellem parterne og iagttager også her en forskel mellem de to perioder, idet parterne hyppigere var mere jævnaldrende, dengang ansøgningen ofte gjaldt den mandlige part (1970-1976). Her var aldersforskellen mellem brud og brudgom 3 år eller mindre i to tredjedele af sagerne. I den almene vielsesstatistik er den gennemsnitlige aldersforskel 2,2-2,6 år i samme periode (idet manden er ældst); en aldersforskel, der i øvrigt har holdt sig på et ret konstant niveau gennem de seneste 100 år.

I den anden del af perioden (1978-1985) er aldersforskellen hyppigst mere end 3 år. En større aldersforskel kan medføre, at den yngre kvinde kan komme i klemme og blive den svage part i forholdet. I omkring hver tiende sag fra hele perioden er aldersforskellen mellem manden og kvinden 10 år eller mere. Alle sagerne med en aldersforskel på over 10 år vedrører danske par, og i alle sager bliver der givet dispensation til, at de kan gifte sig.

I en sag fra 1982 ender sagsbehandleren med at indstille, at der bør dispenseres fra ægteskabsreglerne, da en pige på 16 år og 9 måneder, som ikke er gravid, vil giftes med sin samlevende 27-årige kæreste. Sagsbehandleren anfører i referatarket, at det forekommer at være "et dumdrigtigt foretagende", men erkender, at tilladelsen alligevel vil blive givet, når hun om godt 2 måneder fylder 17, bl.a. fordi parret har fælles bolig. Kontorchefen bifalder ræsonnementet på følgende vis: "Jeg synes, vi skal give tilladelsen. Tænk, at der findes et par, som ønsker en vielsesattest, inden de avler børn!". Overvejelserne afspejler det normmæssige skred, der dengang normaliserede det papirløse samliv på bekostning af ægteskabet, men den betydelige aldersforskel mellem manden og pigen/kvinden, som potentielt kan skabe en skævhed i forholdet, kan der ikke skrides ind overfor.

Anm.: N = 111.

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

Også med hensyn til parternes herkomst er der variationer. I den første del af perioden (1970-1976) er det helt overvejende danske par, der ønsker at blive gift ved kongebrev. 54 af de 55 kvinder er danske, og 50 af dem vil giftes med en dansk mand, mens tre 17-årige piger (to er gravide) og en på 16 år ønsker indgå ægteskab med en udlænding fra Europa eller Nordafrika.

Et notat fra 1976 omhandler et par, hvor begge har oprindelse i Pakistan. Ifølge notatet drejer det sig i realiteten ikke om aldersdispensation, men om et ægteskab, der blev indgået telefonisk i Pakistan 3 år tidligere (i 1973) mellem en dengang 16-årig pige og en 19-årig dreng. Det fremgår af sagens notater, at sagsbehandleren må have været i tvivl om håndteringen af problemstillingen, for vedkommende har kontaktet Socialministeriets fremmedarbejderkonsulent. Sagen er muligvis sendt videre til en anden myndighed, for den rummer ingen afgørelse, men det er noteret, at ægteskabet ingen gyldighed har i Danmark, men er fuldt lovligt i Pakistan.

I anden del af perioden (1978-1985) er hver tredje mand (N = 20) og hver femte kvinde (N = 12) udlænding i den sagsmasse, vi har gennemgået. Blandt dem er der seks par fra Tyrkiet hhv. Jugoslavien, der formodes at have giftet sig med en fra hjemlandet. I 5 af de 6 sager er kvinden den mindreårige (15-17 år), mens gommen i flere af sagerne er omkring 20 år. I 2 af de 6 sager, som begge vedrører unge fra Tyrkiet, bærer parret samme efternavn, hvilket kan indikere, at der er tale om et fætter-kusine-ægteskab. Kun i 1 af de 6 tilfælde (et jugoslavisk par) begrundes ansøgningen med graviditet, og ingen af parrene har i forvejen børn.

I de øvrige sager er der typisk tale om mænd fra andre dele af verden (fx Filippinerne, Italien, USA, Kina, Indien, Syrien, Tyskland, England), der ønsker at blive gift med en dansk pige, som endnu ikke er myndig.

Boks 3.1 Sagsbehandlingens vurderinger af ansøgninger fra udlændinge

Et eksempel på sagsbehandlingens overvejelser i forhold til udenlandske ansøgere fremgår af en sag fra 1985. Det er et par på hhv. 20 år og 16 år og 5 måneder, som har rødder i Jugoslavien. Pigen er ikke gravid, hvorfor parrets boligforhold har stor betydning for, om de vil kunne få tilladelse eller ej. Flere medarbejdere er inde over sagen, og på et internt notat skriver en af disse medarbejdere følgende.

"Iflg. Komm ÆL [kommenterede ægteskabslov] s 27 kræves det mht det boligmæssige ikke ubetinget, at lejligheden skal være selvstændig. Værelser hos forældre anses dog som hovedregel ikke som tilstrækkeligt grundlag for at dispensere. Der stilles endvidere krav om, at ansøgers personlige forhold er stabile, og at parternes økonomiske forhold er nogenlunde tilfredsstillende. I kommentarer til ÆL s. 28 bemærkes det, at aldersdispensation til udlændinge meddeles efter nogenlunde de samme retningslinjer som til danske statsborgere. Muligt er man noget lempeligere, hvis hjemlandets regler er opfyldt, og parterne efter

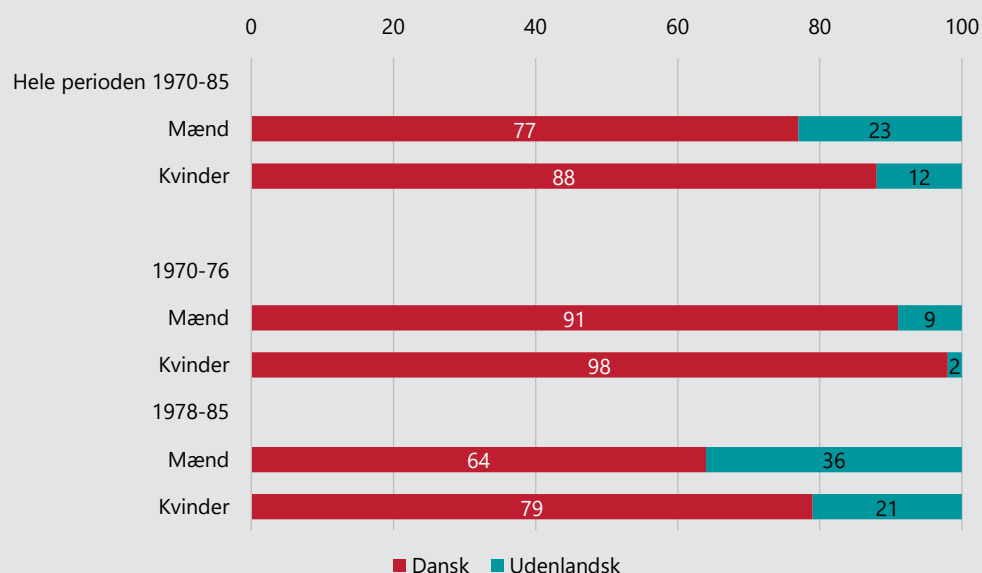
ægteskabets indgåelse skal bo i udlandet. I VB [vielsesbekendtgørelse] er der intet vedr., hvornår SA [Statsamtet] kan dispensere, uanset parterne bor hos forældre. Jeg synes ej heller, at der er nogen hjælp at hente i SKR.hus [Skarrildhus] 1970 s. 35, 1974 s. 69 og 1976 s. 35.

Med bemærkning om, at det i Østlandene vist nok er ret almindeligt, at unge ægtepar bor hos forældrene – ofte i flere år – indtil de selv får bolig, kan det vel forekomme mærkeligt, dersom vi afslår med henvisning til, at parterne ej har selvstændig bolig. Men vi kan vel ikke komme udenom et afslag med begrundelsen: Ej selvstændig bolig?”

[Anden medarbejder kommenterer i hånden]: *”Det synes jeg ikke, vi kan. Danske ville jo have fået nej”*. Der meddeles afslag på parrets ansøgning.

I en anden udenlandsk sag, også fra 1985, gives dog en tilladelse til et par, der befinder sig i en beslægtet situation. Det drejer sig om en amerikansk mand på 19 år og en tysk kvinde på 16 år og 8 måneder. Dette par har heller ikke egen, selvstændig bolig, og kvinden er ikke gravid. Af sagen fremgår det, at parret for tiden bor sammen med pigens forældre, men at de vil få egen bolig, når de er blevet gift. De ønsker også at afholde kirkebryllup kort efter i Tyskland. Her noterer en sagsbehandler følgende: *”Dette er på kanten, men det indstilles, at der efter omstændighederne gives samtykke uanset ung alder”*.

Figur 3.6 Fordeling af danske og udenlandske ansøgere i kongebrevssagerne. Procent

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

Parternes begrundelser for at blive gift med kongebrev

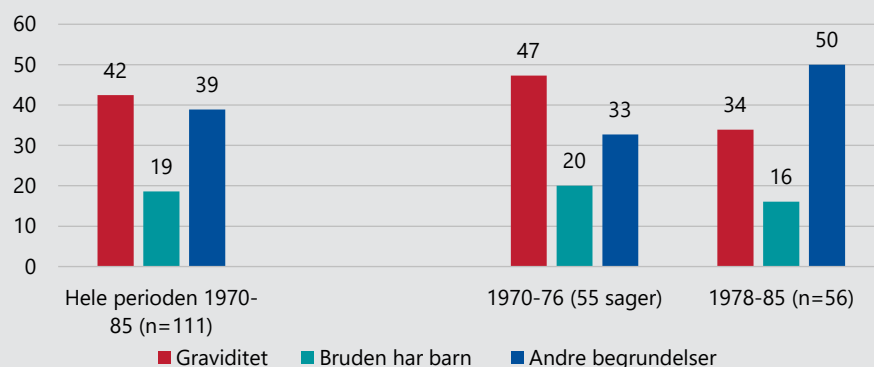
Der er ikke markante forskelle mellem de to perioder, når det drejer sig om, hvorfor parrene ønsker at blive gift med kongebrev.

I en stor del af sagerne oplyses det, at bruden er gravid, og hvor der er oplysninger herom, er brudgommen barnefaderen. I en anden gruppe sager har parret allerede fået et barn sammen, hvilket reflekterer en normændring, dvs. at det ikke længere er hastende at blive gift, inden barnet kommer til verden. En 17-årig pige begrundet fx sin ansøgning med, at hendes mor er død, og at hun har en datter på 6 måneder med den 22-årige barnefader og ønskede brudgom.

En tredje gruppe sager rummer *andre begrundelser*: Nogle anfører fx, at de enten allerede er flyttet sammen på værelse, i lejlighed eller hus, eller at de er nødt til at gifte sig, fordi de har fået en bolig på hånden.

Der er også par, især fra den første del af perioden, der henviser til, at de selv eller deres forældre finder det upassende at bo sammen som ugifte. For eksempel skriver en 18-årig dreng, der er flyttet sammen med fraskilte 29-årige Yvonne med tre børn, at det strider mod parrets religiøse overbevisning (Jehovas vidner) at leve sammen uden at være gift. I første omgang har statsamtet afslået ansøgningen, men da drengen påklager afgørelsen til Justitsministeriet, får han medhold. Fra især anden del af perioden optræder der forskellige andre typer begrundelser i materialet, fx at kæresten er udvisningsstruet, hvis de ikke bliver gift, at de elsker hinanden, at de skal flytte til Italien – men der tegner sig ikke noget klart mønster.

Figur 3.7 Ansøgernes begrundelser for at ville giftes med kongebrev

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

Afgørelser

Den sidste del af gennemgangen omhandler statsamtets afgørelser. Vi afrapporterer særskilt om den første hhv. anden del af perioden, fordi vi har mistanke om en mulig bias i den yngre del af sagerne.

Afgørelser i sagerne fra 1970-1976: I hovedparten af sagerne giver statsamtet tilladelse til, at parterne må gifte sig. I fire sager meddeles der som i sagen ovenfor først afslag og senere medhold, da sagen påklages. I disse sager er drengene under 19 år (og i en af dem er den gravide pige tillige kun 15½ år), men her taler (sagsbehandlings)tiden til parrenes gunst. De øvrige tre sager henlægges eller tilbagekaldes.

Afgørelser i sagerne fra 1978-1985: Tilsyneladende er der givet færre tilladelser i de yngre sager, men vi kan ikke afgøre det med sikkerhed. Dispensationer bliver gennemgående ikke begrundet, hvis de opfylder de betingelser, som er fastsat i de vejledende retningslinjer, men i nogle sager kan sagsbehandleren vurdere, at der skal dispenseres, selvom ansøgningen befinder sig på kanten af retningslinjerne. Her bliver ræsonnementet oftest nedfældet på et referatark til kontorchefen.

Et eksempel herpå er en tilladelse, der gives i en sag fra september 1980: Her vil en knap 18-årig dansk dreng giftes med sin gravide, tyske kæreste på knap 17 år. Her har sagsbehandleren med tør juristhumor indstillet til kontorchefen, at der skulle dispenseres fra den almindelige praksis:

"Den vordende fader fylder 18 år d. 20/10, barnet ventes åbenbart omkring 1/12 (måske tidligere), og den vordende moder bliver 17 år d. 6/10. Jeg mener, det uskyldige barn bør få chancen for at blive født i ægteskab under disse omstændigheder, som jeg altså vil betragte som "ganske særlige", jf. Skarrildhusrapport²⁵ 1976, p. 35, sidste afsnit. (Det er mig principielt imod at "sylte" sagen en måned)".

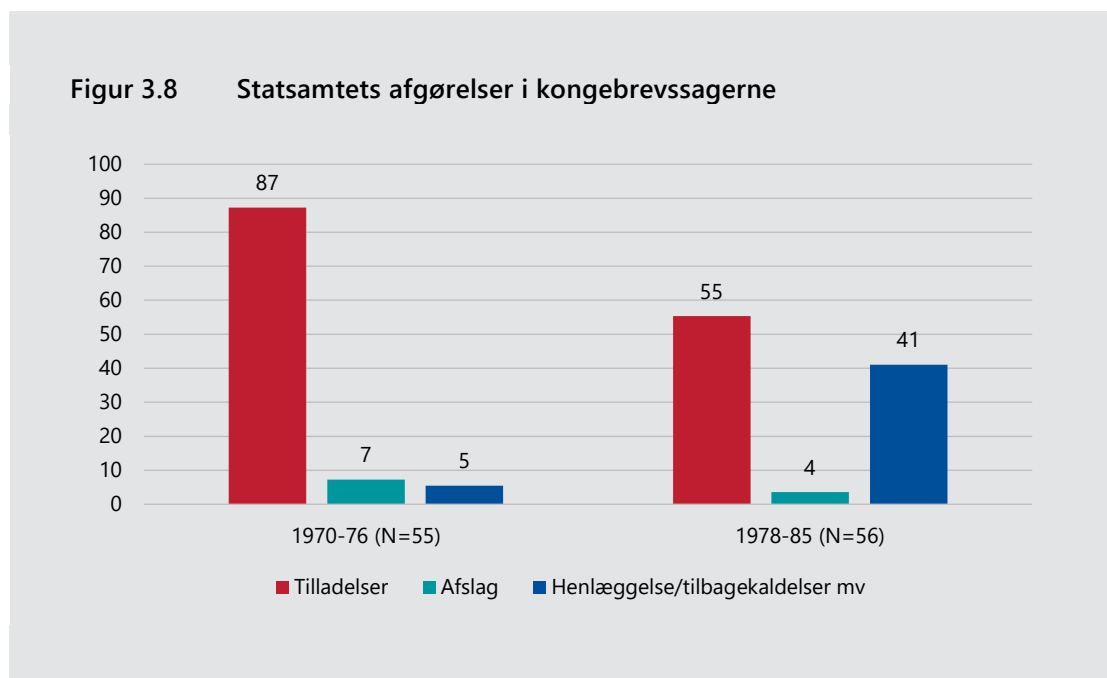
Hertil svarer kontorchefen lakonisk: *"Lad gå"*.

Blandt de få *afslag* kan nævnes to eksempler, der i begge tilfælde omfatter udlændinge. I det ene tilfælde, som omhandler to 17-årige af tyrkisk oprindelse (muligvis fætter og kusine), har parterne ikke selvstændig bolig, og der er ingen graviditet. Han har ingen indtægt, har hverken opholds- eller arbejdstilladelse og er beordret ud af Danmark af udlændingemyndighederne. Det andet tilfælde handler om det tidligere beskrevne jugoslaviske par, der får afslag, fordi de ikke har en selvstændig bolig, men bor hos forældre.

²⁵ "Skarrildhusrapport" refererer til en rapport om den familieretlige praksis, som blev udarbejdet i tilknytning til de årlige familieretlige myndighedstræf, som foregik på Skarrildhus.

Henlæggelse af sager: En ganske stor del af sagerne (N = 23) i periodens sidste del fremstår som henlagte eller tilbagekaldte. Det fremgår ikke af akterne, at der er truffet en afgørelse. Det er karakteristisk for en række af disse sager, at kvinden (ofte 17 år) ikke er gravid, og at parret samtidig ikke har selvstændig bolig. I andre tilfælde kan henlæggelsen måske bero på uorden i formalia, fx fordi forældres samtykkeerklæringer mangler, eller fordi parterne i mellemtiden er fyldt 18 år. En del af de sager, der fremstår som henlagte, er behandlet af det samme statsamt i det samme år.

I nogle tilfælde får man dog (et hjerteskræende) indblik i, hvorfor en sag er gået i sig selv. I en sag fra 1978 forklarer 17-årige Jeanette, der er gravid med sin 20-årige kæreste, at den eneste grund til, at de vil giftes, er, fordi de elsker hinanden. Hun har imidlertid glemt at medsende en samtykkeerklæring fra sine forældre. Statsamtet beder hende eftersende erklæringen, men hører ikke fra hende. I et notat flere uger senere har en assistent nu været i telefonisk kontakt med Jeanette. Hun har oplyst, at der ikke bliver noget bryllup, fordi kæresten er gået fra hende.

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

3.5.4 Diskussion og perspektivering af undersøgelsesfund om kongebreve

Det er vores påstand, at hvis man spørger lægmand om, hvorfor folk blev gift med kongebrev, svarer de fleste, at det var fordi pigen var gravid. Svaret er ikke forkert, men det er heller ikke hele sandheden. I denne periode handlede mindst en tredjedel af sagerne om andet end et ventet eller allerede ankommet barn. En del af ansøgningerne handlede om, at parret gerne ville have papir på et allerede etableret

samliv, eller om, at en eftertragtet fælles bolig var inden for rækkevidde, men at dømme ud fra ansøgernes egne beskrivelser handlede det også om normer for et etableret samliv, om ung kærlighed eller om frygten for at miste en udvisningstruet kæreste. Måske har ansøgningsskemaets standardiserede format (med afkrydsningsmulighed for 'graviditet') været ledende for ansøgernes begrundelser, selvom en kvindelig part i starten af 1970'erne lige så godt kunne have begrundet ansøgningen med at "... desværre er min samlevende kæreste endnu ikke fyldt 20 år."

I Boks 3.2 har vi indsat kondenserede livsberetninger fra to af de fire kvindelige kilder, som er interviewet til undersøgelsen, og som blev gift med kongebrev i årene omkring 1970. De to beretninger bidrager til at illustrere, at begrundelsen for at gifte sig i en ung alder ofte var mere nuanceret end som så.

Boks 3.2 Begrundelser for at gifte sig med kongebrev – kondenserede livsberetninger fra to kvinder, gift primo 1970

Susanne (68 år), gift som 17-årig med Jørgen i 1970

Susanne var 17 år og gik på efterskole i provinsen, da hun opdagede, at hun var blevet gravid med sin 3 år ældre kæreste, Jørgen, som hun havde kendt i et par år. Skolen tog det pænt og ville ikke være en barriere for deres forhold, og Susannes mor bakkede dem også op og erklærede, at hun ville støtte dem, uanset hvilket valg de traf. Susanne og Jørgen drøftede situationen igennem og havde heldigvis begge den samme indstilling. Hverken abort eller bortadoption var nogen mulighed for dem. Men Susanne husker, at indstillingen fra det omgivende samfund var, at deres ufødte barn var uægte og en horeunge – i hvert fald i de kredse, de kom i, og at man derfor måtte gifte sig.

Hun og Jørgen oplevede også selv en snigende usikkerhed: Hvis der skete Susanne noget, hvem skulle så tage sig af barnet? Skulle det så på børnehjem? Eller kunne de fjerne barnet fra dem, fordi de ikke var så gamle? De mente, at der lå en sikkerhed i at være gift, for så var der ikke nogen, der kunne sige noget, og det fjernede angsten.

Susanne og Jørgen fik en lejlighed, blev gift i kirken og holdt et stort bryllup. Susanne blev hjemmegående efter datterens ankomst, og 3½ år senere fik parret endnu en datter efter en planlagt graviditet. Først da den yngste var 7 år, kom Susanne ud på arbejdsmarkedet. Det var vigtigt for hende at kunne være der for børnene, og de havde råd til, at hun kunne gå hjemme.

Susanne og Jørgen var gift i 19 år. Så blev de separeret og senere skilt. De har været gode venner lige siden og har også taget på ferier sammen med de fælles børnebørn.

Hanne (70 år), gift som 21-årig i 1974 med næsten 20-årige Peter

Hanne og Peter blev gift på rådhuset i 1974 og sad i den store sal sammen med omkring 40 andre par og ventede på, at det skulle blive deres tur. Hanne havde sine forældre med.

De to havde kendt hinanden altid. Først var de legeskammerater, men i 15-årsalderen begyndte de at interessere sig mere for hinanden, og så blev de kærester. De forlovede sig, da hun var ca. 17 et halvt år; de vidste bare, at de ville have hinanden, og de vidste også, at de ville giftes. Men ydre omstændigheder bidrog til, at det blev med kongebrev. Som ansat i militæret skulle Peter udstationeres til en anden landsdel, og hun ville gerne med. Samtidig

var Hannes bror, der ellers arbejdede i udlandet, på ferie hjemme i Danmark. Brylluppet skulle stå nu og kunne ikke vente, til Peter kort tid efter fyldte 20 år.

Forældrene på begge sider var indforståede med ægteskabet, mens andre i forældrenes bekendtskabskreds mente, at det var for tidligt, og at de ville komme til at fortryde det.

Hanne var hjemmegående under Peters 2-årige udstationering. I 1977 fik de deres første barn, og 7 år senere kom barn nummer to. Hanne passede det ældste barn derhjemme i de første år og kom senere ud på arbejdsmarkedet. I mange år arbejdede hun i en børnehave.

Da vi talte med Hanne, havde hun og Peter været gift i 51 år.

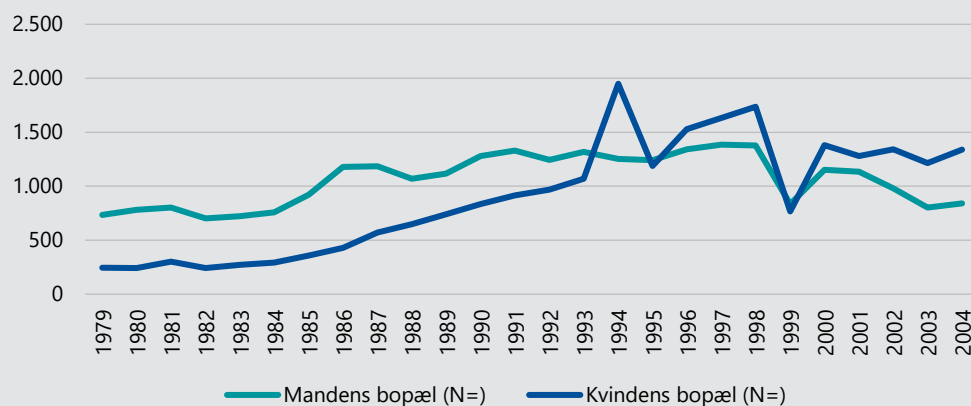
3.6 Ægteskaber indgået i udlandet 1970-1985

Som omtalt i kapitel 1 har det været udfordrende at fremskaffe viden om, hvordan sager om udenlandsk indgåede ægteskaber med mindreårige er blevet behandlet her i Danmark. Det gælder ikke mindst i forhold til udenlandske ægteskaber, som er blevet anerkendt (eller ikke anerkendt) i Danmark i de første 15 år af undersøgelsesperioden.

Som et indledende skridt til at få en ide om omfanget af disse anerkendelsessager, har vi konsulteret gamle udgaver af publikationen 'Befolkningens bevægelser', der udkom årligt fra Danmarks Statistik. Den relevante opgørelse, 'Antal viede fordelt efter mandens og kvindens bopælsamt, og vielsesmyndighed', svarer i væsentlige træk til den information, der kan fremsøges digitalt i Statistikbanken i tiden efter 1999, dog uden at kunne kobles til andre variable. Publikationen indeholder information om, hvilken dansk region parret er blevet viet i samt – af betydning for denne undersøgelse – også, om parret er blevet viet i udlandet.

Gennemgangen af 'Befolkningens bevægelser' fra 1971-2004 viser, at der ikke findes offentliggjorte registreringer af ægteskaber indgået i udlandet før 1979. Det indikerer, at fænomenet ikke blev betragtet som en væsentlig problemstilling tidligere. Men fra 1979 er det muligt at følge udviklingen år for år, idet de registrerede vielser er opgjort efter mandens/brudgommens hhv. kvinden/brudens bopæl. Data afspejler, at der i årene 1979-2004 er en stigning i registreringerne af udenlandsk indgåede ægteskaber for mænd såvel som for kvinder, jf. Figur 3.9. Man skal have i mente, at tallene i figuren dækker over *alle* vielser, dvs. ægteskaber, som er indgået i ethvert udland og i enhver aldersgruppe. Frem til 1986 er det ikke muligt at opdele vielserne efter parternes alder ved ægteskabets indgåelse.

Figur 3.9 Antal vielser indgået i udlandet 1979-2004, opdelt efter mandens hhv. kvindens bopæl

Kilde: 'Befolkningens bevægelser' fra 1971-2004.

3.7 Opsamling

Med overgangen fra landbrugskultur til det tidlige industrisamfund i løbet af 1900-tallet fulgte generelt forbedrede levevilkår og hygiejneforhold samt mere kontrol med fertiliteten. Disse forhold ændrede gradvist befolkningssammensætningen: Fertiliteten faldt, mens levealderen begyndte at stige, hvorved befolkningen som helhed blev ældre. Nogle demografer kalder denne proces for 'Den første demografiske transition' (Lesthaeghe, 2007). Som vi har set i kapitel 2, begyndte fødealderen også at dale.

I perioden fra 1970 indtræffer en proces, som kaldes 'Den anden demografiske transition'. Andre refererer til den som 'Den patriarkalske families krise' (Castells, 1997). Nu begynder antallet af skilsmisser at stige voldsomt, ægteskabsindgåelserne og børnefødslerne udsættes, og en stigende andel af par er papirløst samboende. Processen er global, men Danmark var blandt frontløberne i den. Den væsentligste forklaring på de nye demografiske bevægelser er de makrostrukturelle ændringer fra 1960'erne og frem, som aktiverede den kvindelige arbejdskraftreserve, en proces, der gjorde kvinderne mindre afhængige af en mandlig forsørger. På det statistiske niveau kan man iagttage, at den ægteskabelige kernefamilie gradvist taber terræn til fordel for en stigende andel af samboere og enlige. Som vist i dette kapitel er der nu stadigt færre danskere, som ansøger om at blive gift som mindreårige.

Disse større bevægelser har deres tydelige gennemslag i de data, som undersøgelsen bygger på. Således kan man se, at der i første del af perioden (1970-1976) er en del ansøgninger om kongebrev – og ansøgningerne er stort set alle fra personer med dansk baggrund. Her blev dispensationsansøgningerne ofte forklaret med mandens unge alder, idet han endnu ikke var fyldt 20 år, som dengang var den nedre ægteskabsalder for mænd. I to tredjedele af sagerne var kvinden desuden gravid, eller parret havde allerede et barn, og ansøgningerne kan dermed knyttes til den store betydning, ægteskab stadig havde, når et par fik børn. I en del af sagerne var ansøgninger dog også begrundet med andre forhold end børn, fx at parterne havde (udsigt til) en fælles bolig.

I den senere del af perioden (1977-1985), hvor den nedre ægteskabsalder for mænd nu var blevet sat ned til 18 år lige som hos kvinderne, var problemet i størstedelen af sagerne, at kvinden/pigen var for ung til at gifte sig. Desuden er der en større variation i den etniske sammensætning, idet der optræder en udenlandsk mand i en tredjedel af sagerne og nogle gange også en kvinde med udenlandsk oprindelse. Oprindelseslandene er fx Tyrkiet, Italien, USA og det daværende Jugoslavien. Disse ændringer viser, hvordan migration over tid får stigende betydning for sammensætningen af befolkningen i Danmark og også for de tidligt indgåede ægteskaber.

I forhold til spørgsmålet om registrering af udenlandsk indgåede ægteskaber har vi ikke identificeret fyldestgørende statistik eller arkivalier, som bidrager til at afdække noget væsentligt om ægteskaber blandt mindreårige i denne periode. Fraværet af relevant statistik og fraværet af opmærksomhed i medierne tyder i kombination med indvandrerbefolkningens alderssammensætning på, at problemstillingen om ægteskaber med mindreårige ikke blev opfattet som en signifikant problemstilling i denne første del af undersøgelsesperioden.

4 Ægteskaber med mindreårige i statistisk perspektiv 1986-2016

4.1 Indledning

Formålet med kapitlet er at tilvejebringe et talbaseret overblik over, hvor mange ægteskaber med mindreårige der er registreret i Danmark i den periode, som undersøgelsen dækker over. Analyserne omfatter både dansk-indgåede vielser (kongebreve) og vielser, som er indgået i udlandet og senere er blevet registreret eller anerkendt i Danmark. Tabellerne i kapitlet er baseret på registeranalyser fra et datasæt hos Danmarks Statistik og dækker perioden 1986-2016, dvs. 31 år. Informationer fra undersøgelsesperiodens tidligere år (1970-1985) er ikke oparbejdet til registeranalyser og kan derfor ikke inddrages her.

Gennemgangen i dette kapitel fokuserer på, hvornår ægteskaberne er indgået samt de involverede parterers køn og alder ved vielsen. Derudover undersøges aldersforskellen mellem parterne og deres herkomstsmæssige baggrund. Kapitlet beskriver også, om ægteskabet er indgået i Danmark eller i udlandet. Afslutningsvis belyses den mindreårige parts alder ved indvandring til Danmark med henblik på at skabe indsigt i, om ægteskabet er indgået før eller efter ankomsten til Danmark.

4.2 Brug af data fra danske registre

Analysen bygger på danske registerdata, som er tilgængelige tilbage til 1986. Selvom registrene generelt vurderes at have en høj kvalitet og dækningsgrad, skal det bemærkes, at registreringspraksis og administrative procedurer har udviklet sig over tid. Oplysninger registreret i de tidlige år kan derfor være mindre komplette eller indsamlet efter andre procedurer end i senere perioder, hvilket kan påvirke sammenligneligheden på tværs af tid. Der knytter sig desuden særlige usikkerheder til registreringen af indvandrere. For personer, der er indvandret til Danmark som børn eller voksne, kan oplysninger om forhold forud for indvandringen være ufuldstændige eller baseret på dokumentation indhentet ved ankomsten. Dette gælder bl.a. oplysninger om fødselsdatoer og civilstandsforhold. I enkelte tilfælde kan der derfor være usikkerhed om den præcise alder på et givent tidspunkt. Tilsvarende kan oplysninger om vielser, der er indgået i udlandet, være registreret på et senere tidspunkt end den faktiske vielsesdato eller være baseret på udenlandske dokumenter med varierende datakvalitet. Der kan ligeledes være tale om forskellige typer af

fejlregistreringer, bl.a. "... tastefejl (fx fejl i fødselsdato eller vielsesdato), administrative fejl eller fejl i vielsesdokumenterne" (Tilsynsundersøgelse, se kapitel 7). Disse forhold kan have betydning for dette afsnits analyser, hvor alder ved vielsestidspunktet er central. Resultater baseret på registerdata bør derfor fortolkes med det forbehold, at datagrundlagets dækningsgrad og kvalitet kan variere.

Analysen er baseret på beskrivende statistik, som kan bidrage til at tilvejebringe en overordnet beskrivelse af de ægteskaber, vi kan identificere. En væsentlig styrke ved den beskrivende tilgang er, at den bygger direkte på de observerede data og dermed giver et transparent grundlag for at identificere mønstre og tendenser i materialet.²⁶ Der har inden for de senere år været offentliggjort forskellige opgørelser om omfanget af ægteskaber, hvor mindst en part var mindreårig på vielsestidspunktet. Talgrundlaget for disse opgørelser har varieret. Det beror delvist på, at der har været anlagt forskellige analysesnit, og delvist på, at nogle tal om vielser i CPR-registret viste sig at være fejlregistreringer.

4.2.1 Ministeriel kvalitetssikring af data

I 2024 iværksatte det daværende Digitaliseringsministerium en tosporet kvalitetssikring af de registrerede data om ægteskaber med mindreårige i CPR, med fokus på hhv. ægteskaber indgået i Danmark, og ægteskaber indgået i udlandet. Kvalitetssikringen af ægteskaber indgået i Danmark blev færdiggjort 30. oktober 2024 og viste, at der i perioden fra 1986 og frem ikke er registreret danske vielser af mindreårige under 15 år, og at der efter 1. februar 2017 ikke er registreret danske vielser af personer under 18 år.

Kvalitetssikringen af ægteskaber med mindreårige under 15 år, der var registreret som indgået i udlandet, blev færdiggjort den 1. maj 2026. Ifølge et notat viser denne opgørelse, at der i perioden fra 1. januar 1986 og frem var registreret i alt 430 udenlandsk indgåede ægteskaber, hvor den yngste part ikke var fyldt 15 år på den registrerede vielsesdato. Det var det daværende Digitaliseringsministeriums opfattelse, at der blandt disse ægteskaber fortsat var tilfælde af fejlregistreringer, bl.a. fordi ægtefællens fødselsdato mentes at være registreret forkert.

²⁶ Oprindeligt var det vores hensigt tillige at gennemføre en forløbsanalyse for at undersøge, om personer, der er blevet gift som mindreårige, afviger eller ligner deres jævnaldrende i forhold til udvalgte, centrale indikatorer som fx antallet af børnefødsler, arbejdsmarkedsdeltagelse eller migration. En sådan forløbsanalyse viste sig imidlertid for praktisk vanskelig at gennemføre inden for denne undersøgelses rammer, fordi materialet indeholder mange komplekse og uhomogene livsforløb, bl.a. er det præget af mange ind- og udvandring samt inkonsistente og få registreringer. Det er en velkendt erfaring, at det er vanskeligt at gennemføre statistiske analyser, som omhandler personer, der indvandrer til Danmark, ikke mindst bagud i tid. I arbejdet med analyserne til dette kapitel fandt vi fx et betydeligt antal tabte observationer, når vi fulgte personer over tid, eller de var indvandret til Danmark i flere omgange. Sådanne hændelser kan have en helt naturlig forklaring, men det vanskeliggør det analytiske arbejde, fordi det er svært at vide, hvad der ligger bag de tilgængelige data.

Ifølge notatet må man formode, at der oftere er fejl i registreringerne, i de sager, hvor kun én af de to ægtefæller er blevet tildelt et dansk cpr-nummer. Det vil alt- overvejende dreje sig om ægteskaber, hvor partnerne ikke er flyttet sammen i Dan- mark. I knap en tredjedel af de 430 udenlandsk indgåede ægteskaber havde kun den ene ægtefælle et cpr-nummer. Hvis man afgrænser sig til ægteskaber, hvor begge ægtefæller er blevet tildelt et personnummer, reduceres antallet af ægteska- ber indgået i udlandet, før en ægtefælle er fyldt 15 år, til 292 ægteskaber.

Relevansen af at screene for, om der er et eller to cpr-numre knyttet til et ægteskab, bliver tydelig ved følgende sammenligning: Af de 430 ægteskaber, der står opført med såvel ét som to cpr-numre, er der i alt 83 ægteskaber, hvor én ægtefælle står med alderen 'nul år', da vielsen blev indgået. Hvis man derimod afgrænser sig til de 292 sager, hvor der er cpr-numre på begge ægtefæller, er der kun ét ægteskab, hvor en ægtefælle står opgjort med en vielsesalder på nul år. Den ministerielle op- gørelse viser endvidere, at vielsesdatoen for disse 292 ægteskaber (indgået fra 1986 og frem) i alle tilfælde ligger før den 1. februar 2017.

4.2.2 Fremgangsmåde for de kvantitative analyser

Vi har anvendt Danmark Statistiks datasæt 'CIV – Civilstandsændringer', som sidst var opdateret d. 31. december 2025. 'CIV-Civilstandsændringer' er et forløbsdata- sæt, hvor alle hændelser som fx ægteskaber og skilsmisser er registreret. Registret rummer information om personnummer (pseudonymiseret), ægtefælle personnum- mer (pseudonymiseret), civilstand, civilstandsmyndighedskode, civilstandsdato og dato for, hvornår civilstanden gælder til. Vi har knyttet disse oplysninger til befolk- ningsregistret (BEF) for at få oplysninger om bl.a. personernes fødselsdato, køn og om, hvorvidt personerne er af dansk oprindelse, indvandrere eller efterkommere.

Civilstandsregisteret (CIV) indeholder oplysninger om forskellige typer af ægteska- ber. Det omfatter ægteskaber indgået i Danmark mellem personer med bopæl i Danmark, ægteskaber indgået i udlandet af personer med bopæl i Danmark, som efterfølgende registreres i Danmark, samt ægteskaber indgået i udlandet, mens de pågældende personer boede i udlandet, og som først registreres i Danmark efter deres indvandring til Danmark. Registreringen omfatter således ægteskaber, hvor registreringen i Danmark finder sted, mange år efter at ægteskaberne er indgået. I disse tilfælde kan begge parter være blevet myndige længe før registreringen i Danmark. Et eksempel kan være et ægteskab med en mindreårig part, der er ind- gået i udlandet i 1990 imellem to der-bosatte ægtefæller. Først et årti senere (i 2000) er parret (fx via først asyl og siden familiesammenføring) bosat i Danmark. Det er dermed først i 2000, at parrets vielsesår (1990) kommer til at indgå i danske regi- stre. Der kan således være betydelig tidsmæssig afstand mellem vielsestidspunktet og registreringstidspunktet i Danmark.

Vores afgrænsning af de relevante ægteskaber til analysen har bestået af følgende trin:

1. Ægteskaber (og registrerede partnerskaber), der er indgået i årene 1986-2016.
2. Mindst én person skulle være i alderen 0-17 år ved ægteskabets indgåelse.
3. Der skulle være et personnummer på begge parter (dvs. begge har haft ophold i Danmark og er blevet tildelt et CPR-nummer). Ligeledes skulle der være en fødselsdato og et køn på begge parter (da disse ikke kan udledes af det pseudonymiserede personnummer).
4. Datoen for indgåelsen af ægteskabet skulle være registreret som en anden dato end en af personernes fødselsdato, hvilket i nogle tilfælde er en standardregistrering, hvis den rigtige dato ikke kendes.
5. Ægteskabet måtte kun være indgået én gang. Hvis de samme to personer er opgivet som gift med hinanden, men den ene med datoen 1/1 og den anden 15/7 samme år, sættes begge til datoen 1/1. Korrektionen foretages for at sikre, at hvert ægteskab kun indgår én gang i analysen, selvom parterne kan have forskellige vielsesdatoer. Korrektionen kan imidlertid medføre, at enkelte ægteskaber fejlagtigt medtages i analyserne, fx hvis en person er gift i det år, vedkommende fylder 18 år. Tilsvarende kan korrektionen påvirke, om et ægteskab registreres som indgået, da en person var 14 frem for 15 år. Denne usikkerhed accepterer vi på linje med de øvrige usikkerhedskilder i datamaterialet. Ligeledes medtages kun det første ægteskab, hvis to personer er registreret som gift med hinanden mere end én gang.

Med disse afgrænsningskriterier rummer analysen 7.563 ægteskaber. Selvom vi med de ovennævnte afgrænsningskriterier har bestræbt os for at eliminere de mest åbenlyse fejlkilder, kan vi ikke udelukke, at der kan være fejlregistreringer og andre forstyrrende kilder til fejl i datasættet. Omvendt kan vi heller ikke udelukke, at vi med den beskrevne procedure har ekskluderet lidt for mange observationer i datasættet. En del af personerne, der indgår i analyserne, har registreret fødselsdag den 1. januar i et givent år. Tilsvarende er civilstandsdatoen for nogle af de undersøgte ægteskaber registreret som den 1. januar i et givent år. Den hyppige forekomst af denne dato kan skyldes registreringspraksis, hvor en standarddato anvendes, når den præcise dato er ukendt eller usikker. Dette udgør en potentiel usikkerhedskilde i datagrundlaget, som vi har accepteret i analyserne.

Det er vigtigt at understrege, at analysen ikke kan fastslå det præcise antal ægteskaber, hvor mindst én af parterne var mindreårig på vielsestidspunktet. Resultatet afhænger af de afgrænsningskriterier og metodiske valg, der er lagt til grund for opgørelsen. Det betyder, at det faktiske antal både kan være højere og lavere end det

antal, analysen identificerer. De fundne tilfælde skal derfor forstås som det antal ægteskaber, der kan påvises inden for rammerne af den anvendte metode og de tilgængelige data, og ikke som et endeligt eller udtømmende mål for det samlede omfang.

Analyseenheden er ægteskaber, som i det følgende for det meste inddeles i tre grupper:

1. Ægteskaber, hvor en mindreårig pige (<18 år) er blevet viet med en mand, der er 18 år eller ældre
2. Ægteskaber, hvor en mindreårig dreng (<18 år) er blevet viet med en kvinde, der er 18 år eller ældre
3. Ægteskaber, hvor begge parter var under 18 år ved vielsen.

Af hensyn til diskretionering offentliggøres celler med færre end tre observationer ikke i de præsenterede tabeller. Ligeledes fjernes andre opgørelser for at sikre, at man ikke kan regne sig frem til de udeladte celler. Dette sker for at mindske risikoen for, at personer kan identificeres ud fra de offentliggjorte oplysninger. I tabellerne vil der optræde udeladte tal markeret med (-).

4.3 Ægteskaber med mindreårige 1986-2016

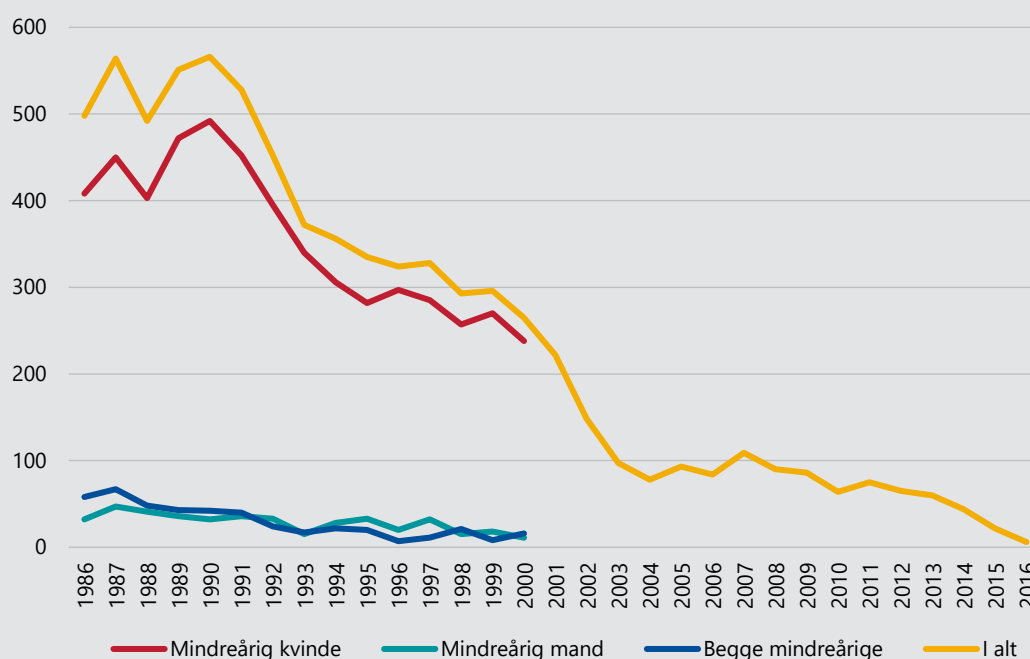
Figur 4.1 Illustrerer udviklingen i ægteskaber, hvori der var mindst en mindreårig i perioden fra 1986-2016 (den fulde tabel er vist i Bilagstabel 1). Der er i denne periode gennemsnitlig registreret 244 vielser med mindreårige om året, men som figuren afspejler, har der over tid været et faldende antal af denne type ægteskaber. Mens der i perioden frem til og med 1990 årligt var ca. 500 vielser af denne art, faldt antallet støt frem til årtusindeskiftet. Efter 2002 er der registreret under 100 ægteskaber med mindst én mindreårig om året, og i det sidste år (2016), inden den nye lovgivning trådte i kraft, blev der kun registreret seks ægteskaber, hvor mindst en af parterne var mindreårig. Disse overordnede tal og trends kan sammenholdes med, at der i perioden blev indgået gennemsnitligt 33.415 ægteskaber om året (over årene varierer antallet mellem 27.403 og 38.699): Ægteskaber med mindst én mindreårig udgjorde således 1-2 pct. af alle vielser i årene frem til starten af 1990'erne, men langt under 1 pct. i de fleste år efter 2002.²⁷

Frem til årtusindeskiftet kan vi i tabelform vise, om den mindreårig i ægteskabet var en ung kvinde, en ung mand, eller om begge parter var mindreårige, da

²⁷ Opgørelsen er baseret på alle registrerede ægteskaber med mindreårige, som er indgået i Danmark eller i udlandet, mens Tabel 4.1 til sammenligning kun vedrører de ægteskaber, der er indgået af personer boende i Danmark det pågældende år (både ægteskaber i udlandet og kongebreve).

ægteskabet blev indgået. Efter år 2000 er tallene i cellerne for små til, at vi kan vise dem år for år (pga. diskreteringshensyn). Men for alle ægteskaber med mindreårige i hele perioden gælder det, at kvinden var den mindreårige i 87,6 pct. af ægteskaberne, at manden var mindreårig i 6 pct. af ægteskaberne, og at begge var mindreårige i 6,4 pct. af ægteskaberne. For de år, som ikke kan vises i figuren (og i Bilagstabel 1), blev kønsprofilen skærpet i takt med tiden, idet det i de senere år fra 2001-2016 var 95,1 pct. af ægteskaberne, hvor en kvinde var den mindreårige, mens 2,0 pct. var en mindreårig mand, og 2,9 pct. var ægteskaber, hvor begge var mindreårige.

Figur 4.1 **Udvikling i ægteskaber med mindreårige 1986-2016, som er registret i Danmark. Antal**

Anm.: Data for grupperne efter 2000 er ikke medtaget pga. diskreteringshensyn.

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

4.4 Parternes alder

Tabel 4.1 viser alderen på den yngste part, da ægteskabet blev indgået. Som ovenfor kan vi af diskreteringshensyn ikke vise den fulde tabel. I flertallet af de indgåede ægteskaber er den yngste part 16 eller 17 år, og hyppigere 17 år end 16. Det er mest udtalt i ægteskaber, hvor manden var mindreårig ved ægteskabsindgåelsen.

Ifølge en kvalitetssikring fra det daværende Digitaliseringsministerium (med hjælp fra kommunerne), som blev færdiggjort 30. oktober 2024, er der ikke i perioden fra 1986 og frem registreret danske vielser (dvs. kongebreve) med mindreårige under 15 år.

Blandt ægteskaber med mindreårige piger var 15,9 pct. 15 år eller yngre (men hyppigst 15 end under 15 år)²⁸, mens den tilsvarende andel blot var 2,4 pct. blandt ægteskaber med mindreårige drenge, men hele 37 pct. blandt de relativt få ægteskaber, hvor begge parter var mindreårige. I datasættet som helhed var 16,4 pct. af de yngste parter i ægteskaberne 15 år eller yngre, da de blev gift. Da analyserne i kapitlet er baseret på administrative data med relativt få observationer, er det hverken muligt at afdække, hvad der har været på spil i de sager, hvor den yngste part var under 15 år, eller nedbryde datasættet yderligere, fx for at se, hvornår disse ægteskaber er indgået.

Tabel 4.1 Alderen på den yngste part ved ægteskabsindgåelsen. Procent og antal.

Alder på yngste	Typer af ægteskaber med mindreårige			Samlet
	Mindreårig kvinde	Mindreårig mand	Begge mindreårige	
0-11 år	0,1	-	2,5	-
12 år	0,3	-	1,7	-
13 år	0,7	-	2,3	-
14 år	2,9	-	7,9	-
15 år	11,9	-	22,8	-
16 år	26,6	13,6	30,8	26,1
17 år	57,6	84	32,1	57,5
Pct. i alt	100	100	100	100
Antal	6.624	456	483	7.563

Note: (–) markerer, at cellen er udeladt for at sikre diskretionering, dvs. at enkeltpersoner ikke kan identificeres.

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

På tilsvarende måde viser vi i Tabel 4.2 alderssammensætningen blandt de parter i de mindreårige ægteskaber, som var de ældste. Ifølge opgørelserne var et mindretal (6,4 pct.) af disse ældre partnere også mindreårige, mens 62,4 pct. var mellem 18 og 25 år. I hvert femte af de indgående ægteskaber (20,7 pct.) var den ældste part 26 år eller ældre.

²⁸ Alle piger, der var 14 år eller yngre på vielsestidspunktet, blev gift i udlandet.

Tabel 4.2 Alderen på den ældste part ved ægteskabsindgåelsen. Procent og antal.

Alder på den ældste	Typer af ægteskaber med mindreårige			Samlet
	Mindreårig kvinde	Mindreårig mand	Begge mindreårige	
0-14 år			1,9	0,1
15 år			5,8	0,4
16 år			18,2	1,2
17 år			74,1	4,7
18 år	9,3	38,8		10,4
19 år	11	24,1		11,1
20 år	10,7	11,8		10,1
21 år	11	9,9		10,2
22 år	10,5	4,4		9,4
23 år	9,5	3,7		8,6
24 år	8,2	1,3		7,2
25 år	6,6	1,3		5,8
26-29 år	15,6	2		13,8
30-39 år	7,2	2		6,4
40+ år	0,6	0,7		0,5
Pct. i alt	100	100	100	100
Antal i alt	6.624	456	483	7.563

Note: Der indgår tomme celler i tabellen, da der pga. af gruppeinddelingen ingen observationer er i disse aldre.

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

Aldersforskellene mellem parterne i ægteskabet vises samlet i Tabel 4.3. I halvdelen (51,6 pct.) af ægteskaberne er aldersforskellen 0-5 år, og i yderligere en tredjedel af ægteskaberne (33,5 pct.) er den 6-10 år. I 14,1 pct. af ægteskaberne er der en aldersforskel på 11 år eller mere, hvilket især gælder for de ægteskaber, hvor kvinden var den mindreårige part.

Tabel 4.3 Aldersforskelle mellem parterne. Procent og antal.

Forskel i alder i mellem parterne	Typer af ægteskaber med mindreårige			
	Mindreårig kvinde	Mindreårig mand	Begge mindreårige	Samlet
0-5 år	45,7	87,9	98,1	51,6
6-10 år	37,5	8,6	1,9	33,5
11-15 år	12,9	1,8	-	-
16-20 år	2,7	0,9	-	-
21+ år	1,2	0,9	-	-
Pct. i alt	100	100	100	100
Antal i alt	6.624	456	483	7.563

Note: (–) markerer, at cellen er udeladt for at sikre diskretionering, dvs. at enkeltpersoner ikke kan identificeres.

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

4.5 Parternes herkomst

Personer, der er blevet gift som mindreårige, udgør en heterogen gruppe med forskellige oprindelsesbaggrunde. For at beskrive denne variation anvendes Danmarks Statistiks klassifikation af indvandrerstype (IE_TYPE). Klassifikationen bygger på oplysninger om personens eget og forældrenes fødeland og statsborgerskab. En person defineres som *dansk*, hvis han/hun har mindst én forælder, der er født i Danmark og er dansk statsborger. En person defineres som *indvandrer*, hvis man er født i udlandet, og ingen af forældrene både er danske statsborgere og født i Danmark. Den tredje kategori, *efterkommere*, omfatter personer, som er født i Danmark, men hvor ingen af forældrene er både danske statsborgere og født i Danmark.

I analysen har vi både belyst oprindelsestypen for den part i ægteskabet, som er den yngste, og for den part, der er den ældste. Resultaterne er opgjort særskilt i Tabel 4.4 hhv. Tabel 4.5, men behandles samlet her.

Uanset om man sætter fokus på den yngste eller den ældste part i ægteskaberne med de mindreårige, tegner der sig et klart billede af, at disse ægteskaber i altovervejende grad er blevet indgået mellem personer med indvandrerstatus. Det gør sig gældende i 9 ud af 10 tilfælde i perioden fra 1986 til 2016. I de resterende tilfælde gælder for ægteskaber, hvor den yngste part er mindreårig, at disse fordeler sig nogenlunde ligeligt mellem at have oprindelsesstatus som dansk (4,5 pct.) hhv. som efterkommer (6 pct.).

Tabel 4.4 Parternes herkomst i ægteskaber med mindreårige, opgjort efter den yngste parts oprindelse i perioden 1986-2016. Procent og antal.

Typer af ægteskaber med mindreårige				
Yngstes oprindelsestype	Mindreårig kvinde	Mindreårig mand	Begge mindreårige	Samlet
Dansk	5,0	1,5	0,8	4,5
Indvandrer	89,3	87,5	92,8	89,4
Efterkommer	5,7	11,0	6,4	6,0
Pct. i alt	100	100	100	100
Antal i alt	6.624	456	483	7.563

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

Tabel 4.5 Parternes herkomst i ægteskaber med mindreårige, opgjort efter den ældste parts oprindelse i perioden 1986-2016. Procent og antal.

Typer af ægteskaber med mindreårige				
Ældstes oprindelsestype	Mindreårig kvinde	Mindreårig mand	Begge mindreårige	Samlet
Dansk	4,7	7,5	-	-
Indvandrer	91,8	87,3	92,8	91,6
Efterkommer	3,5	5,3	-	-
Pct. i alt	100	100	100	100
Antal i alt	6.624	456	483	7.563

Note: (–) markerer, at cellen er udeladt for at sikre diskretionering, dvs. at enkeltpersoner ikke kan identificeres.

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

4.6 Civilstandsmyndighed

‘Civilstandsmyndighed’ henviser til, hvor registreringen af ægteskabet er foregået, samt i nogle tilfælde, hvem der har forrettet vielsen.

I den overordnede Tabel 4.6 har vi først opdelt ægteskaberne med de mindreårige efter, om vielsen er foregået i Danmark eller i udlandet. Analysen viser, at 1.107 af ægteskaberne med mindreårige (svarende til 13,3 pct. af alle disse ægteskaber) blev indgået i Danmark i 1986-2016. Disse ægteskaber henhører således til kategorien ‘kongebrevssager’.

De resterende 86,7 pct. af ægteskaberne – i alt 6.556 ægteskaber – er vielsen foregået i andre lande og er efterfølgende blevet registreret og anerkendt i Danmark. Disse sager hører dermed til kategorien 'anerkendelsessager'.

Tabel 4.6 Ægteskaber med mindreårige opdelt efter, om vielsen er foregået i Danmark eller i andre lande, gældende for perioden 1986-2016. Procent og antal.

Civilstandsmyndighedens landeoprindelse	Typer af ægteskaber med mindreårige			
	Mindreårig kvinde	Mindreårig mand	Begge mindreårige	Samlet
Danmark	14,5	7,9	1,9	13,3
Andre lande	85,5	92,1	98,1	86,7
Pct. i alt	100	100	100	100
Antal i alt	6.624	456	483	7.563

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

Tabel 4.7 omhandler de såkaldte kongebrevssager, hvor parterne blev viet efter dispensation i Danmark, fordi den ene eller begge var mindreårige. Det ses, at disse vielser helt overvejende blev indgået som borgerlige vielser på rådhuset (91,2 pct.), mens de fleste øvrige foregik ved en kirkelig vielse (7,4 pct.). Enkelte vielser blev foretaget af et andet trossamfund i Danmark, mens andre enkeltstående vielser er foretaget i andre dele af Rigsfællesskabet, dvs. på Grønland eller på Færøerne.

Tabel 4.7 Ægteskaber med dansk civilstandsmyndighed, opdelt efter myndighedstype. Antal og procent.

Civilstandsmyndighed	Antal	Pct.
DK borgerlig	918	91,2
DK kirkelig	75	7,4
DK andet trossamfund	7	0,7
Grønland/Færøerne	7	0,7
Total	1.007	100

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

Data rummer ikke mulighed for at dykke nærmere ned i, hvem civilstandsmyndigheden var, når vielsen af den eller de mindreårige fandt sted i *andre lande*. Men data

kan kobles til landekoder, og på det grundlag kan man tilvejebringe et tentativt indtryk af andelen af ægteskaber, som skulle behandles som en anerkendelsessag ved de danske myndigheder.

Vi har i denne analyse opereret med tre kategorier af landeinddelinger for de udenlandsk indgåede ægteskaber, jf. Tabel 4.8. Den første kategori er ægteskaber, som er indgået i *EU- eller EØS-lande*²⁹, hvor vi har lagt det nuværende medlemskab til grund for alle år. Ægteskaber fra disse lande er undtaget fra alderskravet. Derudover behandler de danske myndigheder disse sager på lige fod med andre anerkendelsessager.

Den anden kategori, som omfatter det store flertal (92, 6 pct) af de udenlandsk indgåede ægteskaber med mindreårige, er lande uden for EU og EØS. Vi har foretaget en yderligere opdeling af disse sager, jf. nedenfor. Endelig er der en tredje kategori på 253 observationer (3,9 pct.), som Danmarks Statistik ikke kan kategorisere, fordi landet er ukendt.

Tabel 4.8 Vielser, der blev forrettet ved en udenlandsk civilstandsmyndighed. Antal og procent.

Civilstandsmyndigheds landekode	Typer af ægteskaber med mindreårige			
	Mindreårig kvinde	Mindreårig mand	Begge mindreårige	Samlet
EU (27)/EØS (3)-lande	3,9	1,0	0,8	3,5
Øvrige lande	92,0	97,6	95,6	92,6
Ukendt land/ukendt	4,1	1,4	3,6	3,9
Pct. i alt	100	100	100	100
Antal i alt	5.662	420	474	6.556

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

For at tilvejebringe et indtryk af, hvorfra personerne, der har fået deres udenlandsk indgåede ægteskab anerkendt i Danmark, kommer, har vi oplistet de 20 hyppigst forekommende lande. Disse 20 lande omfatter 95 pct. af de udenlandsk indgåede ægteskaber med mindreårige i perioden 1986-2016. Tabel 4.9 viser, at over halvdelen af ægteskaber af de ca. 6.000 anerkendte ægteskaber er indgået i Tyrkiet

²⁹ EU/EØS-lande omfatter: Belgien, Bulgarien, Cypern (den græske del), Danmark, Estland, Finland, Frankrig, Grækenland, Holland, Irland, Island, Italien, Kroatien, Letland, Liechtenstein, Litauen, Luxembourg, Malta, Norge, Polen, Portugal, Rumænien, Slovakiet, Slovenien, Spanien, Sverige, Tjekkiet, Tyskland, Ungarn og Østrig.

(36 pct.) eller Syrien (knap 18 pct.). På et noget lavere niveau finder man ægteskaber, som er indgået i Libanon., Somalia, Irak og Pakistan mv. (5,2-7,5 pct).

Tabel 4.9 **Oversigt over de 20 lande, hvorfra flest udenlandsk indgåede ægteskaber er blevet anerkendt i Danmark. Antal og procent.**

Land	Antal	Procent
Tyrkiet	2.196	36,2
Syrien	1.082	17,8
Libanon	457	7,5
Somalia	323	5,3
Irak	322	5,3
Pakistan	318	5,2
Afghanistan	280	4,6
Iran	130	2,1
Marokko	123	2,0
Jugoslavien	96	1,6
Jordan	77	1,3
Bosnien-Hercegovina	62	1,0
Nepal	60	1,0
Myanmar	50	0,8
Etiopien	34	0,6
Sri Lanka	34	0,6
Ukraine	29	0,5
Rusland	28	0,5
Eritrea	26	0,4
Bhutan	24	0,4
Øvrige lande	322	5,3
I alt	6.073	100

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

4.7 Den mindreårige ægtefælles alder ved indvandring til Danmark

Den sidste delanalyse i kapitlet omhandler alderen på den yngste part i ægteskabet, da denne indvandrede. På baggrund af den offentlige og politiske opmærksomhed på problematikken om mindreårige, der boede sammen med deres voksne ægtefæller på danske asylcentre, er det interessant at få belyst, hvor gammel den yngste part var, da hun/han fik sit ægteskab registreret/anerkendt i Danmark eller subsidiært, hvor gammel den yngste part var, da hun/han indvandrede til Danmark. Problemstillingen er også interessant, fordi nogle par kan have haft et længere samliv, der også kan inkludere børn, inden det bliver aktuelt at få deres forhold anerkendt som et ægteskab her i landet.

Som omtalt i afsnit 4.2 kan registerdata om indvandrere være mangelfuld eller præget af fejlregistreringer. For denne delanalyse ville det fx være relevant at vide, hvornår parternes udenlandsk indgående ægteskab blev registreret eller anerkendt i Danmark, men sådanne data findes ikke. Derfor har vi i stedet anvendt information om, hvornår den yngste part i ægteskabet indvandrede til Danmark første gang.

Blandt alle indvandrere, der i 1986-2016 har fået et udenlandsk indgået ægteskab med en mindreårig registreret/anerkendt i Danmark, var den yngste part indvandret til Danmark *forud for* vielsen i 19 pct. af ægteskaberne, dvs. i knap hver femte tilfælde. Vi formoder, at der her typisk kan være tale om unge første- eller andengenerationsindvandrere, som er blevet gift i hjemlandet/udlandet. Et registerbaseret studie af 18-23-årige sådanne unge viser, at de i 1990'erne langt overvejende blev gift i sommermånederne, sandsynligvis på en ferie til forældrenes oprindelsesland. Tilbøjeligheden hertil falder dog omkring år 2000 (med tilknytningskravet) og forsvinder næsten helt i 2002 (med 24-årsreglen) (Schultz-Nielsen & Tranæs, 2009, pp. 20-21).

I flertallet af ægteskaberne – 81 pct. – indvandrede den yngste part først til Danmark, *efter* at vielsen havde fundet sted. Tabel 4.10 rummer information om, hvor gammel den yngste ægtefælle var, da hun/han indvandrede til Danmark for første gang. Blandt disse – i alt 5.498 – ægteskaber var den yngste part mindreårig ved indvandringen til Danmark i 22 pct. af ægteskaberne (N = 1.197), idet over halvdelen (12 pct.) var 17 år, mens knap 10 pct. var 15-16 år. 0,1 pct. svarende til seks personer var under 15 år. Såfremt det ikke beror på en fejlregistrering, ville de sidstnævnte ægteskaber nok ikke være anerkendt i Danmark efter datidens regler.³⁰

³⁰ Forslag til Lov om ændring af lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, udlændingeloven og værgemålsloven (Forslag til L94, fremsat 30. november 2016).

I flertallet af de 5.498 ægteskaber (78 pct.), hvor den yngste part kom til Danmark efter at være blevet viet i udlandet som mindreårig, var denne yngste ægtefælle imidlertid blevet myndig ved indvandringen til Danmark. Flest var i 18-25-årsalderen, mens en ikke ubetydelig del var ældre, nogle helt op i 40'erne. Gennemsnitsalderen var 22 år, hvis den indvandrende ægtefælle var en kvinde, og 20 år, hvis det var en mand.

Tabel 4.10 Alder, da den yngste part i et udenlandsk indgået ægteskaber med en mindreårig indvandrede til Danmark for første gang. Antal og procent.

Alder	Antal	Procent
0-14 år	6	0,1
15 år	169	3,1
16 år	363	6,6
17 år	659	12
18-25 år	2.970	54
26-29 år	572	10,4
30-39 år	628	11,4
40-49 år	131	2,4

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

4.8 Opsamling

På baggrund af et datasæt om civilstandsændringer fra Danmarks Statistik har kapitel 4 analyseret 7.563 ægteskaber i perioden 1986-2016, hvor mindst en af parterne var under 18 år, da ægteskabet blev indgået.

I starten af undersøgelsesperioden (op til 1990'erne) udgjorde ægteskaber med mindreårige 1-2 pct. af alle ægteskaber, men dette tal faldt til langt under 1 pct. i de fleste år siden 2002. Analysen viser, at den mindreårige oftest var en ung kvinde på 17 eller 16 år, der i de fleste tilfælde var blevet gift med en ung mand i 18-25-årsalderen. Der er i datasættet eksempler på piger, der var under 15 år ved vielsen (alle viet i udlandet), lige som der er eksempler på mænd, som var 40 år eller ældre, da de blev gift med en mindreårig brud, men disse eksempler er relativt sjældne. Oftest var aldersforskellen mellem brud og brudgom 0-5 år.

Undersøgelsen viser videre, at langt de fleste af parrene – omkring 9 ud af 10 – var indvandrere, som var blevet gift i udlandet – oftest i lande uden for EU/EØS og især

i Tyrkiet og Syrien – og efterfølgende fik deres ægteskab registreret og anerkendt i Danmark. Set med danske myndighedsbriller er de fleste observationer i datasættet således såkaldte anerkendelsesager. De fleste af dem, der først kom til Danmark efter at være blevet gift i udlandet, var myndige, da de indvandrede første gang. I omkring 13 pct. af ægteskaberne foregik vielsen i Danmark – typisk som en borgerlig vielse. I disse sager er parterne blevet gift med kongebrev.

5 Tiden fra 1986 til 2001

5.1 Indledning

I 1986 kommer der dansk lovgivning om fælles forældremyndighed, som ikke relaterer sig til ægteskab imellem de to forældre. Ægteskabet er dermed ikke længere den juridiske ramme for forældreskabet. Omkring dette tidspunkt stabiliserer familiemografien sig gradvis i form af samboskab og med, at børn ofte fødes uden for ægteskab, og par først efterfølgende vælger at indgå ægteskab. Efter en periode med vækst ses også, at antallet af skilsmisser stabiliserer sig.

Demografisk ændrer Danmarks befolkning sig i form af en stigning i andelen af personer med rødder i andre dele af verden. Antallet af indvandrere fra ikke-vestlige lande stiger således fra knap 60.000 i 1986 til knap 200.000 i 2001 (Danmarks Statistik, a). Noget af stigningen kan tilskrives en ny, liberal udlændingelovgivning fra 1983. Andet handler om, at krig og konflikt i bl.a. Sri Lanka, Mellemøsten og på Balkan øger de globale flygtningestrømme. I forhold til ægteskaber med mindreårige karakteriseres perioden dermed af stadigt færre dansk-danske ægteskaber med mindreårige, mens mindreårige-ægteskaber med især to udenlandske ægtefæller bliver dominerende. Perioden belyst i dette kapitel slutter i 2001, hvor regeringsmagten skifter fra Socialdemokratiet og Radikale Venstre til en regering af Venstre og Konservative med støtte fra Dansk Folkeparti, som begrænser mulighederne for familiesammenføring betragteligt.

5.2 Den samfundsmæssige udvikling

I 1980'erne mærkes et stigende antal indvandrere og flygtninge fra ikke-vestlige lande i høj grad i kommuner på den danske vestegn. De demografiske ændringer giver udfordringer, hvilket afspejler sig i tidens offentlige samtale. Debatten om migration til Danmark bevæger sig fra overvejende at handle om forhold relateret til arbejdsmarkedet til også at omhandle forhold, der er relateret til de anderledes familiepraksisser, som migrationen har ført med sig. Det handler eksempelvis om en bekymring for, om døtre i familierne får begrænset uddannelse, fordi de forventes at blive gift i en ung alder. I forlængelse heraf nedsættes flere udvalg, der ser på bl.a. indvandrernes lavere beskæftigelsesgrad og på migrantkvinders forhold (Jønsson, 2014). Dette arbejde leder op til vedtagelsen af en samlet integrationslov, som træder i kraft i 1999.

Et vigtigt element i 1990'ernes debat omhandler det faktum, at hovedparten af unge med rødder i flygtninge- og indvandrergupperne gifter sig med ægtefæller fra deres forældres oprindelseslande. For alle landegrupper er andelen af sådanne ægteskaber større end 60 pct., og blandt den største gruppe – unge med rødder i Tyrkiet – gifter mere end 90 pct. sig med en ægtefælle fra oprindelseslandet (Çelikaksoy-Mortensen, 2006; Schmidt, 2002, p. 7). Der er komplekse sociale og kulturelle drivkræfter bag dette ægteskabsmønster, der handler såvel om familiepraksisser og unges relationer, som om mulighed for migration (Beck-Gernsheim, 2011; Liversage, 2024; Liversage & Ottosen, 2014; Rytter, 2010, 2013).

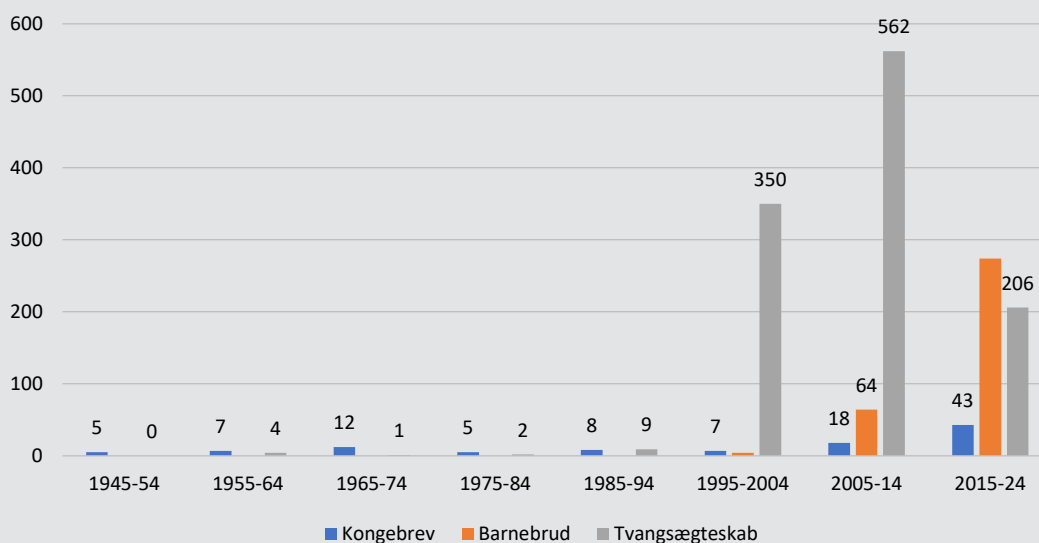
I slutningen af 1990'erne kommer der en stigende opmærksomhed på forekomsten af tvangsægteskaber. Fokus er især på unge kvinder, opvokset i Danmark, som tvinges til at gifte sig med ægtefæller, der efterfølgende familiesammenføres til Danmark. I sin åbningsredegørelse i folketinget i oktober 1999 siger den socialdemokratiske statsminister Poul Nyrup Rasmussen således, at det ikke er i orden med ...

... de mange unge kvinder, som pålægges tvangsægteskab af deres forældre. Ofte tvangsægteskaber med fætre eller andre slægtninge. Det er uacceptabelt i Danmark. Det er et virkelig alvorligt problem, som har knust mange unge pigers liv og skæbne. Det er uacceptabelt i det moderne danske samfund. Vi må simpelthen forstærke vores indsats for at forhindre tvangsægteskaber i vort land. (Poul Nyrup Rasmussens tale ved Folketingets åbning.pdf.)

Tvangsægteskaber er også på dagsordenen i vores naboland Norge (Bredal, 1998; Bredal & Skjerven, 2007). Som i Danmark er det dog også her svært at opnå detaljeret empirisk viden om udbredelsen af tvangsægteskaber, bl.a. fordi der i store dele af verden er bredt accepterede praksisser omkring indgåelse af arrangerede ægteskaber. Sådanne praksisser kan vanskeliggøre en klar skelnen imellem samtykke og tvang og dermed, hvornår noget kan kategoriseres som et tvangsægteskab. (Anitha & Gill, 2009; Petersen, Vinding og Liversage, 2025; Zeweri, 2023).

Uanset en bekymring for, at også meget unge kvinder og mænd kan tvinges ind i ægteskab, fylder ægteskaber med mindreårige ikke meget i debatten. En mediesøgning i Politikens database viser således, at der kun er omkring 5-10 artikler med ordet 'kongebrev' for hvert tiår i perioden 1965 til 2004. Der er ingen artikler med ordet 'barnebrud' før det sidste tiår (1995-2004), hvor der optræder i 8 artikler. Anderledes ser det ud med hensyn til ordet 'tvangsægteskab'. Frem til 1995 er der mellem 0-9 artikler pr. tiår. I det sidste tiår (1995-2004) er der derimod hele 373 artikler, der bruger denne term, jf. Figur 5.1. Ordet 'barnebrud', som stort set ikke nævnes i de undersøgte medier før 2004, nævnes 73 gange i perioden 2005-2014, og hele 685 gange i perioden 2015-2024.

Figur 5.1 Mediesøgning: Optælling over artikler med udvalgte søgeord pr. tiår, Politiken (1945-2024)

Anm.: Søgning i Politikens mediearkiv. Hyppighed af de tre søgeord 'kongebrev', 'tvangsægteskab' og 'barnebrud', 1945-2024. Denne landsdækkende avis benyttes, da deres arkiv går langt tilbage i tid.

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

5.2.1 Ændringer i dansk lovgivning op mod år 2000

I perioden 1986-2001 sker der også vigtige ændringer i dansk lovgivning. Relevante ændringer ligger dog i mindre grad i ægteskabslovgivningen og i højere grad i udlændingelovgivningen. Nogle af periodens ændringer beskrives i de efterfølgende afsnit.

1992: 18-års-krav for ægtefællesammenføring med undtagelse for kongebrev

I begyndelsen af 1990'erne ledes Danmark af en regering bestående af det Konservative Folkeparti og Venstre (1990-1992) med Poul Schlüter som statsminister. Under denne regering opprioriteres nationale strategier. Den 31. marts 1992 giver Indenrigsminister Thor Pedersens en redegørelse for en samlet indvandrerpolitik (Folketinget, 1992b). Heraf fremgår det, at regeringen bl.a. mener, "... at der er behov for en indgriben over for børneægteskaber (ægteskaber, hvor en af ægtefællerne er under 18 år)". Loven foreslås derfor ændret således ...

... at det for indvandrere bliver en betingelse for familiesammenføring med ægtefælle, at den herboende ægtefælle har boet i Danmark i mere end 7

år. For at modvirke børneægteskaberne stilles det desuden som en generel betingelse for familiesammenføring, at begge ægtefæller er over 18 år. Med henblik på yderligere at imødegå proformaægteskaber foreslås det, at udlændinge kun kan indgå ægteskab her i landet, hvis de pågældende har opholdstilladelse, har visum eller er visumfri. (Folketinget, 1992b, s.8465)

Alle tre foreslåede ændringer vil dermed gøre det vanskeligere at få familiesammenføring til Danmark³¹. I forlængelse af ovenstående fremsætter justitsminister Hans Engell den 1. april 1992 et lovforslag (L 257). I forbindelse hermed nævnes følgende:

I debatten om ægtefællers ret til familiesammenføring har der som nævnt været rejst spørgsmål om de såkaldte børneægteskaber, dvs. ægteskaber, hvor en af ægtefællerne er under 18 år. Antallet af børneægteskaber må antages at være meget beskedent. (Folketinget, 1992a, s. 6215)

Uanset at man antager, at antallet er "meget beskedent", ønskes loven ændret, fordi det kan ...

... anføres, at det ud fra menneskelige og samfundsmæssige synspunkter må forekomme uheldigt, at ganske unge mennesker indgår ægteskab. Ægteskab, hvor en af ægtefællerne er mindreårig, kræver eksempelvis her i landet en tilladelse fra det offentlige, og praksis er – navnlig for så vidt angår den mandlige part – restriktiv. Særlig stødende kan det virke, hvis de unge ikke har noget særligt kendskab til hinanden, idet forbindelsen mellem dem er etableret ved aftale imellem ægtefællernes forældre. (Folketinget, 1992a, s. 6216)

Med lovforslagets vedtagelse i juni 1992 gøres familiesammenføring med ægtefæller dermed betinget af, at begge ægtefæller er over 18 år. Tidskravet i forhold til lovlig bopæl i Danmark for at opnå familiesammenføring (som dog ikke gælder, fx hvis den herboende ægtefælle er dansk eller nordisk statsborger) ender på 5 år.³² I løbet af de efterfølgende knap 10 år sker der yderligere stramninger af reglerne om familiesammenføring, bl.a. med et forsørgelseskrav (Jakobsen et al., 2017).

Der er dog undtagelser til kravet om, at begge ægtefæller skal være over 18 år for at opnå familiesammenføring. Dels berøres opholdsretten for EF-statsborgere og deres familiemedlemmer ikke med indførelsen af kravet. Dels nævnes yderligere

³¹ Udlændingelovgivning og ægteskabslovgivning spiller her sammen, idet der i 1992 udstedes en bekendtgørelse om, at en prøvelsesattest til en part, der ikke er statsborger i et af de nordiske lande, som udgangspunkt kun må "... udstedes, hvis den pågældende lovligt opholder sig i Danmark og har opholdstilladelse, visum eller er fritaget for visum. Prøvelsesmyndigheden kan kræve, at den pågældende godtgør at have lovligt ophold i Danmark" (§18, stk. 2, Bekendtgørelse om ægteskabs indgåelse, nr. 563 af 24. juni 1992).

³² Jf. L482 af 24/06/1992. Lov om ændring af udlændingeloven m.v. (Familiesammenføring, effektivisering af asylsagsbehandlingen m.v.) (Bistandsloven).

undtagelser fra hovedreglen om, at man ikke kan opnå familiesammenføring, hvis en af ægtefællerne er mindreårig. Eksempelvis vil opholdstilladelse kunne meddeles, hvis ... *"ægtefællen er gravid, og hvor den herboende har en ganske fast tilknytning til det danske samfund i form af dansk statsborgerskab"*. Et par med mindst én mindreårig ægtefælle vil også sammen kunne søge – og måske få – asyl og således kunne få bopæl sammen i Danmark. Til sidst kan nævnes, at der anføres følgende:

Er ægteskabet med statsamtets eller Justitsministeriets tilladelse indgået her i landet med en mindreårig ægtefælle, bør opholdstilladelse ligeledes meddeles. (Folketinget, 1992a, s. 6217)

Hvis et par, hvor den ene part er mindreårig, indgår ægteskab i Danmark med kongebrev, er det dermed stadig muligt at opnå familiesammenføring, før begge parter er fyldt 18 år. Noget lignende er derimod som hovedregel ikke muligt, hvis ægteskabet er indgået i udlandet. Denne lovændring i 1992 betyder dermed, at par, der er blevet viet i udlandet, mens den ene part var mindreårig, altovervejende først har mulighed for at bo sammen i Danmark, efter at begge parter er fyldt 18 år.

5.2.2 Stigende myndighedsfokus på at forhindre tvangsægteskaber

I slutningen af 1990'erne kommer der som nævnt stigende fokus på tvangsægteskaber (Liversage & Rytter, 2014a). Dette fokus ses også afspejlet i en cirkulæreskrivelse, som Civilretsdirektoratet den 9. december 1994 udsender til alle landets statsamter. Med afsæt i sammenhængen imellem lav alder og manglende modenhed (McCabe & Eglen, 2025) forholder skrivelsen sig specifikt til en bekymring for, at ægteskaber med mindreårige kan være tvangsægteskaber. Af skrivelsen fremgår følgende:

Ved flere lejligheder er der over for Civilretsdirektoratet rejst spørgsmål om, hvad man kan gøre med henblik på at sikre, at mindreårige ikke tvinges til at indgå ægteskab mod deres vilje. I den anledning skal Civilretsdirektoratet anmode om, at statsamtet, før der meddeles aldersdispensation, indkalder den mindreårige til en personlig samtale (...) Formålet med en samtale skal være, at statsamtet skal vurdere, om ansøgeren har en sådan modenhed, at ansøger i givet fald kan modstå et utilbørligt pres.

Hvis statsamtet ikke mener, at ansøgeren har den fornødne modenhed, eller hvis den mindreårige udebliver fra samtalen, vil der ofte være grundlag for at meddele afslag på en ansøgning om indgåelse af ægteskab. Denne skrivelse genudsendes i 2000, hvor statsamterne endnu en gang anmodes om at være opmærksomme på problemstillingen.

Uanset at det ifølge dansk ægteskabslov er ulovligt at tvinge nogen til ægteskab, lovgiver SR-regeringen også på området. Op mod og i år 2000 indføres forskellige bestemmelser med henblik på at afsløre tvang for at kunne afslå anmodninger om familiesammenføring (Jønsson, 2014). I 1998 ændres udlændingeloven, og der indføres et krav for ægtefællesammenføring, hvorefter *"opholdstilladelse ... kan ikke gives, såfremt ægteskabets indgåelse beror på en aftale indgået af andre end ægtefællerne"* (Udlændinge- og Integrationsministeriet, Lov nr. 473 af 1. juli 1998). Bestemmelsen gælder i de tilfælde, hvor mindst den ene af ægtefællerne er under 25 år. I en regeringshandlingsplan for bedre integration fra 1. februar 2000 står der endvidere, at regeringen ikke finder det *"... acceptabelt, at unge i et retssamfund som det danske presses utilbørligt til ægteskaber, som de ikke ønsker."* (Indenrigsministeriet, 2000). I forlængelse heraf skal personer mellem 18 og 25 år, der ønsker at blive gift med en ægtefælle i udlandet, fra år 2000 gennem samtaler, hvor de skal sandsynliggøre over for Udlændingestyrelsen *"at ægteskabet utvivlsomt må anses for at være indgået efter den herboendes ønske"*.³³ Denne regel medførte dog blot ét afslag i år 2000 og ni afslag i år 2001 og havde derfor – ligesom den forudgående bestemmelse fra 1998 – kun meget ringe effekt (Udlændingestyrelsen 2001, p. 29; Nguyen, 2010, Liversage & Rytter, 2014b, pp. 224-225).

For at opsummere ses altså i perioden et generelt øget fokus på potentielle tvangs-ægteskaber, som også gælder i forhold til ansøgninger om kongebreve. Endvidere indføres krav om fx opholdstid, tilknytning og bolig for at opnå familiesammenføring – krav, som dog i nogle tilfælde ikke gælder dansk/nordiske statsborgere eller flygtninge. Ligeledes er det et krav, at begge ægtefæller er fyldt 18 år. Samlet set betyder dette, at ægtepar, som gifter sig, mens én part er mindreårig, altovervejende først kan få et samliv i Danmark, efter at begge parter er blevet myndige. Par, hvor begge parter har lovligt ophold i Danmark, kan også rejse udenlands og blive gift og efterfølgende vende tilbage til Danmark, hvor ægteskabet vil være gyldigt, hvis det har været gyldigt i det land, hvor det blev indgået, uanset at én eller begge parter er mindreårige, da et sådant par ikke har behov for at få familiesammenføring.

2000: Stramninger i reglerne for familiesammenføring

I perioden sker der også stramninger i reglerne for familiesammenføring. Her ophæver SR-regeringen i juni 2000 retskravet på familiesammenføring for personer under 25 år, og der indføres et *"tilknytningskrav"*: At ægtefællernes eller samlevernes samlede tilknytning til Danmark skal være mindst lige så stor som ægtefællernes eller samlevernes samlede tilknytning til et andet land, for at der kan opnås ægtefællesammenføring (Institut for Menneskerettigheder, 2004, p. 113). Den herboende

³³ Ifølge udlændingeloven § 9, stk. 2, nr. 7, se Folketingstidende 1999-2000, tillæg C s. 741.

ægtefælle skal også råde over en "egen bolig af rimelig størrelse"³⁴, se Schultz-Nielsen, 2021, pp. 6-7). Uagtet at disse regelændringer ikke begrænser mulighederne for at indgå ægteskab (eventuelt med en mindreårig), bliver det gradvist vanskeligere at opnå familiesammenføring, også for par, som har indgået ægteskab, da den ene part var under 18 år.

5.3 Gift med kongebrev 1986-2001

I perioden 1986-2001 stiger indvandring til Danmark betragteligt. Det sker i en national kontekst, hvor over 40 pct. af børn fødes uden for ægteskabet (se Figur 4.1), og graviditet uden for ægteskabet dermed ikke længere ses som et generelt normbrud. Disse forandringer afspejler sig i ændringer i sammensætningen af, hvem der søger om kongebrev, som vi gennemgår i de næste afsnit.

5.3.1 Ansøgninger om kongebrev fra fire typer af par

Med den øgede indvandring kan ansøgningerne om kongebreve opdeles i fire grupper efter ægtefællernes baggrund:

- Ansøgning fra to parter med dansk baggrund
- Ansøgning fra dansk mand og ikke-dansk kvinde
- Ansøgning fra ikke-dansk mand og dansk kvinde
- Ansøgning fra to personer med ikke-dansk baggrund.

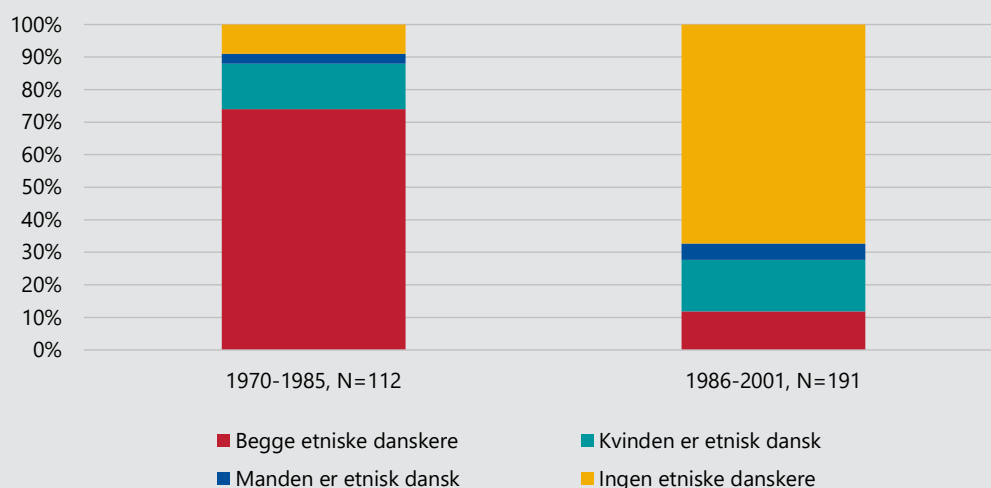
I forhold til indplacering af de enkelte sager i ovenstående fire kategorier anvender vi Danmarks Statistiks opdeling imellem hhv. personer af dansk oprindelse og personer, som enten er indvandrere eller efterkommere. Her har vi vurderet, at fx en mand med dansk statsborgerskab, som har et tyrkisk navn, og som ønsker at indgå ægteskab med en kvinde fra Tyrkiet i Danmarks Statistik med stor sandsynlighed ville være kategoriseret som 'efterkommer' frem for som en person af dansk oprindelse. Vi kategoriserer derfor en sådan ansøgning som fra to personer med ikke-dansk baggrund, frem for som en ansøgning fra en dansk mand og en ikke-dansk kvinde.

Figur 5.2 viser store forandringer i sammensætning af de par, der søger om kongebrev fra 1970 til 2001. Som figuren viser, sker der et kraftigt fald i andelen af rent

³⁴ Jf L424 af 31/05/2000. Til flygtninge stilles der generelt færre krav ved familiesammenføring, hvilket også gælder, hvad angår tilknytningskravet, jf. artikel 8 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention (Schultz-Nielsen, 2021).

danske og en stor stigning i andelen af rent udenlandske ansøgninger. VIVEs stikprøve indeholder 112 sager fra perioden 1970-1985 og 191 sager fra perioden 1986-2001. Fra perioden 2002-2016 indeholder stikprøven kun 7 sager. Dette lave antal handler bl.a. om, at der er meget få kongebrevsansøgninger i denne periode. Alle disse 7 ansøgninger er fra rent udenlandske par.

Figur 5.2 **Udvikling i parternes herkomst i VIVEs stikprøve af kongebrevssager, 1970-2001. Antal.**

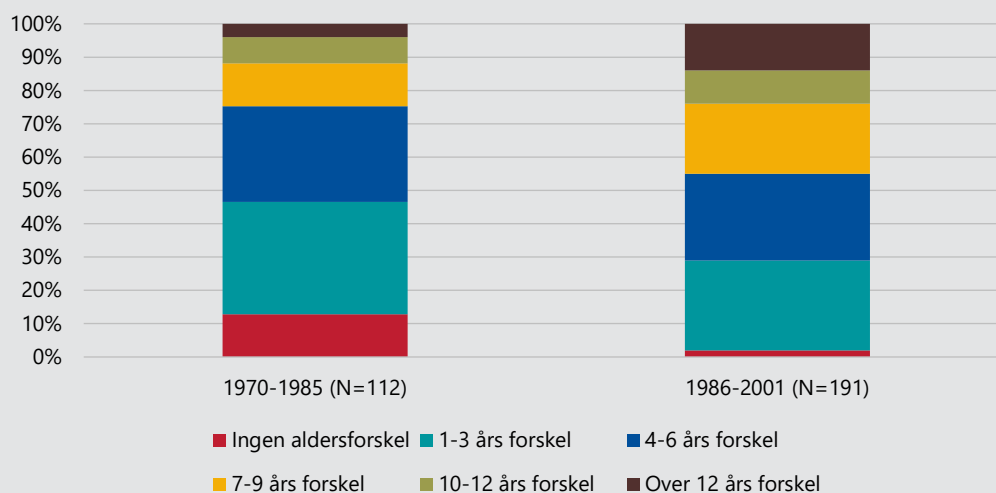

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

Kongebrevssagerne handler altovervejende om par, hvor det kun er den kvindelige ansøger, der er under 18 år. Det gjaldt 92 pct. af sagerne i perioden. De resterende 8 pct. var fordelt omtrent ligeligt imellem sager, hvor det enten var manden, som var mindreårig, eller hvor begge parter var mindreårige.

I forhold til aldersforskellen i parrene ses også en udvikling imod en større aldersforskel imellem de to ansøgere (se Figur 5.3). I de 7 sager efter 2001 har kun én sag en aldersforskel på under 3 år.

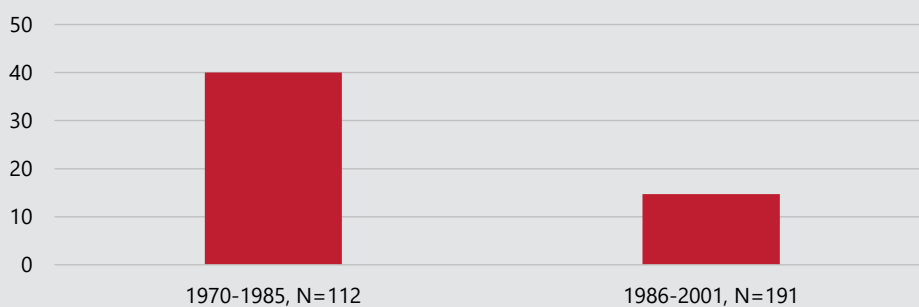
Figur 5.3 Aldersforskelle blandt par, der ansøgte om at blive gift med kongebrev i perioden 1970-2001. Procent.

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

Endelig sker en markant udvikling i, hvor stor en rolle graviditet spiller i ansøgningerne. Her ses et fald fra 40 pct. (i 1970-1985) til 15 pct. (i 1986-2001). Graviditet forekommer ikke i nogen af de 7 stikprøvesager efter 2001 (se Figur 5.4). Dette fald må formodes at hænge sammen med både fri abort, som bliver tilgængelig i Danmark i 1973, og med ændrede normer for graviditet uden for ægteskabet.

Figur 5.4 Oplysninger om graviditet i ansøgningerne, 1970-2001. Procent.

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

5.3.2 Om VIVEs stikprøve

VIVEs stikprøve for hele perioden kommer fra fire statsamter (København, Aarhus, Vestsjælland og Storstrøm) med flest sager fra hovedstaden. Selvom der er tale om et tilfældigt udvalg af sager, kan man ikke med sikkerhed antage, at stikprøven er repræsentativ for alle sager i landet. En del af sagerne var klagesager, som havde været indsendt til centralmyndighederne. Disse sagers øgede kompleksitet bidrog til flere analytiske facetter for den aktuelle undersøgelse.

De korteste af de gennemgåede sager er på få sider og rummer et udfyldt ansøgningsskema og en afgørelse. Andre sager er længere. De længere sager er overvejende sager med en eller to ikke-danske ansøgere. Sådanne sager kan fx indeholde kopier af pas og opholdsdokumenter og (ofte oversatte) dokumenter fra udlandet. Der kan også være et eller flere referatark, hvor sagsbehandlere gør noter om en sag og overvejer, hvilken afgørelse der skal træffes. Nogle sager dækker et længere forløb, fordi en afgørelse påklages, og kan komme til at involvere skrivelser fra såvel advokater som andre instanser. De næste afsnit giver eksempler på ansøgninger om kongebrev i perioden, fordelt imellem de fire typer af ægteskab på baggrund af de to ansøgers oprindelse (Figur 5.2).

5.3.3 Ansøgninger fra dansk-danske par

I perioden 1986 til 2001 indgår i alt 22 sager om dansk-danske ansøgninger om ægteskab. Det drejer sig overvejende om kvinder på 17 år, der ønsker ægteskab med mænd, som er i første halvdel af tyverne. I knap halvdelen af sagerne er kvinden gravid. I ingen tilfælde har kvinden barn i forvejen. I to tredjedele af sagerne gives der tilladelse til ægteskab. I den tilbageværende tredjedel findes kun ét afslag – det handler om, at den kvindelige ansøger ikke er fyldt 16 år og endvidere ikke er gravid. De resterende sager henlægges, fx fordi myndighederne beder par fremsende yderligere dokumentation, uden at dette sker, eller fordi den mindreårige part (i alle tilfælde kvinden) når at fylde 18 år.

I nogle tilfælde peger dokumenter på, at den unge kvindelige ansøger kommer fra et socialt udsat miljø og/eller har konflikter med sine forældre. En mindreårig kvinde begrundes således sin ansøgning med, at hun ønsker at undslippe følgende livssituation:

Jeg bor i en toværelses lejlighed med min mor og min stedfar og hund. Jeg sover i stuen! (...) Min mor og min stedfar drikker en del hver dag, og det fører ofte til diskussioner og skænderier. Derfor skal der snarest ske noget, for de ødelægger mit job, mit liv og min uddannelse.

Kvinden, der er fyldt 17 år, får tilladelse til at indgå ægteskab. Andre sager handler om forældrekonflikter. En 17-årig kvinde ønsker således at gifte sig med sin kæreste, inden han udsendes som soldat. Hun skriver til myndighederne, at det er udelukket med et samtykke fra hendes mor, som "... modarbejder mig konstant". Svaret på ansøgningen ønskes derfor sendt poste restante til et posthus. I en anden sag søger en 16-årig pige om ægteskab med en 27-årig mand. De får afslag, men søger igen, da hun bliver gravid. Af ansøgningen fremgår det, at pigens ...

... mor har sagt, at hvis jeg nogensinde blev gravid, skulle hun nok sørge for, at jeg fik tvangsabort. [Kæreste] og jeg går ikke ind for abort og har besluttet, at vi vil fuldføre det, der er sket, og beholde barnet. Vi mener godt, vi kan.

Begge de sidstnævnte sager henlægges dog, da efterspurgt dokumentation ikke eftersendes.

5.3.4 Ansøgninger fra en udenlandsk mand og en dansk kvinde

I de 191 kongebrevssager er der 30 sager imellem en udenlandsk mand og en dansk kvinde. Hovedparten af sagerne ligger i den første del af perioden (1986-1995). Fra andre studier ses, at en primært mandlig indvandring kan føre til etablering af forhold (herunder ægteskab) med kvinder fra det land, man er ankommet til (Brouwer & Priester, 1983; Shaw, 2000). I 13 af de 30 sager har mændene baggrund i de tre store lande, hvorfra der er kommet arbejdsindvandring til Danmark (7 fra Tyrkiet, 5 fra Jugoslavien og 1 fra Pakistan). En række andre lande som Portugal, Tyskland, Thailand, Gambia og Kina er også repræsenteret. I 5 af de 30 sager er den danske kvinde gravid. I hovedparten (to tredjedele) af sagerne gives der tilladelse til ægteskab. De resterende sager fordeler sig ligeligt imellem afslag og henlæggelser eller videresendelser. Afslagene gives ud fra standardbegrundelser, såsom at manden (eller begge parter) er under 18 år, eller at en kvindelig ansøger på 16 år ikke er gravid.

Modsat de danske-danske sager er disse sager – ikke overraskende – ofte præget af samspillet imellem muligheden for at indgå ægteskab og mulighederne for at opnå arbejds- og opholdstilladelse i Danmark. Et eksempel fra perioden før ændringerne i Udlændingelovgivningen i 1992, der kræver, at begge parter skal være over 18 år for at opnå familiesammenføring, stammer fra 1988. Her søger en 27-årig mand fra Algeriet og en dansk pige på 16 år om et kongebrev, men får afslag. Dette afslag har en standardformulering, hvoraf der fremgår følgende:

Det er ikke angivet i loven, i hvilke tilfælde tilladelse kan gives. Statsamtets afgørelse træffes derfor efter en konkret vurdering af sagens omstændigheder. Der lægges herved blandt andet vægt på ansøgerens alder og

alderen på den person, som ægteskab ønskes indgået med. Endvidere lægges der vægt på, om de pågældende venter barn, om de har egen bolig, og på deres sociale og økonomiske forhold i øvrigt. Det fremgår af sagen, at De er 16 år og 5 måneder. At De ikke er gravid eller har barn, der skal medtages i ægteskabet. De har ikke egen bolig, og hverken De eller den mand, De agter at indgå ægteskab med, har indtægter.

Det er gængs praksis ikke at bevilge kongebrev under de ovenfor skitserede omstændigheder (Skarrildhus, 1974, p. 69). Uanset at afslaget er forventeligt, fortsætter sagen, fordi parret hyrer en advokat, der indgiver en klage på kvindens vegne. Advokaten fremhæver bl.a. at manden "... vil kunne opnå arbejde, så snart denne på ny opnår opholds- og arbejdstilladelse i Danmark". Advokaten oplyser også, at manden har været i Danmark i 3 år og har "i hele perioden frem til hans opholds- og arbejdstilladelses inddragelse haft arbejdsindtægter". Kvinden vil også snart have arbejde, og med hensyn til egen bolig vil kommunen være dem behjælpelig "... så snart ægteskab er indgået". Klagen uddyber dermed parrets økonomiske og boligmæssige situation (såfremt de kan blive gift), hvilket dog ikke fører til ændringer i afgørelsen. Først da kvinden nærmer sig sin 17-årsfødselsdag bevilges ansøgningen – helt i overensstemmelse med de daværende generelle retningslinjer for indgåelse af ægteskab med mindreårige. Denne case illustrerer dermed, hvorledes mulighed for ægteskab og mulighed for ophold (og arbejde) i Danmark er knyttet sammen, for ovennævnte mand kan kun via ægteskab forblive i Danmark sammen med den pige, han står i et forhold til.

En anden sag, som viser sammenknytningen imellem ægteskab og opholdstilladelse i en del af disse sager, er fra sidste del af perioden (fra 2000). Den handler om en 24-årig mand fra et land i det sydlige Afrika og en kvinde på 17, snart 18, år, som er gravid. Det fremgår af det interne referat, at kvinden gerne vil giftes så hurtigt som muligt, idet manden (der er i landet på turistvisum) efterfølgende vil kunne søge om opholdstilladelse ved Udlændingestyrelsen. Her bevilges tilladelse til ægteskab.

Nogle sager i denne kategori omhandler også – som i de rent danske sager – unge kvinder, som kommer fra en socialt udsat baggrund. En omfattende sag, med flere afslag og fornyede forsøg på at få tilladelse, starter med en ansøgning fra en 15-årig pige, som bor på børnehjem. Hun er forelsket i en 23-årig mand, der bor på et asylcenter. Da pigen ikke er gravid, får parret afslag på afslag, også efter at hun er fyldt 16 år. Dette er helt på linje med den generelle praksis på området. I en af sine klager skriver pigen følgende:

Jeg vil gerne fremhæve, at til trods for min alder, så er jeg fuldstændig i stand til at klare mig selv. Jeg har altid ordnet husholdningen for min mor. Blandt andet har jeg lavet mad og gjort rent (...) Jeg har et stort ønske om at blive gift med min kæreste, da vi kan hjælpe hinanden til at få et godt

liv (...) I øjeblikket bor jeg på et børnehjem, som jeg har det meget dårligt med, fordi de behandler mig som et barn, der ingenting kan. Jeg ønsker at få mit eget sted i ro og fred, hvor ingen blander sig i mit liv. Jeg beder jer om at give mig en chance!!!

Et senere brev i samme sagskompleks er stilet direkte til "Kære Dronning Margrethe". Her fortæller pigen om at vokse op med en alkoholiseret mor og at møde kærligheden. Hendes mor billiger hendes forhold og ønske om ægteskab, mens hendes far ikke vil ... "… acceptere det, [på grund af] hans negative indstilling til udlændige". Pigen skriver, at hun er "... parat til at ofre min skole og få et barn med ham, men jeg tænker også på min uddannelse". Som 16-årig har hun erfaret, at graviditet er eneste mulighed for at få udstedt et kongebrev. Hun venter sig dog ikke, da sidste klage indsendes, og modtager et fjerde afslag på sine ansøgninger.

5.3.5 Ansøgninger fra dansk mand og udenlandsk kvinde

I stikprøven fra 1986 til 2001 er der 10 ansøgninger hvor ansøgerne er en dansk mand og en udenlandsk kvinde. Modsat ansøgningerne, hvor kvinden er den danske part, omhandler denne gruppe sager ikke primært de flygtninge- og indvandrergupper, der er kommet til Danmark. I stedet har kvinderne oprindelse i meget forskellige lande som Spanien, Polen, Ukraine og Elfenbenskysten. Endelig kommer tre kvinder fra Thailand, hvorfra en del kvinder har giftet sig med danske mænd (Plambech, 2008). En sag med en særlig stor aldersforskel er imellem en 17-årig kvinde fra Sydamerika og en 41-årig dansk mand. Denne sag henlægges, da man aldrig modtager det samtykke fra kvindens forældre, som myndighederne efterspørger. I ingen af de 10 sager er kvinden gravid, men i 2 sager ønsker kvinden at medtage et barn i ægteskabet. I 6 sager gives der tilladelse. De resterende 3 sager fordeles sig jævnt imellem afslag, videresendelse og henlæggelse.

I forhold til samspillet med opholdsgrundlag er der oplysninger herom i enkelte af sagerne. Det fremgår således, at der i 1997 gives tilladelse til ægteskab imellem en 24-årig mand og en 17-årig thailandsk kvinde, som er i Danmark på turistvisum. Umiddelbart gives afslag på ansøgningen, da man ikke har samtykke fra kvindens forældre. I et internt notatark skriver sagsbehandleren, at efter ... "ÆL [ægteskabsloven] § 2 kan samtykket fra forældrene, eller i hvert fald den ene af de fødte værger ikke undlades". Et alternativ kunne dog være beskikkelse af en værge, men ... "det ville jeg meget nødtigt ind i her, er der mon overhovedet kompetence, når hun ikke bor i DK?" Sagsbehandlerens tvivl viser de komplikationer, som samspillet imellem den danske lovgivning omkring indgåelse af ægteskab med mindreårige og international migration kan afstedkomme. Yderligere overvejelser på det interne notat er følgende:

Når man endvidere – helt usagligt – tænker på udlændingelovssagerne med de udenlandske, voldsramte kvinder (dvs. dem, der hentes hertil og lever i et kortvarigt, voldeligt ægteskab, der derefter skal have opholdstilladelse efter de lempede regler for denne persongruppe), tja, så er jeg heller ikke varm på tanken. Summa summarum, så mener jeg, at vi bliver nødt til at henvise til, at forældresamtykke kræves, og så yde den ekstra service at sende sagen til dansk repræsentation i Thailand – hvis ansøgeren ønsker det, for det kan formentlig ikke nås på et 3-måneders turistvisum.

Ovennævnte dansk-thailandske sag ender med, at der gives tilladelse til indgåelse af ægteskab.³⁵

Sagen med den største aldersforskel i det ønskede ægteskab i denne kategori drejer sig om en dansk mand på 48 år, der står i forhold til en pige på 17 år. Parret kender hinanden fra mandens arbejde i et afrikansk land. Nu er de i Danmark, og da pigen snart skal udrejse, anmodes myndighederne om at komme med et hurtigt svar på deres ønske om at indgå ægteskab med kongebrev. Der gives tilladelse. En interessant detalje i ansøgningen er, at manden fortæller, at hans tilkommende i virkeligheden er 20 år gammel. Når hendes papirer siger noget andet, handler det efter sigende om, at hendes mulighed for skolegang i det land, hvor hun er vokset op, var bedre, hvis hun foregav en lavere alder end hendes reelle alder. I flere andre sager forekommer også informationer om, at den alder, som fremgår af personers papirer, ikke er retvisende.

5.3.6 Ansøgninger fra par, hvor begge parter har ikke-dansk baggrund

I perioden dominerer ansøgninger fra to ansøgere med rødder uden for Danmark. De udgør 129 af de 191 sager i periodens stikprøve (dvs. 68 pct. af sagerne). En lille del af disse ansøgere har dansk statsborgerskab. Parrene har altovervejende rødder i det samme land. I 79 af disse 129 udenlandske sager (61 pct.) gives der tilladelse til ægteskab. I 30 sager gives afslag (23 pct). Resten af sagerne henlægges eller videregives. Hvor det i de dansk-danske sager var knap halvdelen af ansøgninger, der handlede om graviditet, gælder det kun 15 sager med udenlandske par (12 pct.). Her gives i alle tilfælde tilladelse til ægteskab. I tre tilfælde har kvinden et barn i forvejen. I én af disse tre sager fremgår det, at kvinden blev gravid som 15-årig.

Ansøgernes nationaliteter afspejler i høj grad såvel den historiske udvikling i migration til Danmark, som den relativt lave alder ved ægteskabs indgåelse, som ses i lande som fx Tyrkiet, Libanon og Irak. Den største nationalitetsgruppe i de

³⁵ De "lempede regler" refererer til en bestemmelse (dagældende § 26, stk. 1, nr. 6), der i 1996 blev indsat i udlændingeloven (Slot et al., 2023, p. 17). Bestemmelsen giver mere lempelig adgang til at bevare retten til ophold, hvis et samlivsophør skyldes, at en udlænding udsættes for fx overgreb eller misbrug.

udenlandske ægteskaber i denne periode (med 36 sager, 28 pct.) er fra ansøgere med rødder i Tyrkiet, se næste afsnit.

Den næststørste gruppe (31 sager, 24 pct.) står opført med libanesisk eller (eventuelt statsløs) palæstinensisk baggrund. Her gives 12 afslag – altså i knap 40 pct. af sagerne. Hovedparten af afslagene skyldes, at den kvindelige ansøger er 16 år eller yngre og ikke er gravid. Et enkelt afslag gives til en kvindelig ansøger, som blot er 13 år. Andre lande med en del ansøgere har rødder i Irak og Jugoslavien (herunder de forskellige stater, som i løbet af 1990'erne opstår efter krigen på Balkan). Atter andre ansøgere stammer fra lande som Somalia, Afghanistan og Marokko, hvorfra en del flygtninge og indvandrere er bosat i Danmark. Endelig har enkelte ansøgere baggrund i så forskellige lande som Indien, Chile og USA.

Ønskerne om ægteskab med kongebrev bliver i en del ansøgninger begrundet med, at der er tradition for at gifte sig tidligt i ansøgernes oprindelseslande. Eksempler herpå ses i følgende to ansøgninger:

Efter tyrkisk tradition bliver man gift, når man er fyldt 16 år. Man betragtes da som giftefærdig. (Ansøgning fra tyrkisk par, 1987)

I vores hjemland kan unge mennesker på 15 år træffe selvstændig beslutning om giftermål. [Pige] er nu 17 år, og derfor er hun som brud betragtet "gammel". De fleste unge i Somalia gifter sig som 15-årige. (Ansøgning fra somalisk par, 1995)

Sådanne forhold er dermed klart anderledes end situationen i Danmark, hvor ægteskabet ikke længere betragtes som en nødvendighed for, at par kan være sammen. I perioden fra 1985 til 2001 stiger alderen for førstegangsviede kvinder da også fra 26 til 30 år (Danmarks Statistik, b).

Største enkeltgruppe: Par med rødder i Tyrkiet

Den største landegruppe består som nævnt af ansøgere med baggrund i Tyrkiet (36 par). Denne store andel må ses på baggrund af, at par med rødder i Tyrkiet, med godt en tredjedel, udgør det klart største enkeltland, når det angår ægteskaber med mindreårige i perioden 1986-2016, se Tabel 4.9. Det er en gruppe, hvor ægteskab generelt har stor betydning for legitimiteten af et parforhold. Som beskrevet i afsnit 1.6 er Tyrkiet også et land, hvor man generelt har giftet sig i en ung alder, især i starten af den her undersøgte periode (1986-2001) (Yüksel-Kaptanoğlu & Ergöçmen, 2014).

De afslag, som gives i denne gruppe, begrundes generelt med, at en eller begge ansøgere er under 17, og at kvinden ikke er gravid. Graviditet optræder kun i 2 af

ansøgningerne. I forhold til bolig fremgår det, af en del af de unge par angiver at ville bo hos især mandens forældre. Dette mønster afspejler en tyrkisk praksis, hvor et ungt, nygift par i en kortere eller længere periode bor sammen med især mandens forældre (Kaplan et al., 2016). I slutningen af 1990'erne genfindes denne boligpraksis blandt unge tyrkiske par i Danmark med familiesammenførte ægtefæller. Dog bevirker migrationen, at samboskab med brudens forældre forekommer langt hyppigere i Danmark end i Tyrkiet (Liversage & Jakobsen, 2010, p. 700).

I en sag fra 1988 indgår overvejelser om tyrkisk sædvane i forhold til bolig i en afgørelse om kongebrev. Ansøgningen kommer fra en mand på 23 år og en pige på 16 år, som ikke er gravid. Ifølge retningslinjerne fra Skarrildhus 1976, s. 35, kan der godt gives aldersdispensation til en 16-årig ikke-gravid kvindelig ansøger, under forudsætning af, at parterne har bolig. Af parrets ansøgning fremgår det, at de *"... har kendt hinanden et stykke tid"* og at *"... de er nødt til at blive gift for, at manden ikke rejser tilbage til sit land"*. Af et internt notat fremgår det, at det *"... oplyses, at pigen har en 5-værelses lejlighed. Det er formentlig sammen med forældrene"*. Det viser sig efterfølgende, at parret ikke skal bo med forældre, men med mandens bror. Sagsbehandleren noterer også, at den kvindelige ansøger vil fylde 17 år 3 måneder senere ...

... og til den tid vil hun uden videre kunne få tilladelsen. Det er vel sædvanligt for tyrkiske familier at bo i sådanne fællesskaber, og det foreslås, at vi giver tilladelsen.

På den baggrund meddeles parret tilladelse til at gifte sig. Når 16-årige ikke-gravide ansøges bolig var sammen med forældre (som figurerer i en del ansøgninger), bliver der dog altovervejende meddelt afslag.

5.4 Overvejelser i sagsbehandlingen

Ansøgninger, hvor en eller begge personer har ikke-dansk baggrund kan rumme nogle udfordringer, som ikke forekommer i rent danske ansøgninger. Et eksempel herpå er en sag fra midten af 1990'erne, der handler om en kvinde på 17 og en mand på 27 år. Af sagen fremgår det, at han er tyrkisk statsborger, men bor i Danmark. Hun er født i Tyrkiet, men bor i Tyskland. I de interne notater skriver en medarbejder følgende:

Jeg kan ikke i indgåelsesbekendtgørelsen se, at der står noget om udlændinge, men den er måske for gammel, den jeg har. [Håndskrevet note med dato]. Jeg synes heller ikke, der står noget i ægteskabslovens § 1 herom. Ifølge vedlagte har Justitsministeriet i 1971 udtalt, at der ikke kræves

tilladelse fra de tyske myndigheder for at meddele tilladelse efter § 1 til tysk statsborger, som var bosat i Tyskland, og som ikke opfyldte tysk rets aldersbetingelser. Hvis det skal forstås således, at vi kan udfærdige aldersdispensation, må vi have samtykkeerklæring fra hendes forældre. Den pågældende er tyrkisk statsborger. Hun fylder 18 år [dato].

Af en senere tilføjet note fremgår det, at "[e]fter at have læst nærmere på lektien må vi arbejde videre med sagen mhp. tilladelse. Samtykkerkl. må derfor indhentes". Da myndighederne ikke modtager de ønskede dokumenter, ender sagen dog med at blive henlagt. Notatet illustrerer, at det kan kræve ny viden for at sikre en korrekt sagsbehandling, når flere lande (her: Danmark, Tyrkiet og Tyskland) er i spil i en ansøgning.

Et andet eksempel om overvejelser i sagsbehandlingen handler om en sag fra 1986, hvor den mandlige ansøger er under 18 år. Her er tilgangen til at give aldersdispensation langt mere restriktiv i forhold til, når der er en mindreårig kvindelig ansøger. Ansøgningen indgives første gang i 1986, hvor kvinden er 16, og manden er 17 år gammel – en alder, hvor man på daværende tidspunkt godt kunne indgå ægteskab i Tyrkiet. Deres kommune, som hjælper med ansøgningen, skriver i et medfølgende brev, at det tyrkiske par allerede "*... har afholdt religiøst bryllup*". Dermed har parret allerede indgået en muslimsk *nikah*, se nedenfor. Kommunen bemærker, at det i forlængelse heraf kan "*forventes, at kvinden snart vil blive gravid*". Manden, men ikke kvinden, har dansk arbejds- og opholdstilladelse.

Parret ansøger om et dansk kongebrev og får afslag. Det er starten på en længere proces, der kommer til at involvere flere ansøgninger og en henvendelse til ombudsmanden. Den unge pige, som altså befinder sig i et religiøst ægteskab, bliver snart efter gravid. Dette omstøder dog ikke afslaget, da man – uanset graviditet – ikke vil give kongebrev, når begge parter er under 18 år. Af en intern note fremgår følgende: "*Da begge er under 18 år, mener jeg, at vi bør meddele afslag [... ulæseligt]. Også selvom der er tale om udlændinge*". Sagen ender med, at manden fylder 18 år, og der derefter bevilges et kongebrev.

Et sidste eksempel, hvor sagsbehandlerne i et internt notat diskuterer, hvilken afgørelse der skal træffes, er en sag fra 1988. Det drejer sig om et irakisk par med en 27-årig mand og en pige på 16½ år. Parret indsender en ansøgning om kongebrev og medsender både samtykke fra pigens forældre, bosat i udlandet, og dokumentation for pigens graviditet. Først i notatet står: "*Mon ikke vi – uanset pigens alder – i dette tilfælde straks kan udfærdige bevilling*". Denne indledende vurdering sker sandsynligvis med øje for, at en gravid pige på 16 år normalt vil kunne få et kongebrev. I en senere note tilføjes dog, at man skal være opmærksom på, at kvinden er i Danmark på en midlertidig opholdstilladelse. I forlængelse heraf meddeler sagsbehandleren et afslag.

Der ser generelt ud til at være stor kongruens i de afgørelser, som træffes. Retningslinjerne tilsiger, at en 17-årig kvinde generelt altid vil få tilladelse, uanset omstændighederne, mens en 15-årig pige skal være gravid for at få tilladelse. Der er ingen gravide 15-årige ansøgere i materialet i perioden. Hvis en 16-årig kvindelig ansøger ikke er gravid, kræves det generelt, at parret har egen bolig. I denne gruppe ses en del afslag begrundet i parrenes boligsituation. Det er også her, at sagsbehandlere diskuterer med hinanden, hvad udfaldet af en sag bør være. Dette ses fx i sagen ovenfor, hvor en kvinde på 16 år (og 9 måneder), der ikke er gravid, får tilladelse til ægteskab med reference til, at parret har en bolig – dog sammen med mandens bror.

I en anden sag (fra 1996) fremgår en lignende tvivl. Det drejer sig om en ansøgning fra to herboende irakere på hhv. 24 og 16 år. Ifølge ansøgningen har parret egen bolig, hvorfor en medarbejder vil give tilladelse til ægteskab. En anden medarbejder pointerer dog, at boligen ikke kan fremsøges i danske registre. Denne medarbejder skriver i det interne notat, at det ifølge gældende retningslinjer skal tillægges "væsentlig betydning, om partner har fælles bolig", når en kvindelig ansøger er 16 år og ikke gravid. På baggrund heraf modtager parret et afslag på deres ansøgning.³⁶

En sidste sag, som kan nævnes i dette afsnit, starter i slutningen af 1995. Den handler om et herboende libanesisk par, hvor kvinden på ansøgningstidspunktet er en måned fra at fylde 17 år, og manden er 26. Parret får afslag på deres ansøgning om kongebrev, da den 16-årige kvindelige ansøger ikke venter barn, og parret ikke har egen bolig. I et internt notat fremhæves også, at parret har en meget lav indtægt (på hhv. 0 og 200 kr. om ugen). Som reaktion på afslaget hyrer parret en advokat, der påklager afgørelsen. I advokatens påklage af dette afslag skriver han bl.a. følgende:

Jeg skal gøre opmærksom på, at min klient og hendes kæreste er muslimer. Det er derfor utænkeligt, at man, før man har indgået ægteskab, venter barn og eller flytter sammen. Jeg finder det ikke rigtigt, at man tillægger sådanne forhold betydning i den foreliggende sag, henset til min klients og hendes kærestes religiøse [og] kulturelle baggrund. I øvrigt kan jeg oplyse, at min klient og hendes kæreste har ansøgt om lejlighed i en boligforening.

I forlængelse af klageprocessen giver Civilretsdirektoratet parret medhold i, at de bør få tilladelse til at gifte sig. Dette må dog formodes ikke at ske under hensyntagen til parrets "*religiøse [og] kulturelle baggrund*", men fordi kvinden i mellemtiden

³⁶ I en enkelt sag får et "for ungt" jugoslavisk par tilladelse til ægteskab, uanset at de ikke har egen bolig. Det skyldes dog, at kvinden kun er ca. 1 måned fra at fylde 17 år. Dette er et eksempel på fleksibiliteten i det skøn, som ligger bag afgørelser på ansøgninger om kongebrev.

er fyldt 17 år, og 17-årige kvindelige ansøgere altovervejende meddeles tilladelse til at blive gift med kongebrev, uanset omstændighederne.

5.5 Par, som kun bliver "gift" i nikah

Tal fra danske registre viser i forlængelse heraf, at andelene af samlevende par med børn, som ikke er gift, er af ca. samme størrelsesorden i par med hhv. majoritetsdansk, libanesisk og somalisk baggrund. Da der er begrænset social accept af samliv og børn uden for ægteskab i mange etniske minoritetsmiljøer med muslimsk baggrund, tyder disse data på, at en del familier med rødder i Somalia og Libanon har en nikah uden at være gift efter dansk lov. Modsat er andelene af par med børn, som ifølge de danske registre ikke er gift, klart mindre hos par med baggrund i Tyrkiet og Pakistan, hvor man må formode, at ægteskabet efter dansk lov overvejende sameksisterer med en nikah (Liversage & Petersen, 2020, p. 51). Sådanne forskelle viser forskelle imellem, hvor stor betydning man tilskriver indgåelse af ægteskab efter dansk lov i forskellige etniske minoritetsgrupper.

Hvis et par indgår en nikah, mens den ene eller begge parter er under 18 år, uden at de også indgår ægteskab efter dansk lov (med et kongebrev), vil dette "ægteskab" ikke figurere i danske registre og dermed være meget vanskeligt at få viden omkring. Eksisterende kilder peger på, at nogle piger har begyndt deres ægteskabelige samliv ved at indgå en nikah, før de er fyldt 18 år. De er dog først blevet gift efter dansk ret, efter at de er blevet myndige. Sådanne ægteskaber fremgår dermed ikke af danske registre og er heller ikke med i denne undersøgelse. Med en lovændring i 2021 blev det strafbart at medvirke til en religiøs vielse uden borgerlig gyldighed eller indgåelse af et andet ægteskabslignende forhold med en person under 18 år (Kronborg, 2022). Hermed blev det ulovligt at medvirke til indgåelse af nikah med mindreårige.

Et eksempel på et forløb, hvor et par starter deres samliv ved at indgå nikah, fremgår af en artikel, baseret på interviews med herboende personer med baggrund i Tyrkiet. En af informanterne (med pseudonymet Dilek) bliver gift i Danmark, efter at hun er droppet ud af 8. klasse. Det sker efter et frieri fra en herboende tyrkisk familie, som hun og hendes forældre accepterer. Accepten af frieriet fører til følgende forløb:

[I] 1988 blev 16-årige Dilek gift og flyttede ind hos sin mand og sin nye svigerfamilie. Ægteskabet var en muslimsk nikah (Liversage, 2012). De søgte om at få kongebrev til giftermålet, men dette blev afvist, hvorfor parret ikke var gift efter dansk lov. I sit nye hjem udfyldte Dilek rollen som svigerdatter med stort ansvar for det huslige arbejde og indordnede sig

under reglerne om, at hun fx ikke måtte forlade lejligheden alene. (Liver-sage, 2013, p. 81)

Efter at Dilek er fyldt 18 år, bliver parret gift efter dansk lov. Men uanset at hun reelt har levet i et ægteskab, fra hun var 16 år, indgår hun ikke i opgørelserne over personer, der er gift som mindreårige. En lignende pardannelsesproces, som starter med en nikah for en 17-årig pige, men hvor ægteskabet først finder sted, da bruden er fyldt 18 år, og hvor der dermed ikke er behov for et kongebrev, fremgår af Boks 5.1.

Boks 5.1 Halime Oguz – gift som 17-årig i "nikah"

I sin bog "Enepige" (Gyldendal, 2022) skriver tidligere medlem af Folketinget for SF Halime Oguz om sin tid som teenager i en tyrkisk-kurdisk familie i 1980'erne. Hendes erfaringer peger på, at unge etniske minoritetskvinder kan være blevet "gift" som mindreårige, uden at dette fremgår af de oplysninger, som denne undersøgelse bygger på.

"Allerede i 7. klasse blev jeg på en måde gjort til en seksualiseret genstand for drengenes opmærksomhed. Et syndigt væsen, der kunne lokke dem i fordærv. Det var ikke kun muligheden for en harmløs flirt eller et regulært venskab med en dreng, jeg nu mistede. Når mine forældres venner havde deres sønner med på besøg, måtte jeg heller ikke tale med dem. Jeg skulle konstant fortælle mine forældre, hvor jeg var og med hvem. Jeg måtte ikke gå med makeup, og de gik pludselig til min store overraskelse op i min påklædning" (s. 88).

"I sommeren 1985, inden jeg skulle i 9. klasse, turde mine forældre ikke lade mig være fri længere. Jeg var blussende teenager, og tanker om det modsatte køn blev stadig mere nærværende (...) Pludselig skulle jeg forloves med den mand, som min mor havde lovet mig væk til. Det var hendes venindes søn, der var 2 år ældre end mig, og fandtes i mit stamtræ på en gren langt ude. Vi var en ideel alliance mellem to familier med tætte relationer (s. 89) (...) Nu havde jeg en legitim kæreste. Flere af mine tyrkiske og kurdiske veninder og mine kusiner var blevet forlovet før mig. Det at blive afsat i en tidlig alder er ensbetydende med, at pigen er eftertragtet, at hun er et godt parti. Bliver hun mere end 20 år gammel, er det omvendt et tegn på, at ingen har interesse i et ægteskab med den kvinde – og med hendes familie" (s. 91).

[Ovennævnte forlovelse går dog i stykker. Det får Halime og hendes familie til at sige ja til en hurtig forlovelse til en anden mand med ægteskab kort tid efter]: "Vi blev viet af min onkel, der agerede imam, før bryllupsfesten, for at vi legitimt kunne ses og være alene, inden vi officielt skulle fejres med festen (...) Det var heller ikke unormalt, at en pige som jeg skulle giftes som 17-årig. Det var nærmere på tide. Jeg skulle ikke nå at få øjnene op for den verden, der lå derude, og jeg måtte slet ikke nå at smage den frihed, den lokkede med (s. 9 og 11). Vi var heller ikke blevet dansk viet endnu, det blev vi først på min 18-års fødselsdag i juni på rådhuset i Odense" (s. 111).

Kilde: Oguz & Jørgensen (2022): "Enepige – herfra min verden går", Gyldendal. Gengivet med tilladelse fra Halime Oguz.

5.6 Forskellige typer af ansøgninger

Ung kærlighed i forhold til partnere, som risikerer at skulle forlade Danmark

I mange sager af de gennemgåede sager ses et samspil imellem ægteskab og opholdstilladelse. Dette samspil er også kendt fra forskning omkring transnationale ægteskaber (Beck-Gernsheim, 2011). Nogle af ansøgningerne indeholder hånd- eller maskinskrevne breve, hvor disse forhold formidles til myndighederne med håbet om, at par får lov at forblive sammen. I Boks 5.2 gengives uddrag af et sådant brev fra en 17-årig kvindelig ansøger. Sagen henlægges, da kvinden dels ikke indsender en kopi af mandens pas, dels efterfølgende fylder 18 år.

Boks 5.2 En sag fra 1995 – to ansøgere fra Iran (mand på 28 år, kvinde på 17 år)

I sit brev til statsamtet skriver den kvindelige ansøger følgende:

Dette brev bedes læses meget grundigt, da jeg er meget hjælpeløs og har brug for hjælp. For jeg er en meget, meget, meget forelsket pige uden min elsker. Jeg er en 17-årig iransk pige, der sammen med mine forældre og 2 søstre flygtede til Danmark [dato]. Efter et langt ophold på flere forskellige asylcentre med masser af problemer, mange afvisninger og udrejse-datoer fik vi endelig vores opholdstilladelse [dato]. I løbet af denne tid kom jeg til at lære en at kende. [Det er en person, som...] ... jeg vil tilbringe resten af mit liv med.

[Kvinden fortæller om manden, at han...] ... ikke har opholdstilladelse i Danmark. Han har tilbragt 4 af sine bedste år på asylcentre i håb om at blive boende her, men uden held (...) For 8 måneder siden, efter han havde fået en udrejse dato til, måtte han flygte ud af landet, da han ikke kunne sendes tilbage til Iran pga. de politiske problemer, han har her. (...) Livet er ikke værd at leve uden ham (...) Jeg har prøvet alt. Jeg har fx været i kommunen og har fået at vide, at jeg skulle være gravid, have egen bolig og forældrenes tilladelse for at blive gift med ham, da jeg er under 18 år. Disse ting er bare umulige for mig lige for øjeblikket. Jeg synes bare, jeg er ved at synke i problemer ... Jeg kan bare ikke forstå, hvorfor man skal skilles ad på den måde.

Efter en snak med en advokat havde jeg forestillet mig at vente, til jeg blev 18 år, og så giftes med ham i et andet land, og derefter kunne vi så begge vende hjem (til Danmark) igen. Men problemet er, at jeg – på grund af vores humanitære opholdstilladelse – ingen pas har, og derfor kan jeg ikke forlade Danmark foreløbig. Det næste problem er, at den ny lov siger: Man skal have boet her i 5 år og være selvstændig, før man kan forsørge en. Det vil sige, at de tider på asylcentre bare var spild af tid, for de tæller jo ikke med alligevel.

Jeg vil virkelig gerne have hjælp til mit problem, da jeg ikke selv kan se løsninger i det. Jeg elsker ham over det hele og vil gøre alt for at få ham tilbage igen. Han kan næsten snakke perfekt dansk – det lærte han under sit ophold i Danmark. Please, hjælp mig.

Som det fremgår af ovenstående sag gør pigens alder (17 år), at parret ikke kan blive gift uden kongebrev. Og uden ægteskab kan de ikke forblive sammen i Danmark. Denne sag handler dermed ikke først og fremmest om, at kultur eller religion

foreskriver ægteskab, før et par kan være sammen, men om muligheden for, at manden kan få ophold, og at parret dermed ikke skilles ad på tværs af grænser. Der er flere lignende breve, hvor især unge kvinder appellerer til myndighederne om ægteskab, så de kan være sammen med deres udkårne i Danmark. I 1995 skriver en ligeledes 17-årig iransk kvinde således følgende om en 23-årig mand med samme landebaggrund.

Jeg har altid været træt af mit liv og er også ensom. (Jeg ...) havde altid savnet en rigtig sød fyr, der holder mig i hånden og går tur med mig på strandens hvide sand og snakker med mig om kærlighed og livet. Nu vil jeg starte med at forklare mit problem, og det er, at jeg er forelsket nu. Please, hør og hjælp mig med det. Efter 6 års ensomhed har jeg endelig fundet en kærlig fyr, som jeg virkelig vil giftes med, men jeg ved ikke hvordan! Jeg har prøvet at gå til kommunen, og jeg har også snakket med mine forældre om ham. Jeg kan mærke, at jeg har fundet min rigtige mand. I 6 år har jeg været ensom og har også prøvet at begå selvmord. Men nu vil jeg overhovedet ikke tænke på fortiden. (...) Jeg kan sige, at ægteskabet er ikke en leg. Det var Guds hensigt, at mand og hustru skulle knytte et evigt bånd, som er stærkere end noget andet bånd mennesker imellem. Jeg har aldrig prøvet at være forelsket før. Det er faktisk første gang. Nu kan jeg sige, at jeg tror på kærlighed ved første blik. Jeg vil gerne giftes med ham. Men jeg er kun 17½ år. Jeg har snakket med kommunen, og det blev sagt, at jeg selv skulle skrive til Dem og få hjælp. Så for guds og min skyld, hjælp os. Problemet er, at han ikke kan blive her i så lang tid. Så please, send mit svar hurtigt.

I et internt notat skriver sagsbehandleren følgende på sagen: "Manden er her på turistvisum og skal smides ud af landet om et par dage. Ingen af dem har nogen indtægt, og de har ikke bolig, men da pigen er 17 år, skal vi jo give tilladelsen, så det foreslås, at vi giver aldersdispensation". En kollega tiltræder denne vurdering, og parret meddeles aldersdispensation i forhold til at indgå ægteskab.

Ung kærlighed i konflikt med forældre

Andre ansøgninger om ægteskab fra to personer med ikke-dansk baggrund fortæller anderledes historier. Det handler ikke om opholdstilladelser, men om to unge mennesker, som selv har fundet hinanden, hvilket for dem har medført store problemer i forholdet til forældrene. Et eksempel herpå kommer fra et tyrkisk par på 17 og 19 år, som bor i Danmark. Deres ansøgning om ægteskab ledsages af følgende brev:

Kære læser. Som du ser, er der ikke underskrift fra forældrene. Det er pga. at jeg [pigens navn] er stukket af hjemmefra, og forældrene er uvenner med mig, og de siger, at jeg ikke er deres datter mere, og de vil heller ikke

se mig mere. Så jeg kan desværre ikke få dem til at skrive under. Nu har [drengens navn] og jeg besluttet, at vi vil gifte os, og håber, vi kan uden forældrenes underskrift.

En mulig forklaring på ovenstående ansøgning er, at parret er blevet afsløret i en ellers hemmeligholdt kæresterelation. Dette har gjort pigens forældre vrede og fået dem til at slå hånden af deres datter. Baggrunden er sandsynligvis, at forældrene oplever, at datterens intime relation før ægteskab har krænket familiens ære (Bastianstovu et al., 2019; Liversage & Søndénbroe, 2022). En måde at råde bod på en sådan normoverskridelse er at indgå ægteskab – en handling, der måske også vil kunne klinke skårene imellem datter og forældre. Et sådant ægteskab kræver dog bevilling af kongebrev.

Tabuet imod sex uden for ægteskab i mange etniske minoritetsfamilier fremgår åbenlyst af et andet brev, som sendes til myndighederne sammen med en ansøgning om kongebrev. Brevskriveren er en palæstinensisk mand på 20 år, som står i forhold til en pige på kun 13 år og dermed under den seksuelle lavalder.

Jeg håber, at I holder min beretning meget hemmeligt, som jeg gerne vil fortælle jer. Det drejer sig om mig og min forlovede. Vi blev forelsket i hinanden for ca. et halvt år siden. Vi mødtes mange gange, uden hendes forældre fik [viden] om det. Men det værste er, at vi har været i seng sammen for ca. 2½ måned [siden]. Det måtte man ikke gøre efter vores tro. Hendes forældre har ikke opdaget det endnu. Men hvis hendes forældre får at vide om det, så ved man aldrig, hvad der skal ske med mig og hende.

Den unge mand frygter, at pigen og eventuelt også ham selv "... bliver dræbt, for de synes, det er en skam, hvis hendes elsker stadigvæk er i live. I må være helt [sikre på] at ikke sige videre til nogen som helst. Fordi det handler om liv og død". I brevet forklarer den unge mand, at det ikke er en mulighed at stikke af sammen, da han netop er begyndt på et studie. I denne sag fremstilles ægteskab dermed også som en mulighed for at komme videre i tilværelsen for et ungt par, der står i en vanskelig situation. Myndighederne giver dog afslag med henvisning til pigens meget unge alder.

Et sidste eksempel på unge, som vil gifte sig tidligt efter uoverensstemmelser med forældregenerationen, kommer fra en 19-årig mand og en pige på 17 år og 9 måneder. Begge har palæstinensisk baggrund, og sagen stammer fra 1995. Parret kender hinanden, fordi de er fætter og kusine:

Vi har elsket hinanden i næsten 2 år, og derfor havde vi været ude sammen adskillige gange. Og jeg lovede hende, at vi skulle giftes i fremtiden. Men en dag opdagede hendes familie vores hemmelige sammenkomst, og de blev rasende, da det er imod vores tradition. Og på denne måde var jeg

og min forlovede årsagen til konflikten mellem de respektive familier. Derfor har jeg besluttet at gifte mig med hende, og det blev accepteret af både min og hendes familie.

Citatet viser, hvordan de unge har søgt at holde deres kærlighedsrelation hemmeligt. Et sådant "dobbeltiliv" er en velbeskrevet strategi blandt nogle unge med etnisk minoritetsbaggrund i Europa (Grønli Rosten & Smette, 2023; Hviid, 2014; Van Kerckem et al., 2013). I ovenstående tilfælde afsløres de unge dog, og ægteskab (uanset ung alder) bliver en måde at genoprette familiens ære og opnå forældrenes accept af relationen. Parret får tilladelse til at gifte sig, da pigen er 17 år.

5.6.1 Sager, der viser samspil med indgåelse af nikah

Af flere sager fremgår det, at par enten planlægger at indgå nikah (et "muslimsk ægteskab", se afsnit 5.5) – eller allerede er i en sådan nikah. Et eksempel herpå ses i en ansøgning fra 1994. Den kommer fra et par, der er såvel statsløse palæstinsere, som fætter og kusine. Han er 25 år. Hun er 16 år og 4 måneder, ikke gravid, og bor i Sverige. Parret får afslag på deres ansøgning. Efterfølgende stiler den unge mand et brev til Dronning Margrethe. Her forklarer han følgende:

... jeg vil have meget vanskeligt ved at besøge min forlovede i Sverige, da rejsen dertil er dyr, og hun ifølge deres religion ikke må flytte sammen uden at være gift, ligesom [vi] heller ikke kan blive gift efter muslimsk ret uden først at være blevet gift efter dansk ret.

Afslaget fastholdes dog. Hvor denne ansøger ønsker sig et ægteskab efter dansk lov for at kunne indgå nikah, er rækkefølgen langt oftere den omvendte: Par har allerede indgået en nikah, men ønsker også at indgå ægteskab efter dansk lov (Liver-sage & Jensen, 2011).

Et eksempel på et par, som har indgået en nikah på tidspunktet for ansøgningen om kongebrev, stammer fra et libanesisk par i 2000. Pigen er 16 år. Manden er 24 år og bor i et asylcenter. Med ansøgningen indsender parret en kopi af deres nikah-kontrakt fra en dansk moske, hvor parret indgik "muslimsk ægteskab", kort før pigen fyldte 16 år. Parret beskriver også, at de er blevet gift ved et stort bryllup i Jordan. Det fremgår ikke, hvorfor parret ikke søger om anerkendelse af deres jordanske ægteskab, ligesom dokumentation for det jordanske ægteskab ikke indgår i sagen. På linje med gældende regler får parret afslag på deres ansøgning, fordi kvinden er 16 år, ikke er gravid, og bor hos sine forældre. I håb om at få sagen genoptaget skriver pigen efterfølgende et brev, hvor der står følgende:

Jeg er lige blevet færdig med 9. klasse og regner med at arbejde efter sommerferien. Min mand arbejder ikke, da han ikke har fået opholdstilladelse (...) Hvis vi kan få jeres tilladelse til at indgå ægteskab, kan han hurtigt få opholdstilladelse, og derefter kan han få arbejde og egen bolig. Jeg be'r jer være søde at give mig jeres tilladelse. For jeg kan ikke klare, hvis han skal forlade landet igen. Jeg be'r jer virkelig, for jeg kan ikke leve uden ham.

Myndighederne giver dog fortsat afslag. Dette ændres dog til en tilladelse, da pigen efterfølgende bliver gravid. Da parret har indgået en nikah, har de ikke overtrådt de sociale og kulturelle spilleregler ved at være intimt sammen, uanset at de ikke er gift efter dansk lov. Med et ægteskab efter dansk lov får parret bedre muligheder for at forblive sammen på længere sigt. Som mange andre breve, vedlagt ansøgningerne, viser også denne sag de følelser og ønsker, som også meget unge ansøgere kan give udtryk for.

Om et par har indgået nikah eller ej, ser ikke ud til direkte at påvirke myndighedernes afgørelse. Dette kan dog ske indirekte, hvis kvinden i forholdet bliver gravid. Når en sådan graviditet ikke forekommer, behandles sagerne på linje med andre sager, som det fremgår af følgende ansøgning fra en 16-årig pige med palæstinensisk baggrund. I et internt notat står følgende:

Pigen henviser til, at det er skik i hendes land, at piger gifter sig, før de bliver 18 år. Om vi skal tage hensyn til, at ansøgeren ikke er dansk statsborger, og at det formentlig er rigtigt, at der er skik for tidlige ægteskaber i Palæstina, ved jeg ikke. Der står ikke noget herom, og jeg vil mene, at vi giver afslag.

På linje med ovenstående indstilling give myndighederne afslag. Manden påklager afgørelsen, og af et notat fremgår det, at han har orienteret om, at "*partnerne nu er gift på muslimsk vis, og det indebærer, at de nu kan bo sammen. Flygtningehjælpen vil være behjælpelig med at finde en bolig*". Afslaget fastholdes dog, da pigen fortsat er en ikke-gravid ansøger på 16 år uden egen bolig.

5.6.2 Få informationer om tvangsægteskaber

I stikprøven på kongebreve (191 sager fra perioden 1986-2001) er der enkelte sager, der eksplicit handler om formodninger om tvangsægteskab (se også Petersen et al., 2025). Den mest udfoldede sag er fra 2001. Det handler om en mand på 20 år og en pige på 17 år. Pigen bor i Danmark, manden bor i Tyrkiet. Der bliver indgivet en ansøgning om aldersdispensation, men ved ansøgningen ligger et internt notat. Af

notatet fremgår, at en kommunal sagsbehandler har ringet og fortalt, at den 17-årige pige ikke ønsker at indgå i ægteskabet. Sagsbehandleren ...

... oplyser videre, at ansøger er født og opvokset i Danmark og har en dansk kæreste. Ægteskabet skal indgås mod ansøgers vilje. Forældrene vil tvinge hende til at indgå ægteskabet, og hun har ikke turdet andet end at underskrive ansøgningen. [Sagsbehandleren] oplyser endvidere, at ansøger er villig til at opgive sin familie på grund af dette.

Den kommunale sagsbehandler meddeler også, at parret har været forlovet i 4 år, og at pigen i alle årene har søgt at få forlovelsen ophævet. Den unge mand, som også er pigens fætter, er nu i Danmark på turistvisum. Det indskræpes også, at det ikke må fremgå af afslaget, at det gives på grundlag af, at ansøger har modsat sig ægteskabet. En opfølgning få dage senere viser, at sagen *"øjensynlig har fået en lykkelig udgang"*. Den forlovede er blevet sendt tilbage til Tyrkiet, og pigen bor fortsat hjemme. Dette sker, uanset at forældrene var både *"frustrerede, kede af det og skuffede og på et tidspunkt truede med at slå hånden af hende"*.

Denne sag viser et forsøg på tvangsægteskab, som forhindres, da en 17-årig pige søger hjælp hos de danske myndigheder. Det er et ægteskab inden for familien, der har været planlagt i årevis. Sådanne slægtsægteskaber er ganske udbredte i en del etniske minoriteters oprindelseslande og har også påvirket ægteskabspraksisser efter ankomsten til Europa.

Et dansk survey fra 2003 viser således, at 24 pct. af unge tyrkiske og 47 pct. af unge pakistanske informanter havde giftet sig med en slægtning (Schmidt & Jakobsen, 2004, p. 127). Disse data stemmer overens med resultaterne af en stor, registerbaseret undersøgelse blandt indvandrere i Norge, som viste, at 26 pct. af første og 22 pct. af anden generationen af indvandrere fra Tyrkiet havde giftet sig inden for den udvidede familie. Det samme gjaldt for hhv. 54 pct. og 47 pct. af de pakistanske indvandrere. Dermed var ægteskaber inden for slægten særligt vigtige i sidstnævnte gruppe (Kinge et al., 2014, p. 24). Sådanne slægtsægteskaber (ofte fætter-kusine ægteskaber) kan indgås på meget forskellig baggrund og behøver ikke nødvendigvis at indebære tvang (Cinthio, 2023; Liversage & Rytter, 2015). Det gjorde det dog tydeligvis i ovennævnte ægteskabsforsøg. Da den 17-årige pige afviste at gifte sig som planlagt, mistede den unge mand også den eneste mulighed for legalt at komme til Danmark. Dette forløb kan meget vel have skabt spændinger imellem de to søskende, som var forældre til de to unge mennesker, som man år tidligere havde aftalt skulle giftes med hinanden.

En langt mindre udfoldet sag er fra 1998 og drejer sig om en 17-årig pige og en 29-årig mand. Her er der indgivet en ansøgning om kongebrev, men pigen ringer til myndighederne og meddeler, at hun *"ikke vil giftes, fordi hun ikke er forelsket i"*

manden". På baggrund heraf henlægges sagen. Det er ikke til at vide, hvad der ligger bag såvel ansøgningen som kvindens opringning, men uanset hvad bliver ægteskabet ikke til noget.

5.7 Ægteskaber indgået i udlandet 1986-2001

Ifølge opdraget til denne undersøgelse skulle VIVE, ud over kongebreve, også finde et antal sager om anerkendelser af ægteskaber med mindreårige indgået i udlandet. Disse data været ganske vanskeligt at få adgang til (se afsnit 8.1.2). For tidsperioden 1986-2001 har VIVE gennemgået i alt 27 sager. Vigtigste oprindelseslande var Somalia (6 sager) og Tyrkiet (5 sager). Andre par havde rødder i lande som Irak, Iran, Afghanistan og Pakistan.

De mest detaljerede sager er lokaliseret via en gennemgang af et stort antal sager i kasser fra Civilretsdirektoratet og Familiestyrelsen. Hovedparten af de her lokaliserede sager handler om ansøgninger om separation. Her udgør det et præjudicielt spørgsmål, om et par kan anses for at være gift – for hvis et par ikke er gift, kan de ikke opnå separation og skilsmisse. Sagerne viser, at et ægteskabs gyldighed langt fra altid er nemt at afgøre, når ægteskabet er indgået i udlandet.

5.7.1 Anerkendelser – ægteskaber indgået i udlandet 1986-1991

Et eksempel på et ægteskab med en mindreårig, der er indgået i udlandet og siden er blevet anerkendt i Danmark i perioden 1985-1991, er en sag fra 1988. Det drejer sig om et ægteskab indgået i Tunesien i 1986. Ved vielsen gifter en dengang 29-årig palæstinensisk mand sig med en tunesisk pige på 15 år. Konteksten for, at ægteskabet indgås i Tunesien, må formodes at være, at PLO (den palæstinensiske befrielsesfront) efter Israels invasion af Libanon i 1982 måtte flytte deres hovedkvarter fra Beirut til Tunis. Ifølge sagsakterne befinder manden sig i 1988, 2 år efter indgåelsen af ægteskabet, i Danmark. Man må formode, at han er indrejst som politisk flygtning og har fået asyl. Manden ansøger myndighederne om at få anerkendt sit ægteskab, formodentlig for at kunne få sin nu 17-årige hustru til Danmark. Af den oversatte og 2 år gamle vielsesattest fremgår, at attesten er udstedt af den lokale PLO-afdeling i Tunesien, og at brudens far tillod sin datter at indgå ægteskabet. Denne attest godtgør således, at ægteskabet var gyldigt i det land, hvor det blev indgået. Endvidere fremgår det, at begge parter var til stede, og at de begge var over 15 år, da de blev gift. Dermed står ingen *ordre public* hensyn i vejen for, at dette ægteskab kan anerkendes i Danmark. Modsat vil en vielse, hvor én part fx er 14 år, eller en vielse, som er blevet foretaget, uden at begge parter var til stede (eksempelvis en proxy-vielse (Carroll, 2010) ikke kunne anerkendes af de danske myndigheder. Man må

formode, at den 17-årige hustru efter anerkendelsen af ægteskabet flytter op til sin mand i Danmark.

En anden sag fra perioden indeholder dokumenter fra 1987 og 1989. Det drejer sig om en iransk flygtning, der ankommer til Danmark i 1985 og får ophold her (formodentlig som flygtning). I 1987 (som 20-årig) gifter manden sig i Dubai med en pige, som er 14 år gammel. Han søger efterfølgende om familiesammenføring. Her giver Direktoratet for Udlændinge dog afslag, "*... med baggrund i, at kvinden ikke var fyldt 15 år, da ægteskabet blev indgået, og at dette ægteskab derfor ikke anerkendes som et efter dansk lov gyldigt ægteskab*". Afslaget sker dermed på baggrund af hensynet til *ordre public*, i forhold til pigens meget unge alder. I 1989 fremgår det, at pigen (nu næsten 16 år) er "*... indrejst illegalt i Danmark og er herefter bl.a. med baggrund i, at man ikke har kunnet anerkende ægteskabet som gyldigt, blevet udvist af landet*". Parret anker dog udvisningen. Det fremgår af sagen, at spørgsmålet, der skal afklares, er følgende:

Udlændige, der ønsker at indgå ægteskab her i landet, skal jfr. Bekendtgørelse om ægteskab indgåelse § 11, stk. 2, godtgøre, at de har lovligt ophold i Danmark. Der er i denne sag tvivl om, hvorvidt kvinden kan siges at have lovligt ophold i landet (...) Afgørelsen om udvisning er imidlertid blevet anket, og Direktoratet for Udlændinge har oplyst, at kvinden, så længe ankesagen behandles, har et såkaldt "processuelt ophold" her i landet.
(Brev fra mandens bopælskommune til Familieretsdirektoratet)

I de tilgængelige dokumenter ender sagen på følgende måde: Kommunen orienteres om, at pigen ikke opholder sig ulovligt i Danmark (på grund af det processuelle ophold). I løbet af sagsbehandlingstiden er pigen endvidere fyldt 16 år. Da betingelsen om lovligt ophold er opfyldt, orienteres parret om, at de kan søge om kongebrev for derigennem at blive gift i Danmark. Dette er muligt, da deres ikke-danske ægteskab netop *ikke* er anerkendt i Danmark. Dokumenterne indeholder ikke oplysninger om forhold som parrets adgang til egen bolig, eller om kvinden er gravid – forhold, som ville betinge udfaldet af en ansøgning om kongebrev med en 16-årig part. Det fremgår heller ikke, om parret ender med at søge om kongebrev.

Et sidste eksempel fra perioden 1985-1991 er også fra foråret 1989. Her søger et par om godkendelse af et ægteskab, der er indgået året før på det marokkanske generalkonsulat i en stor vesttysk by. På daværende tidspunkt er bruden 15 år, og gommen er 33 år. På baggrund af vielsen i generalkonsulatet udstedes efterfølgende en vielsesattest i Marokko, men ved denne udstedelse er hverken brud eller gom til stede. Spørgsmålet bliver dermed, hvor ægteskabet blev indgået – i forhold til, om begge parter var til stede eller ej. Efter inddragelse af bl.a. den vesttyske ambassade i Danmark ender man med at vurdere, at ægteskabet formelt må anses for indgået i Marokko. Dermed anses det indgåede ægteskab ikke for gyldigt i Danmark, da

begge parter ikke var til stede ved indgåelsen. Afgørelsen ender dog med en passus om, at spørgsmålets endelig afgørelse henhører under domstolene.³⁷

5.7.2 Anerkendelser – ægteskaber indgået i udlandet 1992-2001

I 1992 ændres udlændingeloven og ægteskabsloven (se afsnit 5.2.1). Samlet set stilles som generel betingelse for familiesammenføring, at begge ægtefæller er over 18 år. Endvidere gælder det, at udlændinge kun kan indgå ægteskab i Danmark, hvis de pågældende har opholdstilladelse, har visum eller er visumfri (Folketinget, 1992b).

Konsekvenserne af disse lovændringer kan illustreres med en sag vedrørende en dansk mand og en kvinde fra Latinamerika. Parret er blevet gift i et latinamerikansk land i 1992 på et tidspunkt, hvor manden er 27 år, og pigen er 16 år. Året efter rejser parret til Danmark med en forventning om, at pigen – qua deres ægteskab – ville kunne få arbejds- og opholdstilladelse. Efter regelændringen er dette dog ikke længere muligt. Den frustrerede mand skriver følgende til de danske myndigheder som et vedlæg til en efterfølgende ansøgning om kongebrev:

Situationen er temmelig indviklet og ulogisk (...) Årsagen til min ansøgning er, at Indenrigsministeriet og Emigration for Udlændingekontoret nægter at give min kone arbejds- og opholdstilladelse. Hun er kun 17 år og kan derfor ifølge dansk lov ikke betragtes som gift med undertegnede uden dansk kongebrev. Den eneste løsning, vi har fundet, er at gifte os her i Danmark, ellers bliver min kone tvangsudsmidt af det danske politi om godt 2 måneder. Det er en rystende og chokerende situation for os begge, at et så moderne og civiliseret system som det danske bare uden videre ser bort fra officielt totalt legale giftepapirer fra [et] andet land.

Sagen oversendes fra Direktoratet for Udlændinge til Indenrigsministeriet, der tiltræder direktoratets afgørelse om afslag på arbejds- og opholdstilladelse: Parret anerkendes godt nok som gift efter dansk lov, da det ægteskab, de har indgået, dels var gyldigt, hvor det blev indgået, dels ikke overtræder *ordre public* forhold. På baggrund af lovændringerne fra 1992 kan manden dog ikke få familiesammenført sin hustru, før hun fylder 18 år. I forlængelse heraf står der følgende i en håndskrevet note til sagen:

Jeg har talt med [ansøger] og forklaret ham, at vielsen også er gyldig her i landet, hvis den er indgået i overensstemmelse med regler i [land]. Samtidig har jeg henvist ham til at få påtegning herom i CD [= Civilretsdirektoratet]. Når han har fået det, vil han prøve at anke igen til IM

³⁷ Denne tilføjelse peger på det faktum, at den fremkomne administrative myndighedsafgørelse om ægteskabets (manglende) gyldighed ikke er endelig og kan indbringes for en domstol, jvf. grundlovens § 63.

[Indenrigsministeriet]. Jeg har talt med CD, i forhold til udlændingeloven kan der ikke ske familiesammenføring med person under 18 år. Først når hun er fyldt 18 år, kan hun få opholdstilladelse her. Det er uden betydning, om ægteskabet er indgået her eller i udlandet.

Denne sag viser dermed, at de danske myndigheder anerkender et ægteskab med en mindreårig part, men også, at dette ægteskab ikke kan danne grundlag for familiesammenføring, før den yngste part er fyldt 18 år. Denne regelændring tilsiger, at langt hovedparten af sager om anerkendelse af ægteskaber med mindreårige, indgået i udlandet, omhandler ægtepar, som først er flyttet sammen i Danmark på et senere tidspunkt – hvor begge parter er blevet myndige. En undtagelse kan dog være, hvis en mindreårig ægtefælle fx får ophold på baggrund af asyl.

Sager om separation med behov for anerkendelse af ægteskab (1986-2001)

Ovenstående sag fra Latinamerika handler om en hustru, som ikke kunne få opholdstilladelse i Danmark, før hun blev myndig. Sagen er således behandlet, umiddelbart efter at parret havde giftet sig. Andre sager i datamaterialet handler i stedet om vurderinger af, om par, der har boet sammen i Danmark i en årrække, kan anses for at have været gift eller ej. Sådanne sager dukker op i ansøgninger om separation, som forudsætter et forudgående ægteskab. Modsæt ovenstående sag har disse separationssager et længere og mere kompliceret tidsforløb, da tre årstal ofte er i spil: Det drejer sig om følgende:

1. Årstallet, hvor parret bliver gift
2. Årstallet, hvor parret flytter sammen i Danmark. Her synes sagsbehandlingen i forhold til ægteskabets gyldighed ofte at være begrænset
3. Årstallet, hvor parret søger om separation, og der i forlængelse heraf foretages en mere detaljeret vurdering af, om parrets ægteskab kan anerkendes efter dansk lov.

I forhold til periodeinddelingen i denne undersøgelse indplaceres ægteskaberne som hovedregel efter det årstal, hvor parret flyttede sammen i Danmark.

Afghansk par – fra ægteskab i 1986 til separation i 2008

En sag, der illustrerer sådanne lange tidsforløb, er følgende, der omhandler et afghansk par:

1. 1986: Parret bliver gift i Afghanistan. Her er de 16 og 21 år gamle
2. 1996: Parret får flygtningestatus i Danmark. Her er de 26 og 31 år gamle
3. 2008: Parret søger om separation. Her er de 38 og 44 år gamle.

På baggrund af 2008-ansøgningen skal myndighederne afgøre, om parrets vielse i 1986 kan anerkendes efter dansk lov. Af sagens akter fremgår, at både gom og brud var til stede ved den afghanske vielse; at der var vidner; at vielsen ikke blev registreret, og at der blev ikke udstedt vielsesattest. I akterne i forbindelse med sagsbehandlingen om ægteskabets gyldighed i Danmark står følgende:

Ordre public: H var kun 16 år ved indgåelse af ægteskabet. Jeg har undersøgt det nærmere, om man lovligt kan indgå ægteskab i Afghanistan, når man kun er 16 år gammel. I [mappen] står, at parterne efter afghansk ret skal være 18 år som mand og 16 år som kvinde.

Ifølge de oplysninger, som de danske myndigheder ligger inde med, må parrets ægteskab dermed anses for at være gyldigt, da det blev indgået (i Afghanistan). Der er heller ikke udfordringer i forhold til *ordre public*, da kvinden ved vielsen var fyldt 15 år, og begge parter var samtidigt til stede. Manglen på dokumentation for deres vielse kan man i visse situationer se bort fra, særligt når parret er flygtninge.³⁸ Yderligere noter i sagen er følgende:

Parterne ankom sammen med deres børn i DK. De har været gift i 22 år, og de har levet sammen i DK i mange år. Der blev ikke sat spørgsmålstejn ved deres ægteskab ved deres ansøgning om asyl. Jeg mener derfor, at vi burde godkende ægteskabet.

Parret får dermed anerkendt deres ægteskab og kan søge om separation. Sagen viser også, hvordan spørgsmålet om anerkendelse af et ægteskab har forskellig betydning på forskellige tidspunkter i et langvarigt forløb. Da parret ankom til Danmark, var der begrænset myndighedsinteresse for deres ægteskabs gyldighed. Dette kan skyldes, at de var flygtninge, og at ægteskabet som udgangspunkt ikke havde betydning for meddelelsen af asyl. Selv uden flygtningebaggrund ville 10 års forudgående samliv og to fællesbørn give ret til familiesammenføring på baggrund af længerevarende samliv, også hvis selve ægteskabet ikke var gyldigt efter dansk lov. "Anerkendelsen" af dette ægteskab i Danmark kan dermed tidsfæstes på to tidspunkter: For det første i 1996, hvor parret opnår flygtningestatus i Danmark, og ingen myndigheder betvivler, at de er et gift par. Og siden – i 2008, godt et årti senere – hvor en mere detaljeret sagsbehandling også når frem til, at ægteskabet kan anerkendes i Danmark.

³⁸ I en vejledning skriver Familiestyrelsen, at det er deres opfattelse, at en dansk myndighed ikke kan kræve udenlandske dokumenter fremlagt, hvis parten er flygtning eller asylansøger, eller hvis det er umuligt eller meget vanskeligt eller byrdefuldt for parten at fremskaffe dokumentationen (Familiestyrelsen, 2009, p. 5).

Iransk par – usikkerhed om brudens alder ved ægteskabets indgåelse

En anden sag, som specifikt centrerer sig om en bruds unge alder, da et ægteskab blev indgået årtier tidligere, drejer sig om et iransk par. De bliver gift i Iran i 1973 eller i 1975 (der er usikkerhed om årstallet). Af politiske grunde får parret asyl i Danmark i 1990. Hvis de begge har fået asylstatus, har reglerne om ægtefællesammenføring (og formentlig ægteskab) ikke haft betydning for parret dengang. Det fremgår af sagen, at manden efterfølgende er voldelig over for sin hustru, muligvis grundet alvorlige mentale helbredsproblemer. Hustruen indgiver ansøgning om separation i 1998 på et tidspunkt, hvor manden er i fængsel. Parret har flere fællesbørn.

I sagen oplyser Udlændingestyrelsen følgende: "[D]et fremgår af sagsakterne, at partnerne er gift, men at styrelsen ikke er i besiddelse af dokumentation, vielsesattest eller fødselsattest på børnene". I fraværet af dokumentation interviewes både manden og kvinden for at afklare, om de har et gyldigt ægteskab. Her oplyses to forskellige vielsesdatoer: Manden siger, at vielsen fandt sted i 1973, og kvinden oplyser, at det var i 1975. Afhængig af, hvad der er det korrekte tidspunkt, har kvinden enten været 14 eller 16 år gammel. Her gør en vielsesalder på 14 år som udgangspunkt, at ægteskabet ikke kan anerkendes i Danmark (*ordre public*). Samtidigt er spørgsmålet svært at afklare endegyldigt, da der mangler dokumentation.

Af et internt notatark fremgår, at hustruen meget vel kan have været 16 ved vielsen. Notatet fortsætter som følger:

Af "Notat om CD's praksis i sager om anerkendelse af internationale vielser, hvor den ene eller begge parter er under 15 år", fremgår, at vi lægger vægt på 1) Alder ved vielsen, 2) Alder ved afgørelsen, 3) Hvor parterne var domicilerede ved vielsen, 4) Hvornår virkningen indtrådte i DK, og 5) om partner har børn. Da det således er mange år siden, at Æ[egteskabet] er indgået (15-17 år før indrejsen til DK), og Æ fik virkning i DK mange år efter, da H er 39 år nu, og der er [flere] børn, må det antages at være OK.
(referatark, Civilretsdirektoratet)

Sagen er endnu et eksempel på, at det først er i forbindelse med et ønske om separation, at spørgsmålet om ægteskabets gyldighed granskes nøje. På indvandringstidspunktet (i 1990) ankom parret som en etableret familie med mange års forudgående samliv og adskillige børn, hvorfor deres ægteskabs status fra et juridisk dansk perspektiv ikke havde nævneværdig betydning: Parret ville også kunne få ophold i Danmark på baggrund af såvel etableret samliv, som hvis begge havde et asylmotiv. Af sagens akter fremgår endvidere, at selv hvis kvinden var blevet gift som 14-årig, havde de danske myndigheder muligvis godt kunnet anerkende parrets ægteskab på baggrund af sagens forløb og de mange år, der var gået, siden den oprindelige vielse. Uden en sådan anerkendelse ville kvinden endvidere stå i en vanskelig

situation, fordi hun så – som samlevende, men ikke gift, med sine børns far – ikke ville have mulighed for at få bevilget separation af de danske myndigheder.

Afghansk par – ægteskab, som ikke anerkendes

Der er dog også par, som ikke får deres ægteskab anerkendt, når de søger herom i forbindelse med ønsker om skilsmisse. Et eksempel herpå er et afghansk par, som bliver gift i 1996. Her er bruden 14 år, og gommen er 29 år. Kort efter, i 1997-1998, får parret flygtningestatus i Danmark. På dette tidspunkt er pigen 16 år. Hun har dermed været for ung til at opnå familiesammenføring efter de almindelige regler, og man må formode, at parret enten er flygtet sammen til Danmark, og begge har opnået asyl, eller at familiesammenføring er opnået på baggrund af særlige hensyn til familiens enhed.

I 2008 søger parret om separation. På en forespørgsel fra en lokal statsforvaltning om, hvorvidt ægteskabet kan anerkendes, giver Familiestyrelsen følgende svar:

*Vi mener, det er betænkeligt at anerkende vielsen. Baggrunden er, at det ud fra sagens akter fremgår, at [kvinde] var under 16 år gammel, da hun indgik ægteskab med [mand]. Udgangspunktet i dansk international privatret er, at et ægteskab indgået i udlandet anerkendes, hvis de lokale form- og kompetencekrav er opfyldt. Det vurderes dog, om ægteskabet strider imod *ordre public* [sic] i Danmark. I den forbindelse undersøges, om parterne var samtidigt til stede ved vielsen, og hvor gamle de var, da de blev gift. Vi stiller ikke større krav til en udenlandsk vielse end til en dansk (jf. ægteskabslovens § 21).*

Ifølge Familiestyrelsens oplysninger om ægteskabslovgivningen i Afghanistan fremgår det, at der efter afghansk ret stilles et alderskrav for indgåelse af ægteskab på 18 år for mænd og 16 år for kvinder. Der kan dog gives dispensation for alderskrav for kvinder. Efter afghansk ret kan en kvinde allerede gifte sig i en alder af 15 år, hvis der gives tilladelse fra hendes fader eller en autoriseret domstol. Det er ikke muligt at indgå ægteskabet, hvis kvinden er yngre end 15 år.

Af et internt referatark på denne sag fremgår følgende overvejelse:

Jeg tror, UNHCR [= FN's flygtningeorganisation] og US [= Udlændingestyrelsen] ikke har været opmærksom på H's alder og bare gik ud fra, at de officielt er gift. Parret har boet sammen og efter deres ankomst til DK boet sammen og har fået børn sammen. Men efter de opgivne oplysninger er der nok ikke officielt indgået ægteskab.

Med en vielsesalder på 14 år slutter Familiestyrelsen med at vurdere det for ... *"betænkeligt at anse partner for at have indgået et gyldigt ægteskab efter de lokal form- og kompetencekrav. Vi gør opmærksom på, at spørgsmålets endelige afgørelse hører under domstolene"*. Dermed kan parret (der på tidspunktet for ovenstående sagsbehandling er blevet hhv. 26 og 41 år gamle) ikke få bevilget separation, da de – fra et dansk perspektiv – ikke anses for at være gift med hinanden. Samtidig understreger Familiestyrelsen, at de ikke har kompetence til endeligt at afgøre sagen, hvorfor parret kan indbringe sagen om anerkendelse af deres ægteskab for en dansk domstol. Af sagen fremgår også, at ingen myndigheder har betvivlet, at parret var gift igennem deres årelange samliv i Danmark. Parret selv har i alle årene også troet, at de var gift, også efter dansk lov, men det viste sig altså ikke at holde ved nærmere eftersyn. Det fremgår ikke, hvilke konsekvenser den manglende anerkendelse medførte for det parforhold, som i hvert fald den ene part ønskede at opløse.

5.8 Opsamling

I perioden fra 1986 til 2001 udvikler ægteskab i den danske majoritetsbefolkning sig til i stigende grad først at finde sted, når par har fået deres første barn. Gennemsnitsalderen for førstegangsgifte kvinder stiger således fra 26 til 30 år. Tilsvarende søger stadig færre om at blive gift med kongebrev. Perioden præges også af en stigende indvandring til Danmark, bl.a. igennem familiesammenføring. Hvor Danmark for længst har udviklet sig fra et traditionelt til et moderne og siden senmoderne samfund (Giddens, 1992), sker meget af denne indvandring fra samfund, hvor ægteskabet har bibeholdt en langt større, traditionel betydning (Therborn, 2005), og hvor en del ægteskaber indgås med mindreårige (UNICEF, a).

Indvandringen påvirker både det danske samfund og den offentlige debat, og også etniske minoriteters familiepraksisser kommer på dagsordenen. I perioden ændres dansk lovgivning flere gange. En vigtig ændring sker i 1992. Herefter er det som udgangspunkt ikke længere muligt at opnå familiesammenføring til Danmark, hvis begge parter ikke er fyldt 18 år. Denne regelændring medfører, at en meget stor del af ægtepar, gift da én part var mindreårig, først starter et liv sammen i Danmark, efter at begge parter er blevet myndige. Dette eksemplificerer samspillet imellem regler for anerkendelse af ægteskab, indgået i udlandet, og udlændingelovgivningen: Hvor et ægteskab med fx en 16-årig brud ofte vil være anerkendt i udlandet og dermed også blive anerkendt i Danmark, kan bruden først få lov at komme til Danmark som ægtefællesammenført, efter at hun er fyldt 18 år. I den offentlige debat i perioden spiller ægteskaber med mindreårige en ganske lille rolle, mens en omfattende debat om såvel indvandring som tvangsægteskaber vokser frem.

Sammenlignet med stikprøven i den forudgående periode (1970-1985) viser sagsdokumenter fra perioden, at der sker store ændringer. Andelen af rent danske par, som søger kongebrev, falder markant, mens rent udenlandske par kommer til at dominere. Aldersforskellen i parrene stiger også: Denne forskel var under 3 år i 46 pct. af tilfældene imellem 1970 og 1985, bl.a. på baggrund af en del ansøgninger fra mænd, som ikke var fyldt 20 år. I årene 1985-2001 er det kun i 29 pct. af sagerne, at aldersforskellen er under 3 år. En anden ændring er et stort fald i graviditet som årsag til ansøgning: Oplysninger om graviditet i de sager, der indgår i stikprøven, falder fra 40 til 15 pct. Faldet i andelen af graviditeter er med til at forklare, at andelen af tilladelser på ansøgninger falder: Hvor 71 pct. får tilladelse til at gifte sig i stikprøven fra 1970-1985, falder denne andel til 58 pct. i stikprøven fra 1986-2001, da ikke-gravide 16-årige ansøgere altovervejende meddeles afslag.

Sagsbehandlingen ses at følge de relativt klare retningslinjer på området, hvor par med 17-årige ansøgere næsten altid får bevilget tilladelse, mens par med yngre ansøgere skal opfylde bestemte krav. Diskussioner i sagsbehandlingen kan fx handle om fortolkninger af, hvad der skal til for at opfylde boligkravet, eller om komplikationer, der handler om samspil med myndigheder på tværs af landegrænser i og uden for Europa. I et meget lille antal sager er der oplysninger om mistanke om tvangsægteskab, som myndighederne forsøger at afklare i deres sagsbehandling.

Med hensyn til anerkendelser af ægteskaber, indgået i udlandet, anerkendes ægteskaber, der er gyldige i udlandet, hvis dette ikke strider imod dansk *ordre public*. De gennemgåede sager viser, at det kan være udfordrende at afklare, om et givent ægteskab har opfyldt de gældende regler på indgåelsestidspunktet, til dels på grund af manglende dokumentation hos par med flygtningebaggrund.

I flere sager i stikprøven fra 1986-2001 ses, at en detaljeret sagsbehandling af et ægteskabs gyldighed først forekommer, hvis par, gift i udlandet, senere søger om separation med henblik på skilsmisse. Baggrunden er bl.a., at par over 18 år med et længerevarende samliv i udlandet har kunnet få familiesammenføring til Danmark, uanset om deres ægteskab ville kunne anerkendes eller ej. Da sådanne separationsansøgninger kun udgør kun en lille del af stikprøven af ægteskaber med mindre-årige indgået i udlandet, er der i mange tilfælde meget begrænsede informationer om de danske myndigheders overvejelser i forhold til anerkendelser af sådanne ægteskaber. Dermed ser en grundig sagsbehandling, som specifikt forholder sig til et ægteskabs gyldighed, i mange tilfælde først ud til at ske, hvis danske myndigheder modtager en ansøgning om separation. Her viser dokumentanalyse, at nogle par, som har været anset for at være gift i Danmark i en årrække, ved deres ansøgning om separation får besked om, at de aldrig har været gift efter dansk ret. En sådan afgørelse kan have store konsekvenser for, hvordan et par kan afslutte deres forhold og kan også tænkes at have betydning for fx bodeling.

I forhold til alder ved ægteskabs indgåelse er det vigtigt at holde sig for øje, at alderskrav til familiesammenføring (18-års kravet i 1992, og også det 24-års krav, der indføres i 2002) i vid udstrækning betinger pars muligheder for at leve sammen i Danmark. Som den registerbaserede undersøgelse også dokumenterer, fik langt hovedparten af personer, som blev gift i udlandet, mens mindst én part var mindreårig, først ophold i Danmark, efter at begge parter var (eventuelt langt) over myndighedsalderen.

6 Tiden fra 2002 til 2016

6.1 Indledning

I klar kontrast til situationen i 1970'erne handler empirien om tidligt indgåede ægteskaber i perioden 2002-2016 altovervejende om personer med rødder uden for Danmarks grænser. Dette afspejler en virkelighed, hvor kun omkring en halv procent af 18-23-årige unge med dansk baggrund er gift (Schultz-Nielsen, 2021, p. 16). Den gennemsnitlige alder for førstegangsviede kvinder i Danmark stiger i perioden fra 30,8 til 32,2 år (Danmarks Statistik, b). Der udstedes samlet set meget få kongebreve i Danmark i perioden – i gennemsnit 6 om året i perioden 2003-2016 (Socialudvalget, 2023). Dermed accentueres kontrasten imellem et senmoderne Danmark, hvor tidligt ægteskab stort set ikke praktiseres mere, og mere traditionelle samfund i andre dele af verden, hvor (tidligt) ægteskab fortsat tilskrives stor betydning (Therborn, 2005; 2014).

I forhold til den lovgivningsmæssige ramme handler de vigtigste ændringer om udlændingepolitiske stramninger, som gør det sværere at opnå familiesammenføring til Danmark, herunder for unge ægtefæller.

6.2 Lovgivning fra 2002 og frem

Efter folketingsvalget i efteråret 2001 danner Venstre og Konservative regering med støtte fra Dansk Folkeparti. Denne regering laver omfattende ændringer i dansk lovgivning. I 2002 ændres ægteskabsloven eksempelvis, da man indsætter et krav om lovligt ophold (Lov nr. 365 af 6. juni 2002). Efter denne bestemmelse må ægteskab kun indgås, når begge parter har dansk indfødsret eller "lovligt ophold" her i landet. Lovændringen betyder en skærpelse, således at udlændinge med processuelt ophold i Danmark – dvs. ophold, mens udlændingemyndighederne behandler deres ansøgning om opholdstilladelse – som udgangspunkt ikke længere kan indgå ægteskab her i landet (se fx afsnit 5.7.1). Denne ændring kommer især til at berøre asylansøgere (Folketinget, 2006, se også Kronborg, 2016).

I 2002 strammes de danske familiesammenføringsregler også markant (Jönsson, 2014). I udlændingelovgivningen indføres bl.a. et alderskrav om, at begge ægtefæller som udgangspunkt skal være fyldt 24 år, for at familiesammenføring kan finde sted. Der indføres også en række andre ændringer. Et eksempel er, at tilknytningskravet skærpes således, at parrets tilknytning til Danmark skal være "større" end til

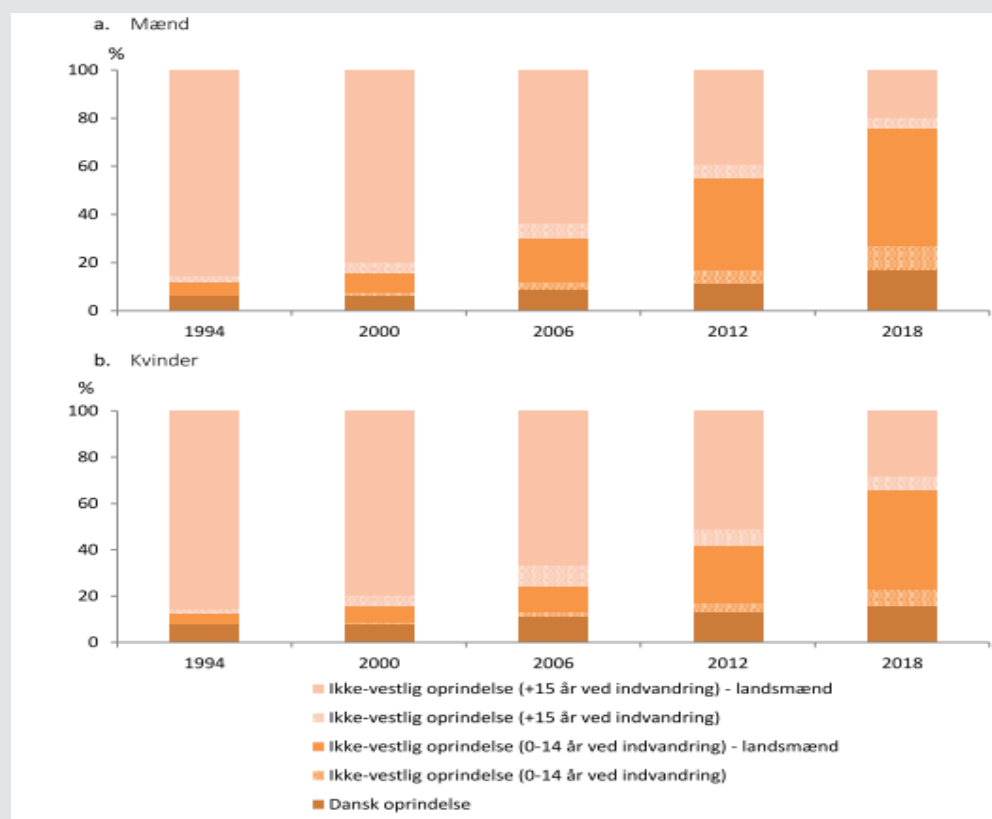
noget andet land (Schmidt et al., 2009). Endvidere kan opholdstilladelse i forbindelse med ægteskab ikke gives, hvis det må anses for tvivlsomt, om ægteskabet er indgået efter begge parterens ønske (lov nr. 365 af 6. juni 2002).

I 2003 vedtages en formodningsregel om tvangsægteskab, også kaldet "fætter/kusine-reglen" (Folketinget, 2003). Med denne regel anses det som udgangspunkt for tvivlsomt, at ægteskaber imellem nærtbeslægtede eller i øvrigt nærmere beslægtede parter, er indgået efter begge parterens eget ønske, hvorfor der som udgangspunkt gives afslag på familiesammenføring til disse par. Der skal dermed ikke – som ifølge tidligere lovbestemmelser – spørges ind til oplevelser af pres og tvang ved ægteskab (se afsnit 5.2.2). Denne formodningsregel har bl.a. konsekvenser for familier med tyrkiske og pakistanske rødder, hvor der har været tradition for at indgå ægteskaber inden for familien (Liversage & Rytter, 2014b). Andre lovændringer er, at der fx indføres test i dansk og samfundsforhold for udlændinge, som søger familiesammenføring (Jønsson, 2014).

6.2.1 Stigning i alderen for indgåelse af ægteskab efter 2002

Ændringerne i reglerne for familiesammenføring bidrager til store ændringer i, hvordan unge etniske minoriteter i Danmark gifter sig. Det fremgår af en analyse af ægteskabs- og uddannelsesmønstre blandt unge med indvandrerbaggrund igennem 25 år (Schultz-Nielsen, 2021). Analysen tager udgangspunkt i alle 18-32-årige ikke-vestlige efterkommere og indvandrere, som var yngre end 15 år, da de kom til Danmark, og som boede i Danmark i årene 1994-2018. Som det fremgår af Figur 6.1, sker der markante forandringer. I den første del af perioden gifter herboende ikke-vestlige unge sig altovervejende med landsmænd, der familiesammenføres til Danmark. Sidst i perioden ses et mere blandet billede, og den mest almindelige form for ægtefælle er en person med samme landebaggrund, der er opvokset i Danmark som en selv.

Figur 6.1 Ægtefælles oprindelse blandt 29-32-årige gifte unge med ikke-vestlig baggrund, 1994-2018

Anm.: Unge med ikke-vestlig baggrund er efterkommere og indvandrere, som var yngre end 15 år, da de kom til Danmark.

Kilde: Schultz-Nielsen, 2021, s. 19. Beregninger baseret på Danmarks Statistiks registre.

Andre forandringer er, at andelen af etniske minoriteter, som gifter sig, falder markant, ligesom giftealderen stiger. Endelig må nævnes, at uddannelsesniveaueet går i vejret i den undersøgte periode, i særdeleshed for kvinderne (Schultz-Nielsen, 2021, p. 3).

Ser man kun på analysens yngste personer (18-23 år), udgør den årlige andel af nygifte unge med ikke-vestlig baggrund 5 pct. i årene frem til 1999. I 2001 falder andelen til 4 pct. og er i 2003 nede på 1,7 pct. (Schultz-Nielsen, 2021, p. 16). I årene herefter ses en svagt faldende trend, og i 2016 er andelen af nygifte 18-23-årige med ikke-vestlig baggrund nede på 1 pct. Det svarer omtrent til andelen af nygifte blandt 18-23-årige med dansk baggrund i 1994. Over tid falder andelen af nygifte med dansk baggrund også og er i 2016 nede på 0,3 pct. Ægteskab i en ung (men dog myndig) alder er således meget lav i begge grupper i slutningen af den undersøgte periode (Schultz-Nielsen, 2021, p. 16).

Når par, gift på tværs af landegrænser, som udgangspunkt først har mulighed for at flytte sammen i Danmark på grundlag af ægtefællesammenføring, når begge parter er fyldt 24 år, kan det reducere incitamentet til at blive tidligt gift. Også andre ændringer i lovgivningen – som fx tilknytningskravet og formodningsreglen – er sandsynligvis med til at reducere omfanget af ægteskaber med mindreårige, fordi en del parkonstellationer helt mister muligheden for at kunne bo sammen i Danmark.

På baggrund af de ændrede familiesammenføringsregler søger nogle par andre veje for at kunne bo sammen i Europa. Således vælger en del par at bosætte sig fx i Sverige – en umiddelbar mulighed for personer med dansk statsborgerskab.³⁹ I Sverige har der været lettere adgang til familiesammenføring end i Danmark. Efterfølgende kan sådanne ægtepar i nogle tilfælde indrejse i Danmark, enten på baggrund af nordiske regler (fx hvis den danske statsborger efter flytningen til Sverige får svensk statsborgerskab) eller på baggrund af EU-regler om arbejdskraftens fri mobilitet (Schmidt et al., 2009; Wagner, 2015). Forskning viser, at op mod halvdelen af sådanne par efter 8 år er flyttet tilbage til Danmark igen (Bratu et al., 2020). Det vides dog ikke, hvor mange af sådanne par der eventuelt var blevet gift, da én part var mindreårig.

Andre studier viser, at det ikke kun er regelændringer, som driver forandringer hen imod en stigende alder for ægteskab blandt etniske minoriteter: Der er også en trend imod en stigende alder for ægteskab, inden reglerne skærpes (Danckert & Jakobsen, 2014). Denne stigning i ægteskabsalder kan bl.a. knyttes til en vækst i antallet af potentielle partnere i Danmark over tid, generelle ændringer knyttet til længere opholdstid i Danmark og til de gode muligheder for at uddanne sig, som unge i de indvandrede familier får adgang til i Skandinavien. Også en stigende alder for ægteskabs indgåelse i oprindelseslandene spiller muligvis ind (Danckert & Jakobsen, 2014; UN-Woman, 2019).

6.3 Gift med kongebrev 2002-2016

I perioden 2002-2016 er der kun ca. 6 ægteskaber med kongebrev om året (Socialudvalget, 2023). Dette lave antal sager har bidraget til at vanskeliggøre VIVEs indhentning af sager fra perioden. En yderligere udfordring har været, at sådanne kongebrevssager er af så ny dato, at de i mange tilfælde ikke er overgået til Rigsarkivet. Det primære datagrundlag for dette afsnit er en gennemgang af 7 ansøgninger om kongebrev, som det lykkedes VIVE at få adgang til via kontakter til bl.a. et antal kommuner. Godt halvdelen af disse 7 ansøgninger er fra herboende etniske minoriteter, hvis forældre har rødder i lande som fx Libanon eller Afghanistan. De reste-

³⁹ Dette flyttemønster er betinget af, at det siden 1954 har været muligt for danske, svenske, norske og finske statsborgere frit at bosætte sig og arbejde inden for Norden (Udenrigsministeriet, 1954).

rende ansøgninger er fra personer med baggrund i forskellige europæiske lande. Det kan fx dreje sig om par, hvor begge parter har opnået tidsubegrænset opholdsret i Danmark via EU's regler, og som efterfølgende ønsker at indgå ægteskab. Ingen personer i de 7 sager har haft dansk oprindelse.

6.3.1 Eksempler fra sager om kongebreve fra 2002-2016

Et eksempel på en kongebrevssag fra perioden er fra midten af 2000-tallet. Det drejer sig om en ansøgning fra et par, bosat i Danmark, hvor manden er 19 år, og pigen er 16 år og 8 måneder. Begge parter har forældre, som stammer fra Libanon. Parret vedlægger bl.a. en samtykkeerklæring fra pigens forældre og kopi af en lejekontrakt på en ungdomsbolig. Af et notat på sagen fra den danske myndighed, der behandler sagen, fremgår det, at "*de begge er født her i landet (...). De har lært hinanden at kende på folkeskolen. De er kommet sammen i 1-2 år. De er meget glade for hinanden og vil gerne giftes*". Det fremgår også, at begge er under hhv. en videregående uddannelse og i gang med en ungdomsuddannelse, og at begges forældre støtter det unge par.

Ifølge notatet holder myndighederne en samtale med den kvindelige ansøger alene, som kan ses som en undersøgelse af, om denne ansøger har oplevet pres eller tvang i forhold til at blive gift. Af notatet fremgår, at den kvindelige ansøger oplyser følgende:

[Hun ved, at de ...] godt kan blive muslimsk gift, men hun vil gerne giftes på dansk maner. Hun og [mand] har talt om kønsrollefordeling, og hun ønsker at holde fast i sin uddannelse og også at arbejde, når hun er igennem uddannelse (...) Hun synes selv, hun har truffet en ret moden beslutning om at skulle giftes. Hun vil gerne giftes med [mand], fordi hun selv har fundet ham og elsker ham, og hun har kommet sammen med ham i lang tid (...) Hun vil hellere det frem for en, som familien finder frem til. Det ville hendes far gerne. De har talt om det, og de er lidt uenige på den måde, at han synes, det kunne være bedre med et familiemæssigt arrangement, men han har til slut sagt, at det var hendes beslutning. Deres ægteskab er ikke registreret muslimsk. Hun er ikke gravid.

Parret får tilladelse til at blive gift. Da hun ikke er gravid, må dette knyttes til, at parret har adgang til egen bolig.

Udsagnet fra den 16-årige pige kan læses som et eksempel på både forskelle og ligheder i synet på parforholdspraksisser. I forhold til generationerne inden for den etniske minoritetsfamilie, hun er en del af, er der forskelle imellem far og datter: Hvor pigens far ønsker at være med til at arrangere et ægteskab for sin datter (på linje

med den baggrund, han selv kommer fra), ønsker pigen at gifte sig med den unge mand, hun selv har mødt i skolen. Der er dog også ligheder, idet pigens ønske om at blive gift (frem for blot at være kærester) sandsynligvis stemmer overens med forældrenes forventninger og afviger fra måden, hvorpå majoritetsdanskere på samme alderstrin normalt danner par (Liversage & Ottosen, 2014). Pigens ønske om at blive gift med kongebrev kan dermed ses som del af en forhandling imellem kontinuitet og forandring i forhold til den ældre generation (Bøe, 2018; Cense, 2019; Liversage & Søndebro, 2022).

Andre sager om kongebreve (som generelt indeholder ganske få oplysninger), handler tilsvarende om unge par, der begge bor i Danmark, og som ønsker at flytte sammen. I to unges ansøgning fra 2007, står der således følgende:

Vi har været i forhold [i ½ år.] Vores forældre har kendt til det gennem hele processen. Eftersom vi ikke tror på intimitet før ægteskab, betyder det meget for os at blive gift snarest, så vi efterfølgende kan flytte sammen. Vi foretrækker at afholde brylluppet i [sommermåned], da det dels passer godt ind i vores kalendere, dels vil det omfattende bryllupsarrangement samt en eventuel bryllupsrejse på den måde ikke forstyrre [pigens] gymnasiegang.

Det fremgår ikke af sagen, hvilket land det unge par har rødder i, men fornavnene indikerer, at de har mellemøstlig baggrund. Sager behandles efter gældende retningslinjer. Da den kvindelige ansøger er 16 og 4 måneder år og ikke er gravid, og da parret ikke dokumenterer adgang til egen bolig, modtager parret et afslag med følgende tekst:

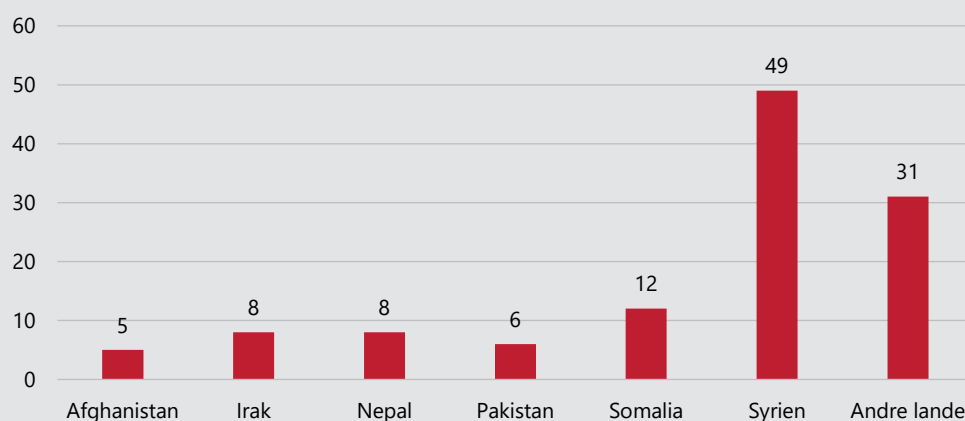
Efter de oplysninger, der foreligger samt efter telefonisk samtale med [kvindelig ansøger], er der ingen særlig omstændigheder, der taler for, at de kan få dispensation, men der kan som udgangspunkt gives dispensation, når ansøgeren fylder 17 år [dato 8 måneder senere].

Til sidst kan nævnes en ansøgning, hvor der meddeles tilladelse. Ansøgningen stammer fra et par med rødder i to forskellige europæiske lande (hhv. Tyskland og Schweiz). Begge ansøgere er medlem af et internationalt trossamfund, som vil stille en lejlighed til rådighed for parret, efter at de er blevet gift. Denne ansøgning ser dermed ud til at handle om et miljø, hvor normer tilsiger, at par bør indgå ægteskab, før de kan leve sammen. Det er normer, som i dag er fraværende i store dele af befolkningen i Danmark.

6.4 Ægteskaber indgået i udlandet 2002-2016

Fra denne periode indeholder VIVEs stikprøve 119 sager om anerkendelse af ægteskaber med mindreårige indgået i udlandet. VIVE har primært fået adgang til disse sager via Udlændingestyrelsen og SIRI. Det drejer sig overvejende om omfattende sager om fx asylbehandling og/eller familiesammenføring, hvor selve ægteskabet spiller en minimal rolle. Dette er ikke overraskende: I mange tilfælde har den yngste ægtefælle været 17 år, en alder, hvor det i mange af verdens lande er muligt at indgå ægteskab, hvorfor ægteskabets gyldighed efter lovgivningen til og med 2016 også kunne anerkendes i Danmark.

Figur 6.2 Oprindelseslande for anerkendelsessager, par, gift i udlandet 2002-2016 (N = 119)

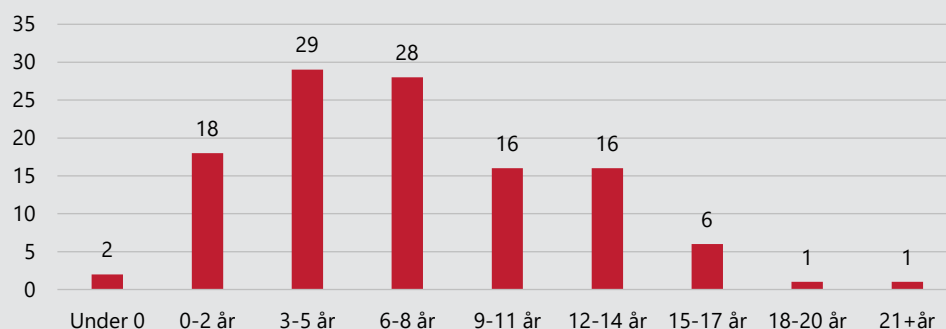

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

Med hensyn til oprindelseslande viser Figur 6.2, hvordan sagerne i stikprøven fordeles sig (kun lande med mindst 5 sager fra perioden nævnes ved navn).

Aldersforskellene i de behandlede sager fremgår af Figur 6.3. I 42 pct. af sagerne er aldersforskellen 5 år eller mindre. Dette er en lidt mindre andel end i den registerbaserede analyse, hvor 52 pct. af parrene havde en aldersforskel på 5 år eller mindre.

Figur 6.3 **Aldersforskel (mand ældre end kvinde), anerkendelsessager fra 2002-2016 (N = 117)**

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

Som i det foregående kapitel tages udgangspunkt i tidspunktet for, hvornår et par har fået bopæl sammen i Danmark. I sagerne om anerkendelse af ægteskab fra udlande er ægteskabet ofte indgået på et tidligere tidspunkt. En yderligere tidsmæssig forskydning opstår, når den reelle sagsbehandling af en sag (også set i det foregående kapitel) først finder sted, når par har boet i Danmark i en årrække. Noget sådant kan ske, når et ægteskabs gyldighed skal vurderes, fordi der indgives ansøgning om separation.

6.4.1 Afslag på familiesammenføring for par med én ung part

Enkelte af de indsamlede sager giver et indblik i myndighedernes sagsbehandling i forhold til ægteskab. Denne sagsbehandling behøver dog ikke at fokusere på alderen for ægteskabs indgåelse, men på andre forhold. Et eksempel herpå fremgår af et afslag på familiesammenføring. Det drejer sig om et syrisk par, som bliver gift i Syrien i 2013, da parterne er hhv. 16 og 19 år gamle. Manden flygter i 2014 til Danmark – altså inden parret har haft et længerevarende samliv (ofte fortolket som 1½-2 års samliv). I 2015 ansøger manden om at få sin hustru (nu 18 år gammel) familiesammenført til Danmark. I forbindelse med sagen undersøger myndighederne parrets baggrund, og manden oplyser i et interview, at hans hustru også er hans mors søsters datter, altså hans kusine. Manden oplyser endvidere, at de har giftet sig *"efter eget ønske og helt frivilligt"*, ligesom parret *"selv stod for planlægningen og de praktiske forhold i forbindelse med brylluppet sammen med familie og venner og selv afholdt udgifterne til brylluppet"*.

Myndighederne meddeler afslag på familiesammenføring under henvisning til, at ægtefællerne er *"nærtbeslægtede eller i øvrigt nærmere beslægtede, og det derfor*

anses for tvivlsomt, om ægteskabet er indgået, eller samlivet er etableret efter begge parter ønske, jf. udlændingelovens § 9, stk. 8.” Det er altså et afslag efter formodningsreglen om tvangsægteskab, også kaldet ”fætter/kusine reglen” (Liversage & Rytter, 2014b), se afsnit 6.2. Efter at have modtaget dette afslag skriver manden følgende i et brev til myndighederne:

Selvom [navn på hustru] er min mosters datter, har vi giftet os med eget ønske og helt frivilligt. Vores ægteskab er baseret på ægte kærlighed, og dette vil vi begge to frivilligt bekræfte (...). Jeg vil gøre opmærksom på, at man ikke kan generalisere alle familieægteskaber for at være arrangeret ægteskab, og at man har tvunget til det. Jeg og [navn] har elsket hinanden, og vores beslutning var slet ikke påvirket af vores families synspunkter eller mening. Vi har sagt ja til hinanden, fordi vi elsker hinanden, vil stifte en familie sammen, og dette må respekteres, så længe vi to er tilfredse med det.

Ifølge de akter, som VIVE har haft adgang til, ser myndighedernes afgørelse – uanset ovenstående brev – ud til at stå ved magt, og den unge hustru bliver dermed ikke familiesammenført til Danmark. Dette skyldes dog ikke en manglende anerkendelse af ægteskabet, som grunder i lav alder, da vielsen er gyldigt efter syrisk lov. Det er danske regler for adgang til familiesammenføring, som ikke giver kvinden mulighed for at flytte op til sin mand i Danmark.

Andre afslag på familiesammenføring i de gennemgåede sager fra perioden 2002 til 2016 skyldes, at andre betingelser for ægtefællesammenføring ikke er opfyldt. Det drejer sig eksempelvis om par, der på ansøgningstidspunktet ikke opfylder kravet om, at begge ægtefæller skal være 24 år gamle for at opnå familiesammenføring, eller fx om utilstrækkelig dokumentation for at oppebære den løn, som er nødvendig for at få et *green card*.

6.4.2 Sagsbehandling med reference til forhold i oprindelseslandet

En sag fra perioden, der belyser, hvordan myndighederne kan indhente viden om ægteskabers gyldighed i de lande, de er indgået i, handler om et par med rødder i et land på Balkan. Parret, der er bosiddende i Danmark, holder bryllup i deres forældres oprindelsesland i 2009. Her er ægtefællerne hhv. 17 og 20 år gamle. Da de rejser tilbage til Danmark, ønsker deres hjemkommune at afklare, om ægteskabet kan anerkendes i Danmark. Som man også ser i en del andre sager, tyer sagsbehandleren til opslag i opslagsværket ”Bergmann” (Bergmann, Ferid & Henrich, 1997) for at undersøge, om ægteskabet har været gyldigt, hvor det blev indgået.

Ifølge dette juridiske værk er ægteskabsalderen for kvinder i Balkanlandet som udgangspunkt 18 år. Af sagsbehandlers noter på sagen fremgår det dog, at en domstol (igen ifølge Bergmann) kan give tilladelse til, at ægteskab indgås fra 16 år, "*... hvis det konstateres, at vedkommende er psykisk og fysisk moden nok til dette*". Hertil kræves ikke forældresamtykke. Af noterne på sagen fremgår det, at sagsbehandleren "*... næppe [kan] forestille mig, at man kan indgå ægteskab uden tilladelse fra dommeren og uden, at nogen opdager, at den ene part er mindreårig*". Sidstnævnte vurdering bygger bl.a. på, at potentielle ægtefæller i [land] skal til samtale, og at deres oplysninger skal prøves. Sagsbehandlere skriver yderligere, at "*[s]enest her vil man nok opdage, hvis en af parterne er mindreårig, og at man derfor skal indhente tilladelse fra en dommer*". Sagsgennemgangen ender på følgende måde:

H fylder 18 år om et par måneder. Hun var over vores tolerancegrænse på 15 år. Mener, at vi under disse omstændigheder nok godt kan godkende vielsen.

Dermed registreres det nys indgåede ægteskab i CPR-registret i det unge pars hjemkommune. Sagen viser samtidig, at der kan være udfordringer med at være fuldstændig sikker på, om et ægteskab med en mindreårig, indgået i udlandet, virkelig var gyldigt i det land, hvor det blev indgået. Hvis et par som ovenstående på et senere tidspunkt fx søger om separation, kan der dermed være en risiko for, at myndighederne ved en nærmere granskning af deres sag når frem til, at deres udenlands indgåede ægteskab reelt aldrig har været gyldigt i Danmark.

6.4.3 Detaljeret sagsbehandling: Ofte først, når par søger om separation

Også i perioden 2002-2016 ses den mest detaljerede sagsbehandling af tidligt indgåede ægteskaber, når par flere år senere søger om separation. Et eksempel herpå er et par fra Afghanistan.

Par fra Afghanistan, indrejst til Danmark i 2002: Dette par bliver viet i Afghanistan i 1985, da partnerne er hhv. 15 og 18 år gamle. Parret flygter mange år senere med flere børn og kommer med hjælp fra FN's flygtningeorganisation UNHCR's først til Rusland og siden til Danmark. Her får parret asyl i 2002, da de er 32 og 35 år gamle. Der søges om separation i 2010. Her viser et internt notat på sagen, at ægteskabet ikke kan nægtes godkendt på grund af *ordre public*, da kvinden var fyldt 15 år, da ægteskabet blev indgået. Af sagen fremgår yderligere, at parret "*... af UNCHR er blevet betragtet som et ægtepar, og derfor har ingen dansk myndighed gået ind i problemet*". Drøftede sagen med [navn]. Vi er enige om, at længden af ægteskabet og [kvindens] alder, som jo er over 15 år, gør, at vi godkender ægteskabet". Dette er endnu et eksempel på, at myndighedernes sagsbehandling er forløbet som

forventet: Et udenlandsk indgået ægteskab, som var gyldigt i det land, det blev indgået i, anerkendes i Danmark, når ingen af parterne var under 15 år gamle på vielsestidspunktet. Dette er dog først et emne, der granskes i detaljer, da parret mange år senere søger om separation.

Ændringer over tid i vurderinger af, om forhold har været "ægteskab" eller ej

En sammenstilling af to sager fra perioden belyser, hvordan status på et parforhold (om det anses for et gyldigt ægteskab efter dansk lov eller ej) kan ændre sig over tid på komplicerede måder.

Afghansk par – fra at være gift til ikke at have været det: Det første eksempel handler om et par, som bliver gift i Afghanistan i 2001 og siden får asyl i Danmark (årstallet fremgår ikke). I 2010 kontakter parret deres hjemkommune, fordi de vil skilles. Kommunen kontakter Familiestyrelsen for at få en vurdering af, om parrets ægteskab kan anerkendes. Begge parter var 16 år, da de indgik ægteskabet. Ifølge de oplysninger, som Familiestyrelsen er i besiddelse af, er *"et ægteskab ikke gyldigt efter afghansk ret, hvis manden var under 18 år ved ægteskabets indgåelse"*.

Med dette svar kan parret ikke opnå en skilsmisse i Danmark, da man i 2010 altså vurderer, at de aldrig har været gift efter dansk lov. Dette var dog ikke en vurdering, der fremkom, da de (på et tidspunkt imellem 2001 og 2010) ankom til Danmark. Her blev de uden videre registreret som "gift" i CPR-registret. Den manglende anledning til at granske deres vielsesdokument kan formodentlig enten knyttes til, at begge parter havde et asylmotiv, eller at parret havde boet sammen i årevis i Afghanistan. Dermed var begge ægtefæller myndige ved ankomsten til Danmark og kunne under alle omstændigheder opnå familiesammenføring på baggrund af etableret samliv. I sådanne tilfælde har man generelt ikke anvendt ressourcer på at vurdere udenlandske vielsers eventuelle gyldighed efter dansk ret, da sådanne vurderinger har haft meget begrænset praktisk betydning. I denne sag ender et par, der siden hustruens indrejse i Danmark har været formodet "gift" af både dem selv og af de danske myndigheder, altså i 2010 at få besked om, at de ikke kan anses for at have været det.

Irakisk par – fra ikke at have været gift til at være det: Det andet eksempel handler om et par, som bliver gift i Irak i 1980, da parterne var 17 og 20 år gammel. Manden flygtede til Danmark som 40-årig i 2000, og hans kone blev familiesammenført hertil i 2003. I denne sag giver Udlændingestyrelsen afslag på kvindens ansøgning om opholdstilladelse på grundlag af ægteskab, da styrelsen ikke mener, *"... at parterne har dokumenteret, at der er indgået et gyldigt ægteskab, idet de ikke har kunnet fremlægge en original ægteskabskontrakt"*. Kvinden og parrets fælles børn får dog bevilget familiesammenføring på grundlag af forudgående samliv. I 2009 indgives ansøgning om separation. I sagsbehandlingen af denne ansøgning skriver Familiestyrelsen følgende i deres bemærkninger på sagen:

US [= Udlændingestyrelsen] har ikke taget materielt stilling til ægteskabets gyldighed, idet de blot har familiesammenført på baggrund af samliv [dvs. i 2003]. Dette er ikke ensbetydende med, at ægteskabet ikke er gyldigt. Parterne har efter deres oplysninger været gift siden 1980, dvs. i 29 år. De har sammen 5 børn, hvoraf 3 bor i Danmark. Da parterne er flygtninge, kan vi ikke bede dem om at fremskaffe en original ægteskabskontrakt. De har boet sammen i Danmark siden 2003. Drøftet sagen med [...], som er enig med mig i, at vi på grundlag af oplysningerne i sagen kan anse parterne for at være gift.

I perioden 2003 til 2009 har de danske myndigheders vurdering af parrets forhold været, at deres i Irak indgåede ægteskab ikke kunne anerkendes i Danmark. Uagtet denne vurdering har parret dog stået som "gift" i CPR-registret. I 2009 vurderer Familiestyrelsen modsat, at parret må anses for at være gift efter dansk lov, og parret kan dermed få behandlet en ansøgning om separation.

Sammenstillingen af disse to sager (med par fra hhv. Afghanistan og Irak) viser, at de danske myndigheders vurdering af, om et ægteskab, indgået med en mindreårig, har været gyldigt efter dansk lov eller ej, kan ændre sig over tid. De skiftende vurderinger må ses i sammenhæng med, at en præcis vurdering af ægteskabets status ofte først får presserende betydning, hvis par ønsker skilsmisse. Det er også vigtigt at bemærke, at reglen om en mindstealder på 18 år for familiesammenføring (siden 1992) medfører, at meget få ægtefæller under denne alder har befundet sig i et ægteskab på dansk grund.

6.4.4 Vielsesturisme og spørgsmål om anerkendelse af ægteskab

Datamaterialet indeholder også sager om anerkendelse af ægteskab, indgået i udlandet, der kan knyttes til, hvad der populært kaldes for "vielsesturisme". En diskussion heraf udgør sidste emne i dette kapitel. Udgangspunktet er, at Danmark – i international sammenligning – har lempelige regler for udenlandske pars indgåelse af ægteskab. Dermed vies et større antal udenlandske par hvert år i Danmark. En opgørelse fra eksempelvis Aarhus Kommune viser, at udenlandske vielser (af par, som ikke er statsborgere eller har ophold i Danmark) udgør 20-25 pct. af kommunens borgerlige vielser. Det vigtigste land (såvel i forhold til statsborgerskab som i forhold til bopæl) er Tyskland (Aarhus Kommune, 2025). Også syddanske kommuner som fx Ærø og Tønder modtager et større antal vielsesturister.

Sådanne sager indgår i datamaterialet fra Rigsarkivet, idet danske kommuner i nogle tilfælde har haft behov for at afklare, om et allerede indgået ægteskab er gyldigt eller ej, før et udenlandsk par eventuelt kan blive viet i deres kommune. En sag fra 2010 handler således om et par med syrisk baggrund, der er bosiddende i

Tyskland. Parret blev viet i Syrien i 1991, da parterne var hhv. 15 og 16 år gamle. Ifølge sagens oplysninger var begge til stede ved vielsen, som ifølge parterne ikke blev registreret hos de syriske myndigheder. Der er endvidere ikke udstedt vielsesattest. I sit svar skriver Familiestyrelsen følgende tilbage til kommunen:

Efter de oplysninger, Familiestyrelsen er i besiddelse af omkring udenlandsk ret, er et ægteskab kun gyldigt efter syrisk ret, hvis vielsen er registreret i civilregistret i Syrien.

Familiestyrelsen noterer samtidig, at de på det foreliggende grundlag ikke kan udtale sig om ægteskabets gyldighed. Familiestyrelsens svar fortsætter på følgende måde:

Når to parter er gift med hinanden, og det er tvivlsomt, om ægteskabet kan anerkendes efter dansk ret, kan parterne på ny blive gift (med hinanden) i Danmark. De øvrige betingelser skal dog være opfyldt. Det indebærer bl.a. efter ægteskabslovens regler, at parterne skal have lovligt ophold i Danmark (§ 11 a). Hvis parterne vælger at blive gift efter dansk ret, og den syriske vielse senere bliver anerkendt i Danmark, anses parterne stadig for at være gift. I så fald er det den syriske vielse, der gælder, og dermed også datoen for den syriske vielse.

Det syriske par, som har lovligt ophold i Tyskland, kan rejse til Danmark som turister. Dermed vil de have lovligt (turist)ophold i Danmark og kan blive gift under deres besøg. Denne vielse er dog betinget af, at de danske myndigheder ikke har kunnet tage stilling til gyldigheden af (og dermed heller ikke kunnet anerkende) det ægteskab, som parret indgik 19 år tidligere, dengang de begge var teenagere i Syrien. Vielsen i Danmark vil give parret mulighed for at få afklaret deres civilstatus i Tyskland, da de der vil blive anset for at være "gift" på baggrund af den vielse, de får foretaget i Danmark.

En lignende sag drejer sig om et par fra et mindre afrikansk land, bosat i Tyskland. Parret blev viet i deres hjemland, da de var hhv. 14 og 15 år gamle. Begge parter er siden blevet myndige. De anmoder en dansk kommune om tilladelse til at gifte sig i Danmark. Det får de mulighed for, da de danske myndigheder ikke kan anerkende det oprindelige ægteskab: Dels strider det imod *ordre public*, da bruden kun var 14 år gammel. Dels fremgår det af Ankestyrelsens oplysninger om landets ægteskabslovgivning, at der var en minimumsalder på 18 år. Parret får dermed lov til at blive gift under et turistbesøg i Danmark.

6.5 Opsamling

Især første del af perioden mellem 2002 og 2016 er præget af lovændringer, der gør det vanskeligere for udlændinge såvel at gifte sig i Danmark, som at opnå familiesammenføring hertil. Centrale regler i forhold til familiesammenføring er et alderskrav på 24 år, et skærpet tilknytningskrav og en formodningsregel om tvangsægteskab. Disse regler spiller sammen med bredere samfundsmæssige ændringer, som fx et øget uddannelsesniveau blandt etniske minoriteter og længere opholdstid i Danmark. Det er samlet set med til at skabe store forandringer i ægteskabspraksisserne blandt etniske minoriteter i Danmark. Her ses, at ægteskabsalderen stiger, og at færre unge etniske minoriteter gifter sig med ægtefæller bosat i udlandet (Schultz-Nielsen, 2021).

I perioden er antallet af kongebreve meget lavt og har været vanskeligt at fremskaffe. I VIVEs begrænsede datamateriale (7 sager) har alle ægtefæller rødder i lande uden for Danmark. Eksempler fra data er dels unge par, der ønsker at indgå tidligt ægteskab i overensstemmelse med familieforventninger om, at man ikke er intimt sammen, før man er gift. Dels par med rødder i europæiske lande, som ønsker at gifte sig, da deres tilknytning til et mindre, internationalt trossamfund gør ægteskabet betydningsfuldt.

I forhold til anerkendelser af ægteskaber med mindreårige, indgået i udlandet, indeholder VIVEs stikprøve informationer om enkelte sager, hvor der er givet afslag på familiesammenføring af fx en hustru, der blev gift som mindreårig. Disse afslag handler dog ikke om ægteskabets gyldighed, som der ikke er blevet sat spørgsmålstejn ved, men om andre forhold, som eksempelvis, at ægtefællerne er i familie med hinanden.

Andre dele af sagsmaterialet viser de udfordringer, der kan være med til endegyldigt at afgøre, om et ægteskab var gyldigt, der hvor det blev indgået. Her er et gennemgående mønster, at en mere grundig vurdering om gyldighed først finder sted, når der er behov herfor, eksempelvis fordi et par indgiver separationsbegæring. Her viser eksempler fra empirien såvel, at par, som var formodet gift i årevis, får at vide, at deres ægteskab ikke kan anerkendes, som det omvendte forløb: At par, som oprindeligt havde fået at vide, at deres ægteskab ikke kunne anerkendes i Danmark, alligevel anses for at være gift efter dansk lov.

Endelig belyser kapitlet også, hvordan ønsker om at få en klar samlivsstatus (som "gift") får nogle par til at blive vielsesturister til Danmark. De lempelige vilkår for, at udenlandsk bosatte par kan gifte sig i Danmark, kan være med til at sikre, at usikkerheden omkring gyldigheden af et tidligt indgået ægteskab i Syrien overskrives med et efterfølgende ægteskab, indgået i Danmark. Et sådant ægteskab kan indgås, hvis der er tvivl om, hvorvidt et forudgående ægteskab kan anerkendes efter dansk ret – en formulering, som netop adresserer de vanskeligheder, der kan være i forhold til at give endegyldige svar på et udenlandsk indgået ægteskabs status.

7 Epilog: Tiden fra 2017 til 2025

I starten af 2017 gjorde Folketinget alderskravet på 18 år for at indgå ægteskab absolut, dvs. at der ikke længere var adgang til dispensation. Samtidig blev muligheden for at anerkende udenlandske ægteskaber, indgået med mindreårige, kraftigt begrænset. Fremover kunne et udenlandsk indgået ægteskab kun anerkendes, hvis begge parter var fyldt 18 år på vielsestidspunktet. Der var dog en snæver mulighed for undtagelser, hvis der var tvingende grunde, og parterne ellers ville blive stillet i en urimelig situation. EU-/EØS-borgere og disses ægtefæller blev ikke omfattet af alderskravet.

7.1 En ministeriel tilsynsundersøgelse

I en rapport har Social- og Boligminderiet (2025) offentliggjort resultaterne fra en tilsynsundersøgelse, der kortlægger, hvordan danske myndigheder har håndteret udenlandske ægteskaber, hvor mindst én part var under 18 år på vielsestidspunktet. Et udtræk af CPR-numre for perioden fra lovens ikrafttræden 01.02 2017 til udgangen af 2023 viste, at der hen over den 7-årige periode var registreret 272 sager med udenlandske ægteskaber, hvor mindst én af parterne var mindreårig på vielsestidspunktet.

I ca. to tredjedele af sagerne (N = 186) fandt ministeriet ikke, at der var grundlag for at udtale kritik. I en stor del af disse sager (N = 71) var det ikke den indberettende myndighed, der havde taget konkret stilling til anerkendelsen (men fx en anden myndighed, der allerede havde gjort det), og i næsten lige så mange sager (N = 69) var ægteskabet omfattet af reglerne for EU-/EØS-borgere og deres ægtefæller. I et mindre antal sager (N = 28) var der forskellige former for tastefejl (fx fejl i fødselsdato eller vielsesdato), administrative fejl eller fejl i vielsesdokumenterne, som betød, at ægteskabet fejlagtigt fremstod som indgået med en mindreårig.

I ca. en tredjedel af sagerne (N = 86) udtalte ministeriet kritik. I langt de fleste af sagerne (N = 80) var problemet, at myndighederne ikke havde været tilstrækkeligt opmærksomme på parternes alder på vielsestidspunktet.

Det beroede ofte på manglende kendskab til reglerne eller på, at myndigheden ved gennemgangen af sagen ikke havde været tilstrækkeligt opmærksom på, at en af parterne på vielsestidspunktet (der kunne ligge mange år tilbage) var mindreårig. Endelig var der en håndfuld sager (N = 6), hvor nogle myndigheder havde anerkendt et ægteskab med en mindreårig ved at henvise til "tvingende grunde". Efter ministeriets opfattelse var de meget strenge lovkrav for at gøre en undtagelse i disse sager imidlertid ikke opfyldt. For eksempel er det forhold, at parterne har

fælles børn eller en langvarig tilknytning til hinanden, ikke i sig selv nok til at begrunde en anerkendelse.

Undersøgelsen viste således, at mens mange registreringer altså skyldtes lovlige undtagelser eller administrative fejl mv, så var der en betydelig gruppe af sager, hvor reglerne om alderskrav ikke var blevet håndteret korrekt. Som opfølgning på disse resultater udsendte Social- og Boligministeriet et såkaldt hyrdebrev til de relevante myndigheder, hvor reglerne blev indskærpet. I de 86 kritiserede sager kontaktede ministeren derudover hver enkelt af disse myndigheder og bad myndigheden om at overveje de juridiske og administrative konsekvenser i de konkrete sager. Endelig blev der indført en ændring i CPR-systemet, så der nu dukker en advarsel op, når en sagsbehandler forsøger at registrere et ægteskab, der er blevet indgået på et tidspunkt, hvor mindst én af ægtefællerne var mindreårig.

7.2 Indsatser i forhold til tvangsægteskaber, eventuelt med mindreårige

Af opdraget til denne undersøgelse fremgår det, at andre relevante undersøgelser i forhold til ægteskaber med mindreårige, fx i forbindelse med genopdragelsesrejser, skal inddrages. Handlingsplaner på området fra de seneste årtier viser, at der har været et klart politisk fokus på at forebygge forekomsten af tvangsægteskaber, herunder med mindreårige parter (fx Regeringen, 2003). Af nyere ændringer på området er det relevant at pege på ændringer i straffeloven, fx et forbud mod tvangsægteskab (2008, med efterfølgende skærper) og forbud mod religiøse vielser af mindreårige (herunder nikah) i 2021. (jf. Boks 7.1. For en uddybning, se Vinding & Petersen, 2023).

Samtidig er det et faktum, at tvang i forhold til indgåelse af nikah og indgåelse af nikah med mindreårige er et emne, som er vanskeligt såvel at afgrænse som at undersøge. Mere viden om emnet kan findes i rapporten 'Afdækning af tvang ved indgåelse af religiøst ægteskab – med særligt fokus på muslimske praksisser' (Petersen et al., 2025). Rapporten giver både indblik i de dynamikker med pres og tvang, der kan føre frem til indgåelse af sådanne forhold (eventuelt med en mindreårig part), og belyser også de vanskeligheder, der efterfølgende kan være med at forlade dem.

Som det er fremgået af denne rapport, er det ikke længere lovligt, hverken at blive gift som mindreårig i Danmark (siden 2017) eller at medvirke til, at en mindreårig indgår nikah i Danmark (siden 2021). Det er dog fortsat muligt for mindreårige at blive gift i udlandet, eventuelt under tvang. Noget sådan kan forekomme på det, som kaldes en "genopdragelsesrejse".

- § 260, stk. 2. Tvinges nogen til at indgå ægteskab eller til en religiøs vielse uden borgerlig gyldighed eller til at indgå i et andet ægteskabslignende forhold, eller fastholdes nogen ved tvang i et sådant ægteskab eller forhold, kan [straffen være] fængsel indtil 4 år.
- § 260 a. Den, som forestår en religiøs vielse uden borgerlig gyldighed eller indgåelsen af et andet ægteskabslignende forhold med en person under 18 år, straffes med bøde eller fængsel indtil 2 år.
- § 260 a, stk. 2. På samme måde straffes den, som lader sit barn indgå i en religiøs vielse uden borgerlig gyldighed eller i et andet ægteskabslignende forhold, og den, som efter at være fyldt 18 år frivilligt indgår i en religiøs vielse uden borgerlig gyldighed eller i et andet ægteskabslignende forhold med en person under 18 år.

En rapport, fra starten af 2026 (Liversage, 2026), giver en bedre forståelse for de genopdragelsesrejser⁴⁰, som nogle mindreårige oplever. Baseret på et omfattende kvalitativt datamateriale fremanalyserer rapporten ni motiver bag genopdragelsesrejser. Et af motiverne er netop indgåelse af tvangsægteskab. Disse sager handler om unge – altovervejende kvinder – som har været sendt til udlandet og her er blevet tvunget ind i et uønsket ægteskab. I andre sager i undersøgelsens empiri har en trussel om at blive tvangsgift i udlandet fået unge til at søge hjælp, overvejende ved at tage ophold på et af de RED Safehouse botilbud, som i dag findes flere steder i Danmark.

I nogle af sagerne ser genopdragelsesrejsen udelukkende ud til at have handlet om, at en ung skulle tvinges ind i et ægteskab. I andre sager har andre motiver samtidigt været på spil. Det har primært enten været, at forældre har villet undgå myndighedernes indblanding i familien, og/eller at indgåelsen af ægteskab hang sammen med et ungt menneskes udfordringer med fx ADHD eller kognitiv funktionshæmning. I forlængelse af disse observationer viser forskning, at personer med kognitiv udviklingshæmning kan være særligt udsatte for tvangsægteskab, bl.a. fordi

⁴⁰ I barnets lov og straffeloven er "genopdragelsesrejser" defineret som rejser, hvor børn og unge sendes til udlandet til forhold, som bringer deres sundhed eller udvikling i alvorlig fare. For personer over 18 år betegnes tilsvarende rejser som "ufrivillige udlandsophold".

familien kan opleve, at den unge udviser noget, som familiemedlemmer opfatter som en uhensigtsmæssig adfærd på det intime område (Clawson & Fyson, 2017).

Indsatsen imod genopdragelsesrejser er blevet skærpet igennem de senere år. Centrale ændringer er dels, at man i 2019 gjorde genopdragelsesrejser strafbare (straffeloven, § 215 a), dels at et antal sikkerhedskonsulenter siden 2018 har tilbudt specialiseret og gratis rådgivning til fagpersoner og borgere i forhold til bl.a. genopdragelsesrejser. Ordningen består i dag af i alt 17 sikkerhedskonsulenter, fordelt i 4 af landets største byer. Desuden blev Koordinationsenheden mod genopdragelsesrejser oprettet i 2020. Den skal blandt andet sikre et godt myndighedssamarbejde i sager, hvor unge på genopdragelsesrejse forsøges hjulpet tilbage til Danmark.

Ændringer som de ovenstående forbedrer mulighederne for at sætte ind i forhold til genopdragelsesrejser (eventuelt motiveret af ønsker om at tvangsgifte mindreårige), end det tidligere var tilfældet. Det er dog langt fra altid, at de danske myndigheders indsatser lykkes eller er tilstrækkelige til at hjælpe berørte unge. En norsk undersøgelse viser i den forbindelse, at hovedparten af de børn og unge, som søgte hjælp fra norske ambassader rundt omkring i verden, ikke lykkes med at vende tilbage til Norge. Et eksempel er henvendelser til den norske ambassade i Nairobi, Kenya. Her behandles sager, der er relateret til Somalia, som er en central destination for genopdragelsesrejser. Ambassaden oplyste, at de fra juni 2021 til juni 2023 modtog henvendelser om i alt 91 børn, der blev tilbageholdt imod deres vilje. Heraf var det kun 11 børn, som efterfølgende så ud til at være vendt tilbage til Norge (Lidén et al., 2024, p. 66).

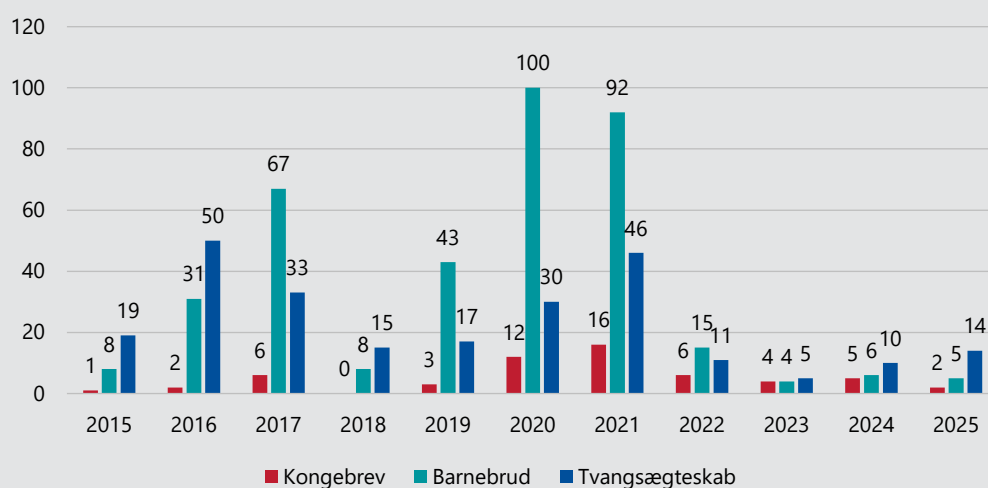
I forhold til genopdragelsesrejser kan også nævnes, at der ikke finder en systematisk hjælpeindsats sted, når unge vender tilbage til Danmark. Hvor nogle unge modtager en omfattende støtte, eventuelt fordi de efter hjemkomsten får bolig på en specialiseret institution, kommer en sådan hjælp langt fra alle til del. Samtidig kan sådanne unge, hvoraf nogle er flygtet fra et tvangsægteskab, have store udfordringer af fysisk, psykisk, social og praktisk karakter – udfordringer, som kan kaste skygge over deres liv i mange år (Liversage, 2026).

7.3 Den fortsatte debat på området

Som afslutning på den aktuelle undersøgelse vender vi tilbage til mediedebatten, og ordene 'kongebrev', 'tvangsægteskab' og 'barnebrud'. Tidligere i denne rapport viste Figur 5.1 antallet af artikler med disse ord i dagbladet Politiken i tiårsperioder fra 1945 til 2024. Her viser vi i Figur 7.1 forekomsten fra samme medie i de enkelte år fra 2015 og frem til udgangen af 2025. Det fremgår, at hyppigheden af artikler med især 'barnebrud' og i mindre omfang 'tvangsægteskaber' stort set følger

udviklingen i den såkaldte instruks sag: Megen medieomtale i 2016 og 2017, hvor sagen om adskillelse af asylansøgende par startede og siden blev behandlet af ombudsmanden; en pause i 2018-2019 og derpå igen mange artikler i 2020-2021, hvor sagen først blev behandlet af instrukskommissionen og derefter ved Rigsretten. I årene efter 2021 er omfanget af artikler om barnebrude og tvangsægteskaber faldet til omtrent samme lave niveau som artikler om kongebreve.

Figur 7.1 Mediesøgning: Antal artikler i dagbladet Politiken 2015-2025, hvori termene 'kongebrev', 'barnebrud' og 'tvangsægteskab' forekommer

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

Denne undersøgelse er afsluttet i sommeren 2026, næsten et årti efter, at muligheden for at indgå ægteskab som mindreårig blev afskaffet i Danmark. Ændringen har bragt Danmark på linje med mange andre af verdens lande og understøtter dermed FN's verdensmål om at afskaffe fænomenet børneægteskaber. Globalt set er børneægteskaber dog fortsat ganske udbredt. UNICEF anslår således, at knap hver femte pige på verdensplan er blevet gift som mindreårig.

> Dokumentation

8 Data og metode

Undersøgelsen bygger på tre typer af data. Det drejer sig om følgende typer:

- Dokumenter – hhv. om ansøgninger om kongebreve og sager om anerkendelser af ægteskaber med mindreårige, indgået i udlandet
- Registerdata
- Andre kildetyper: skriftlige levnedsbeskrivelser, kvalitative interviews og mediesøgninger.

Undersøgelsens brug af registerdata er beskrevet i Kapitel 5. Brugen af dokumenter og af kvalitative levnedsbeskrivelser og interviews uddybes herunder.

8.1 Dokumentanalyse

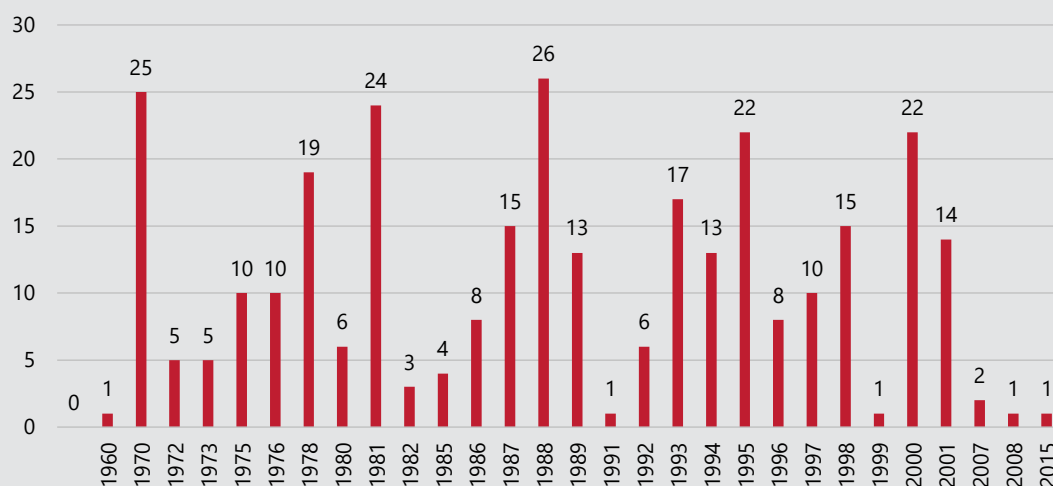
Vi har været i kontakt med en lang række myndigheder med henblik på at fremskaffe relevante sager om kongebreve og om anerkendelser af ægteskaber med mindreårige, indgået i udlandet, fra perioden 1970 og frem

8.1.1 310 sager med kongebreve

Sager med kongebreve blev overvejende fremsøgt med hjælp fra Rigsarkivet. Her fik vi adgang til en lang række kasser fra statsamterne i København, Vestsjælland, Storstrøm og Århus. Stikprøvestrategien var for det første, at antallet af udvalgte sager fra de fire områder skulle være nogenlunde i samsvar med befolkningsstørrelsen. Derfor blev der udvalgt flest sager fra Københavns Statsamt og færrest fra Storstrøm. For det andet skulle sagerne helst fordele sig nogenlunde jævnt henover de tiårsperioder, som undersøgelsen omhandler. Nogle kasser indeholdt udelukkende sager om ansøgninger om kongebrev. I sådanne tilfælde gennemgik vi kun de første ca. 25 sager fra det pågældende år og gik herefter videre til nye kasser fra det eller de efterfølgende år. I andre tilfælde vidste det sig dog, at kasserne enten slet ikke indeholdt sådanne sager, eller at gennemgangen af en hel kasse med sager kun førte til identifikation af fx en enkelt relevant sag. En særlig udfordring var at lokalisere kongebrevssager i den sidste del af den undersøgte periode (fra 2002 og frem), hvor der kun udstedes meget få kongebreve. På baggrund heraf tog vi kontakt til en række kommuner og til Familieretshuset for her igennem at få adgang til relevante

sager. Materialets 7 sager kommer fra den ene kommune, hvor vi lykkedes med at få adgang til sager. Sagsfordelingen pr. år fremgår af Figur 8.1.

Figur 8.1 **Antal gennemgåede kongebrevssager fordelt på år**

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

Sagerne blev overvejende gennemgået på Rigsarkivets læsesal i København. Her blev de væsentligste oplysninger ved hver sag manuelt indtastet, og vigtige dokumenter blev affotograferet. Det er disse fotos, der ligger til grund for de citater, der anvendes rapporten igennem. I arbejdet med at finde relevante sager om kongebreve anslår vi at have gennemgået over 1.100 sager, hvoraf en stor del altså viste sig at være irrelevante.

8.1.2 146 sager med anerkendelser af udenlandske ægteskaber, indgået med mindst én mindreårig part

VIVE havde store udfordringer med at fremskaffe sager om anerkendelser af ægteskaber med mindreårige, indgået i udlandet. Disse sager blev lokaliseret dels via Rigsarkivet, dels via et samarbejde med hhv. Udlændingestyrelsen og Styrelsen for International Rekruttering og Integration.

Rigsarkivet: I Rigsarkivet var det ikke muligt at fremsøge relevante kasser med sager med ægteskaber med mindreårige, indgået i udlandet. Sådanne sager skulle i stedet lokaliseres manuelt i kasser med andre typer af sagsmateriale. I samarbejde med Rigsarkivet indhentede VIVE derfor et større antal arkivkasser med sager fra

bl.a. Civilretsdirektoratet, Familiestyrelsen og forskellige statsamter. Disse sager blev gennemgået på læsesal med henblik på at lokalisere relevante sager. Sagerne i de enkelte arkivkasser varierede meget. I den samme arkivkasse kunne der eksempelvis ligge sager om arveforhold og ansøgninger om dispensation til indgåelse af ægteskab i forhold imellem plejeforældre og plejebørn – men af og til også fx en ansøgning om skilsmisse, hvor der var behov for afklaring af, om det forudgående ægteskab, som var indgået i udlandet, da en part var mindreårig, kunne anses for gyldigt eller ej.

VIVE gennemgik hundredvis af sager i forskellige "blandede kasser" i Rigsarkivet og lykkedes med at fremskaffe i alt 42 sager, der omhandlede ægteskaber med mindreårige, indgået i udlandet. Over tid viste det sig dog, at flere indhentede kasser fra Rigsarkivet bidrog med stadigt færre relevante sager, hvorfor vi måtte forlade dette spor i dataindsamlingen.

En anden tilgang i Rigsarkivet var at gennemgå sager fra Tilsynet med Udlændinge fra før 1986. Dette var et forsøg på at lokalisere datamateriale af ældre dato, idet SIRI og US, jf. nedenfor, ikke kunne hjælpe med at fremskaffe sager fra før 1986. Efter rådgivning fra Rigsarkivet indhentede vi et antal kasser med sager fra Tilsynet med Udlændinge. Her gennemgik vi anslået 180 sager uden at finde nogen med relevans for denne undersøgelse.

Vi anslår i Rigsarkivet at have gennemgået over 600 sager i arbejdet med at finde de 42 sager, som blev lokaliseret ad den vej.

Sager fra Styrelsen for International Rekruttering og Integration (SIRI) og Udlændingestyrelsen (US): De resterende sager om anerkendelser af ægteskaber med mindreårige (104 sager) stammer fra SIRI og Udlændingestyrelsen. Her viste det sig, at vejen først skulle gå over Digitaliseringsministeriet med henblik på at få adgang til CPR-numre på personer, der var blevet gift i udlandet, da mindst én part var under 18 år. Efter en længere proces fik vi adgang til en sådan liste med CPR-numre fra 1986 og frem. På baggrund heraf kunne vi i efteråret 2025 aflevere et udtræk på ca. 300 CPR-numre til Udlændingestyrelsen og SIRI, og vi modtog over de næste måneder et antal – ofte flere hundrede sider lange – sager.

Sagerne omhandlede fx ansøgninger om asyl og/eller om familiesammenføring. Det var dermed ikke sager, som specifikt handlede om anerkendelse af et ægteskab, som var indgået med en mindreårig part, og det generelle mønster var, at spørgsmålet om anerkendelse af ægteskabet fyldte meget lidt. Som tidligere beskrevet ville et udenlandsk ægteskab med fx en 17-årig være gyldigt i Danmark, hvis ægteskabet blev anset for gyldigt i det land, det var indgået i. Ydermere fremgik det af en del sager, at en eventuel manglende anerkendelse af et givent ægteskab ikke nødvendigvis ville forhindre et par i at opnå det, de ønskede med deres ansøgning.

Var det eksempelvis en ansøgning om familiesammenføring, ville familiesammenføringen kunne ske på baggrund af et gyldigt ægteskab eller på baggrund af et længe-revarende samliv, uanset om et pars ægteskab kunne anerkendes efter dansk ret eller ej. Dermed havde et ægteskabs gyldighed (eller ej) i mange tilfælde ingen større betydning for udfaldet af den konkrete sagsbehandling, som ægteskabet indgik i.

I indsamlingen af data viste det sig endvidere, at en stor del af de sager, som VIVE modtog fra US og SIRI, ikke kunne indgå i denne undersøgelse. En årsag var, at nogle af de CPR-numre, som VIVE fremsendte, viste sig at referere til sager, hvori der indgik ægteskaber, som godt nok var indgået før 2017. Sagerne var dog først blevet behandlet i periode *efter* 2017. Det kunne fx være et par, gift i 2010, som kom til Danmark i 2020. Det er sager, som vi formoder indgår i den tilsynsundersøgelse, som kom i 2025. Disse sager blev naturligvis sorteret fra i denne undersøgelse. Andre sager blev ekskluderet, fordi ingen part havde været mindreårig, da ægteskabet blev indgået, eller fordi der manglede centrale dokumenter på sagen.

En yderligere problematik var, at listen med CPR-numre udelukkende handlede om personer, som havde fået ophold i Danmark. Dermed kunne disse data ikke give viden om *afslag* på ansøgninger om ophold. Fra Udlændingestyrelsen indsamlede VIVE derfor et antal sager, som var endt med et afslag, for manuelt at undersøge, om sådanne sager rummede informationer om ægteskaber indgået med en mindreårig part. Denne strategi førte dog kun til en meget lille forøgelse af den samlede mængde af relevante sager.

Udfordringerne med at få adgang til relevante anerkendelsessager skabte en større forsinkelse i færdiggørelsen af undersøgelsen. I marts 2026, efter at have søgt at indsamle data i knap et år, blev indhentning af yderligere sager om anerkendelse af ægteskaber med mindreårige, indgået i udlandet, indstillet. Dette skete såvel med henvisning til, at flere sager kun bidrog med meget lidt ny viden, og til, at register-dataanalyserne bidrog med viden om de bredere, kvantitative mønstre.

Ved dataindsamlingens afslutning var der opnået adgang til 146 sager, der handler om udenlandsk indgåede ægteskaber med mindreårige i den undersøgte periode. Disse sager fordeler sig over 42 sager fra Rigsarkivet, 23 sager fra SIRI og 81 sager fra Udlændingestyrelsen.

Til arbejdet med at fremfinde disse sager om anerkendelser af ægteskaber med mindreårige, indgået i udlandet, anslår VIVE samlet at have gennemgået et stykke over 1.000 sager.

Samlet set har VIVE dermed gennemgået over 2.100 sager (estimat). De anslåede succesrater har været på hhv. 28 pct. for at lokalisere relevante kongebrevssager og

13 pct. for at fremfinde relevante sager om anerkendelser af ægteskaber med mindreårige, indgået i udlandet.

8.2 Registeranalyse af ægteskaber med mindreårige

Tilgange til disse analyser er beskrevet i kapitel 5.

8.3 Andre kilder til viden om ægteskab som mindreårig

8.3.1 Erindringer fra Københavns Stadsarkiv

En kvalitativ kilde til data har været data fra Københavns Stadsarkiv. Her findes en samling af ca. 3.500 selvbiografiske pensionisterindringer, som dækker tiden fra 1890 og frem til i dag – de fleste omhandler dog tiden før 1960. Erindringerne, der er digitaliserede, fokuserer ofte på barn- og ungdommen. Godt 2.000 erindringer blev skrevet i 1969 af københavnske pensionister på opfordring af socialborgmesteren. I 1995 foretog Københavns Stadsarkiv en indsamling, som resulterede i yderligere 1.200 erindringer. Op gennem 2010'erne er der løbende blevet indsamlet erindringer.

En simpel fritekstsøgning på 'kongebrev' i den samlede mængde af pensionisterindringer returnerede 25 poster, som vi søgte adgang til. Nogle poster kunne ikke åbnes, mens andre efter åbningen viste sig at være mindre relevante, fx fordi omtalen af 'kongebrev' var yderst summarisk, eller fordi den henviste til dispensationer, som drejede sig om andre forhold end om ægteskaber blandt mindreårige.

En bruttoliste på 16 poster rummer potentielt relevante erindringsstumper om dispensationer fra ægteskabsreglerne; stumper, der var mere eller mindre udfoldede. Ægteskabsårene strækker sig fra 1912 til 1954. Efter en gennemlæsning og kategorisering var der 14 sager tilbage, og blandt disse udvalgte vi 3 sager, som tilsammen afspejlede en indholdsmæssig variationsbredde i, hvorfor man blev gift som mindreårig i den daværende periode.

8.3.2 Kvalitative interviews med to typer informanter

Til undersøgelsen har vi udført kvalitative interviews med 7 personer. 4 interviews er gennemført med personer, der har personlige erfaringer med at blive gift i en tidlig

alder. Tre af disse personer er rekrutteret via Facebook-gruppen 'Os, der er født i 50'erne', mens den fjerde informant kom fra forskernes eget netværk.

De tre øvrige informanter har som embedsmænd i Justitsministeriet og ved statsamterne fra 1970'erne og frem til 2000'erne haft professionel erfaring med at træffe afgørelser i kongebrevssager og sager om anerkendelse af udenlandsk indgåede ægteskaber. Disse informanter er rekrutteret gennem sneboldmetoden, og deres erindringer om undersøgelsesfeltet er primært anvendt til forskernes baggrundsforståelse.

8.3.3 Mediesøgning

I tilknytning til undersøgelsen har vi gennemført mediesøgninger på tre søgeord i tre landsdækkende dagblade: Politiken, Berlingske Tidende og Kristeligt Dagblad i perioden fra 1945 og frem til 2025. Søgeordene var 'kongebrev', 'barnebrud' og 'tvangsægteskab'. Formålet har været at afdække, hvor hyppigt disse fænomener har materialiseret sig i den offentlige samtale gennem tiden. I fremstillingen har vi alene valgt at vise resultaterne fra mediesøgningen for dagbladet Politiken, hvis (elektroniske) arkiv strækker sig længst tilbage i tid. De viste søgehits er rensset for annoncer mv. og omfatter kun egentlige artikler.

Litteratur og kildematerialer

Afsnittet er delt op i tre dele. I det første findes den citerede litteratur, i det andet det anvendte arkivmateriale, og i det sidste de citerede lovtekster og betænkninger.

Litteratur

Abu-Lughod, L. (2015). *Do Muslim Women Need Saving?* Harvard University Press.

Alba, R. & Foner, N. (2015). Mixed Unions and Immigrant-Group Integration in North America and Western Europe. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 662(1), 38-56.

Andersen, D. (1976). *Papirløst samliv blandt de 20-29-årige*. København: Socialforskningsinstituttet.

Andersen, E. (1954). *Ægteskabsret*. København: Gads Forlag. Tilgængelig på:
https://jura.ku.dk/jurabog/pdf/juridiske-monografier/andersen_aegteskabsret_1_1954.pdf

Andersen, O. & Ploug, N.: Danmarks befolkning. I: *Lex – Danmarks Nationalleksikon*. Hentet 25. maj 2026 fra: https://lex.dk/Danmarks_befolkning

Anitha, S. & Gill, A. (2009). Coercion, consent and the forced marriage debate in the UK. *Feminist Legal Studies*, 17(2), 165-184.

Arthur, M., Earle, A., Raub, A., Vincent, I., Atabay, E., Latz, I., Kranz, G., Nandi, A. & Heymann, J. (2018). Child Marriage Laws around the World: Minimum Marriage Age, Legal Exceptions, and Gender Disparities. *Journal of Women, Politics and Policy*, 39(1), 51-74.

Arunachalam, D. & Karidakis, M. (2016). Intermarriage, language use, and integration of migrants. In: E. Healy, D. Arunachalam & T. Mizukami, T. (Eds.), *Creating Social Cohesion in an Interdependent World: Experiences of Australia and Japan* (pp. 161-174). Springer.

Auken, K. (1962). *Familien lever: en familieundersøgelse*. København: Gad.

Bajaj, K. & Laursen, H.S. (1988). *Pakistanske kvinder i Danmark – deres baggrund og tilpasning til det danske samfund*. Odense: Sydjysk Universitetsforlag.

- Bayhantopçu, E. (2024). *Child Marriage in Türkiye - Analysis of Experienced Women's Narratives*. London: Routledge.
- Baykara-Krumme, H. (2015). Three-generation Marriage Patterns: New Insights from the 'Dissimilation' Perspective. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 41(8), 1324-1346.
- Baykara-Krumme, H. (2017). Impacts of Migration on Marriage Arrangement: A Comparison of Turkish Families in Turkey and Western Europe. *Journal of Family Issues*, 38(15), 2150-2177.
- Beck-Gernsheim, E. (2011). The Marriage Route to Migration: of border artistes, transnational matchmaking and imported spouses. *Nordic Journal of Migration Research*, 1(2), 60-68.
- Bejder, P.: *Indvandring til Danmark, efter 1945*. I *Danmarkshistorien* på lex.dk. Hentet 28. juli 2025 fra https://danmarkshistorien.lex.dk/Indvandring_til_Danmark,_efter_1945
- Bentzon, V. (1910) *Den danske Familieret* (Paa Grundlag af J. H. Deuntzers Familieret; ved Viggo Bentzon; under Medvirkning af H. G. Bechmann). København: G.E.C. Gad.
- Bergmann, A., Ferid, M. & Henrich, D. (Eds.) (1997). *Internationales Ehe- und Kindschaftsrecht: mit Staatsangehörigkeitsrecht*. Verlag für Standesamtswesen.
- Berta, P. (Ed.) (2023). *Arranged Marriage: The Politics of Tradition, Resistance, and Change*. New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- Bertelsen, O. (1980). *Den unge familie i 70'erne*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Bjørn, C.: *Samliv og moral. I: Gyldendal og Politikens Danmarkshistorie* på lex.dk. Hentet 17. juli 2025 fra: https://gyldendalogpolitikensdanmarkshistorie.lex.dk/Samliv_og_moral
- Bonderup, G. (1985). Skilsmitter i Århus 1645-1900. *Historie/Jyske Samlinger*, (4), 493-518. Tilgængelig på: <https://tidsskrift.dk/historiejyskesamling/article/view/39974>
- Borum, O.A: (1941): *Familieretten* II. Ægteskabsindgåelse, Opløsning, Retsvirkninger. København: G. E. C. Gads Forlag. Tilgængelig på: https://jura.ku.dk/jura-bog/pdf/juridiske-monografier/borum_familieretten_ii_1941.pdf

- Bratu, C., Dahlberg, M., Engdahl, M. & Nikolka, T. (2020). Spillover Effects of Stricter Immigration Policies. *Journal of Public Economics*, 190, 104239.
- Bredal, A. (1998). *Arrangerte ekteskap og tvangsekteskap blant ungdom med innvandrerbakgrunn*. Oslo: Kompetansesenter for likestilling.
- Bredal, A. (1999). *Arrangerte ekteskap og tvangsekteskap i Norden* (TemaNord nr. 1999: 604). København: Nordisk Ministerråd.
- Bredal, A. & Skjerven, L.S. (2007). *Tvangsekteskapsaker i hjelpeapparatet: Omfang og utfordringer*. Senter for kvinne- og kjønnsforskning, Universitetet i Oslo.
- Brouwer, L. & Priester, M. (1983). Living in between – Turkish women in their homeland and in the Netherlands. In: A. Phizacklea (Ed.), *One Way Ticket: Migration and Female Labour* (pp. 113-130). London: Routledge & Kegan Paul.
- Burgess, R.A., Jeffery, M., Odero, S.A., Rose-Clarke, K. & Devakumar, D. (2022). Overlooked and unaddressed: A narrative review of mental health consequences of child marriages. *PLOS Global Public Health*, 2(1), e0000131.
- Bøe, M. (2018). Halal dating and Norwegian youth culture. *Journal of Muslims in Europe*, 7(3), 265-282.
- CARE (2015). *"To protect her honour". Child marriage in emergencies – the fatal confusion between protecting girls and sexual violence* (Gender and Protection in Humanitarian Contexts: Critical Issues Series #1). CARE International UK.
- Carroll, A.B. (2010). Reviving Proxy Marriage. *Brooklyn Law Review*, 76(1), 455-502.
- Castells, M. (1997). *The Information Age. Economy, Society and Culture. Vol. II: The Power of Identity*. Oxford: Blackwell.
- Çelikaksoy-Mortensen, E.A. (2006). *Marriage Behaviour and Labour Market Integration: The Case of the Children of Guest Worker Immigrants in Denmark*. Department of Economics, Aarhus School of Business.
- Cense, M. (2019). Rethinking sexual agency: proposing a multicomponent model based on young people's life stories. *Sex Education*, 19(3), 247-262.
- Christensen, L.B. et al. (2006): *Udlændingeret*, 3. udg., Jurist- og Økonomforbundets Forlag (I: Schultz-Nielsen, 2021XX).
- Christoffersen, M.N. (1987). *Familien under forandring? En statistisk belysning af småbørns familieforhold i 1974 og 1986*. København: Socialforskningsinstituttet.

- Cindoglu, D., Cemrek, M., Toktas, S. & Zencirci, G. (2011). The family in Turkey: The battleground of the modern and the traditional. In: C. B. Hennon & S. M. Wilson (Eds.), *Families in a Global Context* (pp. 235–263). New York: Routledge.
- Cinthio, H. (2023). *Rörelser i gränslandet. Om komplexa hedersnormer och samhällsiga markeringar* (Malmö University Health and Society Dissertations, 2023:4).
- Clawson, R. & Fyson, R. (2017). Forced marriage of people with learning disabilities: a human rights issue. *Disability and Society*, 32(6), 810-830.
- Coleman, I. (2006). Women, Islam, and the New Iraq. *Foreign Affairs*, 1(85), 24-38.
- Croog, S.H. (1951). Aspects of the cultural background of premarital pregnancies in Denmark. *Social Forces*, 30(2), 215-219.
- Danckert, B. & Jakobsen, V. (2014). Ændringer i ægteskabs- og uddannelsesmønstre hos etniske minoriteter. In: A. Liversage & M. Rytter (Eds.), *Ægteskab og Migration* (pp. 53-71). Aarhus Universitetsforlag.
- Danielsen, S. (2009). *Familieretlige erindringer*. Tilgængelig på: https://themis.dk/synopsis/docs/Artikler/Familieretlige_erindringer_af_Svend_Danielsen.html (14. juli 2026).
- Danmarks Statistik (a, uden årstal). *Statistikbanken*. [https://www.statistikbanken.dk/Folketinget \(1992b\). Redegørelse nr. R 11. Redegørelse om indvandrerpolitik. Folketingstidende. https://www.folketingstidende.dk/samling/19911/redegørelse/R11/19911_R11.pdf](https://www.statistikbanken.dk/Folketinget%20(1992b).Redegørelse%20nr.%20R%2011.Redegørelse%20om%20indvandrerpolitik.Folketingstidende.%20https://www.folketingstidende.dk/samling/19911/redegørelse/R11/19911_R11.pdf)
- Danmarks Statistik (b, uden årstal). *Vielser*. Statistikbanken. <https://www.statistikbanken.dk>
- Danmarks Statistik (2000). *Befolkningen i 150 år*. København: Danmarks Statistik.
- Elnakib, S., Hunersen, K., Metzler, J., Bekele, H. & Robinson, W.C. (2021). Child marriage among Somali refugees in Ethiopia: a cross sectional survey of adolescent girls and adult women. *BMC Public Health*, 21, 1051.
- Familiestyrelsen (2009). *Vejledning om anerkendelse af udenlandske vielser*. VEJ nr. 9246 af 20/05/2009. Retsinformation.
- Giddens, A. (1992). *Intimitetens forandring – seksualitet, kærlighed og erotik i det moderne samfund*. København: Hans Reitzels Forlag.

- Goers, M., Hunersen, K., Karim, L.S., Jeffery, A., Zedan, A., Robinson, C. & Metzler, J. (2022). Child marriage among displaced populations – a 2019 study in Kurdistan Region of Iraq. *BMC Public Health*, 22, 796.
- Goldstein, S. (1967). Premarital pregnancies and out-of-wedlock births in Denmark, 1950-65. *Demography*, 4(2), 925-936.
- Gottschalk, H. (1947). *Moderne Ægteskabsproblemer: Om Ægteskab, Familie og Konvention*. København: Thaning og Appels Forlag.
- Graversen, J. (1990). Family law as a reflection of family ideology. *Scandinavian Studies in Law*, 34, 67-91.
- Grønli Rosten, M. & Smette, I. (2023). Pragmatic, pious and pissed off: young Muslims girls managing conflicting sexual norms and social control. *Journal of Youth Studies*, 26(1), 136-151.
- Hajnal, J. (1954). Differential changes in marriage patterns. *American Sociological Review*, 19(2), 148-154
- Hammerich, P. (1976). *Fred og nye farer*. Bd. 1 af: *En Danmarkskrønike 1945-72*. København: Gyldendal.
- Hernes, V. & Tronstad, K.R. (2014). *Komparativ analyse av introduksjonsprogram i Norge, Sverige og Danmark* (NIBR-rapport 2014:19). Oslo: NIBR – Norsk institutt for by- og regionsforskning.
- Hewitt, B. & Churchill, B. (2020). Convergence and difference: Marriage and family life from a cross-cultural perspective. In: W. K. Halford & F. van de Vijver (Eds.), *Cross-Cultural Family Research and Practice* (pp. 57-102). Elsevier.
- Hviid, S. (2014). *Dobbeltliv. En rapport om baggrunden for og konsekvenserne af at taleve et dobbeltliv for unge med æresrelaterede problemer*. København: Etnisk Ung – LOKK.
- Indenrigsministeriet (2000). *Bedre Integration – en samlet handlingsplan. Rapport fra regeringens ministerudvalg vedrørende integration og utilpassede unge*.
- Institut for Menneskerettigheder (2004). *Ægtefællesammenføring i Danmark. Udredning nr. 1*. København: Institut for Menneskerettigheder.
- Jakobsen, B.D., Larsen, N.H., Lassen, N.M., Lindholm, J. & Vedsted-Hansen, J. (2017). *Udlændingeret*, 4. udg. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag (I: Schultz-Nielsen, 2021XX).

- Jensen, A. (2004). *Fra selvfølge til symbol – ægteskabet i krydsfeltet mellem stat, kirke og befolkning i 1800-tallet* (Ph.d.-afhandling). Odense: Syddansk Universitet. Det Humanistiske Fakultet.
- Jeppesen, K.J. (1989). *Unge indvandrere: en undersøgelse af andengeneration fra Jugoslavien, Tyrkiet og Pakistan*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Jønsson, H.V. (2014). Immigrations- og Integrationspolitik. In: J.H. Petersen, K. Petersen & N.F. Christiansen (Eds.), *Dansk Velfærdshistorie*. Bd. 4: *Perioden 1956-1973* (pp. 861-996). Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Jørgensen, J.U.: *Ægteskab – retshistorie*. I: *Lex – Danmarks Nationalleksikon* på lex.dk. Hentet 14. juli 2026 fra: https://lex.dk/%C3%A6gteskab_-_retshistorie
- Jørgensen, S. (2007). *Etniske minoritetskvinders sociale rettigheder – arbejdsmarked, seksualitet og uddannelse*. København: DJØF Forlag.
- Kamal, S.M.M., Hassan, C.H., Alam, G.M. & Ying, Y. (2015). Child marriage in Bangladesh: Trends and determinants. *Journal of Biosocial Science*, 47(1), 120-139.
- Kandiyoti, D. (1988). Bargaining with patriarchy. *Gender & Society*, 2(3), 274-290.
- Kaplan, S., Pinar, G., Kaplan, B., Aslantekin, F., Karabulut, E., Ayar, B. & Dilmen, U. (2016). The prevalence of consanguineous marriages and affecting factors in Turkey - a national survey. *Journal of Biosocial Science*, 48(5), 616-630.
- Kinge, J.M., Surén, P. & Stoltenberg, C. (2014). *Inngifte i Norge. Omfang og medisinske konsekvenser. Oppfølging av rapport fra 2007*. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Koch-Nielsen, I. (1974). *Ægteskabet i statistisk og sociologisk belysning. Ægteskab 6*. Udarbejdet for Ægteskabsudvalget af 1969. Betænkning nr. 726/1974. København: Justitsministeriet.
- Koch-Nielsen, I., Ussing, J. & Schmidt, G. (1976). *Familie 1975 – lov og tal*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Koefoed, N. (1998). Motiverne bag enevældens ægteskabslovgivning. *Historie/Jyske Samlinger*, (1), 42-66.
- Kommissionen vedrørende kvindernes stilling i samfundet (1974). *Kvindernes stilling i samfundet. Slutrapport afgivet af den af statsministeren nedsatte kommission vedrørende kvindernes stilling i samfundet* (Betænkning nr. 715).

- Kommissionen vedrørende kvindernes stilling i samfundet (1970). *Betænkning vedrørende familiens og børnenes tilpasning* (Betænkning nr. 575).
- Kronborg, A. (2016). Family Formation in Scandinavia A comparative study in family law. *Utrecht Law Review*, 12(2), 81-97.
- Kronborg, A., Schaumburg-Müller, S., Khalaf, B., Kjær, M., Grønning-Madsen, N., Starup, P., Hammerslev, O., Nielsen, S. P. P., Munkholm, M. C., & Minke, L. K. (2022). "Barnebrud" som et retsligt og social fænomen. I: C.R. Hamer, H.V.G. Pedersen og N.J. Clausen (red.): *Festskrift til Bent Ole gram Mortensen* (pp. 213–254). DJØF Forlag.
- Laneth, P.F. (2006). *Lillys Danmarkshistorie*. København: Gyldendal.
- Lesthaeghe, R.J. (1995). The Second Demographic Transition in Western Countries: An Interpretation". In: M. Oppenheim & A. M. Jensen (Eds.). *Gender and Family Change in Industrial Countries* (pp. 17-62). Oxford Academic.
- Lesthaeghe, R.J. (2007). Second demographic transition. In: G. Ritzer (Ed.), *The Blackwell Encyclopedia of Sociology*, 10, 9781405165518.
- Lidén, H., Damsa, D., Brekke, J.P. & Hoen, M.F. (2024). *Trøblete utenlandsopphold – Barn og unge voksne tilbakeholdt i utlandet*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Lie, B. (2004). *Ekteskapsmønstre i det flerkulturelle Norge*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Liversage, A. (2012). Muslim divorces in Denmark – findings from an empirical investigation. In: W. Menski, R. Mehdi & J. S. Nielsen (Eds.), *Interpreting Divorce Law in Islam* (pp. 179-201). København: Djøf Forlag.
- Liversage, A. (2013). Tyrkiske skilsmisser i Danmark. *Dansk Sociologi*, 2(24), 71-92.
- Liversage, A. (2014). Secrets and lies: When ethnic minority youth have a nikah. In: P. Shah (Ed.), *Family, Religion, and Law: Cultural Encounters in Europe* (pp. 165-181). Farnham: Ashgate.
- Liversage, A. (2022). Muslimske kvinder og skilsmisse i en dansk kontekst. *Scandinavian Journal of Islamic Studies*, 16(2), 83-105.
- Liversage, A. (2024). Marriage trajectories of Turkey-originated youth in Europe. In: A. Arkilic & B. Senay (Eds.), *Routledge Handbook of Turkey's Diasporas* (pp. 341-355). London: Routledge.

- Liversage, A. (2026). *Genopdragelsesrejser og ufrivillige udlandsophold – En kvalitativ undersøgelse*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Liversage, A. & Jakobsen, V. (2010). Sharing Space-Gendered Patterns of Extended Household Living among Young Turkish Marriage Migrants in Denmark. *Journal of Comparative Family Studies*, 41(5), 693-715.
- Liversage, A. & Ottosen, M.H. (2014). Changing Times - Family Formation Processes among Turkish Immigrant Women and Their Danish Majority Peers. *Journal of Comparative Family Studies*, 45(4), 459-474.
- Liversage, A. & Petersen, J. (2020). *Etniske minoritetskvinder og skilsmisse – med fokus på muslimske praksisser*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Liversage, A. & Rytter, M. (Eds.) (2014a). *Ægteskab og Migration – konsekvenser af de danske familiesammenføringsregler 2002-2012*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Liversage, A. & Rytter, M. (2014b). Formodning om tvang: fætter-kusine-ægteskaber og omlagte livsbaner. In: A. Liversage & M. Rytter (Eds.), *Ægteskab og Migration – konsekvenser af de danske familiesammenføringsregler 2002-2012* (pp. 221–241). Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Liversage, A. & Rytter, M. (2015). A cousin marriage equals a forced marriage: Transnational marriages between closely related spouses in Denmark. In: A. Shaw & A. Raz (Eds.), *Cousin Marriages: Between Tradition, Genetic Risk and Cultural Change* (pp. 130-153). New York: Berghahn Books.
- Liversage, A. & Søndebro, I. (2022). *Etniske minoriteter, værdier og ligestilling: Videns til brug for Kommissionen for den Glemte Kvindekamp*. København: VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Lodberg, T (1934). *Iver Heide og Rebekka Højberg. Deres Forslægt og Liv samt en kort Beskrivelse af Herregaarden Søgaard*. Ringkøbing: A. Rasmussens Bogtrykkeri. Tilgængelig på: <https://slaegtsbibliotek.dk/928436.pdf>
- McCabe, H. & Eglen, L. (2025). "I bought you. You are my wife": "Modern Slavery" and Forced Marriage. *Journal of Human Trafficking*, 11(2), 111-134.
- McGavock, T. (2021). Here waits the bride? The effect of Ethiopia's child marriage law. *Journal of Development Economics*, 149, 102580.

- Mirdal, G.M. (1984). Stress and distress in migration: Problems and resources of Turkish women in Denmark. *International Migration Review*, 18(4), 984-1003.
- Molitoris, J., Kantorová, V., Ezdi, S. & Gonnella, G. (2023). Early Childbearing and Child Marriage: An Update. *Studies in Family Planning*, 54(3), 503-521.
- Mortensen, M.T. (2010). Et hjem i byen? *Pensionatet som urbant mikrokosmos ca. 1880-1960'erne*. Ph.d.-afhandling, Århus universitet. https://byhistorie.dk/fileadmin/user_upload/Ethjemibyen_dcb.pdf
- Mouritsen, P. & Olsen, T. V. (2013). Denmark between liberalism and nationalism. *Ethnic and Racial Studies*, 36(4), 691-710.
- Nauck, B. & Klaus, D. (2004). Families in Turkey. In: B. Nauck & J. Trost (Eds.), *Handbook of World Families* (pp. 364-388). Sage.
- Nguyen, L.T.T.U. (2010). *Udlændingelovens § 9, stk. 8, med særlig fokus på 2. pkt.* (Speciale nr. 23, 2010). København: Juridisk Institut.
- Nielsen, N.K. (2011). "Når bønder elsker"- nogle nedslag i ægteskaber og kærlighed på landet i Danmark i 1700-og 1800-tallet. *Landbohistorisk Tidsskrift*, 8(2), 56-80.
- Nielsen, P. A. & Lando, O. B.: *Ordre public*. I: Lex – Danmarks Nationalleksikon på lex.dk. Hentet 23. maj 2026 fra: https://lex.dk/ordre_public
- Oguz, H. & Jørgensen, K.L. (2022). *Enepige – herfra min verden går*. København: Gylendendal.
- Ottosen, M.H. (1999). *Samboskab, forældreskab og samlivsbrud*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Ottosen, M.H. (2011). Ægteskab. I: S.N. Larsen & I.K. Pedersen (Eds.), *Sociologisk leksikon*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Ouis, P. (2009). Honourable traditions? Honour violence, early marriage and sexual abuse of teenage girls in Lebanon, the occupied Palestinian territories and Yemen. *International Journal of Children's Rights*, 17(3), 445-474.
- Pedersen, I.M. (1974). *Samliv og Ægteskab. Ægteskab 5*. Udarbejdet for Ægteskabsudvalget af 1969. Betænkning nr. 720/1974. København.
- Petersen, J., Liversage, A. & Vinding, N.V. (2025). *Afdækning af tvang ved indgåelse af religiøst ægteskab – med særligt fokus på muslimske praksisser*. København:

VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd & Københavns Universitet.

Petersen, J.H., Petersen, K. & Christiansen, N.F. (Eds.) (2012). *Dansk Velfærdshistorie*. Bd. 4: *Perioden 1956-73. Velfærdsstatens storhedstid*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Petroni, S., Das, M. & Sawyer, S.M. (2019). Protection versus rights: age of marriage versus age of sexual consent. In *The Lancet Child and Adolescent Health*, 3(4), 274-280.

Plambech, S. (2008). *From Thailand with love: transnational marriage migration in the global care economy*. *Wagadu: A Journal of Transnational Women's & Gender Studies*, 5(1), 4.

Regeringen (2003). *Handlingsplan for regeringens indsats i perioden 2003-2005 mod tvangsægteskaber, tvangslignende ægteskaber og arrangerede ægteskaber*. København: Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.

Rosenbeck, B. (2004). "En værdigere stilling i ægteskabet som hustru og moder". Ligestilling og ægteskabslovgivning i begyndelsen af det 20. århundrede. In A. Borchhorst (Ed.), *Kønsmagt under forandring* (Magtudredningen), pp. 34-71. København: Hans Reitzels Forlag.

Rytter, M. (2010). The family of Denmark' and "the aliens": Kinship images in Danish integration politics. *Ethnos*, 75(3), 301-322.

Rytter, M. (2013). *Family Upheaval. Generation, Mobility, and Relatedness among Pakistani Migrants in Denmark*. New York & Oxford: Berghahn Books.

Rytter, M., Sparre, S.L., Ismail, A.M. & Liversage, A. (2021). *Minoritetsældre og selvudpegede hjælpere – kommunal velfærd og omsorg i forandring*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.

Saleh, A.M., Othman, S.M., Ismail, K.H. & Shabila, N.P. (2022). Exploring Iraqi people's perception about early marriage: a qualitative study. *BMC Women's Health*, 22, 393.

Sánchez-Barricarte, J.J. (2017). Measuring and explaining the marriage boom in the developed world. *The History of the Family*, 23(1), 90-108.

- Schmidt, G. (2002). *Betydningen af familieformer og familietraditioner for integrationsprocesserne (AMID Working Paper Series, 21)*. AMID, Institut for Historie, Internationale Studier og Samfundsforhold, Aalborg Universitet.
- Schmidt, G. & Jakobsen, V. (2004). *Pardannelse blandt etniske minoriteter i Danmark*. København: SFI – Socialforskningsinstituttet.
- Schmidt, G., Liversage, A., Graversen, B.K., Jensen, T.G. & Jacobsen, V. (2009). *Ændrede familiesammenføringsregler. Hvad har de nye regler betydet for pardannelsesmønstret blandt etniske minoriteter?* København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.
- Schrøder, A.Ø.C.: *Danmarks befolkningsudvikling 1769-2021*. I: *Danmarkshistorien* på lex.dk. Hentet 17. juli 2025 fra: https://danmarkshistorien.lex.dk/Danmarks_befolkningsudvikling_1769-2021
- Schultz, A.M.Ø. (1993). Tamperretsprotokollerne. Ægteskabsskildringer med mange muligheder. *Fortid og Nutid*, (4), 285-299.
- Schultz-Nielsen, M.L. (2021). *Ægteskabs- og uddannelsesmønstre blandt unge med indvandrerbaggrund – udviklingen i 25 år (Arbejdsrapport 59)*. København: Rockwoolfondens Forskningsenhed.
- Shaw, A. (2000) *Kinship and Continuity: Pakistani Families in Britain*, Amsterdam: Harwood.
- Shaw, A. & Raz, A.E. (Eds.) (2015). *Cousin Marriages: Between Tradition, Genetic Risk and Cultural Change*. New York & Oxford: Berghahn Books.
- Shehada, N. (2008). Between Change and Continuity: Age and Marriage Trends in Gaza. *Journal of Women of the Middle East and the Islamic World*, 6(3), 315-350.
- Skarrildshus (1970). *Skarrildshusrapport 1970*.
- Skarrildshus (1974). *Skarrildshusrapport 1974*.
- Skarrildshus (1976). *Skarrildshusrapport 1976*.
- Slot, L.V., Thomsen, T.B., Laursen, S. & Hansen, T.O. (2023). *Udenlandske kvinder fastholdt i voldelige ægteskaber*. København: Institut for Menneskerettigheder.
- Social- og Boligministeriet (2025). *Rapport om tilsynsundersøgelse: Myndighedernes praksis i sager om anerkendelse af udenlandske ægteskaber med mindreårige*.

- Social- og Boligministeriet (2024). *Aftale mellem regeringen og Socialistisk Folkeparti, Enhedslisten, Radikale Venstre og Alternativet om undersøgelse af ægteskaber med mindreårige*.
- Social- og Boligministeriet (2012). *Bekendtgørelse nr. 540 af 12. juni 2012 om indgåelse af ægteskab (Indgåelsesbekendtgørelsen)*. Retsinformation: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2012/540>
- Socialudvalget (2023). *Endeligt svar på spørgsmål 62 (Alm. del 2023-24): MFU-spørgsmål om, hvilken praksis der har været i forhold til kongebreve, indtil de blev afskaffet i 2017*. Fra SOU, Alm. del – 2023-24. Endeligt svar på spørgsmål 62: MFU spm. om, hvilken praksis der har været i forhold til kongebreve, indtil de blev afskaffet i 2017. Hentet d. 10. juni 2026 på: <https://www.ft.dk/samling/20231/alm/sou/spm/62/svar/2009874/2801846/index.htm>
- Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd (1983). *Indvandrerforskning i Danmark. Rapport fra udvalget vedrørende indvandrerforskning*.
- Strungaru, S. (2024). *The Hidden Child Brides of the Syrian Civil War. Vulnerable and Voiceless in Human Rights Law and Practice* (Springer Briefs in Law). Springer.
- Telste, K. (2003). Kjærlighetens maskerade. Fornuft og følelser i forhandlinger om ekteskab på 1700-tallet. *Tidsskrift for kulturforskning*, 2(4), 21-35.
- Therborn, G. (2005). Magt og seksualitet: Familien i det 20. århundredes verden. *Dansk Sociologi*, 16(1), 127-158.
- Therborn, G. (2014). Family Systems of the World: Are they converging? In: J. Treas, J. Scott & M. Richards (Eds.), *The Wiley Blackwell Companion to the Sociology of Families* (pp. 3–19). Wiley. Ses på: <https://doi.org/10.1002/9781118374085.ch1>
- Thomsen, M.B. (2024). Sønderjyske "barnebrude" 1923-1932. *Sønderjyske Årbøger*, 136(1), 87-130. Ses på: <https://doi.org/10.7146/soenderjyskeaarboeger.v136i1.161528>
- Ungdomskommissionen (1952). *Samfundet og ungdommen. Afsluttende udtalelse fra Ungdomskommissionen med oversigt over kommissionens virksomhed*. København: J.H. Schultz.
- UNICEF (2017). *Child Marriage in the Middle East and North Africa*. UNICEF - Middle East and North Africa Regional Office in collaboration with the International Center for Research on Women.

- UNICEF (a, uden årstal). *The Child Marriage Data Portal*. Child Marriage Monitoring Mechanism. Tilgængelig på: <https://childmarriagedata.org/>
- UNICEF (b, uden årstal). *Global trends & SDG progress*. Child Marriage Data Portal. Hentet 10. juni 2026 fra: <https://childmarriagedata.org/global-trends/>
- UNICEF (c, uden årstal). *Child marriage in Iraq*. Child Marriage Data Portal. Hentet 10. juni 2026 fra: <https://childmarriagedata.org/country-profiles/iraq/>
- UN-Woman (2019). *Families in a Changing World*. UN Women.
- van Kerckem, K., Van de Putte, B. & Stevens, P. (2013). On becoming "Too Belgian": A comparative study of ethnic conformity pressure through the city-as-context approach. *City and Community*, 12(4), 335-360.
- van Mol, C. & de Valk, H. A. G. (2016). "Migration and immigrants in Europe: A historical and demographic perspective". In: B. Garcés-Mascareñas & R. Penninx (Eds.), *Integration Processes and Policies in Europe: Contexts, Levels and Actors*, (pp. 31-55). Dordrecht: Springer.
- Vinding, N.V. & Petersen, J. (2023). Regulering af islamiske ægteskabspraksisser i nyere dansk lovgivning. *Retfærd*, 46(2), 9-23.
- Wagner, R. (2015). Family Life Across Borders: Strategies and Obstacles to Integration. *Journal of Family Issues*, 36(11), 1509-1528.
- Yüksel-Kaptanoğlu, İ. & Ergöçmen, B. A. (2014). Early Marriage: Trends in Turkey, 1978-2008. *Journal of Family Issues*, 35(12), 1707-1724.
- Zeweri, H. (2023). Configuring Arranged Marriage as a Foil to Forced Marriage in Multicultural Australia. In: P. Berta (Ed.), *Arranged Marriage* (pp. 91-107). New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- Aarhus Kommune (2025). *Svar på 10 dags forespørgsel fra Danmarksdemokraterne vedr. vielsesturisme i Aarhus Kommune*. Hentet 10. juni 2026 fra: Svar på 10 dags forespørgsel fra Danmarksdemokraterne vedr. vielsesturisme i Aarhus Kommune

Arkivmaterialer

Københavns Stadsarkiv. Pensionistberetninger

- <https://api.kbharkiv.dk/asset/21049>. Indleveret i 1995 af mand f. 1926, gift ca. 1947-1948
- <https://kbharkiv.dk/permalink/post/18-21252>. Indleveret i 1995 af kvinde, f. 1931, gift i 1948
- <https://kbharkiv.dk/permalink/post/18-20542>, Indleveret i 1995, mand f. 1920, gift i 1940.

Kongebreve i Rigsarkivet

- Københavns Statsamt
 - Journalsager (1958-1991), sagsgruppe 320. Tilfældigt udvalgte sager fra 1970-1991
 - Journalsager (1992-1996), sagsgruppe 240. Tilfældigt udvalgte sager fra 1992-1996
 - Journalsager (1997-2001) sagsgruppe 241. Tilfældigt udvalgte sager fra 1997-2001
- Statsamtet Vestsjælland
 - Journalsager (1970-1979), sagsgruppe 320. Tilfældigt udvalgte sager fra 1970-1991
 - Journalsager (1992-1996), sagsgruppe 240. Sager fra 1992-1996
 - Journalsager (1997-2001) sagsgruppe 241. Sager fra 1997-2001
- Statsamtet Storstrøm
 - Journalsager (1971-1992), sagsgruppe 320. Tilfældigt udvalgte sager fra 1975-1991
 - Journalsager (1992-1996), sagsgruppe 240. Sager fra 1992-1996
 - Journalsager (1997-2001) sagsgruppe 241. Sager fra 1997-2001
- Århus Statsamt
 - AMS-03, 1970-1992, 1988 320 1-321 56, 2008-698, sager fra 1987-1989
 - AMS-03, 1992-1997, sager fra 1995-1996
 - AMS-03, 1997-2002, Journalsager. 2000-2001

Kongebreve i Københavns Kommune, Kultur- & Fritidsforvaltningen

- 7 sager fra perioden 2008-2015.

Anerkendelsessager. Rigsarkivet

- Adoptionsnævnet. 22691. 2003-2007. Journalsager. 7311 1-20. 734
- Civilretsdirektoratet. 1196. 1983-1987. Journalsager. 414 10-115 18. 222
- Civilretsdirektoratet. 1196. 1988-1992. Journalsager. 413 1-415 9. 292
- Civilretsdirektoratet 1998-2002 - 22493 - 7301 1-20
- Familiestyrelsen. 76610. 2008-2014. Journalsager, familieret. 2010. 841 00346 - 841 003787. 591
- Københavns Statsamt, 1993. 240 18-240 37 m.m. 187
- Storstrøms Statsamt, Journalsager (1971-1992), sagsgruppe 320
- Århus Statsamt, 1970-1992 Journalsager. 1988 320 1-321 56. 2008-698
- Århus Statsamt, 1992-1997 Journalsager. 1995 23 1251 - 23 1259 m.m.

Anerkendelsessager. Styrelsen for International Rekruttering og Integration

- Udtræk fra SIRIs sagssystem.

Anerkendelsessager. Udlændingestyrelsen

- Udtræk fra Udlændingestyrelsens sagssystem.

Lovtekster og betænkninger

Bekendtgørelse om ægteskabs indgåelse, nr. 563 af 24. juni 1992

Folketinget (1992a). Lovforslag nr. L 257: Forslag til lov om ændring af udlændingeloven (Familiesammenføring, effektivisering af asylsagsbehandlingen m.v.). Folketingstidende. https://www.folketingstidende.dk/samling/19911/lovforslag/L257/19911_L257_som_fremsat.pdf

Folketinget (2003). Lovforslag nr. L 6: Forslag til lov om ændring af ægteskabsloven og udlændingeloven (Afskaffelse af automatisk anerkendelse af udenlandske ægteskaber indgået ved stedfortræder m.v.). Folketingstidende. https://www.folketingstidende.dk/samling/20031/lovforslag/L6/20031_L6_som_fremsat.pdf

Folketinget (2016). Lovforslag nr. L 94: Forslag til lov om ændring af lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, udlændingeloven og værgemålsloven (Afskaffelse af muligheden for dispensation fra alderskrav ved indgåelse af ægteskab, anerkendelse af udenlandske ægteskaber og forhøjelse af gebyret for prøvelse af ægteskabsbetingelserne). Folketingstidende. https://www.ft.dk/ripdf/samling/20161/lovforslag/l94/20161_l94_som_fremsat.pdf

Forordning angående Præsternes Embede med hensyn til Ægteskab [Ægteskabsforordningen], (30. april 1824).

Integrationsloven (Lov nr. 474 af 01. juli 1998).

Justitsministeriets Ægteskabsudvalg (1964). Ægteskabs indgåelse og opløsning samt forældremyndighed og samkvemsret: Betænkning II fra Justitsministeriets ægteskabsudvalg. Betænkning nr. 369. Justitsministeriet. København. <https://www.xn-betnkninger-c9a.dk/wp-content/uploads/2021/02/369.pdf>

Kong Christian Den Femtes Danske Lov [Danske lov] (Lov nr. 11000 af 15/04/1683).

L 94 Forslag til lov om ændring af lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, udlændingeloven og værgemålsloven (Afskaffelse af muligheden for dispensation fra alderskrav). Fremsat af børne- og socialministeren den 30. november 2016.

Lov om Umyndighed og Værgemål [Myndighedsloven] (Lov nr. 277 af 30. juni 1922).

Lov om ægteskabets retsvirkninger [Retsvirkningsloven] (Lov nr. 56 af 18. marts 1925).

Lov om ægteskabs indgåelse og opløsning [Ægteskabsloven] (Lov 276 af 30. juni 1922).

Lov om ægteskabs indgåelse og opløsning [Ægteskabsloven] (Lov nr. 256 af 4. juni 1969).

Lov om ændring af forskellige lovbestemmelser med 20 års aldersgrænse (Lov nr. 313 af 10. juni 1976).

Lov om ændring af lov om ægteskabs indgåelse og opløsning [udlændingeloven og værgemålsloven] (Lov nr. 81 af 24. januar 2017).

Lov om ændring af lov om ægteskabs indgåelse og opløsning, udlændingeloven og værgemålsloven [Afskaffelse af muligheden for dispensation fra alderskrav ved indgåelse af ægteskab, anerkendelse af udenlandske ægteskaber og forhøjelse

af gebyret for prøvelse af ægteskabsbetingelserne]. Lov nr. 81 af 24. januar, 2017.

Lov om ændring af myndighedsalderen [myndighedsloven] (L 200, lov nr. 312 af 10. juni 1976).

Lov om ændring af udlændingeloven og ægteskabsloven med flere love (Lov nr. 365 af 06. juni 2002).

Straffeloven § 215 (gør det strafbart at sende et barn eller en ung på "genopdragelsesrejse").

Udenrigsministeriet (1954). *Bekendtgørelse om Danmarks ratifikation af den mellem Danmark, Finland, Norge og Sverige den 22. maj 1954 afsluttede overenskomst om fælles arbejdsmarked med tilhørende protokol.*

Udlændinge- og Integrationsministeriet. (1998, 1. juli). *Lov nr. 473 af 1. juli 1998 om ændring af udlændingeloven og straffeloven (Tidsbegrænset opholdstilladelse, asyl, familiesammenføring og udvisning m.v.).*

Udlændingeloven § 9, stk. 2, nr. 7, se Folketingstidende 1999-2000, tillæg C s. 741.

Ægteskabsordinans (af 19. juni 1582).

Ægteskabsudvalget af 1969 (1973). *Ægteskabsindgåelse. Ægteskab 1.* Betænkning nr. 691/1973. Justitsministeriet.

Ægteskabsudvalget af 1969 (1974). *Ægteskabet i statistisk og sociologisk belysning. Udvalgsbetænkning nr. 6.* (Betænkning nr. 726/1974). Justitsministeriet.

Ægteskabsudvalget af 1969 (1983). *Samliv uden ægteskab II – Forsørgelsespligt.* Udvalgsbetænkning nr. 9. (Betænkning nr. 988). Justitsministeriet.

Bilag 1 Bilagstabel 1

Bilagstabel 1 Udvikling i ægteskaber med mindreårige 1986-2016, som er registreret i Danmark. Antal og procent.

Typer af ægteskaber med mindreårige								
Årstal for civil-stand	Mindreårig kvinde		Mindreårig mand		Begge mindreårige		I alt	
	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.
1986	408	6,2	32	7,0	58	12,0	498	6,6
1987	450	6,8	47	10,3	67	13,9	564	7,5
1988	403	6,1	41	9,0	48	9,9	492	6,5
1989	472	7,1	36	7,9	43	8,9	551	7,3
1990	492	7,4	32	7,0	42	8,7	566	7,5
1991	452	6,8	36	7,9	40	8,3	528	7,0
1992	395	6,0	33	7,2	24	5,0	452	6,0
1993	340	5,1	15	3,3	17	3,5	372	4,9
1994	306	4,6	28	6,1	22	4,6	356	4,7
1995	282	4,3	33	7,2	20	4,1	335	4,4
1996	297	4,5	20	4,4	7	1,4	324	4,3
1997	285	4,3	32	7,0	11	2,3	328	4,3
1998	257	3,9	15	3,3	21	4,3	293	3,9
1999	270	4,1	18	3,9	8	1,7	296	3,9
2000	238	3,6	11	2,4	16	3,3	265	3,5
2001	-	-	-	-	-	-	222	2,9
2002	-	-	-	-	-	-	148	2
2003	-	-	-	-	-	-	97	1,3
2004	-	-	-	-	-	-	78	1
2005	-	-	-	-	-	-	93	1,2
2006	-	-	-	-	-	-	84	1,1
2007	-	-	-	-	-	-	109	1,4
2008	-	-	-	-	-	-	90	1,2
2009	-	-	-	-	-	-	86	1,1

Typer af ægteskaber med mindreårige								
Årstal for civil-stand	Mindreårig kvinde		Mindreårig mand		Begge mindreårige		I alt	
	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.	Antal	Pct.
2010	-	-	-	-	-	-	64	0,8
2011	-	-	-	-	-	-	75	1
2012	-	-	-	-	-	-	65	0,9
2013	-	-	-	-	-	-	60	0,8
2014	-	-	-	-	-	-	44	0,6
2015	-	-	-	-	-	-	22	0,3
2016	-	-	-	-	-	-	6	0,1
I alt	6.624	100	456	100	483	100	7.563	100

Kilde: VIVEs undersøgelse om ægteskaber med mindreårige.

Deklaration om brug af AI

Afsnittet redegør for anvendelse af AI-baserede værktøjer i udarbejdelsen af VIVEs undersøgelser med henblik på at sikre transparens om metode og arbejdsproces.

I arbejdet med at gøre rapporten webtilgængelig er der anvendt ChatGPT til udarbejdelse af alternative tekster til figurer og billeder, så indholdet via skærmlæsere er tilgængeligt for mennesker med synshandicap. Endvidere er der i et enkelt kapitel anvendt AI til sproglig redigering.

